

Nicolae Iurașcu

O ștafetă fără sfârșit

EDITURA
Muzeului de Istorie Galați

Galați - 2019

Niculae Iurașcu

O ștafetă fără sfârșit

Niculae Iurașcu

O ștafetă fără sfârșit

Cuvânt înainte: Constantin Abăluță

E D I T U R A
Muzeului de Istorie Galați
Galați - 2019

© EMIGI 2019.

Toate drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate Editurii Muzeului de Istorie Galați. Orice preluare, parțială sau integrală, a textului sau a materialului grafic din această lucrare se face numai cu acordul scris al editurii.

EDITOR: Cristian-Dragoș CĂLDĂRARU

Culegere text: Niculae Iurașcu

Corectură: Ovidiu Cristian Nedu

Machetă grafică: Ovidiu Cristian Nedu

Coperte și fotoprocetare: Alexandru Șeitan

Coperta: Autorul, împreună cu bunica maternă, mama și sora, pe terasa casei din Bulevardul Dacia, 1963

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

IURAȘCU, NICULAE

O ștafetă fără sfârșit / Niculae Iurașcu. - Galați : Editura Muzeului de Istorie Galați, 2019

Conține bibliografie. - Index

ISBN 978-606-8769-25-7

821.135.1

© 2019 Editura MUZEULUI DE ISTORIE GALAȚI

Galați, str. Alexandru Ioan Cuza, nr. 80, cod 800010

Redacția: tel.: 0236 460797, Fax2Mail: 0336-880008

E-mail: muzeuistoriegalați@yahoo.com

Web: <http://migl.ro/>

ISBN: 978-606-8769-25-7

Dans la vie ce n'est pas l'avenir qui compte, c'est le passé. Nous sommes tous des hommes des plages, d'ailleurs le sable ne garde que quelques instants l'empreinte de nos pas.

Patrick Modiano, *La rue des boutiques obscures*

Cum se poate! Cum se poate ca aceste imagini atât de vii, de familiare cândva - nuanțe ale ochilor, culori, inflexiuni ale glasului, gesturi, fel de a râde, fel de a gândi - cum se poate ca ele să nu mai existe decât în mintea și în sufletul meu? Cum se poate ca odată cu moartea mea să moară și ele, să nu mai ființeze deloc, în niciun fel, nicăieri?

Oare de aceea scriu aceste pagini, de aceea scormonesc cu gândul straturi atât de îndepărtate ale memoriei, lăsându-mă copleșit de forța și realitatea amintirilor, ca să le readuc în lumină pe toate acele ființe, să le mai întâlnesc odată privirea, să le aud râzând - sau mai degrabă dintr-un efort deznădăduit de a le da viață din nou, de a popula imaginarul cât mai multor ființe cu aceste prezențe firave, cândva atât de firesc aflate printre noi?

Annie Bentoiu: *Timpul ce ni s-a dat*

Cuprins

Prefață. Darul (și harul) sincerității, de Constantin Abăluță	9
Preambul	13
Primul schimb	15
Al doilea schimb	101
Jurnalul Ilincăi	277
Anexă. Arborele genealogic al familiei Iurașcu – ramura Iordache Iurașcu. Descendenții primului băiat.....	345

Prefață Darul (și harul) sincerității

„Sincer”, conform dicționarului, înseamnă franc, loial, cinstit, deschis. Respectiv, lipsit de viclenie, de prefăcătorie. Aplicat la un text memorialistic, căci asta ne interesează acum, adjectivul sincer se referă la acea calitate de a nu devia de la realitate, de la adevăr. Mai exact: de a fi un martor imparțial al celor trăite de autor și, de bună seamă, de a nu edulcora, romanța, ori din contră, de a nu deforma și dramatiza cele povestite de dragul unor efecte stilistice.

De la început trebuie să remarcăm că autorul acestui volum nefiind literat, nu numai că nu și-a propus altceva decât o relatare pe cât posibil exactă a celor trăite direct ori prin intermediul celor din familie, dar, în virtutea profesiei sale de inginer, a scăpat multiplelor tentații care-i subjugă pe nu puțini scriitori care-și închipuie că trebuie să supraliciteze stilistic până și vârtejul în sine dramatic unor clipe de viață frust mărturisite. Se naște atunci acel monstru bifrons al realului grefat pe un schelet închipuit a întruchipa personalitatea unică a autorului. Obsesia de a-și semna metaforic fiecare cuvânt al textului alungă orice urmă de sinceritate și rezultatul nu mai aparține nici literaturii nici memorialisticii. Exemplul zdrobitor ce sulberă supremația cu orice preț a stilului – exemplu pe care îmi place să-l dau mereu și mereu – este cel al lui Mihail Sadoveanu care, în celebra sa lucrare *Anii de ucenicie*, înțelege să se supună întrutotul obiectului pe care-l aborda. Așa că renunță la orice urmă a stilului care l-a făcut celebru și își deapănă alb, fără înflorituri, povestea anilor de formare intelectuală, întâietatea faptelor nefiind știrbită de niciunul din efectele, multiple, ce supraîntind atât de savuros în domeniul fantasticului povestirile sale vânătoarești.

Dacă vi se vor părea poate prea generale, și deci cumva neavenite, aceste considerații, vă rog să parcurgeți cu atenție acest

volum tripartit care reconstituie experiența de viață a trei generații. Căci abia atunci veți constata justa poziționare a autorului față de problema expusă mai înainte, problemă care simplificând s-ar putea rezuma așa: câte cuvinte atâta real, nici mai mult, dar nici mai puțin. Așadar, realul prin el însuși și prin cuvintele cele mai simple care-ți vin în minte. Sinceritatea celui ce scrie e dublată de ingenuitatea celui ce nu se pricepe la a dezghioca metaforic un fapt de viață. Astfel că momentele surprinse direct dintr-o realitate, și cu acelea deduse din texte ale părinților ori bunicilor, nu riscă niciodată să devină savantă cugetare auctorială ci rămân în stadiul lor de mărturii elocvente, de destăinuire sensibilă.

Iar odată ajunși aici trebuie să vorbim un pic de celebrul *stil fără stil* pe care o bună relatare îl are întotdeauna. Sensibilitatea celui ce povestește în scris o întâmplare se dezvăluie în filmul însuși al evenimentelor narate, în alegerea și înșiruirea detaliilor și în caracterizarea lor cu acea justete a trăirii nemijlocite. Credința – naivă poate – a autorului acestei cărți este aceea că acele întâmplări care l-au marcat în desfășurarea unei vieți (fie ea propria sa viață sau doar a celor dragi dimprejur) au de multe ori șansa ca, povestite direct, cu cele mai simple cuvinte, să-și găsească de la sine forma adecvată într-o a-l impresiona și pe cititor.

În cele mai bune pagini, această credință își transformă naivitatea într-o realitate caldă ca o răsuflare ce nu-ți e străină. Căci – lucru atât de firesc încât multă lume pare a-l fi uitat cu desăvârșire – există ceva comun care unește toate viețile pământenilor : neputința de a-și desfășura parcursul existenței individuale ignorând fatalitatea morții. Va să zică, detaliile inedite ale fiecărui parcurs luat în sine coboară aceleași trepte ce duc inevitabil către punctul extincției. Toate aceste trepte au un grad mare de asemănare și, dacă ne raportăm la generațiile succesive ale unui arbore genealogic, putem spune că asemănările tind (genetic) către o anume identitate a ființării. Ei bine, în surprinderea acestei posibile identități stă misterul acestor texte memorialistice, și de aici umanismul multor episoade care, fără voia lor, devin emblematice pentru *omul în sine*. Nu este vorba de nicio abordare filosofică (cu toate că autorul se trage din neamul Noiceștilor, unchiul Dinu fiind văr primar cu mama sa, Marie-

Mathilde Noica) ci de pura auto-situare pe o treaptă mai înaltă a spiralei a acelor detalii existențiale care la vremea trăirii lor nemijlocite nu căpătaseră perspectiva interpretării mai largi, mai cuprinzătoare, pe care doar înaintarea în vârstă ți-o dă. Cu alte cuvinte, tot povestind întâmplările unei vieți, nu te poți sustrage ierarhizării lor și, în cele din urmă, acest lanț de fapte cumva minore, își capătă amploarea pe care *viața în sine* – orice viață – o are. Banalul cotidian devine emblematic odată cu scurgerea timpului. Nu știu ce întâmplare mărunță de acum câteva decenii capătă azi o aură premonitoare. Membrii familiei, cu gesturile lor banal repetitive, își revelează abia acum adevăratele dimensiuni emoționale. Chiar evenimentele majore la care a luat nemijlocit parte, cu iureșul lor debusolant, își decantează valențe nebanuite, semnificații mai clar nuanțate.

Se pare că procesul cel mai simplu, acela al aducerii aminte urmat de înșiruirea pe hârtie a unor fraze mărturisitoare, devine de la sine o evocare complexă și, uneori, zguduitoare. Secretul acestei metamorfoze este unul singur, cum am subliniat încă de la început: absoluta sinceritate a autorului. Cel ce nu vrea să facă literatură (căci știe că nu se pricepe la așa ceva). Cel ce nu vrea să impresioneze arbitrar/artificial căci nu urmărește să producă nici măcar un best seller jurnalistic. Cel ce vrea doar să-și urmeze o datorie de conștiință : aceea de a lăsa urmașilor un semn; de a se înscrie cu zestrea lui de ființă sensibilă și rațională în arborele genealogic al familiei sale. Arbore care numără (după documentele oferite de Augustin Z. N. Popp) printre alții, pe Raluca Iurașcu, devenită mai apoi soție a căminarului Eminovici și mamă a lui Mihai Eminescu.

Trebuie spus că, în cele trei secțiuni ale lucrării, denumite Schimbul unu, doi, și trei ale unei închipuite ștafete, găsim consemnate judicios momente impresionante. Toate nedreptățile, înjosirile și umilințele pe care comunismul le-a adus unei familii de intelectuali (tatăl, diplomat de carieră), peripețiile băiatului devenit și el indezirabil și trebuind să se angajeze la o cooperativă meșteșugărească pentru a-și putea termina studiile școlare sunt descrise cu obiectivitate și presărate, când și când, cu amănunte ce revelează grotescul și absurdul unui regim pretins umanist. Sunt clipe în care necuprinsa și zbuciumata Istorie se oglindește în arealul

restrâns al unei familii cu fidelitatea cu care norii de pe cer condiționează infinitezimalul bob de rouă.

Am încercat în această prefață să subliniez aspecte generale și să disting liniile de forță ale textului. Așa că nu voi înșirui preferențial o serie de citate – cititorul va descoperi singur pasagiile care-l vor interesa și sunt sigur că va găsi multe. În ce mă privește, în chip de încheiere, voi aminti un singur moment pe care îl consider vârful de lance al mărturisirilor dramatice. Este vorba de întâmplarea trăită de autor în 1945, pe când avea doar opt ani. Închipuiți-vă că băiatul aude o bătaie în ușă. Iar apoi îl vede pe tatăl său cum deschide ușa și în cadrul ei apare un ostaș sovietic. Poftit înăuntru, soldatul cere, într-o română stâlcită, ca toți membrii familiei să se adune împrejurul-i. Și, în atmosfera de groază generală, iată ce le spune, aproape cu lacrimi în ochi:

„Am făcut parte din prizonierii sovietici care în 1943 și 1944 au fost repartizați la munci agricole. Un grup de 15 dintre noi a lucrat pe moșia dumneavoastră unde am locuit aproape doi ani. Imediat după 23 August am fost reînrolați în trupele care înaintau spre Vest, ajungând până aproape de Berlin. Ne-am fâgăduit unul altuia, că cel sau cei dintre noi care vom scăpa cu viață, să vă caute spre a vă exprima recunoștința pentru modul în care am fost tratați. Toți tovarășii mei au murit sau se află grav răniți în spitale. Sunt singurul care m-am întors teafăr și am venit să vă exprim aceste gânduri în numele meu și al tuturor celorlalți înainte de a mă întoarce în Patrie.”

Prietenul meu Nichi Iurașcu, coleg de liceu, a trăit această mărturie de biai a unui ostaș sovietic „eliberator”. Mi se pare epocală această scenă. Un brusc și cuprinzător *racourci* printr-o întreagă istorie. Scene asemănătoare le-au trăit și membrii familiei sale. Tatăl, ca diplomat în Rusia țaristă în lunile tulburi ale Revoluției din Octombrie. O carte pe care unii dintre cititori n-o vor lăsa din mână.

Constantin Abăluță

Preambul

Din documente și memorialistică publicate, acte de arhivă sau presa vremii dar și din corespondența regăsită din familie și amintirile reținute de la bunici și părinți, am adunat în aceste pagini frânturi legate de viața neamurilor Noica, Burcă și Iurașcu, din a căror obârșie mă trag.

De-a lungul istoriei multimilenare, pe tăblițe din lut ars, pe coli de papirus sau de pergament, pe hârtia cea mai scumpă din fir de mătase sau pe simple foi de maculatură, fiecare a simțit chemarea la o anume vârstă să lase scris ceva despre lumea în care a trăit și despre cum el și cu „ai săi” au încercat să navigheze cu mai multă sau mai puțină îndemânare prin Scylla și Carybda existenței.

Ca toți cei ce s-au învrednicit cu această preocupare, în momentul ales, ei reprezentau Prezentul, încercând a prelua - pe măsura a ceea ce au reușit să adune - un Trecut care, cu excepția ultimelor două sau cel mult trei generații, era deja pierdut în necunoscutul fără glas al timpului, privind însă și spre un Viitor despre care, ca totdeauna, puteau doar nădăjdui a fi mai bun pentru urmașii lor.

Mi-am imaginat astfel orice familie obișnuită ca alcătuindu-se, de-a lungul veacurilor, într-o proprie echipă de ștafetă care, fără a fi în competiție sportivă sau, Doamne ferește! de rivalitate de la un schimb la altul, străbate prin membrii săi vremurile, așa cum Dumnezeu le așterne pe rând fiecărei generații în față. Am simțit de aceea că și eu sunt parte din ștafeta fără capăt a familiei mele, în care fiecare dintre cei dinainte a încercat, cu voia sau fără voia sa, a transmite schimbului

următor zestrea de viață acumulată până la el, adăugată cu bunele și relele proprii.

O parte a amintirilor despre străbunii săi, tata le adunase în paginile rămase manuscise și intitulate *Rugina toamnei*, pe care am avut adâncă mulțumire să le pot publica. Scriindu-le, el era în acel moment Prezentul în ștafetă.

La nivelul posibilităților limitate de cunoaștere (dacă aveam ceva „sânge albastru” cine știe până la ce secol s-ar fi ridicat informațiile despre ascendenți!), m-am mulțumit a considera pe bunici și pe părinți ca fiind primul schimb.

Surorii mele și mie ne revine schimbul al doilea.

Deși am plecat la drum cu gândul unei continuități a povestirii, împrejurările au fost astfel încât cele două părți ale lucrării au fost finalizate la câțiva ani una de alta. Cititorul va constata, de aceea, că starea sufletească mărturisită scrisului în anumite momente poartă pecetea încercărilor prin care am trecut în acest interval de timp.

Următorul schimb dar, sunt încredințat, în niciun caz ultimul, va fi preluat de copiii noștri care îl vor transmite mai departe nepoților (cei patru deja prezenți vor avea cu siguranță ce nota atunci când îi va prinde și pe ei dragul scrisului.)

Și un ultim și mic detaliu: schițarea acestui următor schimb deja există!

Primul Schimb

Familiile Noica și Burcă

Bunicul meu din partea mamei era al șaselea copil al lui Iacovache Noica (1828-1890), din a doua sa căsătorie cu Maria Căncea. Din cele două căsnicii ale acestui adevărat trunchi al familiei s-au născut 17 copii (dintre care 7 au murit la vârstă fragedă) care, prin descendenții lor, au fost veri și verișoare primare cu mama iar sora mea împreună cu mine ne putem bucura de numeroși veri de rangul al doilea chiar dacă pe marea lor majoritate nu i-am cunoscut niciodată.

Întemeietorul familiei este considerat Ghencu Noica, ai cărui părinți, români de la Șiștov, de pe malul drept al Dunării, s-au stabilit la începutul sec. al XIX-lea în câmpia Dunării, unde au pus bazele, împreună cu alți inițiatori locali, viitorului oraș Alexandria.

Dumitru Noica s-a născut la 16 octombrie 1869 în comuna Smârdioasa, pe malul râului Vedea, la aproape 20 km sud de Alexandria.

Tatăl său a intuit înclinațiile fiului spre cercetare și chemarea pentru medicină, ceea ce a făcut ca, după terminarea liceului, să urmeze cursurile Facultății de Medicină din Paris, fiind elevul renumiților neurologi din acea perioadă: Dejerine, Babinski și Pierre Marie, obținând apoi, în 1899, și titlul de doctor în medicină. După perioada de activitate ca extern și apoi intern al Asistenței Publice din Paris revine în țară (ca mai toți intelectualii români ai acelor timpuri), fiind numit medic în serviciul de Neurologie al Spitalului Pantelimon. După obținerea licenței devine șeful serviciului de Neurologie al Spitalului Militar din București iar apoi al spitalului „Sfântul

Spiridon” din Iași. Odată cu refugiul din 1916-1917, întregul corp medical de aici este evacuat la Odessa.

Rechemat pe front în mai 1917 ca medic militar (avea gradul de căpitan în rezervă), conduce Serviciul de Neurologie de la Tg. Ocna până la terminarea ostilităților.

După încheierea războiului, a fost înaintat în funcția de medic primar al Spitalului Pantelimon, menținând în continuare și conducerea Serviciului de Neurologie al Spitalului Militar din București până la data pensionării. în 1935.

În anul 1925 a fost decorat cu Ordinul Coroana României în grad de comandor.

Prezent și în învățământul universitar, bunicul meu a activat ca Docent, Conferențiar și Profesor Agregat al Facultății de Medicină până la decesul survenit în urma unei hemoragii cerebrale.

Lista numeroaselor studii și comunicări publicate în reviste de specialitate românești și străine, ca și a participărilor la congrese internaționale, se regăsește la loc de cinste în analele vremii și în lucrările de sinteză ulterioare din domeniul neurologiei.

A îmbogățit știința medicală prin cercetări originale privind rolul de fixitate al cerebelului, precum și prin modul propriu de abordare a problemei afaziei (cunoscut cu denumirea „Semnul lui Noica”), fiind considerat, atât de contemporani cât și de generațiile de medici care i-au urmat, drept „*clinician de seamă și creator de școală.*”

Despre el, maestrul său, Babinski, spunea: „*Nimeni altul ca Noica nu posedă un spirit de observație atât de pătrunzător și de just: tot ce el afirmă, este exactitatea și probitatea.*”

Creatorul în 1935 al primului Serviciu de Neurochirurgie în țara noastră, prof. Dimitrie Bagdasar, a lucrat ca medic secundar între 1922-1926 la Spitalul Militar, sub conducerea lui Noica, care îi relevă importanța chirurgiei sistemului nervos ca disciplină științific fundamentală. Sugestia înființării Serviciului se datorește lui Noica iar realizarea va fi a lui Bagdasar.

„Noica era maestrul observației obiective verificată prin repetare” a scris prof. Emil Crăciun. „Cei care l-au văzut stând lângă bolnav deseori, așezat lângă el și întrebându-l cu glas blând, omenos, câștigându-i încrederea și apropiindu-l prin zâmbetul lui spontan și îmbietor, o adevărată grefă de optimism între medic și pacient. Înțelegea logica invincibilă a observației temeinice, claritatea unui raționament îndelung verificat, abnegația față de misiunea adevăratului medic.”

„Deși greu handicapat prin modestie și discreție, îndelung și nedrept ocolit de titluri și onoruri și redus, independent de voința lui, la folosirea unui simplu arsenal clinic, Dumitru Noica a imprimat la un grad superior respectul față de adevărul științific cu toate implicațiile sale sociale, inclusiv respectul față de colaboratori, de subordonați, față de oricine. Mult a contribuit el la climatul academic, la temeinicia neurologiei noastre.”

Atât să rămână de pe urma unei vieți închinată științei și binelui semenilor săi? Nu e puțin lucru și dacă vom reține doar seriozitatea și dăruirea cu care și-a urmat vocația, echilibrul și dragostea ce au caracterizat viața lui familiară, vom avea imaginea unui OM, în adevăratul înțeles al cuvântului.

Prin relațiile profesionale, avea prilejul a numeroase întâlniri, din care unele au devenit adevărate prietenii pe care doar dispariția lui din viață le-a încheiat. Nu puține au fost prilejurile în care personalități de seamă ale medicinei românești, indiferent de opțiunile politice pe care unii dintre ei le-au îmbrățișat ulterior, să aducă bunicii mele, rămasă văduvă, dovezi de sprijin moral și material, susținând la Academia de Științe Medicale redobândirea pensiei de urmaș care-i fusese tăiată fără nicio justificare și care ani buni, așa modestă cum era, a constituit pentru noi cel mai important venit al familiei.

Mă gândesc printre alții la prof. Arthur Kreindler, inițiatorul acestei acțiuni, la profesorii Dumitru și Florica Bagdasar, la prof. Ion T. Niculescu, la dr. Horneț și, nu în ultimul rând, la prof. Emil Crăciun, care a angajat-o pe mama ca laborantă la secția de Anatomie

Patologică în Institutul Victor Babeș atunci când rămăsesem toți ai casei fără nicio sursă de existență cât de cât stabilă.

Ani buni păstrasem caietele ei de laborator, învățând la aproape 50 ani metodele de tăiere a țesuturilor la microtom, aplicarea pe lame subțiri cu balsamul de Canada sau injectarea șoriceilor. Același scris ordonat, cu litere perfect conturate, ca și cel din caietele de liceu și care i-a rămas neschimbat până la sfârșit.

În vara anului 1903 Dumitru Noica se căsătorește cu domnișoara Matilda Burcă.

Registrul pentru căsătoriți al Oficiului stării civile a Primăriei Comunei București precizează în extractul nr. 816/3.07.1903 că *„ambii sunt juni”* și că *„în urma publicațiunilor de căsătorie din duminicile de 15 și 22 iunie 1903 nu s-a ivit nicio opozițiune.”*

Cei patru martori, câte două rude din partea fiecăruia, declară sub semnătură că *„soții nu sunt rude între ele la niciun grad oprit de lege, se căsătoresc pentru prima oară iar persoanele ce asistă pe ambii soți ca mame sunt adevărate, tații fiind decedați.”*

Bunica mea, pe care noi o numeam Mamamare iar în familie era cunoscută ca Tanti Matildhe, era primul din cei patru copii ai judecătorului Grigore Burcă și al Mariei Lipatti.

I-au urmat Ion (Unchiul Jean), căsătorit cu Simona Cereșeanu, Grigore (Unchiul Gogel, băiat prea frumos pentru a se căsători) și mezina Elena (Tanti Lili Bălănescu, despre care voi vorbi pe larg mai departe.) Tatăl lor, alături de frații săi, Dumitru, Gheorghe și Elena, era nepot al postelnicului Constantin Burcă din Rușii de Vede.

Dintre ei, în afara bunicii mele, descendenți a mai avut doar Unchiul Jean, pe cele două fete, Nana Popescu și Ileana Balaban, amândouă fără copii, plecate de mult în străinătate cu soții lor și decedate între timp.

Prin frații și surorile părinților, Mamamare se putea lăuda cu nu mai puțin de 16 veri și verișoare primare. Pe mulți dintre ei, chiar dacă filiația lor nu-mi era totdeauna clară, i-am cunoscut bine; relațiile de

familie erau dublate de dragoste și sentimente comune iar prilejurile de a ne întâlni, chiar dacă nu frecvente, făceau totdeauna plăcere. De altfel, Guy Buisson, unul dintre verii mei de rangul al doilea, despre care va mai veni vorba, îmi povestea că la pregătirile nunții sale, după stabilirea invitațiilor, viitorii socri, fiind întrebați de prieteni despre ginere, au mărturisit: „E un băiat cu multe calități, dar și cu un număr impresionant de unchi și de mătuși.” Nu i-au dăunat însă cu nimic în fericirea căsniciei sale.

De la unchiul ei, Gheorghe, căsătorit cu Maria Voiculescu, Mamamare a avut două verișoare primare purtând același prenume, Ecaterina, care se căsătoriseră: Caterina Burcă cu Nicolae Titulescu iar Ninica Lipatti cu Virgil Madgearu, amândoi soții personalități de seamă în România interbelică.

Păstrez cu drag rândurile cu litere tremurânde de bătrânețe și singurătate din scrisoarea lui Tante Catherine (pe care n-am cunoscut-o) trimisă de la Cannes în anul 1950 bunicii mele, raritate ca orice corespondență cu Occidentul de-a lungul atât de stupidei perioade de cenzură.

Îmi rămâne vie în schimb imaginea lui Tanti Ninica povestind, cu durere stăpânită, clipele despărțirii pentru totdeauna de soțul ei, atunci când legionarii le-au întrerupt liniștea prânzului din Strada Vasile Conta nr. 12, în neuitatul 27 noiembrie 1940.

Un alt văr de gradul doi al bunicii a fost Dinu Lipatti - străbunica mea, Maria Lipatti, fiind vară primară cu tatăl pianistului răpus la numai 33 ani de leucemie. Interpretările și înregistrările sale din Chopin, Grieg sau Liszt sunt și azi piese de referință internațională încă neegale.

A fost oare această rudenie cu vărul ei o explicație a atracției și a talentului pentru pian a bunicii mele? A studiat cu pasiune acest instrument iar diploma nr. 52 din 1898 a Conservatorului de Musică și Declamațiune din București, sub semnătura profesoarei Emilia Saegiu și a directorului Arthur Wachmann, îi acordă Matildhei Burcă premiul I la „Piano”, la sfârșitul celor 6 ani de studii. Cu prilejul

concertului de la Atheneul Român, critica din presa vremii consemna: *„printre elevele care s-au distins și au atras atențiunea auditorului, cităm în special pe domnișoara Mathilda Burcă, aceea care a întrecut orice laude prin expresia, eleganța și tehnica cu care a cântat.”*

Deosebitul simț artistic cu care era înzestrată s-a dovedit și pe alte tărâmuri: câteva farfurii cu ornamente de flori pictate de dânsa și scăpate de vitregiile vremurilor și de numeroasele mutări încântă ochiul de fiecare dată când îmi arunc privirea la raftul din bufet, iar îndemânarea cu care tricota, cu 2 sau 4 andrele, pentru sora mea și pentru mine, cele mai spectaculoase și frumos colorate veste, fulare sau jachete stârneau admirația iar pentru noi, copiii, mândria de a le purta. Despre iscusința, chiar plăcerea în tainele artei culinare, voi mai vorbi.

Din păcate, generațiile descendente nu au moștenit aceste însușiri.

Am avut în casă un pian Bechstein cu coadă, de care atât Catinca, sora mea cu trei ani mai mare, cât și eu ne-am dat silința să ne atașăm dar mai sus decât „Marche turque” de Mozart sau câteva cântecele pentru copii însoțite de textul în germană, nu ne-am ridicat. Probabil că metoda rigidă a exercițiilor lui Czerny ca și faptul că n-am fost duși la concerte, unde ne-ar fi putut captiva fascinația instrumentelor, au făcut să abandonăm instrumentul și chiar să ne bucurăm atunci când, în lipsa tot mai acută a banilor, părinții l-au vândut iar noi am asistat fără regret la scoaterea lui din casă peste balconul de la etaj, cu chingile manevrate cu pricepere de o echipă de țigani...

Din fericire, ghinionul a fost întrerupt de strănepot, căci Matei a învățat cu ușurință și cântă cu egală plăcere la pian și la gitară atunci când timpul îi permite.

După căsătorie, fără a încheia cu totul frumoasa preocupare a interpretării, Mamamare se mai așeza câteodată la pian, cu totul întâmplător, spre desfătarea celor ce au avut atunci prilejul s-o asculte. Nu pregeta însă a urmări cu emoție mișcarea vrăjită a altor mâini de-a

lungul fâșiilor albe și negre, la recitalurile sau concertele de la Atheneu, pe care le audia cu plăcere, putându-le însă aprecia și cu competență.

Odată însă, fără a-l vedea pe interpret, i-a fost dat să asculte sunetele atât de dragi ale clapelor, așa cum străbăteau aerul de la un etaj la altul prin ferestrele larg deschise ale clădirii în care a locuit la un moment dat. Era transmisia la radio a vreunui concert? Nici vorbă! Ne aflam abia în anul 1903.

Pentru a-și trata o gripă rebelă contractată în umezeala persistentă de pe malurile Senei pe durata studiilor de medicină, doctorii îi recomandaseră bunicului meu o cură de aer, timp de o lună, în sudul Franței. Tinerii căsătoriți ajung la Grasse, o mică așezare de munte din departamentul Alpes Maritimes, unde închiriază un apartament la etajul unei vile mai retrase care, prin amplasare și confort, crea premisele unei odihne binefăcătoare și unei grabnice însănătoșiri.

Gata să se instaleze, observă că, jenată, gazda ezita să le comunice ceva. Cu curaj, le mărturisește că o posibilă sursă de supărare pentru noii veniți ar putea fi pianul de la parter, unde un același chiriaș, care vine an de an aici, face exerciții și improvizează zilnic timp de câteva ceasuri. Cere iertare pentru acest disconfort dar, pe de altă parte, i-ar fi foarte greu să-i ceară pianistului renunțarea la program.

„Dar nu face nimica, chiar ne va bucura să auzim muzică bună” veni spontan răspunsul bunicilor. „Care este numele domnului?”

„Oh, nimic important, un tânăr foarte modest, de nici 20 de ani, se numește Arthur Rubinstein.”

Mamamare nu mi-a spus dacă l-a cunoscut personal, în calitate de colocatar al aceleiași pensiuni, pe celebrul pianist de mai târziu. Probabil nu s-au așezat amândoi la pian pentru interpretarea vreunei compoziții la 4 mâini dar sigur este că luna petrecută la Grasse le-a făcut mult bine bunicilor mei, chiar dacă n-ar fi fost decât acest detaliu.

Povestea nu se oprește însă aici.

În 1996, mă aflu împreună cu Tanța pe Coasta de Azur bucurându-ne de găzduirea excepțională a unor prieteni francezi care aveau o proprietate lângă Nisa. Le povestisem cu ceva timp în urmă despre întâmplarea de la Grasse și mi-am dat seama de plăcerea care le-a făcut să afle și prin acest crâmpei de amintire cât de apropiată și dragă a fost mereu țara lor în familia noastră, asemenea atâtor români.

În fiecare zi ne conduceau cu mașina în altă direcție, oferindu-ne prilejul de a cunoaște cât mai multe frumuseți ale meleagurilor mediteraneene.

Într-una din după-amieze, Francis Bigard îmi propune ca țintă a traseului:

„Vrei să căutăm casa în care au locuit bunicii tăi acum... 90 de ani?”

Luat prin surprindere, n-am înțeles tâlcul întrebării; de unde puteam ști și cui să ne adresăm spre a afla minimele date necesare identificării ei? Era de fapt pretextul, îmbrăcat într-un gest de o impresionantă delicatețe, de a face o plimbare la Grasse, stațiune turistică cu un farmec deosebit, în care vile vechi, cochete, perfect întreținute, alternează cu construcții moderne într-un fericit ansamblu arhitectonic - toate înecate în bogăția și varietatea de flori din grădini și parcuri sau de-a lungul străzilor, cultivate și întreținute cu dragoste de edili ca și de fiecare localnic.

Fabrica de parfumuri, cu celebra expoziție a celor mai cunoscute esențe, străjuiește la intrare mica localitate. Am vizitat-o cu reală bucurie, imaginându-mi pe măsura plimbării în lungul nenumăratelor vitrine cu cele mai delicate și rafinat suflate sticlute - ele însele unice obiecte de artă - câte scene de dragoste împărtășită, momente de gelozie nebună sau atracții irezistibile, dintre care unele devenite teme de literatură celebră sau doar de teatru boulevardier, au sălășluit mereu de când lumea în acele câteva picături miraculoase pe care le conțineau.

Cine mai putea cunoaște casa în care au locuit, în acea vară, bunicii? S-ar putea să mai fie și azi în picioare, cu alți locatari, cu alt mobilier, dar poate păstrând în memoria zidurilor acordurile muzicale desăvârșite ale unei cândva interpretări nemuritoare.

Poate e cazul a preciza că, spre deosebire de bunicul meu, ceilalți mulți frați din ambele căsnicii ale tatălui lor au ales, prin tradiție și vocație, a fi agricultori, cu tot ceea ce însemna aceasta, ca bună administrare și permanentă preocupare pentru bunurile funciare (pământ arabil, păduri, oglinzi de apă, grajduri pentru herghelii, orezării, pășuni.)

Printr-o judecată înțeleaptă, în timp ce fetele primeau oricum zestrea cuvenită înaintea căsătoriei, bătrânul Iacovache împărțise moșiile, cu dreaptă judecată, băieților ce-i preluau treptat răspunderea și activitățile și care, de altfel, își petreceau cea mai mare parte din an la proprietățile răspândite în județele Vlașca și Teleorman, la Mavrodin, Beiu, Toporu sau Frăsinet, fiind numiți cum se spunea cu temei, boieri pământeni.

Dumitru primise în schimb o mai mică proprietate la Plosca, lângă Alexandria, precum și bani de cheltuială pentru studiile sale din străinătate.

„Tu vei avea aur în mâinile tale prin meseria pe care ți-ai ales-o; în schimb, frații tăi sunt la voia Domnului să nu aibe necazuri la recolte iar pentru aur, vor trebui să muncească pentru a-l găsi în pământul pe care le las.”

Stabilindu-se și lucrând la spitale în București, bunicii au vândut atunci o parte a moșiei Plosca, din care au păstrat doar 50 ha, și, cu banii obținuți, au cumpărat în 1913 moșia Știubei-Orăști situată pe șoseaua spre Oltenița, la cca 20 km de Capitală, de la un anume Iorgu Danielescu.

Bunicii materni, Dumitru și Matilda Noica, la Știubei-Orășți, 1934.

În afara terenului arabil și a unei fâșii de pădure de stejar și tei pe terasa superioară a Dâmboviței, proprietatea cuprindea grădina de zarzavat, livadă de pomi fructiferi și vie, toate situate în jurul armanului cu conacul din vatra satului.

Deținătorul o cumpărase în 1884 de la Ion Zamfirescu, în baza contractului de vânzare „scris pe hârtie, în limba română, cu litere latine” al secției Notariat a Tribunalului Ilfov. Titlul exact al proprietății, conform „Cărții de hotărnicie” din 1889 (actuala documentație cadastrală), era „Moșia Orășți-Lamotești încorporată în sfoara de moșie Orășți-Pițigaia, ce-i zice și Măcelăreasa.”

Cine autentifica cu semnătura sa, în calitate de notar, această tranzacție? Nimeni altul decât Grigore Burcă, tatăl bunicii mele, atunci în vârstă de 4 ani; nu avea de unde ști că, peste 29 de ani, fata lui va cumpăra exact acest bun imobiliar!

Iată cum, dincolo de aspectele strict genealogice care fac obiectul unor sistematice cercetări ale specialiștilor, se descoperă uneori, prin acte risipite și uitate de vreme, mici și aparent nesemnificative detalii care, scoase la lumină, încălzesc puțin rigiditatea tabelelor, cucerind interesul cititorilor de azi, fie ei descendenți interesați, fie simpli iubitori de: *a fost odată*.

Și iată de ce bunicul meu a fost singurul dintre copiii lui Iacovache care n-a continuat prezența familiei pe pământurile teleormănene și vlășcene.

Finalul acestor bunuri a fost în schimb același, indiferent de loc și suprafață, de investițiile făcute de-a lungul timpului și, mai ales, de sufletul pe care l-au pus proprietarii pentru propășire și bună stare iar avatarurile de pe urma lor ne-au marcat pe toți pe rând.

Relații de familie dintre cele mai bune au continuat și după căsătoria fetelor, soții acestora integrându-se cu o perfectă normalitate în tradițiile, cultura și felul de a gândi al neamului Noica, de care ne bucurăm și noi cei de azi, dar din păcate puțin și rar, atâta cât o mai permite atomizarea vieții moderne și numărul fusurilor orare care ne-au despărțit între timp pe majoritatea descendenților.

Un astfel de moment fericit a fost prilejuit în 2009 de centenarul nașterii lui Constantin Noica, care a adunat la slujba de pomenire, în catedrala din Alexandria, și apoi la prânzul din crângul de lângă Biserica din Drăgănești-Vlașca, organizate de Episcopia Argeșului, pe majoritatea celor în viață, în frunte cu fiica sa, Alexandra, sosită de la Londra împreună cu Allan Wilson, actualul ei soț.

Eram peste 100 de persoane și încercam, prin ezitări timide sau bunăvoințe reciproce, a afla cine ne erau vecinii de masă și a lega crâmpie de dialog, măcar pentru a putea descoperi puncte de interes reciproc sau a schimba amintiri despre părinții noștri, care ei, da, trăiseră în mod real o viață de familie încheată. O fotografie mare cu toți participanții a rămas mărturia acestui eveniment dar pe care îi pot identifica doar cu ajutorul listei nominale, spre a ști despre cine e vorba.

Numeroase fotografii, din care câteva adunate în albume, mărturisesc despre ceasurile de destindere petrecute de bunici, apoi cu mama ca fată tânără sau împreună cu rude, prieteni sau medici, români sau străini ai bunicului, sosiți cu mașinile (cei încă foarte puțini care o aveau) dar mai ales cu trăsura cu vizitiu trimisă înadins la oraș, după dâșșii, încă de dimineată.

Pe drum, purtau pelerine lungi și grele din doc, bonete de motocicliști din piele și căptușite cu bumbac, și ochelari mari din celuloid care acopereau capul și fața, - toate pentru a-i proteja de praful șoselei încă nepietruite, stârnit cu atât mai tare când trecea pe lângă ei vreun automobil cu cei câțiva zeci de km/oră. La sosire, hainele erau albe de colb și doar apa rece din belșug cu care-și clăteau obrazul și-și limpezeau ochii le readucea buna dispoziție.

Îi văd apoi așezați în fața casei, în fotolii de paie, la adăpostul umbrelor de soare, după o masă tihnită cu toate bunătățile locului, scăpând astfel pentru câteva ceasuri de asfaltul încins în miez de vară al Capitalei, spre a-l regăsi ceva mai prietenos mult după asfințit, odată cu întoarcerea acasă cu același mijloc de transport și în aceleași condiții de confort precar.

Uneori, Mamamare și mama întâmpinau oaspeții îmbrăcate în costume naționale de colecție pe care le cumpăraseră, fie în excursiile făcute în Ardealul proaspăt reîntregit cu Țara, fie cu prilejul Expoziției omagiale de la parcul Carol, organizată pentru cei 40 ani de domnie a primului Rege al României.

Unde s-or fi risipit toate iile, fotele, catrințele și bluzele din borangicul cel mai fin, păstrate cu migală în cufere și protejate an de an cu săculețe de naftalină, contra moliilor?

Dar scoarțele și fețele de pernă țesute în cele mai originale culori, care acopereau canapelele din camere și în care, în ceasurile nădufului de afară, te îmbiau la o siestă binefăcătoare? Unde?...

Dumitru Noica s-a stins din viață la țară, în somn, în noaptea de 15/16 august 1937, în urma unei puternice hemoragii cerebrale, atunci când aveam aproape 6 luni. Știu de la mama cu câtă atenție îmi

urmărea minute în șir reflexele, încă din primele săptămâni, cu ajutorul nelipsitului „ciocănel”; se pare că de fiecare dată se ridica mulțumit de lângă pătuțul nepotului.

A fost îngropat în cimitirul din jurul bisericii satului și reînhumat în toamna aceluiași an, după terminarea lucrărilor cavoului din cimitirul Bellu, în care și-au găsit apoi odihna veșnică osemintele străbunicii materne și ale celor dragi care, tot mai mulți, au plecat începând de atunci pe drumul fără întoarcere.

Construcția supratărană, din moloane de calcar de Bașchioiu (carieră de lângă Tulcea), cu suprafețe mari vitrate, care întregesc pe 3 din cele 4 laturi forma de cruce, având ca arhitectă pe Virginia Haret, a fost executată de societatea „Întreprinderile Clemente Santalena” din București.

După moartea bunicului, Mamamare a obținut, prin Ministerul Agriculturii și Domeniilor, aprobarea cedării celor 50 ha din jud. Teleorman în favoarea unei suprafețe egale în jud. Ilfov, din cele rămase la dispoziția Statului după marea reformă agrară din 1923. Era o proprietate adiacentă moșiei existente. Din acel moment, mama și bunica mea au figurat în acte ca doi proprietari învecinați dar distincți.

(Această inspirată inițiativă avea să-și dovedească importanța, pentru sora mea și pentru mine, peste multe zeci de ani.)

Mamamare s-a stins la 17 iunie 1969, la 89 ani împliniți, de pe urma unei scurte dar acute crize de colibaciloză, fiind până în ultimele clipe perfect conștientă. Mintea ei rămăsese de o agerime impresionantă iar memoria, mereu o sursă de informare pentru orice mic detaliu pe care noi cei din casă îl mai uitam. Ajungeam să glumesc cu dânsa pe această temă, întrebând-o:

„Cum are să fie, Mamamare, atunci când te vei ramoli?”

„Nu știu să-ți răspund, dar cred că ar fi păcat!”

În cu totul altă direcție, bunica mea avea o adevărată iscusință a preparării felurilor mâncări de post: binecunoscutul imam-baialdâi (n-am știut niciodată cum se scrie corect!), dovlecei cu mărar și felii de

lămâie, sarmale cu orez și stafide, mâncare de bame – toate, unul mai apetisant decât altul, mai ales în zilele de arșiță ale vacanțelor noastre la țară.

Tot aici pregătea cu migală dar și cu egală plăcere fructele sau zarzavaturile pentru conserve, în vestitele borcane Weck. Dacă cele lungi erau destinate compoturilor de cireșe sau vișine, ca și pentru fasolea fideluță sau grasă, în cele scurte și mai late se așezau cu grijă jumătățile de caise presărate din loc în loc cu sâmburii descojiți, care confereau un inimitabil gust ușor amărui, iar spre toamnă, ardeii grași, verzi sau roșii pentru felurile cu orez.

Siropul de zahăr pregătit separat se turna peste fructe, după care borcanele se prevedeau la gură cu o garnitură inelară de cauciuc și se închideau cu capace din sticlă, peste care se fixa o clemă specială pentru asigurarea etanșității. O baterie de 8 sau 10 astfel de borcane, așezate pe un stativ metalic cu mâner vertical central, se scufunda într-un cazan din tablă zincată umplut cu apă caldă; capacul acestuia avea o gaură prin care se introducea termometrul, după care întregul echipament se pune la foc pe plita sobei din bucătărie. După atingerea duratei necesare fierberii, cunoscută din multele ei experiențe anterioare, cazanul se retrăgea de pe plită pentru a se răci încet, până ce, într-un final spectaculos, se scoteau borcanele unul după altul și se rânduiau estetic pe polițele camării, pe fiecare aplicându-se eticheta cu conținutul și anul producției.

Aici așteptau cuminți până ce plecam odată cu ele, toamna, la București.

Deși exista personal de serviciu, Mamamare nu pregeta să preia dânsa făcutul conservelor, chiar dacă, la culegere, sortare și spălare mai participau și alte mâini printre care și ale noastre, nepoții, mai mult ca să ne aflăm în treabă! De aceea îmi și aduc aminte cu detalii dar și cu egală plăcere despre toată această succesiune de operațiuni.

Când, peste ani, alimentația s-a depărtat tot mai mult de cea naturală, fiind preparată și conservată prin proceduri industrializate, unele suspecte dacă nu chiar nocive, depănam cu un amic german cât

de departe ne aflăm de ceea ce mâncam pe vremea copilăriei noastre. Am reținut răspunsul său scurt și plin de înțelepciune amară, pe care îl redau aici:

„Bunica mea culegea fructele din livada din spatele casei și făcea compot. Mama cumpăra fructe din piață și făcea compot. Eu merg la supermarketul din colț și cumpăr compot. Și, ca să ți-o spun până la capăt, nepoții noștri poate ne vor întreba ce e aia compot!

Asta e evoluția societății moderne și nu-i putem sta împotrivă!”

Mama mea, Maria Matilda, născută la 28 februarie 1905, a fost singurul lor copil. După clasele primare a urmat liceul francez denumit prețios „Academie féminine”, care ființa atunci în București, în Piața Lahovari nr. 7 (clădirea există și azi, bine înțeles cu altă destinație), sub conducerea profesorilor Charles, Lebrun și Thevenin. Nu știu ce pondere aveau disciplinele exacte dar laturii umaniste, în special literatură, istorie și filozofie, i se acorda o importanță deosebită.

Din numeroasele lucrări de teză ale mamei de-a lungul anilor și regăsite, din fericire, într-un plic peste care trecusem de multe ori fără a-l deschide, citez câteva subiecte:

- Consecințele morale și pedagogice ale imitației;
- Doar detaliile stârnesc râsul;
- Compuneți o scrisoare către o prietenă în stilul epistolar din sec.

XVIII;

- Nimic nu ne înalță mai mult decât o mare suferință.

Pe lângă cunoștințele efective și lecturile personale pretinse, se punea un mare accent pe dezvoltarea personalității și a formării unui punct de vedere propriu. Notările erau extrem de mici, o teză de 12-13 (din 20) de puncte era elogios comentată.

Relevante erau observațiile profesorilor pe marginea textelor, cel mai adesea severe sau criptice și cu mentalitatea educațională actuală, uneori poate chiar lipsite de importanță. Oricum, ele consfințeau distanța dintre catedră și clasă, aveau caracterul sentențios asemănător

unui act de justiție care nu admitea comentarii, cu atât mai puțin să fie contestat!

Iată unele dintre ele, înscrise pe caietele mamei (le menționez aici în traducere):

Nota 6 – Mai bine! Dar se simte că argumentele dvs. sunt încă nesigure.

Nota 9 – Nu vă obișnuiți să vă încadrați strict în limitele subiectului. Paragrafele nu sunt corelate cu logica frazelor.

Nota 14 – Există unele mici stângăcii dar tonul este foarte bun.

Cât de departe ni se par de realitatea actuală criteriile pedagogice de atunci ale corpului profesoral, seriozitatea argumentărilor la notare, ca și ceea ce se înțelegea prin învățământ de cultură generală!

Mama a însoțit pe părinți la Odessa dar, continuând a învăța în particular și a lua primele lecții de limbă rusă, apoi la Târgu Ocna, unde fusese instalat Spitalul Militar, perioadă în care a întrerupt liceul. (În caietul-vocabular pe care-l completa zi de zi, cuvintele rusești le scria cu litere latine, conform pronunției.)

Pe timpul misiunii sale ca medic militar în condiții de front, câteva bucățele de hârtie atunci la îndemână îi permiteau bunicului să scrie celor dragi de acasă. Am găsit câteva din acestea, adresate mamei mele, fetiță de 11-12 ani, precum și o carte poștală având imprimat pe avers „Armata de operațiuni” și aplicată ștampila roșie „Liber de expediere” iar pe revers, deasupra spațiului disponibil, atenționările „Nu se scrie nimic privitor la Armată” și „Nu se pune nici data, nici localitatea.”

Iată două fragmente, cu respectarea întocmai a ortografiei autorului:

Dragă Bébé,

Pe pôlele unui deal „unde curge în vale un râu mititel” și-a montat papa al teu un cort. Ca să pôte sta în picióre și ca să nu bate prea mult vântul, a mai săpat cât-va în pământ .

El dórme pe un pat de fier avend ca saltea fân și paie iar doi tovarăși ai lui dorm jos, pe pământ, avend numai paiele și fânul drept pat și saltea. Afară, de 2-3 zile e frumos, cald, un aer curat de munte și o apă deliciosă ne satură de sete. Tótă ziua nu facem nimic, am dice că suntem ómenii cei mai fericiți dacă fiecare din noi nu s-ar gândi la câte o soție ca mama ta care am lăsat-o acasă și la câte un copil ca tine care când mă gândesc la el, mi se umple ochii de lacrimi.

Al doilea (scrisoare expediată din Iași, după cum se va constata) se referă la un moment deosebit la care bunicul a avut bucuria să fie martor:

...Eu mă gândesc într'una la tine și la mama dar tu care esci și patriotă bună în același timp, trebuie să înțelegi că tatăl tău trebuie să facă acest sacrificiu d'a fi departe de voi....

Și fiind-că vorbim de patriotism, să-ți spun că eri am asistat pe piața Unirei la sărbătorirea celor 1500 de transilvăneni care au venit din Italia să se bată pe frontul nostru. A fost o serbare splendidă. S'au ținut discursuri de pe treptele statuii lui Cuza și pe urmă s'a încins o horă împrejurul statuii la care au luat parte chiar miniștri în cap cu Dl. Brătianu.

Eu am avut norocul să văd acest tablou istoric, călare pe un cal care mi l'a dat un soldat să me sui pe el."

Din păcate, de pe urma epidemiei de febră tifoidă din 1917, mama a făcut o dublă flebită ceea ce i-a impus o imobilizare a picioarelor în jgheaburi din plumb timp de câteva luni, pentru a evita formarea de cheaguri de sânge cu traseu ireversibil. Urmările acestor suferințe le-a resimțit toată viața, în dificultățile de mișcare a membrelor inferioare.

Până la căsătoria sa în 1932, mama a locuit împreună cu părinții ei în strada Știrbey Vodă 34, imobil situat în spatele liceului Sf. Sava și ulterior demolat, apoi în apartamentul închiriat de societatea „Dacia” la etajul clădirii din Calea Plevnei nr. 8, existentă și azi, chiar lângă intrarea artiștilor în Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra.”

La parter locuia familia dr. internist Léon Caffé (numit între prieteni *Caffé au lait*), cu a căror fată Jeanine, de vârstă apropiată cu Catinca, mergeam adesea cu Schwester în plimbările zilnice, indiferent de anotimp - fetele pe picioarele lor, eu în căruț - în Cișmigiul din apropiere, bătrân încă de pe atunci.

Deși botezată catolică și elevă la Școala de maici „Pitar Moș”, fata lor a studiat apoi științele sociale la Universitatea Lomonosov din Moscova. Devenită cadru universitar și, mai ales, soție a scriitorului și eseistului marxist Ion Ianoși (născut Steinberger), i-a împărtășit cu entuziasm ideologiile de stânga astfel că drumurile și preocupările comune ale primei noastre copilării nu s-au mai regăsit la vârsta maturității.

De soții Bagdasar, amândoi medici și deveniți pe rând miniștrii Sănătății în primele guverne de după 23 august, Tatamare era apropiat nu numai prin specialitățile înrudite în medicină dar și ca legături amicale, fiind totdeauna bineveniți la Știubei-Orăști, unde se înjghebau discuții prelungite în limitele cei mai perfecte convivialități, chiar dacă între concepțiile lor despre lume și viitorul țării erau deosebiri de fond.

Fiica lor, Alexandra, alintată Gu, tovarășa noastră de joacă la țară, devenită profesor emerit în universitățile americane și matematician de elită, a 3-a soție (din cele cinci!) a lui Samuel Bellow, a preluat cu zel și a rămas legată pe viață de vederile politice ale părinților.

Asta nu l-a împiedicat, în 1982, pe proaspătul laureat al premiului Nobel să radiografieze mizeria de la noi, constatată pe viu atunci când a însoțit-o pe Gu la incinerarea mamei sale, decăzută de mult din grațiile Partidului pe care îl slujise cu convingere și devotament. Aceste realități s-au regăsit în romanul său, *The Dean's December*, tradus în românește cu titlul *Iarna decanului*.

Cu toate acestea, încercările naive ale sorei mele, odată ajunsă pe tărâm american, de a reînoda, după zeci de ani, prietenia unei copilării comune s-au lovit de un refuz categoric, la limita politeții...

Familiile Iurașcu și Boțan

Începuturile acestui neam s-au putut identifica până spre sfârșitul sec. al XIV-lea, când un cadet podolian cu numele Jurașko, din ceata de aventurieri a lituanianului Juga Koriatowicz, cel care uzurpase tronul Moldovei după moartea în Podolia a lui Ștefan I, la 1399, s-a stabilit în zona Sucevei. În aceeași perioadă, în ținuturile stăpânite de regii Poloniei, primii născuți din stirpea Jurie = Gheorghe, au continuat să se răspândească sub numele Jurienko sau Juriewicz.

Din publicațiile apărute, menționând aici doar *Arhondologia Moldovei* a paharnicului Constantin Sion, lucrarea lui Octav George Lecca, *Familii boierești române*, ambele de la sfârșitul sec. al XIX-lea, urmate de cele două volume de *Contribuții documentare la biografia lui Mihail Eminescu* a profesorului Augustin Z. N. Popp, din anii 1962-1969, ca și de completarea întreprinsă de Gh. Ghibănescu în 1933 asupra familiei, reținem că numele Iurașcu, ca diminutiv patronimic, derivă de la Iurie, Iurgoz, Gheorghe de origine poloneză, și că, pe măsura coborării seminției pe meleagurile moldovene, numele a fost pronunțat și scris în diferite feluri, fiind purtat adesea și ca nume de botez, și că el se regăsește și azi pe harta Moldovei, definind toponime cu rezonanță neașteptată: Poiana lui Iurașcu din ținutul Romanului, Răzeșii lui Iurașcu etc.

Demn de semnalat că, pe parcursul veacurilor, prenumele multora dintre străbunii mei erau neaoș românești sau de origine slavă, uneori cu rezonanțe neobișnuite astăzi, nemaifiind folosite sau stârnind curiozitatea atunci când, poate de dragul originalității, apar pe un act de identitate al contemporanilor. Citez între multe altele: Safta, Voichița, Marghioala, Paraschiva pentru fete; Iancu, Păun, Pătrașcu pentru băieți.

Actele vremii arată că mulți dintre Iurășcești s-au înrudit cu familii de mari boieri moldoveni, astfel că, și datorită propriilor virtuți, acest neam a avut aproape fără întrerupere reprezentanți în

Divanele domniilor pământene, cu rang de mare logofăt, mare pârcălab de Hotin, jicnicer sau vornic, de-a lungul secolelor XV-XVIII până în preajma domniilor fanariote, dar și cu ranguri de boierii mai mărunte, ca medelniceri sau paharnici, pe măsura scăpătării unora dintre ei.

Dacă atribuțiile fiecărui titlu nu mai spun astăzi mare lucru, este sigur că obținerea unui asemenea rang, prin Decret Domnesc, reprezenta, în majoritatea situațiilor, răsplata unor fapte de vitejie sau de statornică credință în slujba lui Vodă.

Unul dintre oștenii lui Ștefan cel Mare, care luptase împotriva lui Radu cel Frumos, Petrea Iurașcu, s-a însurat cu o „Dăneasă” din neamul Voievodului, învins după bătălia de la Rahova, și a căpătat de la Domnul său, ca răsplată, moșia Poiana, despre care am pomenit mai sus și care a rămas ca un bun al familiei pentru multele generații care i-au urmat.

Într-o schiță genealogică din 1924, tatăl meu menționa că Poiana lui Iurașcu poate fi considerată ca leagăn al familiei, de unde, pe linie directă sau prin numeroase încuscriri, descendenții acesteia s-au răspândit de-a lungul timpului prin Onești și Tecuci până în zona Galați. La acea dată, moșia era în posesiunea Electrei Iurașcu, una din surorile bunicului meu, căsătorită Krupenski.

După venirea fanarioților, cei din neamul Iurașcu, cu sentimente profund naționale, dispar dintre boierii divaniți și se retrag la sat, păstrându-și orgoliile de mici boiernași dar amestecați printre răzeși, cu a căror condiție economică se asemuiesc. Iubitori de copii, ei își fărâmițează prin moștenire pământurile din ce în ce mai împuținate.

Scriș în limba română, cu caractere chirilice, Sion folosește pentru numele Iurașcu diftongul IU, aflat la coada alfabetului slav. Pe ultimii Iurășcești, autorul îi prezintă ca fiind „mazili, privilegheți, ba și birnici”¹.

¹ C. Sion, *Arhondologia Moldovei*, Ed. Tipografia Buciumului Român, Iași, 1892, p.430.

După făurirea statului modern al României, membri ai generațiilor descendente au reînceput să ia parte la viața publică și politică a țării, apărând prin căsătorii și în numeroase alte familii de neam boieresc ca: Vidrașcu, Strat, Cernat, Negel, Negruzzi, Racoviță, Ceaur-Aslan, Buzdugan.

Să mai facem precizarea că, în actele oficiale sau în iscălituri, pe parcursul timpului, ei apar cu numele de: Jurașcu, Iurașcu, Iurașc, Iurăscu.

Pentru a pleca de la un reper clar al străbunilor mei, m-am oprit la străbunicul Iordache Iurașcu (1820-1886). Voi adăuga doar că, în ascendența lui directă, la a patra generație, se găsea Stratul Iurașcu, al cărui tată deținea în 1647 funcția de vătaf în Peletiuți, în preajma Botoșanilor.

Pe ramura descendentă a unuia din frații lui Stratul, Niculae, apare Raluca Iurașcu, a cărui tată, stolnicul Vasile Iurașcu, vechil la Joldești, apoi arendaș al moșiei Vorona iar la urmă asesor al Tribunalului din Botoșani, se conturează ca figura unui înțelept. Căsătorită cu căminarul Gheorghe Eminovici, Raluca este „dulcea mamă” a marelui nostru poet național. Aceștia se regăsesc deci într-o altă sub-ramură a aceleiași numeroase familii de boieri moldoveni.

Iordache Iurașcu, mare proprietar funciar la Onești și la Bălăneasa, s-a căsătorit cu Catinca Vidrașcu, în familia căreia au fost numeroși ascendenți cu ranguri proeminente la curtea voievozilor moldoveni. Greutăților cu care se confruntau copiii căminarului Eminovici, Iordache Iurașcu a încercat să le facă față, sprijinindu-i bănește în mod discret.

Singurul care a refuzat, dintr-un sentiment de mândrie, a fost chiar Mihai, deși cel mai împovărat de nevoi. Profesorul Popp menționează că, până în vremea celui de-al doilea război mondial, familia păstrase scrisoarea de mulțumire din partea poetului, pentru gesturile de umanitate ale unchiului din ramura colaterală către frații

și surorile sale, dar de la care - deși mai sărman decât ei - nu acceptase niciodată vreun ajutor.

Pe parcursul a 15 ani din căsnicia lor s-au născut 10 copii, dintre care patru băieți, primul dintre aceștia, în 1851, fiind bunicul meu, Dumitru Iurașcu.

Bunicii paterni, Galați, 1889.

După terminarea studiilor universitare la Facultatea de Drept de la Paris, în 1863, și obținerea titlului de doctor în Drept la 1872, bunicul practică avocatura la Galați, unde se căsătorește cu Ecaterina Boțan, născută în 1856, fiica Marghioliței Constantin (al cărei tată a fost aga, apoi serdarul Constantin ot Movileni) și a lui Grigore Boțan, ajuns spătar în vremea domnitorului Mihai Sturdza. Tot Sion ne spune că Boțanii erau „boiernași” moldoveni din Basarabia. Unul dintre ei, fratele lui Grigore, fusese ofițer în armata rusă, călugărit apoi cu numele Calinic și devenit econom mare la Mănăstirea Neamț.¹

Căsnicia lor nu durează decât doi ani, curmându-se tragic în decembrie 1891, în urma unui accident fatal pe care l-a suferit bunicul, numit între timp judecător la Curtea de Apel din Focșani; a fost aruncat din șa de un cal nărvaș, în drum spre un proces în județ, și, după mai multe ceasuri, a fost găsit mort în șanțul drumului.

Din fericire, îmi rămân printre hârtiile familiei corespondența între soți, din perioadele februarie-iunie 1890 și mai-iulie 1891, prilejuită de deplasările cu serviciul, în diverse colțuri ale Moldovei, la București sau pentru tratamentele bunicii, la băile Băltătești. Cele câteva scrisori în franceză, scrise pe același format de hârtie și cu aceeași grafie impecabilă a amândurora, sunt un exemplu modest al sentimentelor de dragoste și perfectă înțelegere legate de nașterea copilului.

Lectura cu ochii cititorului de azi pare ușor desuetă - cine mai are timp și chemare pentru corespondență sau plăcerea de a-și exprima în scris simțămintele către cel apropiat?! Dar, pe atunci, ele reflectau zestrea de preț a relațiilor, însemnând dragoste, înțelegere, respect și care au cimentat căsnicii ce au dăinuit și au lăsat părții trainice în urma lor.

Unicul copil, Dimitrie, tatăl meu, avea în acel moment puțin peste un an. Este motivul pentru care, fără frați sau surori, tata a avut în schimb de la unchii și mătușile sale numeroși veri primari.

¹ Idem, op.cit., p.32.

Pe unii i-am cunoscut, fiind apropiați familiei noastre: Mircea, căsătorit cu Elena Floru (Tanti Nina), ambii doctori cu un singur fiu, Dan, însurat cu o cunoscută șahistă, Elena Gogâlea, și decedat între timp; surorile Beloianu, dintre care Dya, măritată Aslan, fără copii, și Marieta, căsătorită cu generalul de cavalerie Gică Athanasescu, având ca unică fiică pe Mariana, soția diplomatului și colegului de breaslă al tatei, Gheorghe Lecca. Fiul acestora, Dumitru-Dimi, antrenor emerit de baschet, căsătorit cu Rodica Preja, părinții lui Bogdan și Ștefan, ambii, la rândul lor, cu copii.

Tanti Marieta a fost cea mai apropiată rudă a tatei, mereu alături în ceasurile de cumpănă ale vieții, prietenă și sfetnic de nădejde. Ne era dragă și nouă, copiilor. Îmi amintesc cât mă impresiona de fiecare dată izbitoarea ei asemănare cu Mamamare: glasul, înfățișarea, gesturile și, peste toate acestea, bunătatea.

O evoc aici și pe Tanti Alice, căsătorită cu avocatul Alexandru Meculescu, pasionată de politică și ferventă ascultătoare a posturilor occidentale de radio, oricât de bruiate ar fi fost acestea. Nu-l uit nici pe generalul Ionel Racovitză, ortodox, căsătorit cu Florica Flondor, catolică, și înțeleapta lor decizie părintească de a-și boteza copiii în ritul tatălui, pe băiatul Constantin-Dinu, și, în cel al mamei, pe fata, Maria-Georgeta, cu diminutivul Luly. Cu soția lui, Anca, născută Popp, Dinu (decedat timpuriu) are un fiu, pe Alexandru, tatăl lui Petru Radu.

Dacă părinții noștri, purtând pecetea tradiției, se bucurau să păstreze legătura cu rudele, așa cum apucaseră de la înaintașii lor, întâlnindu-se la marile sărbători creștinești sau la aniversările în familie, odată cu avaturile generale ale unui popor înfrânt după război și pe măsura creșterii necazurilor în căminul fiecăruia, acestea au devenit, cu timpul, tot mai rare.

Mărturisesc cu părere de rău că n-am fost apropiat de numeroșii mei veri. Am copilărit separat iar studiile - câte și pe unde au fost ale fiecăruia - ca și drumurile pe care am apucat după aceea, ne-au îndepărtat încă din tinerețe.

Niciunul din descendenții lor venind pe linie feminină nu poartă patronimul meu.

Așa că, pentru a se mai putea vorbi și în generațiile viitoare despre familia lui Dimitrie Iurașcu, nădejdea rămăsese în băiatul meu, Matei. Cu atât mai mare mi-e bucuria să am de la el doi nepoți, pe Gabriel și pe Nicolas. Cu toții sunt departe deocamdată dar „strigătul sângelui” și al locurilor de obârșie ale străbunilor lor îi va aduce poate, într-o bună zi, pe meleagurile acestora.

Limba franceză nu era o excepție în rândul tinerilor români; mulți își definitivaseră studiile în Franța. În actele oficiale, ca și în corespondența privată, ba chiar în atmosfera colocvială a familiei sau între prieteni, limba franceză era folosită frecvent. Acest lucru corespundea unei perfecte normalități și nu presupunea nicidecum snobismul cunoscutelor personaje ale lui Caragiale.

După încheierea brutală a unei vieți de familie abia încheiate, la cei 36 ani ai săi, tânăra văduvă Ecaterina Iurașcu nu s-a mai căsătorit; viața întreagă a purtat de atunci numai haine negre, dăruindu-și întreaga energie creșterii și educației fiului ei și devenind, peste ani, Bunicuța pentru nepoți, așa cum o apelam în familie. O bună parte a anului se retrăgea la mănăstirea Adam (din fostul județ Tutova), unde o colegă de școală, rămasă prietenă, intrase în viața monahală și unde maica stareță îi pusese la dispoziție o chilie separată.

Scrisorile rămase de la dânsa și adresate băiatului aflat la studii sau în misiuni în străinătate sunt pline de sfaturi sau observații pe care o mamă grijulie le considera potrivite momentului. Mica proprietate de lângă Bacău, la Căuiești, rămasă de la soț, a administrat-o de una singură, cu tenacitate bărbătească, până în 1942 când, împreună, au considerat înțelept s-o vândă.

Tata, la rândul său, a avut în dânsa pe cel mai apropiat confident, de sfaturile căreia ținea seama atunci când se afla în fața unui moment important din viață.

Iată o scrisoare-document din 8 noiembrie 1932 în care, precedat de câteva rânduri de conveniență ale mamei mele către viitoarea soacră („*Bien chère Madame*”), tata continuă textul, spre a-i comunica hotărârea căsătoriei:

„Comme je n'ai jamais l'habitude d'être très explicite de mes sentiments surtout par lettre, ne t'attends pas de me voir te dire combien cette décision me remplit de joie. Soit persuadée, comme je le suis moi-même, qu'en regardant franchement devant nous, nous partons dans l'existence qu'elles qu'en soient les difficultés, certains d'être l'un pour l'autre l'appui nécessaire qui écarte les obstacles de sur la route et leur fait perdre de l'importance. Je t'embrasse tendrement. T.”

În aceste puține rânduri, l-am regăsit pe tata, reținut și stăpân pe sine chiar și în pragul unor asemenea etape majore ale existenței, și am avut oglinda a tot ce a însemnat trăinicia sentimentelor și perfecta înțelegere care i-a ținut aproape pe părinții mei timp de 32 de ani.

Străbunicii paterni, Marghiolița și Grigore Boțan, vor ridica pe locul de casă cumpărat în zona înaltă a Galațiului, atunci încă puțin construită, pe unde viitoarea Ulița Domnească încerca să-și croiască drum printre vii, „o zidire din cărămidă cu un rând sau două, după a dumnealui închipuire, acoperită cu oale, cu potrivită și înfrumusețată fațadă, neabătut din planul ci di ingineriu i se va da”, așa cum glăsuiește hotărârea Comisiei de înfrumusețare a orașului din 28 martie 1840, purtând semnăturile autorizate în frunte cu cea a Presidentului Beldiman, postelnic.

Aici, în Strada Mihai Bravu nr.1, s-a născut tatăl meu, la 29 iunie 1890, de Sf. Apostoli Petru și Pavel, și a petrecut primii ani de viață. A fost botezat Petru-Dimitrie, după prenumele tatălui.

Școala primară și liceul, secția reală, le urmează la „Vasile Alecsandri”, pe care îl absolvă în seria iunie 1909, împreună cu alți 23 de băieți. Alături de români erau feciori de greci, de evrei și de armeni, asemenea comunității pestrițe a orașului de pe acele vremuri.

Un element determinant al acestui fapt, ca și al dezvoltării generale a urbei, l-a avut, desigur, Comisia Europeană a Dunării, înființată aici începând cu 1856 și care a dăinuit până la desființarea ei, în 1948.

Despre bogata viață culturală gălățeană la început de secol XX, la care tata a fost martor și participant activ, am găsit numeroase detalii în lucrarea în două volume a istoricului Paul Păltănea, *Istoria orașului Galați de la origini până la 1918*, apărută în 2008, la Editura Partener.

În primii ani de școală, până la terminarea liceului, tata semna cu cele două prenume, Petre și Dimitrie. Treptat, odată cu satisfacerea stagiului militar și cu studiile la Facultatea de Drept din Paris, a schimbat ordinea lor, apoi Petre a rămas doar ca inițială iar în final a dispărut cu totul. Astfel că toată lumea îl cunoștea acum de Iurașcu D. Dimitrie (păstrând inițiala prenumelui tatălui).

N-am știut niciodată și nici n-am avut curiozitatea să-l întreb de ce făcuse aceste escamotări și, mai ales, dacă Bunicuța își dăduse acordul.

Dar iată surpriza târzie de care am avut parte.

Foarte recent, având acces la dosarul de personal al tatei din arhiva Ministerului Afacerilor Externe, am găsit actul în manuscris și copia dactilografiată a extractului nr. 970/1.07.1890 al Oficiului stării civile a Primăriei Galați, privind nașterea copilului de sex masculin, Petre Dimitrie:

„Declarant: Dumitru Iurașcu, 40 ani, magistrat; martori: Emanoil Flondor, ortodox, 43 ani, avocat și Petre Senti, ortodox, 36 ani, funcționar - ambii amici cu declarantul.”

Numai că în dosar apare și un alt document al Tribunalului Covurlui care, prin sentința nr.190/27.07.1890, face rectificarea „în sensul că în loc de numele Petre Dimitrie cum e trecut din eroare, să se prevadă de Ofițerul stării civile adevăratul nume de Dimitrie D. Iurașcu pe care și-l are din botez. S-a făcut la cererea tatălui, arătând că din eroare s-a trecut în actul de botez numele Petre.”

Deducția mea, peste timp, este că ori al doilea martor, Petre Senti, ar fi adăugat discret Ofițerului stării civile prenumele său, ori că însuși funcționarul, amabil, a făcut-o din proprie inițiativă, ținând seama de marea sărbătoare creștinească a Sfinților Apostoli, fără ca tatăl noului născut și nici primul martor să fi aflat aceasta înainte de primirea, peste câteva zile, a actului cu apostila primarului A. Nicolescu. Rectificarea, după nici o lună, dovedește că părinții n-au agreat acest prenume și au acționat imediat, în consecință.

Ceea ce îmi rămâne cu atât mai neînțeles este de ce tata l-a păstrat totuși ani buni, despărțindu-se de el cu atâta discreție. Probabil, întâlnindu-ne cândva, îmi va satisface această mică enigmă.

După obținerea licenței în Drept, în 1913, cu lucrarea „*L'influence russe dans les Pays Moldo-Valaques depuis Koutchiouk Kainardji jusqu'a la Paix de Bucarest*” (cât este de prezentă mereu această problemă!) a urmat și cursurile de la „Ecole des Hautes Etudes Diplomatiques”.

A revenit în țară cu gândul (dar nu și cu dorința) de a practica avocatura; deși montase și o frumoasă plăcuță din alamă la intrarea locuinței pe care o închiriasse pe Strada Alexandru Donici 38, din București (*D.D. Iurașcu avocat, luni-vineri 5-7 p.m.*), nu-i călcase pragul niciun client și nu apucase să deschidă nici măcar o acțiune în justiție.

Dorea altceva de la viață; prilejul neașteptat i l-a oferit un concurs organizat la Ministerul Afacerilor Străine, pentru ocuparea unui loc vacant ca atașat de legăție, prima treaptă în cariera diplomatică, și de care aflase în ultimul moment.

Din dosarul de arhivă consultat în 2013, iată, la chiar 100 ani de la acel moment, merită arătat ce însemna atunci un astfel de examen, câtă responsabilitate se cerea candidatului, viitor funcționar public dar și component al unui corp de elită al țării, și cât de departe erau (și încă sunt!) de căile prin care se stabilesc azi numiri și promovări în funcții până la cele mai înalte nivele de responsabilitate și presupusă competență.

Procesul Verbal 30397/23.12.1913 consemnează cele două subiecte ale probei scrise, „Despre extrateritorialitate” și „Les navires

en droit international” (în limba franceză), precum și numele și funcția membrilor Comisiei de examinare: Ion Trăsnea-Greceanu, directorul Protocolului și al Cancelariei Ordinilor, M. N. Burghele, ministru plenipotențiar, directorul Afacerilor comerciale și consulare, I. C. Filitti, secretar de legăție. cl. I-a.

Din cei 9 înscriși, au fost admiși 5 candidați la oral iar clasarea finală a stabilit următoarea ordine: D. Iurașcu $7\frac{3}{4}$, I. Condurachi 7, Gramaticescu $6\frac{1}{4}$ etc.

Am parcurs cu emoție cele 9 coli ministeriale scrise de tata cu toc și peniță în cele două ore avute la dispoziție. O fi interesat de atunci încoace pe cineva să răsfoiască aceste acte, ca valoare documentară și dovadă de seriozitate și exigență?

Decizia nr. 30611/28.12.1913 a ministrului secretar de stat la Departamentul Afacerilor Străine, Titu Maiorescu, îl numește pe tata „*atașat de legăție onorific (fără retribuțiune)*” la Belgrad, decizie urmată la 21.03.1914 de cea semnată de ministrul Filality, că este „orânduit ca atașat de legăție efectiv.” Sigur că, indiferent de succesul obținut la examen, se cerea pe acea vreme confirmarea printr-o perioadă corespunzătoare de probă.

Își găsisse vocația pe care o va urma cu dăruire și pricepere timp de 34 ani, în care a urcat toate treptele ierarhice din diplomatie, până la cea de ministru plenipotențiar și șef de misiune la Oslo în 1934 și Lisabona în 1941.

Era totuși să fie întreruptă (sau prematur încheiată?) în vara anului 1939 când, conform strategiei Primului Ministru, Constantin Argetoianu, ca diplomații să aibă experiență și în administrație, noul ministru de Interne, Nicolae Ottescu, l-a propus în funcția de rezident regal al Ținutului „Marea” (din cele 10 existente în alcătuirea administrativă a țării din 1938), care cuprindea, pe lângă județele Ialomița și Constanța, și pe cele două recâștigate după primul război mondial, Durostor și Caliacra. Se dorea astfel realizarea unei legături directe cu Palatul, peste prefecții de județ care se aflau în subordinea Guvernului.

Numirea n-a fost aprobată de Carol al II-lea pe argumentul că „afacerile străine au două soiuri de elemente: unii de care nu mă pot lipsi, alții pe care nu-i pot întrebuința.” (Răspunsul comunicat lui Ottescu în urma audienței acestuia la Palat și consemnat ca atare în însemnările tatei.)

Înțeleaptă înalta decizie dar, mai ales, salutară pentru biografia sa ulterioară, care știu ce ar fi cuprins și cu ce urmări, asemenea celor care au deținut la un moment dat această funcție: Gh. Alexianu, Gh. Flondor, Al. Hanzu etc.

Am găsit în arhivă și cele patru „Jurăminte de credință și loialitate” către Suveranii sub a căror domnie a activat și pe care fiecare diplomat le semna în fața unui reprezentant al conducerii Ministerului. Mi-a atras atenția cel din 7.09.1940, pentru Regele Mihai, a doua zi după abdicarea tatălui său, unde, după semnătura titularului și cea a ministrului Grigorcea, apare „*Cu asistența arhiereului preot Gr. Burlușanu.*” Era parohul Bisericii Mavrogheni de lângă sediul Ministerului din Piața Victoriei și din apropierea casei noastre, chemat de urgență de către noile oficialități pentru onorarea acestui act solemn și care va deveni în anii următori duhovnic și prieten al familiei.

A fost prezent în calitate de membru sau șef al Legațiilor României la multe din vicisitudinile secolului trecut: retragerea, în 1914, din Serbia până la Atena, împreună cu întregul corp diplomatic, din fața trupelor austro-ungare, Revoluția și zilele fierbinți de la Petrograd, în 1917, începutul celui de-al doilea război mondial și traversarea Europei, de la o extremitate la alta, în ambele sensuri, cu familia, atunci când liniile fronturilor și bombardamentele se generalizaseră peste întregul continent.

În scrisoarea tatei din iulie 1917 către mama sa, expediată din Petrograd, în zilele celor mai grave lupte de stradă, ale bolșevizării armatei ruse și ale prăbușirii totale a autorității imperiale, dincolo de teama necunoscutului, găsesc toată căldura dragostei și îndemnul de

curaj pentru ființa cea mai iubită, pe care numai Domnul va hotărî să o poată îmbrățișa la revederea atât de mult dorită.

Activitatea de diplomat și, în special, cea de șef de misiune însemna, pe lângă altele, să-ți faci cunoscută țara, cu istoria și cultura ei, resursele economice, frumusețile naturii ca și obiceiurile oamenilor, în care inițiativa personală și contactele cu cele mai diverse păături ale societății locale erau nu numai importante și pline de semnificații, dar uneori definitorii pentru ansamblul relațiilor interstatuale.

Drumul spre Norvegia, la mijlocul anilor '30, dura peste 50 ore și se făcea cu vagon de dormit până la Berlin, prin Cracovia, întrerupere de 5 ore acolo și apoi cu altă garnitură spre Stralsund, la malul mării Baltice. Vagoanele pentru Oslo continuau călătoria cu ferry-boat-ul, pe traseul Sassnitz-Trelleborg, de unde, după alte câteva ceasuri, se ajungea la destinație.

În schimb, călătoria dus-întors la Lisabona a însemnat traversarea de la un capăt la altul a Europei, la începutul și apoi în plină vâltoare a celui de-al doilea război mondial.

A întrepinde cu copiii aceste drumuri, prin nenumăratele puncte de graniță, prezentând de fiecare dată pașapoartele, cu verificarea tuturor vizelor de trecere și încărcăți de bagaje (cufere și lăzi), din care o parte se transportau în vagoanele atașate celor de persoane, n-a fost ușor pentru părinții noștri. Asta chiar și în condițiile în care calitatea de diplomat în misiune îi asigura tatei și familiei sale un statut aparte.

Organizarea Expoziției de artă populară românească la Oslo, vizita unui grup de oameni de știință români în Norvegia, invitarea în România a marelui romancier Johann Boyer și călătoria acestuia împreună cu tata prin numeroase colțuri ale țării noastre, iată doar o mică parte din agenda și preocupările sale pe durata celor cinci ani ai misiunii în Țara fiordurilor, cu satisfacția că, atunci când se încheiau cu succes, erau consemnate ca atare în rezoluțiile conducerii Ministerului pe rapoartele înaintate, și, pe larg, în presa vremii din ambele țări.

Părinții mei, în croazieră spre Capul Nord, Norvegia, 1935.

Deși oameni cu firi reci, mai greu sociabili, a legat, împreună cu mama, relații dintre care unele s-au transformat în prietenii durabile, dovedite peste ani în gesturi de impresionantă afecțiune, atunci când vremurile și poziția geografică i-au aruncat pe fiecare în cu totul alte condiții de viață. În primii ani postbelici, câte un pachet cu alimente (printre care, untură de pește pentru noi, copiii) însoțit de rânduri de încurajare sosea de la o bătrână doamnă, văduvă între timp a fostului consul al României la Oslo, Gudrun Askvig.

Părinții mei au avut bucuria, în iulie 1935, a unei călătorii de neuitat la Capul Nord, la bordul unui vas de croazieră în perioada cea mai favorabilă a nopților albe. Fotografii sepie a fantasticului spectacol nocturn, la peste 70 grade latitudine nord, adeverința de pasageri emisă de compania „Den norske amerikalınje” și meniul de la bordul vasului sunt micile mărturii rămase de pe urma acestei excursii de 10 zile.

La acestea se adaugă și cartea poștală cu un en-tête al companiei, expediată către Bunicuța, de la una din escalele de pe traseu, purtând adresa: „Dnei Caterina Iurașcu, Comuna Fundeanu, Oficiul Ghidigeni-Romania” și sosită în ... 9 zile, conform datelor de pe ștampile!

Ca om de încredere pentru toate problemele administrative, tata l-a avut alături pe fostul său coleg de liceu și prieten, Lothar Schmierer, cerut în mod special Ministerului, să facă parte din personalul tehnic al misiunii, datorită cunoștințelor de limbi scandinave, însușite din pasiune, ca autodidact, pe timpul studiilor sale de Drept la Berlin.

Făcea parte dintr-o familie de intelectuali evrei gălățeni, a cărui mamă era sora marelui lingvist Heiman Tiktin, evreu polonez stabilit la Iași prin căsătorie, autorul primului dicționar german-român și devenit, în 1919, membru de onoare al Academiei Române, în timp ce sora sa, căsătorită Roth, era artist plastic, una din fetele ei fiind soția criticului literar Ovid Crohmălniceanu. Schmierer a rămas apropiat familiei noastre până în ultimele sale zile, pe care le-a trăit singur, așa cum fusese toată viața, dar cu un echilibru moral și o bună dispoziție admirabilă.

Suferința solitudinii era accentuată de orbirea progresivă datorată unei afecțiuni moștenite pe linie maternă. Sora mea, Catinka, sau eu îl vizitam pe rând în modesta cămăruță dintr-un bloc bucureștean, unde mai câștiga un ban traducând prin dictare, cu ajutorul unor lupe suprapuse, titlurile și conținutul unor publicații norvegiene sau suedeze care soseau periodic la Editura Tehnică.

În afara unor mici atenții pe care i le puteam aduce, erau ajutoarele Comunității Evreiești. Găsisse soluții ingenioase de a rezolva de unul singur unele mici probleme gospodărești. Iată una din ele: având radioul deschis, aștepta buletinul de știri de la ora 14 pentru a pune pe reșoul electric un ou proaspăt, pregătit din timp în ibricul cu apă rece; manevrând cu atenție ștecherul firului până dibuia poziția potrivită pentru a-l introduce în priză, îl scotea după 3 minute, exact cât trebuia ca oul să fie fiert potrivit gustului său, moment pe care îl afla, ascultând crainicul cum anunța încheierea buletinului care la acea oră dura totdeauna ... 3 minute!

Din noianul de acte și însemnări rămase de la tata, printre care 10 caiete de jurnal care acoperă perioada 1939-1948, rătăcite la evacuarea din casă în 1953 și redescoperite miraculos, înserez aici fragmente a trei documente:

-Scrisoarea adresată Marelui Stat Major la 21 august 1939, de către locotenentul în rezervă Dimitrie Iurașcu:

„Cu onoare îndrăznesc a vă transmite alăturat în copie raportul ce am înaintat la 30 aprilie a.c. Excelenței sale Domnului Ministru al Afacerilor Străine (Mihai Antonescu - n.a.) în calitatea mea de Director al Afacerilor Consulare.

„Fiind profund convins de îndatoririle mele primordiale față de Țară și de Tron și dornic de a-mi servi în mod cât mai util Patria, rog ca în caz de mobilizare să fiu chemat sub arme și propun să-mi îndeplinesc datoria în calitatea de ofițer, atașat pe lângă o misiune militară străină, ca unul ce am avut în mod continuu legături cu străinătatea și posed limbile franceză, germană, engleză și italiană.”

-În ceasurile cele mai grele ale pierderii Basarabiei și a Bucovinei de nord din iunie 1940, având funcția de director al Direcției politice, tata emite o dispoziție către *„toți Domnii funcționari ai acestei Direcțiuni de a nu părăsi Ministerul la sfârșitul orelor de serviciu decât cu încuviințarea mea personală, fiind cu toții datori în aceste clipe să nu stăm a ne cântări munca, cu atât mai mult cu cât unii dintre colegii noștri sunt chemați să îndeplinească îndatoririle militare.”*

Era redactată chiar la 29 iunie, când, desigur, noi toți cei de acasă l-am așteptat până târziu seara, pentru a-i serba împreună ziua de naștere.

-Al treilea document se referă la momentul trecerii armatelor noastre dincolo de Nistru, atunci când a simțit nevoia să-și exprime dezacordul, în telegrama cifrată nr.114/1644, transmisă din Lisabona la București la 4.10.1941, subliniind *„cât ar fi de dezavantajos pentru viitorul cauzei românești de a se căuta compensațiuni în Răsărit, menite să-i creeze o gravă problemă rusească și să atrofieze, dacă s-ar putea, problema transilvăneană.”*

Așa a gândit și astfel s-a adresat în scris autorităților celor mai înalte ale țării același om care, fiind cu ai săi în celălalt colț al Europei, nota cu 4 luni înainte, la aflarea trecerii Prutului:

„Pentru noi, cu toate că mama mi-a rămas, biata, înfundată la Adam aproape în bătaia gloanțelor, cu toate că în București casa cu tot ce avem pe lume poate să se facă praf și cenușă, simt sufletul plin de bucurie la gândul că cei care ne-au batjocorit fără milă vor primi în fine răsplata meritată.”

Numai că optimismul naiv și promisiunile fără acoperire cu care se îmbătau politicienii momentului erau departe de înțelepciunea și judecata chibzuită la care făcea tata apel.

Acesta a fost momentul care a determinat cotitura ireversibilă a carierei sale, cu urmările cele mai directe și de lungă durată asupra evoluției ulterioare a familiei noastre.

Rechemarea imediată din post și menținerea sa în continuare pe funcții mai mărunte în centrala Ministerului a fost răspunsul lui Mihai Antonescu față de cei care „nu înțeleg să sprijine până la capăt politica Axei.”

Ca și asupra altor împrejurări-cheie care au marcat destinele acestui popor, și aici istoricii nu se vor înțelege niciodată de partea cui a fost dreptatea, dar faptul că un român aflat în serviciul Țării a pus atunci mai presus curajul opiniei sale afirmate oficial decât interesele proprii este un exemplu de demnitate, pe care tatăl meu l-a dovedit cu prisosință.

Sunt atâția ani de atunci, dar și azi, citindu-le, trăiesc același sentiment de mândrie și de respect pentru atitudinea sa.

Dar iată și o secvență de viață de alt gen, povestită de mama, care s-ar fi putut termina în mod nefericit dar din care am reținut calmul și stăpânirea de sine cu care tata făcea față împrejurărilor, ba uneori chiar cu o notă de umor, și care, în momente din cele mai grele, i-a susținut moralul.

La declanșarea rebeliunii legionare din 21 ianuarie 1941, imediat după ora 13, odată cu focurile de armă trase din Piața Victoriei asupra sediului Guvernului, tata se afla în birourile Direcției politice din clădirea veche a Ministerului Afacerilor Străine, palatul Sturdza, ale cărui ferestre dădeau chiar spre Piață. A sunat acasă, anunțând-o pe mama că va întârzia la prânz iar nouă ne spunea să ne așezăm liniștiți la masă. Spre a-i lămuri motivul și fără a-i da alte explicații, a deschis larg cercevelele îndreptând receptorul spre exterior, acolo unde schimbul de focuri cu armata devenea tot mai intens.

Gest copilăresc prin temeritate, convins că acțiunea era de la început sortită eșecului? Poate, dar de asta cred că și-a dat seama abia după aceea.

Scena este povestită în detaliu, în memoriile sale, de unul din colegii apropiați tatei, juristul în Drept internațional și diplomatul Camil Demetrescu:

„...când dintr-o dată, în liniștea nefirească de afară pe care o percepeam din biroul lui Iurașcu unde ne aflam cu toții, am avut un șoc, căci fără niciun preambul au început râpâielile armelor dezlănțuite. Am tăbărit cu muștrările pe directorul nostru când l-am văzut că scoate receptorul pe fereastră ca să audă Doamna Iurașcu zgomotul declanșat și care ne gândeam pe drept cuvânt că o va îngrozi. O ploaie de proteste pe capul lui: «Domnule Ministru, cum puteți face așa ceva? Gândiți-vă un moment la dânsa!...».”¹

Epurarea din mai 1947, „din rațiuni de organizare a Ministerului, ca urmare a cererii ministrului plenipotențiar cl. I Dimitrie Iurașcu să fie pus în

¹ Camil Demetrescu, *Note și relatări*, Editura Enciclopedică, 1981, pp. 121-122.

disponibilitate fără salariu” (sic!), pe care a semnat-o același ministru titular, Gh. Tătărescu, care, după câteva luni doar, avea să fie aruncat și el, ca o măsea stricată, de celebra Ana Pauker, pune capăt pe cât de brutal pe atât de nedrept, activității sale de peste 3 decenii în diplomația românească.

Urmărea cu regret și nedumerire la ce nivel coborâseră diplomații României comuniste, care, dincolo de valoarea intelectuală precară și necunoașterea măcar a unor frânturi de limbă străină, erau numiți peste noapte direct ambasadori (legațiile au dispărut practic după război), obligația lor principală fiind aplicarea întocmai a instrucțiunilor primite de la București și prezența protocolară cu zâmbet pe buze (în lipsă de dialog!) și cu un pahar de șampanie în mână la întâlnirile oficiale.

Dificultatea de a înțelege, de a accepta și de adaptare a mentalităților de la o generație la alta este de mult un truism, fie la nivel de individ, fie de familie sau societate. Și aceasta pe mai toate tărâmurile activității umane.

Toți, în anii tinereții și în pragul maturizării, am trăit în diverse forme de manifestare - pașnice, rebele sau meditative - impulsul aproape organic de a fi de la un moment dat altfel decât cei de dinaintea noastră, spre îndurerarea neputincioasă a acestora, pentru ca odată cu înaintarea în vârstă, să trăim reacții și comportamente asemănătoare din partea propriilor copii.

Un exemplu semnificativ al acestei realități de când lumea l-am găsit în scrisoarea unui francez pe care, nu întâmpător, tata o păstrase între hârtiile sale. Domnul Vuillet fusese atașat militar al Franței la Oslo, pe timpul șederii tatei în Norvegia, și relațiile amicale s-au păstrat și după plecarea fiecăruia către alte misiuni.

Corespondența lor a continuat și după război și nu puține au fost ocaziile în care primeam de la Paris un pachet cu alimente sau câte o haină potrivită pentru noi, copii.

Iată ce-i scria tatei în ianuarie 1963, în pragul a 80 ani de viață, dar cu mintea perfect clară și la aproape două decenii de la terminarea

celui mai aspru măcel care pustiise lumea cu răni rămase pentru totdeauna neînchise:

„ ... Je suis né peu d'année après la défaite de Napoleon III à Sedan. Ma jeunesse s'est écoulée sous le signe d'une revanche à cette défaite. Nous participions passionnément à l'édification d'un empire colonial qui devait nous amener à cette revanche.

Aujourd'hui cet empire n'est plus qu'un rêve illusoire. Notre Prince-Président est follement acclamé en Allemagne (președintele de Gaulle - n.a.) Des millions de braves sont morts inutilement de part et d'autre et l'entente franco-allemande est devenue le fondement de la politique internationale française. Comment voulez-vous que je m'intéresse vraiment et de tout cœur aux événements actuels?...”

Cu demnitate în fața abuzurilor de tot felul, care nu vor face decât să se amplifice și să se diversifice, rămas fără serviciu, tata n-a stat un moment pe gânduri. Era încă în putere, trebuia să poată fi de folos alor săi în continuare, prin orice mijloace, și cu niciun preț nu trebuia să le transmită sentimentul neputinței și al resemnării.

A „îmbrățișat” pe rând profesiunea de confecționar de lumânări la o cooperativă meșteșugărească, de betonist la viitoarea Fabrică de Confecții APACA din cartierul Militari și apoi ca ajutor la cantina șantierului. Plăcerea din totdeauna de a scrie nu-l părăsește: de la amintiri de familie, din cariera diplomatică sau eseuri istorice, povestește acum despre noile sale locuri de muncă și despre cum a făcut față obligațiilor de serviciu.

Un grav accident de ochi în ianuarie 1952, decolare de retină cu operație nereușită, l-a împiedicat de atunci să mai lucreze, obligându-l la o viață retrasă, cu rare lecturi care îl oboseau, și cu eforturi mari pentru a înegri câteva pagini pe subiecte care îi mai răpeau o parte din ceasurile de mizerie cotidiană.

Rămase toate în manuscris, răzlețite prin sertare dar, din fericire, regăsite și rânduite de mine, au văzut până la urmă lumina tiparului în volumul menționat publicat la Galați.¹

Să lăsăm loc câteva rânduri licențiatului în Drept de la Paris, diplomatului de profesie, fostului ministru al României la Oslo și Lisabona, povestind cu haz reținut câteva crâmpie ale ineditelor experiențe trăite atunci:

„....dar am fost și feștilar la secția de lumânări datorită cuvântului bun pus pentru mine de Ilie, neuitatul nostru paznic de la moșie, fost pe vremuri bune maistru de box și unde, mă rog matală, reușisem chiar să mă evidențiez pentru îndemânarea cu care răsuceam smocurile de fitil.

Purici mulți n-am făcut acolo, pentru că unitatea a fost desființată pe argumentul nedeclarat că se aciuiseră prea mulți reacționari camuflați.

Am dibuit apoi, în fine, un loc de zilier la marele șantier de pe platforma Cotrocenilor și fiindcă doamna inginer Stoica, Dumnezeu s-o țină, a văzut că nu eram bun de vreo treabă ca salahor, m-a repartizat în postul, oarecum intelectual, de ajutor al șefului cantinei, unde aveam să țin evidența pe ture a meselor salariaților, să le perforez cartelele, să împart pâinea, să iau în primire alimentele ce soseau la magazie.”

Ieșea zilnic pentru cumpărături, dornic de a ajuta pe Mamamare în treburile casnice, timp în care mama era la serviciu, iar noi, copiii, reușisem să ne terminăm studiile și aveam fiecare un loc de muncă în meserie.

Îi făcea plăcere să ne știe lângă el așa cum a fost și în clipa severei hemoragii cerebrale care i-a hotărât sfârșitul, la 17 noiembrie 1964. Cu 3 ani înainte se diagnosticase un cancer stomacal inoperabil, dar de care, prin dăruirea cu care mama l-a îngrijit și în atmosfera cât mai liniștită pe care am putut-o menține în jurul său, nu a avut cunoștință.

Ca o ironie, cu câteva săptămâni înainte, la 17 ani de la alungarea sa din Minister, i se redase pensia pentru anii lucrați în slujba Statului.

¹ Dimitrie Iurașcu, *Rugina toamnei*, Editura Partener, Galați, 2012, pp. 303-304.

Fusese tăiată încă din 1959, în baza unei legi împotriva celor care „*au desfășurat o activitate anti-democratică, potrivnică intereselor poporului, care au militat și au avut un rol activ în introducerea dictaturii militaro-fasciste.*”

S-a bucurat 4 luni de ea!

Din prima căsătorie, în 1921, cu Mariela Seulescu, descendentă a unei vechi familii gorjene, tata a avut doi băieți, Dumitru (Puiu) și Mihai. Amândoi au murit tineri, cel mare ca elev în clasa I (echivalentul clasei a V-a de azi) la Colegiul Național „Nicolae Filipescu”, de la Mânăstirea Dealu, în 1932 în urma unei meningite galopante (cu câteva luni înaintea descoperirii antibioticelor!) iar mezinul, câțiva ani mai târziu. Rămășițele lor se află împreună, depuse în osuarul cimitirului militar Ghencea, din București.

După foarte mulți ani, am cunoscut pe unii din colegii lui Puiu din seria 1932-1940, astăzi generali sau colonei în rezervă, aflați la vârstă înaintată dar cu un admirabil simț al camaraderiei, care îi adună de zeci de ani, în fiecare lună, la dată fixă, pe atâția cât mai sunt în putere, în jurul unui aperitiv frugal în saloanele Cercului Militar din București.

La întâlnirile cu „mânăstirenii”, așa cum, cu mândrie, le place să fie numiți, ca și la slujba de pomenire ce se ține în fiecare an chiar la Mânăstirea Dealu, am fost invitat ca fratele mai tânăr al colegului lor. O tavă imensă de colivă e susținută anevoie cu degete tremurânde dar având alături sprijinul mâinilor viguroase ale copiilor și nepoților lor, și ei prezenți și cântând cu toții „Veșnica pomenire” și „Cu noi este Dumnezeu.”

Am trăit atunci momente de neuitat!

Așadar, n-am avut parte de acești doi frați și niciodată tata nu a pomenit ceva despre ei. A trece prin asemenea încercări și a rămâne totuși același om, cu credința neștrămutată în Dumnezeu, a-ți putea reface viața și a transmite celor din jur echilibru sufleteș, dragoste și înțelepciune - iată haruri pe care tot Cel de Sus i le-a dăruit, poate ca răsplată. E drept că a găsit în mama noastră un demn tovarăș de

admirabilă și permanentă comuniune, cu care a străbătut, inimă lângă inimă, toți anii pe care i-a mai avut în față.

Nu-l știu să fi mers vreodată la mormântul copiilor; pe cât era de bun creștin, nu avea cultul morților, cel puțin nu manifest. Într-un consemn nedeclarat, toți ai casei i-am respectat tăcerea, probabil era unica pavază de a putea rămâne singur în gând doar cu ei și cu Dumnezeu.

Nu i-am putut împlini ultima dorință exprimată în testamentul olograf din 7 octombrie 1941, de a fi înmormântat alături de ei în pridvorul vechii biserici din Onești, alături de osemintele părintelui său, care sprijinise financiar lucrările de refacere, și de cele ale bunicilor paterni.

În 1965, la un an de la stingerea sa din viață, am dorit să calc locurile obârșiei neamului meu, cu care prilej am găsit menționat numele bunicului pe pardoseala bisericii, dar noile reglementări în vigoare nu mai permiteau realizarea acestei dorințe creștinești.

Dumnezeu îmi va ierta poate lipsa de insistență în eventualele demersuri ce aș fi putut încerca dar așa mă simt mai liniștit, putând așeza o floare la căpătâiul său din cimitirul Bellu, locul nostru de odihnă veșnică, din ce în ce mai încărcat, pe măsura legilor firii și a vrerii Celui de Sus.

Părinții noștri au clădit o casă de locuit pe terenul cumpărat de tata înaintea căsătoriei, situat în zona de nord a Bucureștiului.

La începutul anilor '30 ai secolului trecut, zona de dincolo de Capu' Podului (cum i se spunea Pieței Victoria, aceasta aflându-se la capătul Căii Victoriei, podită cu calupuri de lemn) era încă foarte slab construită. Cea mai întinsă suprafață era acoperită de parcuri, rămășițe răzlete din vechiul codru al Vlăsiei sau grădini ale câtorva mari proprietari.

Arterele radiale ale Bulevardului Gh. Buzdugan (ulterior Șoseaua Jianu, azi Bulevardul Aviatorilor), Șoselei Kiseleff și a Bulevardului Filantropia (azi Ion Mihalache) constituiau căile de

pătrundere în Capitală, dinspre nord, prin această inimă verde binefăcătoare. Cât despre Muzeul Satului, cartierul Primăverii sau amenajarea salbei de lacuri, nici nu era încă vorba.

Un cartier întreg cu străzi și case mărunte mai acoperea atunci toată zona sudică a actualului Parc Herăstrău, coborând treptat până spre zmârcurile malului drept încă neamenajat al râului Colentina. Aici se afla, de altfel, și o mărunță cărămidărie, prelucrând materialul argilos local.

Cea mai mare parte a suprafeței cuprinse între Șoselele Kiseleff, Jianu și Bulevardul Herăstrău (azi Mareșal Prezan) era proprietatea fraților Vasile și Constantin Porumbaru, al căror nepot, Emanoil Porumbaru, a fost ministru de Externe al României (1914-1916) și care, ulterior, a deținut la un moment dat funcția de primar general al Capitalei.

În 1892, cei doi frați hotărăsc prin act notarial: *„a înstrăina, în părți egale imobilul, fie în total, fie în loturi, și a conveni despre condițiuni, primind acouturi de bani și liberând chitanțe provizorii, a forma și subscrie actele de vânzări definitive, primind prețul vânzării.”*

Unul dintre cumpărători a fost un anume Nae Drăghiceanu care, după peste 30 de ani, vindea tatălui meu terenul de casă de 360 mp., situat în Strada Emanoil Porumbaru nr.10 (azi 24), colț cu Strada Virgil Drăghiceanu, după numele fiului său, arheolog binecunoscut pentru descoperirile de oseminte de la Biserica Sf. Gheorghe, din centrul Bucureștiului.

În actul încheiat la 9 iulie 1931, de o extremă simplitate, se menționa, în articolul final, că *„subsemnații ... declarăm de comun acord că dăm mulțumire pentru clauzele acestui act.”*

În planurile din 1931-1932, strada nu avea ieșire la artera Arhitect Ion Mincu. Ea începea abia de la intersecția cu Strada Drăghiceanu, numerele poștale de la 2 la 8 fiind alocate unor loturi pentru construcții încă neridicate, pe suprafața cărora se afla, de fapt, limita nordică a întregii zone de parc care începea din Piața Victoriei.

Să mai spunem că pe foaia nr. 2 din 1914 a planului orașului, lucrat în „Atelierele Socec & Co”, în imediata apropiere, în spațiul cuprins între Șoseaua Jianu și Calea Dorobanți, unde azi se dezvoltă clădirile Televiziunii, apar bine conturate carierele de lut ale Fabricii de cărămizi „Cercez”; zona se afla încă în faza parcelării stradale iar fundațiile unor prime construcții începuseră de abia să apară.

Construcția casei începută imediat a fost doar parțial terminată în 1932, fiind locuită inițial numai de părinții mei și finalizată abia în 1939. O fotografie a mamei în rochie de mireasă, făcută în holul de intrare, chiar înaintea plecării spre biserica Domnița Bălașa, la 27 noiembrie 1932, stă mărturie acestui eveniment.

Cutremurul din 10 noiembrie 1940 a produs stricăciuni la anumite ziduri interioare și nu mici au fost cheltuielile pentru repararea acestora.

Planurile și coordonarea lucrărilor au fost asigurate de aceeași bună prietenă a familiei noastre, Virginia Haret, prima femeie cu diplomă de arhitect din România, nepoată de frate a pictorului Ion Andreescu, autoare a numeroase proiecte de imobile apreciate și azi, în stilul Art-Deco și Modernist.

Soțul ei, Spiru Haret, era nepot al marelui matematician și reformator al învățământului românesc, purtând același nume.

De atunci și până când Domnul i-a despărțit pe rând unii de alții, s-a legat o trainică prietenie a părinților mei cu soții Haret. Vizitele lor frecvente la Știubei-Orăști sau ale noastre, toamna, la culesul viei de la Valea Călugărească, mi le amintesc și acum cu mult drag de câte ori apuc să răsfoiesc micul album cu fotografii ale timpului, prilejuri cu care ne întâlneam la joacă cu Radu, fiul lor cu câțiva ani mai mare decât noi, devenit matematician de valoare dar dispărut în anonimat cu mulți ani în urmă.

Casa noastră apare în broșura dedicată Virginiei Andreescu-Haret, editată de curând, prin grija Ordinului Arhitecților din România, în colecția „Traseu cultural”, alături de alte lucrări ale acestei reputeate arhitecte din anii interbelici. Sunt imobile de locuințe

în cartierele Bonaparte sau Cotroceni dar și edificii publice printre care: palatul Societății „Tinerimea Română” din Strada Guttenberg, Liceul Gheorghe Șincai și Biserica Sfânta Treime din Calea 13 Septembrie. Excelente fotografii însoțesc texte explicative în română și în engleză.

Iată cum este descrisă, la poziția 15, casa părintescă, în limbajul profesionist, ușor prețios al autorilor documentației:

„Vilă cu aspect auster cu un volum curat, este compusă din două paralelipiede de dimensiuni diferite. Cel de colț prezintă pe fațada principală o compoziție de trei volume care străpung planul acesteia, ieșind asemenea unor sertare. Cel mai prezent este cel dedicat vestibulului, extins parcă telescopic cu o copertină subțire care anunță intrarea.

Ușa de intrare cu grilaj lucrat în metal contrastează prin complexitatea modelului cu simplitatea sobră a casei, funcționând ca un detaliu atent studiat menit să amplaseze imobilul în cadrul stilului Art-Deco. Corpul de iluminat de pe intradosul copertinei împreună cu cele două coloane epurate și porțile joase contribuie la această atmosferă Art-Deco.”

Fotografiile din broșură sunt recente, pe cea de la intrare apar două ghivece cu ferigi așezate de mine de o parte și de alta a ușii. Important este că elementele care au reținut atenția autorilor, văzând imobilul doar pe dinafară, nu fuseseră pur și simplu distruse în favoarea altor soluții de fațadă, hotărâte de edilitatea zonei sau de grămezile de locatari care au binevoit aici în următoarele multe decenii! ... Ce bine ar fi prins această adevărată bijuterie în fier forjat la vreuna din vilele ce s-au construit de-a lungul anilor pentru aleșii zilei!

Să menționez că ușa dublă, ca și porțile de intrare în curte și feronerie ferestrelor parterului, fuseseră confecționate cu migală în atelierul de pe Șoseaua Aviatorilor, al binecunoscutului meșter slovac Rüffer.

Doamna Haret găsisese, prin dialog permanent cu ai mei, soluții și detalii arhitectonice interioare ce conferă, pe lângă rezolvări funcționale eficiente, și acele colțuri de relaxare care făceau din

locuință o sursă de desfătare sufletească în intimitatea familiei dar și de bună dispoziție generală cu prilejul unor sărbători, atunci când era plină de invitați, rude sau prieteni. Mă gândesc la dulapurile înzidite din dormitoare, pe coridoare sau la oficiul pentru veselă, spre a nu răpi din spațiul util, la micul calorifer de lângă sufragerie, special construit din elemente de înălțimi diferite și protejat printr-o mască de mobilier pentru păstrarea caldă a mâncării după ce s-a răcit plita bucătăriei (se gătea numai cu lemne), la colțul de sub scara principală, unde radioul „Blaupunkt” și o lampă Art-Nouveau îndemnau la liniștea lecturii sau la plăcerea unei șuete, la șemineul de la etaj placat cu faianță săsească, la ușile din hol furniruite diferit, de o parte și de alta a fiecărei încăperi, în funcție de destinația acesteia, la cele trei vitrine din sufragerie, executate în grosimea zidurilor, cu iluminarea mascată în scafă, punând în evidență piese de porțelan și de argintărie în cea mai fericită armonie.

Spațiile de zi erau tencuite în calcio-vecchio ceea ce, împreună cu aplicele pereților și plafonierele din bronz cu mai multe brațe, prevăzute cu becuri lumânare, întregeau atmosfera de bine pe care francezul atât de afectuos o denumeste *son chez-soi*.

Și câte altele ...

De unul din aceste dulapuri înzidite se leagă prima mea amintire, la 4 ani, odată cu revenirea din Portugalia. La sfârșitul călătoriei cu trenul, de câteva zile, traversând toată Europa, abia intrat în casă la ora unu noaptea, m-am repezit la dulapul în care rânduiseam jucăriile înaintea plecării și la a căror regăsire, după aproape un an, plângeam de bucurie, neștiind de care să mă apropii mai întâi: soldații de plumb, mașinuțele, ursuleții cu muzicuță - tot ce constituia esența fericirii acelei vârste.

Urbanizarea și-a făcut loc cu încetul și în jurul casei părintești.

Până atunci, chiar lângă noi se afla curtea cu acareturi unde trăgeau țărani din jurul Capitalei când veneau zilnic cu marfă proaspătă; din căruțele încărcate de aici se răspândeau oltenii în cartier, cu cobilițele pline cu zarzavaturi, fructe, brânză de vaci sau

ulcele cu iaurt. Cât despre domnul Cojocaru, de peste drum, acesta cumpăra primăvara o droaie de porci pe care-i creștea până la Ignat, când deveneau tocmai buni la vânzare, pentru tăiere.

I-am apucat din plin în primii ani de copilărie dar, minune, niciuna din aceste activități n-a constituit surse de poluare pentru vecini.

Zece ani mai târziu (1950-1951), în același dulap din care pleaseră toate jucăriile, își găsiseră loc, într-o vremelnică rânduială, cele mai valoroase cărți vechi din biblioteca de la parter a tatei: cărți legate în piele sau cu ferecături, de memorialistică, tratate de Istorie sau de Filosofie - unele în ediții princeps - atlase geografice sau gravuri și hărți istorice colorate frumos înrămate, ce îmbrăcau pereții neacoperiți de rafturile încărcate de volume.

Majoritatea le achiziționase tata cu dragoste de bibliofil de prin anticariate sau la licitații la care participase pe durata misiunilor sale la Berna, la Vatican sau la Lisabona.

Odată cu epurarea din Ministerul de Externe, în 1947, și, după operația nereușită în urma căreia a pierdut complet vederea la un ochi, vinderea lucrurilor de preț pentru asigurarea hranei și a căldurii devenise grija principală. Tot ceea ce fusese adunat cu sârg și dragoste pentru frumos pe parcursul anilor lua drumul Talciocului, samsarilor sau al celor îmbogățiți peste noapte din afaceri necurate, pe prețuri pentru care nu mai exista niciun criteriu real de evaluare sau care să poată fi susținut prin negociere corectă.

Într-una din zile au sosit doi asemenea negustori cărora tata, cu calm, le-a deschis larg ușa dulapului și, arătându-le rafturile încărcate, i-a îndemnat să aleagă.

După câteva ceasuri, masa noastră de joc, dublată ca suprafață prin rabatarea la orizontală a celei de-a doua jumătăți de tablă, se umpluse cu volumele alese.

Au oferit o sumă mică pe care, cu înțelepciune, tata n-a comentat-o. Într-un coș din nuiele pentru rufe, cu două toarte, reîncărcat în trei rânduri, ele au luat drumul unui taxi parcat în fața

casei, în al cărui portbagaj, aruncate de-a valma, au plecat pe drumul fără întoarcere.

Crescusem împreună cu sora mea în tradiția și în respectul cuvântului scris, deși, la cei 12-14 ani, cea mai bună parte din aceste valori mi-erau necunoscute. Totuși, le iubeam, făceau parte din casă și știam a le prețui. Cu lacrimi în ochi am ajutat la cărat, neputincios la această despărțire atât de dureroasă.

Ca și în alte situații asemănătoare, părinții noștri au avut resurse morale aproape nefirești de a putea accepta asemenea sacrificii. N-am auzit sau n-am simțit vreodată nici cel mai slab moment de cumpănă sau deznădejde pentru pierderea nedreaptă a unor agoniseli înfăptuite prin muncă, de-a lungul unei vieți de familie exemplară.

În primii ani după terminarea războiului, părinții au închiriat parterul integral mobilat unor funcționari ai Ambasadei Marii Britanii, prin închiderea cu un panou a scării interioare; toată familia ne-am restrâns astfel la etaj, folosind scara de serviciu ca unic acces și transformând una din camerele podului în bucătărie. Era soluția pentru a face față impozitelor tot mai ridicate și, mai ales, costului cărbunelui pentru alimentarea centralei termice de la subsol.

La un moment dat, nici aceasta n-a mai fost suficientă, prețurile depășindu-ne posibilitățile, astfel încât șemineul din hol devenise unica sursă de încălzire cu lemnele procurate de la căruță. Ce-i drept, în camerele de dormit încercam a păcăli frigul înaintea culcării plimbând de la un loc la altul sobițe din tablă neagră, alimentate cu gaz lampant, dar care, mai mereu cu fitilul fumegând, trebuiau stinse înainte de a-și face simțite slabele efectele dorite. Oricât de proastă era calitatea gazului, mergeam de cu noapte să prindem loc la coadă, împreună cu Catinca, la stația de carburanți din capul străzii, să putem aduce acasă fiecare câte o canistră plină cu 10 litri.

Pe Bulevardul Filantropia, ulterior 1 Mai și în final Ion Mihalache, se afla un depozit unde se aduna lumea la rând pentru câte o căruță cu care se transportau lemnele de foc și cărbunii sub

formă de ouă sau brichete. Însă condiția era să sosească marfa, care se aducea cu camioanele de la rampa de cale ferată din Chitila, ceea ce nu se întâmpla mereu! Oamenii plecau acasă după ceasuri de așteptare zadarnică, spre a-și încerca norocul în noaptea următoare.

Ce mândru am fost când, după o zi întreagă petrecută acolo, am ajuns acasă cu căruța încărcată, chiar dacă plină cu cioturi și căzături, stând pe capră, alături de căruțaș, și mânând cu câte un vârf de bici biata gloabă cu copitele alunecându-i peste piatra cubică a caldarâmului.

În șemineul de la etaj se făcea un jăratec zdravăn, tocmai bun pentru mult așteptata prăjitură de duminică, denumită „mălai”, de fapt o mămăligă preparată inițial la aragaz, tăiată în rondele sau bastonașe care, presărate cu zahăr tos, se rumeneau apoi, devenind tocmai bune pentru un desert crocant!

Butelia de aragaz servea la gătit dar și pentru încălzirea apei necesare unei minime igiene zilnice. Adesea, atunci când apelurile telefonice repetate pentru o nouă comandă eșuau, apelam la reșoul electric unde, *de fortune*, încălzeam vreo crăticioară sau fierbeam apa pentru ceai.

După ce, treptat, s-a dezvoltat rețeaua stradală de alimentare cu gaze, aceste butelii au devenit prețioase la țară, unde lemnele erau tot mai scumpe în gospodării. Deși prețul oficial era modic, faptul că ele nu se găseau în comerț permitea specularea în cele mai diverse feluri, evitându-se denunțurile la Miliția economică. Unul din acestea era anunțul din ziar, la rubrica „Mica publicitate”, care putea fi formulat astfel: „Vând butelie numai împreună cu pisică cenușie cu coada tăiată, telefon...”

Urma un dialog cam de acest gen:

„Bună ziua, care e prețul buteliei pe care o vindeți?”

„Păi, nu știți? prețul oficial.”

„Mă bucur grozav, vin chiar acum, unde locuiți?”

„Dar n-ați citit anunțul ca lumea, o vând numai împreună cu pisica!”

„Și ce-i cu asta? o iau și cu pisica, mai am una în curte, o să se împace.”

„Da, dar prețul pisicii este... lei” (de 8-10 ori prețul oficial al buteliei.)

Convorbirea se încheia aici, până se găsea clientul dispus să accepte oferta. Cererea fiind mare, era și asta una din căile de a mai face rost de bani.

Ce imaginație bogată căpătaseră, de nevoie, oamenii pe vremea aceea...

Un moment care mi-a rămas adânc în amintire a fost vizita neașteptată a unui ofițer rus. Simpla întâlnire pe stradă cu militari ai Armatei Roșii (mai cu seamă că locuiam în apropierea Ambasadei Sovietice) dădea fiori în spinare.

Emoțiile au fost deci cu atât mai îndreptățite atunci când, într-o după-amiază din vara 1945, o haină militară cu rubașca încărcată cu decorații și trese, cu bine-cunoscutele cizme în armonică și cascheta caraghios de mare, și-a manifestat prezența la ușa de intrare, printr-o apăsare prelungită a soneriei.

Locuiam încă în toată casa. Tata i-a deschis ușa și, după prezentările de rigoare, l-a poftit în sufragerie. După cât era de încărcat pieptul, părea că ofițerul avea un grad mare. Într-o românească stâlcită a cerut ca toți cei ce se aflau acasă să se adune aici.

Cu neliniște și teamă greu stăpânită, ne-am așezat în jurul mesei, încercând să-i descifram privirea. Ne-a fixat pe rând în tăcere, s-a descoperit, după care, ridicându-se în picioare, a început într-un sfârșit să vorbească, rar, căutându-și cuvintele, dar parcă nu din lipsa vocabularului, ci fiind el însuși emoționat:

„Am făcut parte din prizonierii sovietici care, în 1943 și 1944, au fost repartizați la munci agricole pe diverse proprietăți din România. Un grup de 15 dintre noi a lucrat pe pământul moșiei dumneavoastră, unde am locuit aproape doi ani.

Imediat după 23 August am fost reînrolați în trupele care înaintau spre Vest, ajungând până aproape de Berlin. Regăsindu-ne în aceeași companie de luptă, ne-am făgăduit unul altuia că cel sau cei dintre noi care vom scăpa cu viață să vă caute la adresa pe care o știam din București, spre a vă exprima recunoștința pentru modul în care am fost tratați.

Toți tovarășii mei au murit sau se află grav răniți în spitale. Sunt singurul care m-am întors teafăr și am venit să vă exprim aceste gânduri în numele meu și al tuturor celorlalți înainte de a mă întoarce în Patrie.”

L-am recunoscut în cele din urmă deși hainele și fizionomia erau acum altele.

S-a uitat cu drag la fiecare dintre noi, întrebând de sănătate cu căldura și amicitia unei persoane apropiate. S-a acoperit din nou cu cascheta după care, făcând ocolul mesei, a salutat militărește pe fiecare dintre noi dându-ne mâna și, însoțit de tata până la ieșire, s-a retras mândru de a-și fi putut ține promisiunea făcută. Am rămas cu toții câteva minute bune așezați așa cum eram, privindu-ne și fără a spune nimica.

Câte asemenea caractere deosebite s-au aflat, din păcate, în slujba unor asemenea steaguri!

După trei ani de la separarea casei pe orizontală și retragerea noastră la etaj, a venit momentul naționalizării imobilelor, conform listelor întocmite în culisele Partidului Comunist, pe baza unor criterii pe cât de diverse și contradictorii, pe atât de ilegale.

La unul din recente Târguri de carte mi-a sărit în ochi, la marginea standului Arhivelor Naționale, o înșiruire de volume de format, grosime și culoare identice, frumos rânduite în ordine cronologică. Cuprindeau stenogramele ședințelor secretariatului CC al PMR, apoi al PCR desfășurate de-a lungul unei jumătăți de veac.

Prinde bine câteodată să le răsfoim; dacă parcurgerea textelor mai stârnește unora - tot mai puțini - nostalgii incurabile, pentru alții

- mulți ca mine - ele reprezintă sursa cea mai autorizată de învățătură, spre neuitarea tuturor tragediilor acestui popor, a căror amploare, diversitate și efecte oricum nu le vom putea cuprinde niciodată.

Erau în jurul meu doar câțiva amatori să se oprească la această editură de la etajul II al Pavilionului expozițional. Răsfoind la întâmplare câte un volum fără vreun scop anume, îmi defilau prin fața ochilor sute de pagini cu nume răsunătoare, păreri și decizii care au hotărât soarta unui întreg popor timp de o jumătate de secol, fără să fi cunoscut vreodată sau măcar intuit cum s-au dospit aceste nenumărate crime și mârșavii, ci doar suportându-le din plin efectele.

Eram chiar în timpul primei redactări a acestor însemnări și am aveam prilejul neașteptat de a afla ceva din culisele pregătirii actului naționalizării imobilelor de locuit. Am găsit imediat exemplarul cuprinzând perioada imediat anterioară datei bine cunoscute.

Nu putea fi vorba să memorez lectura, fiecare cuvânt și persoană citată spune atât de multe încât nu-mi permiteam să redau apoi în scris acasă, cu aproximație, cele citite; de aceea, însoțit de privirea puțin mirată a vânzătoarei (cred că eram unicul client), l-am cumpărat și, cu el în față, citez în continuare câteva pasaje, elocvente pentru ura și cinismul dublate de incompetența unor minți, nici măcar degenerate și care, indiferent cine le-au urmat în funcțiile avute pe parcursul anilor, au hotărât într-o continuitate malefică istoria țării pentru următoarele cinci decenii.

Iată-le:

„ ... Tov. Moghioroș: Natura acestei acțiuni nu este la fel cu naționalizarea (întreprinderilor industriale, bancare, etc., din iunie 1948 - n.a.); aici trebuie numai să păstrăm conspirația ca să nu creăm frământări dinainte.

Tov. Gheorghiu: De mica burghezie să nu ne atingem acum, doar de cei care au făcut case pentru exploatare... Lovești în burghezie, prin aceasta facem încă un pas pe calea lichidării ei ca clasă. Moșierii, la fel, tot ce au. Ei,

cu tot ce este înăuntru, își iau numai pernele, plapuma, hainele personale, restul, tot mobilierul rămâne, asta să ia Sfatul. (Popular - n.a.)

Tov. Teohari: Pe de o parte este justă, însă pe de alta trebuie să aibe un pat unde se mută. Dacă ai un moșier care are moșie (asta nu mai exista, odată cu confiscarea ultimelor 50 ha, în martie 1949!! - n.a.) azi stă undeva cu chirie, de aceste mobile nu te atingi, în altă parte unde le are, le iei.

Tov. Gheorghiu: Poți să-i dai alt pat.

...Tov. Ana: Trebuie excluși oamenii care prin munca lor și-au făcut case: mici negustori, învățători, intelectuali (exact cazul tatei - n.a.)

...Tov. Teohari: Odată cu imobilele luăm deci și mobilierul. Exproprierea se aplică total, nu lăsăm nimic. Mergem complet, propunerea ca anumitor oameni să lăsăm ceva, cade.”¹

Și tot așa, fără nicio coerență, ca și cum fiecare vorbea de unul singur, o clică de șase derbedei, în frunte cu Dej (mai erau prezenți Vasile Luca și Chișinevschi care vor fi însă eliminați peste nici doi ani, de către însuși șeful lor cel iubit), stabilea criteriile de confiscare.

Au vorbit până când s-au plictisit, retrăgându-se apoi cu limuzinele negre cu perdeluțe și escortate cu ante-mergători către vilele deja ocupate de la Șosea și lăsând în grija subalternilor transpunerea în Lege a acestor monstruoziități, convenite cu dezinvoltură criminală, ca într-o șuetă de mafioți la gura sobei, la 24 februarie 1950, exact între orele 17.15-21.30.

Scrupulozitatea stenogramei consemnează până și acest amănunțut grotesc și inutil.

Toate hotărârile anilor '50, din care o bună parte au secerat vieți sau au mutilat ființe din toate categoriile sociale, devenite faptă de pe o zi pe alta, au făcut obiectul a mii de ședințe interminabile, încheiate cu procese-verbale, planuri de măsuri, directive, raportări, anchete pe parcurs - fiecare cu evidență de arhivă separată în caiete paginate, cu scoarțe cartonate, grupate pe număr de exemplare și apostile de „secret de serviciu”, „strict-secret”, „strict-secret de importanță

¹ *Stenogramele ședințelor Biroului Politic și ale Secretariatului CC al PMR*, vol. III, Editura Arhivele Naționale ale României, 2004, pp.130-134.

deosebită”.Tomuri peste tomuri de hârtii, manuscrise sau dactilografiate, prinse în dosare cu numere de evidență pe cotor și opis pe prima filă, stivuite mai departe în bibliorafturi care au umplut dulapuri metalice cu încuietori codificate și lipite cu plastilină pe tocul ușii la terminarea fiecărei zi/noapte de activitate, adăpostite la rândul lor în clădiri special construite la margine de localități, mereu mai mari și mai încăpătoare, înconjurată cu rânduri de sârmă ghimpată și pază armată în foișoare cu reflectoare rotative.

Și toate astea, la ce bun? Cele care n-au fost iremediabil pierdute, distruse cu bună știință sau măcinate de umezeală și șobolani, se găsesc azi editate la îndemâna cititorilor, curioși să cunoască măcar acum istoria ascunsă a țării dar, mai cu seamă, a celor însetați de adevăr și de o dreaptă judecată, chiar dacă inutilă prin prescriere dar măcar pentru cinstirea memoriei atâtor și atâtor existențe frânte...

Păstrez Procesul-Verbal din 20 aprilie 1950, întocmit de reprezentantul Comitetului Provizoriu al Capitalei (denumirea de atunci a Primăriei), care, însoțit de un milițian înarmat („nu știm ce reacții pot avea oamenii”, s-a justificat jenat funcționarul), a prezentat un text dactilografiat din care extrag doar aceste rânduri:

„Subsemnatul ... m-am prezentat în Str. Porumbaru nr. 24 unde am găsit pe Dimitrie Iurașcu în calitate de proprietar, căruia punându-i în vedere calitatea noastră, i-am adus la cunoștință că de astăzi sunteți chiriaș al Statului.”

Sublinierile îmi aparțin: în trei rânduri ale unei singure fraze de un agramatism sinistru, tot ce înseamnă drepturile omului era desființat, având putere executorie imediată.

Asta da, eficiență!

Cât privește contractul de închiriere, redactat a doua zi, el era încheiat între:

„Subsemnații R.P.R. prin Comitetul Provizoriu în calitate de proprietar, pe de o parte și D. Iurașcu fost proprietar, în calitate de chiriaș, cu domiciliul ales în imobilul închiriat, pe de altă parte”...

Bineînțeles că, în dreptul proprietarului, nu semna nimeni, nu apărea nicio ștampilă; căci dacă abuzul se făcea în numele poporului, răspunderea efectivă nu revenea nimănui!

Cu câteva luni înainte, chiriașul englez de la parter fusese rechemat în țară și, în condițiile tot mai vitrege de confort din cauza lipsei încălzirii, Ambasada n-a mai fost interesată de a trimite pe altcineva, astfel încât spațiul era nelocuit.

Încercând să ne recuperăm mobilierul rămas, aceasta n-a mai fost posibil; accesul era sigilat iar spațiul nu ne mai aparținea.

Abuzul ar fi fost incomplet dacă se oprea aici.

După nici o lună, sosește, într-o dimineață, o echipă de muncitori care, intrând cu cheile potrivite în casă, încarcă într-un camion tras în fața intrării sufrageria, dormitorul, biblioteca și biroul tatei, împreună cu fotolii, covoare, canapele, tablouri și ce-o mai fi fost la parter. N-am putut afla nici pe cine reprezentau acești oameni, nici care este destinația transportului ci doar că aici se va muta consilierul sovietic de la Ministerul Sănătății (fiecare ministru român avea atunci, în spatele lui, un asemenea sfetnic de nădejde!) și că acesta va pretinde garnituri moderne și nu mobilă stil și învechită!

Toate încercările ulterioare de a da de urma acestora au rămas iluzorii...

Resemnați în neputințele noastre, am realizat atunci câte alte spații ale unor proaspăt fabricați eroi din ilegalitate sau vajnici fii ai clasei muncitoare, deveniți peste noapte conducători ai destinului țării, trebuie să fi fost dotate cu asemenea mobilier stil și învechit, împreună cu tablourile, covoarele și lustrele demontate de pe plafoane.

Foarte recent, atunci când mă pregăteam să transmit tiparului aceste secvențe de viață, aveam să aflu și de ce asemenea zbateri (încercări), oricât au fost de nebunești, erau din oficiu sortite eșecului.

Hotărârea Consiliului de Miniștri nr.1507/30.07.1956, cum altfel decât secretă, stipula că: *„bunurile de uz personal și casnic, intrate definitiv în proprietatea statului (prin confiscare ilegală - n.a.) care se află*

în păstrarea și folosința foștilor deținuți, internați și luptători antifasciști (dar cum de ajunseseră la ei? - n.a.) se pot atribui acestora."

Că, pe lângă aceștia s-a auto-adăugat o pleiadă întreagă de lichele politice și de oportuniști din înalte pături intelectuale, nu constituia nicio problemă.

Dar ca așa zisa legalitate a vremii să fie pe deplin respectată, se stabilea prin instrucțiunile Ministerului de Finanțe nr. 24.233/30.08.1956 că: *„bunurile în valoare de până la 20.000 lei (bursa unui student era de 315 lei, salariul de inginer 800-1200 lei lunar - n.a.) se atribuiau deținătorului fără plată”* iar evaluarea acestora era încredințată unor *„prețuitori membri de partid din cei mai bine pregătiți profesional.”*

Ce strop greu, urât mirositor, și acesta în imensa mocirlă de crime, jafuri și cinism al întregului sistem, preocupat în schimb mereu de a se acoperi cu oglinjoara înșelătoare care să reflecte un luciu de apă limpede....

Evident că o coabitare sub același acoperiș nu putea dura. Consilierul nu suporta să existe la etaj alte persoane, cu atât mai puțin cu cât era vorba de fostul proprietar și de familia lui. Deci, afară cu ei!

La 26 martie 1953, după una din vizitele lunare la secția de Miliție din Calea Griviței, unde era obligat să semneze în registrul „Foști proprietari”, conform celebrei prevederi „domiciliu obligatoriu”, tata a fost anunțat - politicos! - de un ofițer că „din motive superioare”, în trei zile, trebuie să părăsim casa, fără a ni se putea repartiza altceva (deși devenisem chiriașii Statului!) decât una din următoarele două posibilități:

- două camere libere într-o casă din chirpici în comuna Tunari, dincolo de linia de centură a Capitalei;

- preluarea unei case „la roșu”, deci fără acoperiș, închideri și instalații, pe care noi s-o terminăm cu mijloace proprii.

Dacă nu acceptam, eram liberi să ne căutăm singuri - în câteva ceasuri! - și ni se asigura emiterea „fără dificultate” a repartiției.

Singurul ajutor concret a fost să se pună la dispoziție un camion încăpător pentru transport (cred că era deservit de militari în termen), doar să indicăm adresa.

În disperare de cauză, am comunicat-o pe cea a mătușii mele, Tanti Lili Bălănescu, care locuia în Bulevardul Dacia 25 și pentru care s-a emis imediat ordinul 1678/1953 al Comitetului Provizoriu al Capitalei în care se precizează:

„Tovarășului Dimitrie Iurașcu, soția, soacra, fiul și fiica.

La cererea dvs. (sic! sic!) vi s-a repartizat una cameră de 18 mp.”

În ultimă instanță, până și absurdul și mișelia își cereau cota de ridicol!

Ce-i drept, am mai fost ajutați cu un spațiu de depozitare temporară pentru cufere și mobilier, la subsolul unui cămin de bătrâni pe strada Schitul Darvari. Scurt timp după aceea, spargerea unei conducte de apă și inundarea camerei au compromis definitiv cea mai mare parte a bunurilor înghesuite de-a valma acolo.

În primele două zile și nopți din cele trei acordate, am încercat să procedăm metodic la strângerea, sortarea și împachetarea ordonată de haine, cărți, lenjerie, veselă, așternut și tot ce se mai adună într-o casă, de-a lungul mai multor generații.

Treptat, tensiunea nervoasă, oboseala, furia înfrânată ca neputincioasă dar, mai cu seamă, camionul din fața porții așteptând nerăbdător terminarea încărcării precum cioclul a-și duce mortul la groapă - toate s-au involburat într-o agitație browniană, adesea fără rost și dominată de frică, de neliniște, așa cum devenise existența noastră de fiecare clipă.

Erau și caiete întregi scrise ale tatei, unele încă din anii studenției, sau copii de coli ministeriale dactilografiate cu bandă mov, pe care le-am înghesuit cum s-a nimerit în mape, dosare cu *en tête* sau plicuri, sforăite și înfundate toate în ce-am găsit la îndemână: cutii de carton deteriorate sau valize obosite de vreme, rămase nefolosite. S-au adăugat zeci de plicuri cu corespundeța părinților când se aflau

departe, la mii de km unul de altul, și care, pe acea vreme, se păstra, chiar dacă lectura sa ulterioară era adesea doar ipotetică.

Tata era imobilizat după operația la ochi, așa că Mamamare, mama și noi, copiii, am încercat să facem față. Vestea s-a întins însă imediat, ca printr-un telefon fără fir. Rude, vecini, simple cunoștințe, fără a fi chemați, care cum s-au priceput, fiecare a luat câte ceva în saci, coșuri sau geamantane aduse de acasă, doar pentru ca termenul blestemat de evacuare să fie respectat! Toate aceste boccele se coborau pe umeri sau, dacă erau grele, trase din treaptă în treaptă pe cele 18 trepte ale scării de serviciu „în melc” și apoi, de-a lungul curții, până în stradă.

Un prieten al părinților împrumutase de la vecinul său tapițer un căruț pe două roate, pentru transportat somiere. Ce nu se îngărmădisese pe platforma acestuia în ultimele ceasuri!

Săptămâni și luni după aceea, pe măsura revenirii la anume normalitate, aflam de vreun covor, de cratițe, de haine sau de cearceafuri despre care nu mai știam nimic dar care rămăseseră între timp pe mâini bune, de adevărați prieteni.

În ce categorie de dușman al clasei muncitoare era încadrat tatăl meu? Nu fusese condamnat sau măcar arestat și nici evacuat în pustietatea Bărăganului, asemenea unor sate întregi de bănățeni.

Atunci? Putea fugi în munți, la partizani, sau să prepare în pivniță amestecuri explozive cu alții de teapa sa? Ce pericol prezenta el, rămas fără serviciu, fără casă, fără pensie, aproape orb? Niciunul, de asta erau chiar ei convinși; singura lor preocupare era să inducă o teamă permanentă și proaspăt întreținută a zilei de mâine asupra sa și a celor din jurul său, pe care s-o transmite cât mai eficient prietenilor care, eventual, încă nu „dădeau cu subsemnatul.” Metodă economică, fără cheltuieli de carceră, interogatorii, deplasări de la un penitenciar la altul sau, în final, căratul la groapa comună. Inițiatorii ei fuseseră, desigur, premiați și ridicați în grad cu ceva galoane albastre în plus.

De numele preotului Grigore Burlușanu, pomenit înainte, se leagă epopeea celor zece caiete de însemnări politice, aproape zilnice, ale tatei, care acoperă perioada 1939-1950, unul dintre cele mai agitate decenii ale trecutului veac.

Rătăcite la evacuare odată cu rafturi de bibliotecă pline de cărți, păreau pierdute fără urmă, ca atâtea altele, până a fi regăsite, după câțiva ani, datorită acestui om deosebit.

Știind bine că este un material incendiar, au fost înghesuite la repezeală într-o veche servietă din pânză, cu muchii roase și cu una din încuietori ruptă, pe care Catinca a dus-o părintelui Grigore cu rugămintea unei adăpostiri vremelnice. Cine dintre noi și-a mai amintit de ele? Preocupările zilnice erau suficiente pentru a ne mai fugi gândul la căutări sau reamintiri care, cel mai adesea fără folos, fac rău!

Și iată, după câțiva ani, la sfârșitul unei slujbe duminicale, continuând a merge și a se spovedi la Biserica Mavrogheni, sora mea este întrebată de duhovnic dacă acel pachet nu ne este cumva de trebuință, el aflându-se în continuare în buna grijă a sa! Ce surpriză fericită a fost revenirea caietelor, deși nimănui din casă nu-i ardea atunci măcar a le răsfoi.

În această servietă, nedeschise, și, ca atare, cu atât mai puțin comentate cu tata, cât timp l-am avut lângă mine, au rămas ele astfel până în ultimii ani, atunci când m-am apucat să le citesc din doască în doască.

Câtă istorie am aflat acolo dar, mai ales, cât de bine l-am cunoscut pe tatăl meu în aceste peste 2000 pagini, scrise aproape seară de seară, timp de 11 ani, cu aceeași grafie ordonată, fără ștersături, fără adăugiri, începând cu prima însemnare datată 29 aprilie 1939 până la cea din 13 martie 1950, când consemnează: *„simțind că s-a îngroșat de tot gluma la noi, că în orice clipă mă pot aștepta la percheziții, arestare sau, în cazul cel mai bun, la alungarea bruscă din casă (premoniție cu exact 3 ani! - n.a.) închei provizoriu (sublinierea mea - n.a.) aceste note, cu speranța să le pot reîncepe în zile mai bune. Cu Dumnezeu înainte!”*

Cu adevărat, credința și speranța, chiar și sub imperiul unor asemenea încercări, au fost reazemele sale de-a lungul vieții, care l-au ajutat și în ultima clipă să treacă ușor „hopul cel mare.” Insera aici ultimele vești culese din presa zilei sau de la posturile de radio, cele occidentale fiind tot mai greu de recepționat din cauza bruiajului. Numeroase extrase din ziare erau decupate și lipite cu acribie în caiete, la locul convenit, cu sublinierea pasajelor importante, la care adăuga propriile comentarii, expuse prin prisma experienței de viață și a stării sufletești.

Iată pagina întâia a ziarului *Universul* din 22 iunie 1941, din care îmi rămâne și acum în fața ochilor titlul uriaș cu litere capitale bolduite: „*Un război sfânt începe, pornim la lupta pentru întregirea Neamului*”, sub care se aflau, pe toată lățimea foii, fotografiile Regelui Mihai, a generalului Antonescu și a lui Adolf Hitler. Urma celebrul Ordin „*Ostași, vă ordon, treceți Prutul.*” Pagina a doua cuprindea numeroase reportaje de pe front, primele bombardamente sovietice, reacția populației din Basarabia.

Și totuși ... până și în acest spațiu cu evenimente de asemenea însemnătate, își găsisese loc, în rubrica din colțul de jos al paginii, următorul anunț publicitar: „*Dr. Dan Lupolover, tratează garantat cu Neosalvarsan blenoragie, sifilis. Consultații bul. Elisabeta nr.... orele 5-7 p.m.*” Reclama, sufletul comerțului, nu se dezicea în nicio împrejurare!

Atracția pentru ziare vechi, cu consemnarea unor date memorabile, am avut-o și eu, chiar dacă nu le-am folosit pentru însemnări din timpurile pe care, de altfel, nici nu le trăisem iar, odată cu trecerea anilor și a mutaturilor succesive, și-au pierdut importanța între hârtoagele mele.

Totuși, un plic cu câteva extrase de cotidiene românești a rămas martor al acestei mărunte preocupări de arhivar amator. Iată câteva din ele:

Liberalul din 10 mai 1903 dedică patru pagini omagierii lui Ion C. Brătianu, cu prilejul dezvelirii statuii acestuia, operă a sculptorului Ernest-Henri Dubois, în Piața Universității. Denumirea „la Brătianu”,

ca și „la Tache Ionescu”, pentru locul similar de lângă Piața Romană, au rămas încă mulți ani în limbajul bucureștenilor, după ce aceste efigii ale unor mari oameni de stat au fost demolate cu sălbăticie, în 1948.

Curentul lui Pamfil Șeicaru, din 8 iunie 1930, se ocupă exclusiv de reîntoarcerea neașteptată în țară a Prințului, devenit Regele Carol al II-lea, în timp ce, șase decenii mai târziu, revenirea mult dorită și mereu așteptată a Regelui Mihai face obiectul tuturor paginilor din *Cotidianul* lui Ion Rațiu, din 29 aprilie 1992.

Hazlie, însă doar pentru mentalitatea de azi, este *Scânteia tineretului* din 7 martie 1953, la anunțarea încetării din viață a lui Stalin. Un articol gigant pe pagina a 4-a titrează „*Milioane de oameni ai muncii din toată lumea studiază geniala operă a marelui dispărut*”.

În această atmosferă obsedantă de propagandă isterică și de îndoctrinare sistematică, s-au desfășurat zi de zi anii noștri de școală!

Să închei trecerea în revistă cu ceea ce a însemnat schimbarea de fond a României, din 1989: *România liberă*, editată în noaptea de 21/22 decembrie, raportează despre atmosfera de entuziasm revoluționar în jurul lui Ceaușescu, la uriașa adunare din Capitală.

Ce să mai creadă cititorul matinal când, după doar câteva ceasuri, apărea *Libertatea* anul 1, nr.1, cu titlul de o șchioapă: „*Frați români! Am învins. Suntem liberi!*”

Grea și penibilă meseria de ziarist, slugă mărunță, mereu în slujba celor care îi dau pâinea zilnică, și unde principiile de conștiință și moralitate - atunci când există! - constituie ultimul argument de care își poate permite a ține seama.

Revenind la povestea caietelor, poate că totul s-ar fi limitat pentru mine la parcurgerea lor dar însemnarea din 29 aprilie 1940, exact la un an de la începerea *Jurnalului*, îmi rămăsese în minte:

„Istoria va dovedi dacă și în ce măsură cele scrise de mine, în care am notat ce s-a întâmplat și ce am auzit și ce am cugetat că s-ar putea traduce în faptă, vor avea vreodată norocul să atragă băgarea de seamă a cine știe cărui

cercetător al zilelor de restriște și de obidă pe care le trăim noi astăzi și de care doresc să fie feriți cei ce vor veni în urmă."

Aceste cuvinte le-am simțit mai mult decât o speranță și un îndemn al tatei; cu inima plină, deveneam dator față de memoria sa, iar faptul că atâția zeci de ani caietele au stat în mâinile mele fusese probabil dorința sa nemărturisită ca, până la urmă, tocmai fiul lui să-i îplinească vrerea.

Împreună cu acte, fotografii și alte documente recuperate după atâtea avataruri și păstrate ca un bun de neprețuit pentru un „cândva” visat dar mereu ipotetic, am ales să donez întregul material Muzeului de Istorie al orașului său de baștină; cu admirabilă dăruire și profesionalism, domnul Cristian-Dragoș Căldăraru, directorul Instituției, împreună cu colegi inimoși și pricepuți, a preluat inițiativa publicării caietelor în trei volume, reunite sub titlul *Jurnal politic. 1939-1950*. Au văzut lumina tiparului în 2013, în condiții grafice deosebite.

Tot la Galați se află depus acum și costumul de diplomat, achiziționat de Muzeul orașului București în 1965, ca urmare a ofertei mamei dar care, funcționărește și cu vădită indiferență, a figurat anonim printre obiectele expuse, ca „vestimentație de diplomat român”.

Persoana tatei nu reprezenta un motiv de interes suficient pentru a fi nominalizat deținătorul artefactului. Ulterior, a fost retras în depozit și înscris în fișa de inventar cu denumirea, pe cât de greșită, pe atât de stupidă, „costumul lui Victor Place - consul francez” (diplomat ce a trăit cu peste un veac în urmă și a fost trimis în Moldova de Napoleon al III-lea, pe vremea căimăcămiei lui Nicolae Vogoride - n.a.). Aici l-a descoperit directorul Muzeului, domnul Cristian Căldăraru care, cunoscând de la mine oferta mamei, a putut dovedi cui aparținuse costumul. După formalități birocratice inerente, l-a putut recupera, alcătuind împreună cu celelalte obiecte menționate un colț muzeal cu numele tatei.

Așa cum s-a scris în presa locală cu prilejul prezentării *Jurnalului*, „Un gălățean s-a întors acasă” și, cum au reflectat-o și

vorbitorii la lansarea ulterioară la Biblioteca Națională din București, am simțit că prin tot ceea ce am întreprins până la traducerea în faptă a îndemnului său, tata a fost alături de mine, cu același zâmbet discret și liniștitor pe buze: „e în ordine, băiete.”

Ne mutasem deci, claie peste grămadă, la sora bunicii mele, cu credința neîmpărtășită unul altuia dar pe care fiecare o aveam în felul său, că va fi o soluție provizorie, de câteva luni, timp la adăpostul căruia vom găsi o locuință lipsită de necazurile vieții în comun, chiar dacă între rude. Nu numai că nu s-a întâmplat așa ceva dar *le provisoire qui dure* a măsurat 20 ani iar promiscuitatea co-abitărilor, de data asta și cu străini, s-a amplificat; spațiul s-a eliberat treptat, doar pe măsura chemării la Domnul a celor dragi, dintre noi.

Cu Mamamare, mama și Catinca, pe terasa casei din Bulevardul Dacia, 1963.

Tanti Lili era văduvă în urma decesului Unchiului Nicu Bălănescu, la Știubei, în iulie 1944, în urma unei leucemii galopante; locuia împreună cu fratele ei, Unchiul Gogel, rămas între timp fără

acoperiș și doar cu hainele de pe el, după prăbușirea blocului din Bulevardul Regina Elisabeta, în urma bombardamentului din 4 aprilie 1944.

Soțul ei, cu 22 ani mai în vârstă, provenea dintr-o familie nevoiașă din Oltenia, care a făcut toate eforturile ca să-l susțină spre a termina liceul. Apreciat pentru inteligența și corectitudinea sa de către profesori, s-a făcut remarcat de tânăr, de către marele patriot, promotor al Unirii și economist politic, organizatorul „din umbră” al liberalilor, Eugen Carada, el însuși craiovean, care, intuind capacitățile sale, l-a sprijinit să urmeze și să termine cu deplin succes Facultatea de Drept din București, creându-i apoi posibilitatea să se afirme și să promoveze în ierarhia Băncii Naționale.

Datorită priceperii și meritelor sale în funcțiile deținute, s-a bucurat de o situație materială excelentă, ceea ce i-a permis să ducă o viață lipsită de griji, oferindu-i mătușii mele tot ce putea el mai bun, pe măsura dragostei și înțelegerii care a domnit între dâșii.

Deși dorit de amândoi, le-a lipsit un copil, astfel încât căsnicia lor să fi fost cu adevărat împlinită.

Casa spectaculoasă dar mult prea mare pentru nevoile lor a fost ridicată în 1927, după planurile arhitectului Berindei, pe terenul cumpărat în parcelarea Ioanid, chiar în fața intrării în parcul cu același nume. A stat mereu deschisă și primitoare pentru rude și prieteni, devenind adăpost salvator pentru noi, așa cum am arătat, însă de-a lungul vremilor s-au acuit acolo și zeci de alții, unii de pe meleaguri îndepărtate, simpli muncitori, diplomați exotici sau cu funcții înalte.

Înainte de ajungerii noastre, pentru a face față cheltuielilor, dânsa închiriasse unei familii de patru persoane o cameră de la etaj, cu care împărțeam baia și bucătăria (parterul era de mult ocupat de Oficiul Diplomatic), astfel încât în cele două dormitoare rămase stăteam câte trei persoane, iar holul era cameră de trecere dar și spațiul în care luam masa, noi opt și ei patru, de o parte și de alta a unor dulapuri, creând astfel iluzia unor spații separate și a unei minime intimități. Încercam să ne decălăm orele de prânz sau cină, dar cel mai adesea nu

puteam evita „mesele comune” și intersectarea pe coridor cu oalele cu ciorbă și farfuriile murdare.

Mica odaie improvizată ca bucătărie, din capul scării de serviciu, unde era răcitorul cu gheață (frigiderul „General Motors” fusese și el vândut), cu cele două mașini de gătit cu butelie, fiecare familie cu fel propriu de mâncare și cu ale sale oale, crăiți și tigăi, era oglinda greu de imaginat a cotidianului în devălmășie și proba zilnică de admirabil echilibru și stăpânire de sine, în special a bunicii mele, care preluase integral funcția de bucătăreasă.

Naționalizată, în anii '50, dar fără evacuarea locatarilor, recuperată după 1989, vândută și revândută de mai multe ori, acest monument de arhitectură consemnat ca atare de Primăria Capitalei, stă nelocuit și în paragină de mai mulți ani, cu obloanele rupte la ferestre și oțetarii care au năpădit printre pavelele curții și de-a lungul gardului înalt, din fier forjat.

Tanti Lili fusese omul care ținuse ca nimeni altcineva la această casă, bun pentru care a făcut nopți albe de grijă, de care s-a atașat ca de o ființă dragă și unică și de care se ruga să nu fie despărțită, chiar și atunci când nu-i mai aparținea.

Dumnezeu i-a ascultat ruga. A rămas în camera pe care o împărțea cu mama, unde a închis ochii pentru totdeauna în pragul celor 91 ani, în urma unei scurte suferințe, de care nici nu și-a dat seama că-i va fi ultima. În seara de 12 septembrie 1980, la flăcăriua lumânărilor alături de mama, am vegheat un trup mărunț din care sufletul plecase spre Domnul și a cărui amintire îmi va rămâne în cele mai calde unghere ale inimii, mereu tot atât de scumpă.

Împreună cu soțul ei, în calitatea sa de reprezentant oficial al Băncii Naționale, a făcut parte din grupul de români care, în fața iureșului trupelor lui Mackensen, în 1916, a însoțit trenul cu tezaurul țării, încredințat cu naivitate, prin Înalt Ordin Regal, „în mâini sigure”, Rusiei încă țariste. Au avut dreptul să adauge și câteva obiecte personale de valoare, printre care șapte picturi de Grigorescu și Luchian.

În 1956 când, „din mărinimia Uniunii Sovietice”, au fost returnate câteva fărâme din acest avut național, expuse la fostul Palat Regal, printre care și celebra „Cloșcă cu puii de aur” de la Pietroasele, nici urmă de acele pânze, pentru care Tanti Lili s-a dus special cu actele doveditoare pe care le păstrase. Păcat că nu le-am mai găsit printre hârtiile ei, măcar ca document al vremii.

I-a prins Revoluția bolșevică la Sankt Petersburg de unde, împreună cu membri ai Legației României, au reușit să regăsească libertatea în Finlanda iar apoi, prin Suedia și Franța, să poată reveni în siguranță în țară.

Cu prilejul altor călătorii înaintea primului război mondial și continuate în anii interbelici, cunoscuse Occidentul și viața pariziană, ca și Neapole, Vatican, Veneția, Coasta de Azur - de care își amintea cu nespusă plăcere dar din ale cărei povestiri, noi, copiii, nu rețineam mai mult decât aspecte clasice de carte poștală. Le relua adesea în diverse împrejurări; chiar dacă le știam pe de rost, politețea ne făcea s-o ascultăm, ba chiar provocând-o uneori pentru niscai detalii. Cât era atunci de fericită! Simțea că avea de spus ceva important, că vorbele ei polarizau atenția.

Uita în acele momente de lipsa poftei de mâncare, de reumatismul mâinii stângi, de cataracta și de glaucomul ce nu-i mai permiteau să citească decât titlurile articolelor din ziare (și asta doar cu lupa!)

Rude fiind, a stat la aceeași masă cu Nicolae Titulescu, la hotelurile din Evian sau Geneva, pe vremea Președinției sale la Societatea Națiunilor.

„Aveam lacrimi în ochi atunci când apărea în saloanele restaurantului și când toți cei prezenți ne ridicam spontan în picioare strigând «Vive Monsieur Titus, vive la Roumanie»”, spunea adesea, cu aceeași emoție în glas, ca și cum ar fi fost aeea.

„Eh, de-aș avea eu timp și puțin talent, aș fi avut atâtea de scris despre tot ce am văzut și despre câți oameni am cunoscut.”

Fiind mică de statură, îi plăcea să-și facă singură curaj în fața greutăților: „am fost făcută din puțin, de aceea mă satur foarte repede.”

Suferințele fizice inerente vârstei nu-i micșorau dragostea de viață. Se silea să iasă zilnic, coborând și apoi urcând cu greu treptele scării de serviciu, găsind de fiecare dată un temei oricât de mărunț spre a face mișcare. Neavând copii, întreaga afecțiune o revărsa asupra celor dragi din casă, asupra sorii mele și a mea, mai târziu asupra copiilor noștri, cu cele mai felurite și surprinzătoare apelative. Unul cu care ne alinta era „Țuchi mic”, după numele unuia dintre fox-terrierii cei mai îndrăgiți, pe care i-a avut mereu lângă dânsa, în casă.

Odată cu moartea lui Unchiu Nicu, rămasă pe neașteptate singură, a preluat din mers, plină de curaj și bărbăție, grijile unei case (de care soțul ei a ferit-o totdeauna) și care devenise brusc mult prea mare pentru nevoile ei.

Cu atât mai greu după naționalizarea proprietății și cu mulțime de oameni străini sub același acoperiș (până și diplomați nord-coreeni cu mentalități și comportamente mai mult decât extra-europene), a trebuit să rezolve toate problemele de reparații curente și de împărțire a cheltuielilor de întreținere. Cu tact și politicoasă insistență, a făcut față în relațiile cu instituțiile de administrare locativă ale statului, îmbâcsite de birocrăție și dominate de principiul sacrosant al bacșișurilor.

Se ducea singură cu trenul la Pitești, o dată pe lună, pentru pachetul cu bruma de mâncare la care avea dreptul fratele ei, Unchiul Gogel, atunci când a fost deținut acolo fără proces, aproape 1 an, pentru presupusă deținere de valută occidentală. Nu cred că a avut și permisie de vorbitor, dar experiența de închisoare a fost dură pentru amândoi, chiar dacă aceasta s-a simțit diferit pentru fiecare, de o parte și de alta a zidurilor.

Acasă, fără prealabile cunoștințe gospodărești, a învățat să facă tăiței, pregătind coca cu făina adunată de pe cartelele familiei,

întinzând foaia pe masa mare din sufragerie și, în final, tăind-o la dimensiunile cerute.

Din hârtia brună de împachetat, tăiată în diferite formate, confectiona pungile lipite cu pap și, în final, presate sub cărți. Nu-mi amintesc cine erau clienții, cum își făcea rost de ei. Cred că o bună parte erau târgoveții din piața alăturată, care îi cumpărau marfa pe un preț minim, folosindu-i apoi ambalajul pentru vinderea produselor proprii de pe tarabă.

Fără a se plânge nicio clipă de greutate, mai câștiga un ban meditând la franceză copii între 4-12 ani, din cele mai diferite pături sociale, cu un simț pedagogic pe care singură și-l descoperise cu acest prilej. Era o plăcere să asculți din camera alăturată glasurile vesele, gălăgioase, ale celor mici, grupați pe categorii de vârstă la ora de cântece, de poezii sau de conversație (lecturi și dictări nu mai putea urmări din cauza vederii). Multe din texte le cunoștea pe de rost din propria copilărie, pe altele le aflase din albume sau manuale cu metode de predare recente, primite de la câte o prietenă plecată între timp în străinătate.

Adesea, mă ruga să-i citesc unele pagini pentru a se pregăti *comme il faut*, pe altele reușea să le descifreze singură cu ajutorul lupei.

Și părinții erau uneori prezenți, dorind să urmărească evoluția odraslelor, chiar dacă unii nu pricepeau o iotă! Profesoara improvizată se dovedea iscusită, blândă dar și autoritară cu copilul lor, atunci când se impunea; pe deasupra, era și atât de ieftin...

„Nu pot cere mai mult de 100 lei/lună (pentru cca. 3 ore săptămânal - n.a.), cine ar mai veni altfel la o bătrână aproape oarbă ca mine”, se justifica dânsa celor apropiați.

Nu era atât nevoia banului căci, la urma urmelor, eram cu toții la un loc pentru a ne ajuta și a ne susține; era, mai cu seamă, mândria de a-și dovedi că putea încă lupta cu viața la aproape 90 ani, de a-și manifesta în voie dragostea față de copiii în mijlocul cărora s-a simțit atât de bine și pe care și-i dorise toată viața.

N-a avut parte de ei ca mamă, în schimb, ca elevi, i-au umplut inima, nu doar pe timpul orelor, dar, mai ales când, ani buni după aceea, în liceu sau ca studenți, trimiteau ilustrate din excursii sau scrisori mai lungi, cu cele mai afectuoase sentimente exprimate pentru „Très chère Tante Lilly”, bineînțeles numai în franceză, pe care majoritatea au studiat-o temeinic, mai departe. Începutul îl făcuse însă dânsa și asta copiii n-au uitat.

O parte din această corespondență a continuat să sosească și după ce s-a stins din viață; poate unii din ei n-au aflat niciodată când și cum a dispărut prima și foarte draga lor profesoară.

Tineri acum, de 20-25 ani, o recunoșteau pe stradă după pașii mici și călcătura nesigură și se grăbeau s-o sărute cu același drag ca atunci când, încă din ușa camerei, intrau cântând „Il était un petit navire” sau „Cadet Roussel est bon enfant.” Chiar dacă nu-i mai recunoștea totdeauna, vocea și căldura îmbrățișării lor erau suficiente să-i deschidă baierile inimii.

Pentru noi, despărțirea de Tanti Lili n-a însemnat numai plecarea unui ființe mult îndrăgite, atât de prezentă în toate urcușurile și coborâșurile cotidiene, plină de tinerețe sufletească și de optimism, adesea chiar străbătută de naivități deconcertante, dar, pentru mine, și ultima prezență vie din generația bunicii mele.

În acei ani, printr-un lanț de bunăvoințe care pleca de la bucătăreasa ambasadei Belgiei din apropiere, primeam pentru câteva zile revista *Paris-Match*. Adesea actualitatea era depășită, uneori chiar cu câteva săptămâni bune iar paginile destul de obosite datorită precedentelor lecturi; totuși o citeam cu nesaț, toți ai casei, în limita timpului acordat pentru a fi transmisă mai departe.

Așa am putut admira, în 1956, magia nunții de la Monaco, dintre prințul Rainier și actrița americană Grace Kelly, sosită la bordul yachtului princiar de mare lux „Deo-Juvante”; așa am văzut tragedia Budapestei, din aceeași toamnă, și debarcarea anglo-franceză de la Port-Said, urmare a naționalizării Canalului de Suez de către

generalul Nasser, acțiune eșuată lamentabil, ca ultimă zvâcnire iluzorie a fostelor mari imperii coloniale. Câțiva ani mai târziu, plângeam împreună cu nemții din imagini, care încercau cu disperare drumul spre libertate, odată cu ridicarea, într-o noapte, a Zidului de la Berlin. La 15 ani de la discursul lui Churchill la Fulton, era materializarea Cortinei de Fier prin mijlocul Europei, crunta pată a celei de-a doua jumătăți a secolului XX, cu tot ce a însemnat ea de-a lungul următoarelor trei decenii....

Au fost pentru noi ultimele prilejuri prin care am avut acces pentru a cunoaște adevărul despre ce se întâmpla în lume, odată cu convingerea tot mai fermă că nimic nu se va putea schimba pe meleagurile noastre.

Copil fiind, mai avusesem un contact virtual cu Occidentul atunci când, împreună cu mama și Catinca, am primit invitația chiriașului englez al casei de a vedea filmul Jocurilor Olimpice de la Londra din 1948, în curtea Centrului cultural britanic din Piața Rosetti, actualmente sediul PNȚCD. Ca și celelalte centre culturale apusene, și acesta a fost ulterior închis, după care mulțime de oameni au fost arestați, primind ani buni de pușcărie, fiind găsiți în registrele secțiilor de împrumut, ca luând cărți de literatură, basme pentru copii sau manuale de limbi străine.

O astfel de funcțiune avea și clădirea vecină cu locuința lui Tanti Lili, somptuoasa casă Ollănescu, realizare de prestigiu a arhitectului Oscar Maugsch, din 1909, în stil *hotel particulier*, vândută în 1924 statului francez și devenită sediul Institutului cultural al acestei țări la București. Deși atracția era mare, dintr-o reticență indusă de atmosfera generală a timpului, nimeni din familie nu i-a pășit vreodată pragul.

Acum, în afara unui minim personal de serviciu, singurul locatar rămăsese consilierul cultural al Ambasadei, Monsieur Tadei, care locuia în aripa din spate a casei și care intra uneori seara, însoțit discret de câte o jună dintre cele mai apetisante. Privit de la fereastra cămăruței mele, care dădea chiar în curtea vecină, domnul Tadei nu părea a fi la prima tinerețe; în schimb, pasiunea sa pentru muzică

aleasă, având la dispoziție întreaga discotecă a secției de audiții, rămasă brusc fără auditoriu, reducea întrucâtva acest eventual handicap deoarece tânăra persoană părăsea singură domeniul, tot atât de discret, abia a doua zi, în zori. Probabil se grăbea a depune raportul de activitate al ultimelor ceasuri petrecute în plăcuta companie a diplomatului.

Într-adevăr, seara târziu, camerele etajului se aprindeau *a giorno* iar în zăpușeala nopților de vară, prin ferestrele larg deschise și în liniștea Bulevardului cu circulația auto atâta cât era, răsunau, la intensitate maximă, acordurile majestuoase din „Poarta Mare a Kievului”, din „Tablourile” lui Mussorgski-Ravel sau finalul înflăcărat al „Imperialului” beethovenian, care - coincidență fericită! - constituia fondul sonor din filmul „Preludiul gloriei”, al lui Roberto Benzi, care tocmai rula cu mare succes atunci pe ecranele orașului.

Erau bucățile cel mai des auzite; pasiune proprie? rugămintă feminină? Pe mine, auditor gratuit, mă încântau de fiecare dată, chiar dacă, fiind în sesiunea examenelor, mi-era tare greu să mai memorez astfel fosile paleozoice sau vreo structură de sinclinal a lanțului alpino-carpato-himalaian.

De partea cealaltă, casa Bălănescu se învecina cu o altă construcție a arhitectului Ion Berindei, proprietatea doctorului ginecolog Săvulescu, cel care asistat-o pe mama la nașterea mea, pe un 2 martie cu viscol năpraznic, adevărată babă întârziată. De durerile mari pe care i le-am pricinuit atunci am auzit doar de la ai mei, ea, săraca, n-a pomenit vreodată despre acest moment greu încercat din viața unei femei.

Locuia împreună cu ginerele său, dr. pediatru Piți Vasiliu, fiul generalului de jandarmi Constantin Vasiliu, unul din cei patru condamnați la moarte și executați în procesul marelui Antonescu. Ca o ironie a sorții, lucra tocmai la spitalul MAI iar după-amiaza, pe timp călduros, vedeam de pe terasa etajului droaia de tinere mame, soții sau fiice de securiști, luând rînd, cu odraslele în brațe, pe scaunele dispuse de-a lungul gardului, pentru a fi consultate pe rînd

de unul dintre cei mai buni medici de copii. Cabinelele private erau total interzise dar, ca mai totdeauna, legile erau făcute spre a fi încălcate, mai ales când era vorba de asemenea clientelă.

Vis-à-vis, chiar lângă intrarea în Parcul Ioanid, se ridica impunătoarea clădire în stil renesantist francez, a magistratului și omului politic doljean, Constantin Geblescu, ridicată în 1912, operă a arhitectului Petre Antonescu. Pe vremea studenției tatei la Paris, se afla acolo un june cu același nume, poate un fecior al acestuia, poreclit de românii clevetitori „Blegescu” și a cărui situație financiară prosperă nu-i dădea ghes să se ocupe și de carte.

Intrarea principală, permițând accesul trăsurilor din ambele artere stradale, Polonă sau Dacia, era chiar pe colțul construcției, sub un baldachin masiv, ornamentat cu o feronerie de mare finețe. De oriunde o privești, construcția impresionează prin grandioarea dimensiunilor.

Aici s-a aflat mulți ani Ambasada Chinei populare și urmăream amuzat din dormitorul lui Tanti Lili, de la etaj, exercițiile de gimnastică din curte, însoțite de comenzi scurte, cu sonoritate de icnet, sau de răgete, către personalul diplomatic executant, toți îmbrăcați în aceleași salopete, cu nelipsiții „teniși” în picioare. Oricât aş fi dorit a intui care era șoferul, bucătarul sau ambasadorul, efortul era van.

N-a mai avut cine s-o revendice și, ca atâtea alte bunuri de valoare, a rămas pe degeaba și pentru mai departe în mâinile Statului.

Pe firul anilor petrecuți „la grămadă” - rude cu străini, tineri cu bătrâni, boieri sau intelectuali cu ȣigani sau mahalagii, ca urmare a hazardului diabolic al evacuărilor forțate sau al confiscării peste noapte a imobilelor, fiecare cu programe și preocupări diferite, cel mai adesea divergente - s-au găsit încetul cu încetul soluții omenești de adaptare la situații care, gândite inițial ca fiind de excepție, au căpătat pe nesimțite caracterul de normalitate al unui nou mod de viață.

Tare puține au fost familiile din lumea noastră care au putut păstra cât de cât măruntele tabieturi de pe vremuri..

La noi, rămăsese tradiția anilor antebelici, a vizitelor obișnuite în familie sau la prieteni din generația bunicilor sau a părinților: Fără invitații sau pregătiri speciale, duminica după-amiază se întâlneau în Bulevardul Dacia, „sus la Tanti Lili”, pentru câteva ceasuri de șuetă.

Din smântâna adunată câteva zile la rând de la laptele bun, de țară, Mamamare avea mai totdeauna pregătită o tavă cu cornulețe cu gem sau cu nuci (spartul, curățitul și datul prin mașină erau în sarcina mea!) sau un chec cu lămâie, iar ceainicul stătea fierbinte pe plită, pentru câte o ceașcă îmbietoare oferită fiecărui oaspete, cu un pliculeț de „Earl Grey” primit din străinătate.

„Pe cine așteptați azi, Mamamare?”, întrebam insidios, știind că primeam de fiecare dată cam același răspuns:

„Nimeni nu s-a anunțat dar poate apare cineva.”

Și, așa neanunțați, fără a mai suna la ușa de intrare din spate, pe care aveam grijă s-o descui din timp, apăreau pe rând mătuși, unchi și verișoare din neamurile noastre, la care se adăuga frecvent generalul de divizie Paul Leonida, surorile Tașcă, inginerul Emil Geles sau Vidi Sachelarie, nepot al lui Nicolae Rădescu.

Uneori venea și domnișoara Gabriela Țițeica, sora fraților Șerban și Radu, copiii celebrului matematician Gheorghe Țițeica, cel care, în fruntea delegației de matematicieni români, participase la Congresul internațional al breslei din 1935, din Norvegia, prilej cu care fuseseră apoi primiți la recepția organizată de tata la sediul Legației. De atunci, familiile noastre rămăseseră în relații amicale.

Era o figură care impunea prin robustețea fizicului de cum pășea pragul dar, mai cu seamă, datorită unei verve permanente în expunere, mereu cu sufletul la gură, părând că are prea puțin timp pentru a spune tot ceea ce dorea și găsind totdeauna argumente pentru a-și convinge asistența. A fost și profesoara mea de Fizică în anul II de Facultate și, în atmosfera colocvială din casă, îi regăseam aceeași performanță verbală ca și în expunerea de la catedră.

Cu argumente deconcertante pentru partenerii de dialog, domnișoara Țițeica rămăsese celebră refuzând a semna „Apelul

pentru Pace”, lansat la începutul anilor '50 contra bombei atomice, atunci când sovieticii încă nu-i aflaseră secretul, prin soții Julius și Ethel Rosenberg. Răspunsul adresat celui care se plimba cu lista pe la toate cadrele universitare (care se grăbeau a semna cu obediență) a fost pe cât de scurt, pe atât de fără replică:

„Cunoștințele mele de Fizică s-au oprit la Arhimede și la Newton (preda specialitatea Mecanica - n.a.) iar despre atom nu știu mai mult decât Democrit, așa că nu pot semna.”

Chiar dacă nu eram la anii lor, îmi făceam adesea timp să stau alături de ei, setos de a afla totdeauna ceva inedit din familie sau despre anume evenimente pe care nu aveam cum să le fi cunoscut corect din alte surse.

În dormitorul mare, devenit ad-hoc salon de primire, erau la un moment dat peste 10 persoane, așezate pe paturi și pe cele două canapele din jurul măsuței pe care se înghesuiau cești și farfurioare. Aduceam pentru completare câteva scaune din holul comun dar, atunci când mai apărea în pragul ușii un alt grup, primii sosiți se retrăgeau spre a le lăsa locul acestora.

Era în primul rând un anume fel de a conversa, nemaiauzit în întâlnirile moderne: fiecare expunea în liniștea și respectul celorlalți o părere, povestea un crâmpci de amintire, la care mai totdeauna era cineva să aibă detalii de adăugat, dacă nu chiar să aducă mici corecturi; trăiseră moduri de viață și obiceiuri apropiate în familiile și în cercurile frecventate, văzuseră și se bucuraseră în tinerețe de călătorii în marile centre de cultură europene, cunoscuseră personalități din cultură sau politică, români sau străini, împărtășeau experiențe din primul război mondial: refugiul din Moldova, de pe câmpul de luptă sau ocupația germană a Bucureștiului.

Paul Leonida fusese șef al secției Operații din Marele Stat Major, în perioada ultimului război; era fratele cunoscutului inginer Dimitrie Leonida și al Elizei Leonida-Zamfirescu, prima femeie inginer licențiată în Chimie din lume, căreia decanul Hoffman, la începutul studiilor universitare la Charlottenburg, înainte de a-i cunoaște

valoarea, i-a recomandat să se dedice mai bine clasicelor preocupări feminine ale timpului: Kirche, Kinder, Küche...

Un alt frate al acestei familii de personalități a fost sculptorul Gheorghe Leonida, care a lucrat cu Paul Landowski la realizarea, în 1931, a celebrei statui „Cristo Redentor”, de la intrarea în portul Rio de Janeiro.

Generalul ne dezvăluia dedesubturile prăbușirii frontului de la Iași, înainte de 23 august, iar specialistul în Electronică, Emil Geles, lămurea secretele proiectului „Manhattan”, privind prima bombă atomică americană. Îi ascultam cu toții în tăcere și cu maxim interes.

Spre deosebire de evrei, care s-au orientat rapid, românii încă nu plecaseră masiv în Occident, așa cum a fost după 1960; scrisorile de la prieteni străini fiind mai toate cenzurate, sursele de informare veneau numai de la posturile de radio străine sau de la întâmplătoare informații locale. De aceea, actualitatea politică imediată polariza atenția, fiecare venind cu mini-zestrea de noutăți culese de pe unde avusese ocazia și cărora, în funcție de eventuale verificări ulterioare sau de propria stare de spirit, încerca să le acorde creditul cuvenit.

Aflam astfel de la o mătușă căreia femeia de la Cornetu îi aducea joia brânză proaspătă de vaci, că țăranii au luat la bătaie pe președintele CAP din cauza cotelor și că vor să iasă cu toții din colectivă.

„Asta nu înseamnă nimica”, ripostă sec Tanti Alice Meculescu, singura femeie cu opinii politice categorice și care, așa cum am spus, știa să le susțină peremptoriu în dialogul cu cei prezenți, eventual de alte păreri. „Importantă”, continuă dânsa, „este declarația lui John Foster Dulles (secretarul de stat american în anii '50 -n.a.), de la radio Vatican, că superfortărețele americane pot lovi acum orice punct din Uniunea Sovietică!”

Din familie, era singura confidentă căreia, alături de prietenul la anii bătrâneții, scriitorul Radu D. Rosetti, tata le citea schițe sau amintiri, rămase toate în manuscris și pe care, cu sfială, știind că nu avea cum le publica, le ținea departe de ochii și urechile noastre.

Atunci când considera că, pentru dânsa, ordinea de zi politică este epuizată sau că discuția alunecă spre subiecte gospodărești tipic feminine („am aflat o nouă rețetă de prăjitură fără unt și zahăr” sau „ieri a venit măcelarul și a adus un minunat gigot de berbec”), care oricum n-o amuzau, îi făcea semn din ochi Unchiului Alexandru, în umbra căreia acesta s-a complăcut toată viața, cu comanda scurtă, care de mult nu mai permitea replică:

„Alecule, hai acasă!”

Pe atunci, problemele de sănătate nu deveniseră încă subiecte acute dar, chiar cu necazuri medicale inerente, fiecare încerca a-și susține vârsta cu discreția cuvenită.

Venea vorba în schimb despre cei arestați, cine mai știa câte ceva, pe unde se află și...dacă mai trăiesc! Șocul eliberării ultimilor deținuți politici, în iulie 1964, l-am trăit și eu din plin, mergând cu mama într-o seară la Gara de Nord pentru a întâmpina, alături de rude și prieteni, pe Andrei și Bebe Noica, schelete vii, la coborârea din vagonul de Aiud.

Vina lor? S-au aflat la țară, în Teleorman, în ziua de 3 martie 1949, precum alte mii de moșieri, și au primit, cum se cuvine, ani de închisoare dură urmași de cei cu domiciliu forțat, pentru asemenea nelegiuire, cea mai gravă fiind aceea că ... existau!

Pe măsura epuizării temelor de genul celor pomenite, care stârneau comentarii, unele animate, altele mai reținute, încetul cu încetul se pregătea lumea spre casă cu mica rezervă de optimism în suflete, până la întâlnirea viitoare.

Dar și plecarea era o problemă. Se generalizase teama că nu e bine să se adune la cineva multă lume, mai cu seamă o „anume lume”; nu se știa niciodată ce ar fi ea în stare să pună la cale. De aceea, tare potrivit pentru atmosfera acelei perioade e titlul cărții soților Sanda și Vlad Stolojan, apărută după 1989, *Să nu plecăm toți odată*.

Pe măsura neputinței tot mai accentuate a oaspeților duminicali de a urca scările până la etaj dar, mai ales, după moartea tatei și a Mameimari, vizitele s-au rărit dar amintirea acelor ceasuri și a

persoanelor care aduceau în camera lui Tanti Lili atmosfera altor vremuri mi-au rămas neșterse.

În zona Bulevardului Dacia, spre Piața Romană, am mai apucat cunoscuta cofetărie „Coterbic” unde, copii fiind, ne răsfața Tanti Lili cu câte o prăjitură mare, cu frișcă bogată, de câte ori veneam în vizită la dânsa.

Câțiva pași mai încolo era restaurantul „Poarta Albă”, cu rezonanțe tragice pentru cei care au cunoscut ororile Canalului Dunăre-Marea Neagră dar care, pentru mine, în anii studenției, era prilejul unor ceasuri pierdute cu colegi, la o bere la halbă sau o baterie cu gheață la găleată, menite să stropească friptura mare cât farfuria, toate la prețuri perfect potrivite bursei de care aveam parte. Ne uita Dumnezeu la vorbe și la tutun până ce ne înconjurau femeile de serviciu, măturând între mese mucurile și praful podelei și, ridicând scaunele rămase libere, formulau un apel repetat către nesimțiți ca noi: „ora închiderii, vă rugăm.”

După colț, la cu totul alt statut de tarife și de clientelă, era vestitul „Mon jardin”, în separeurile căruia, ascunse în verdeața bogată de priviri indiscrete, se șopteau jurăminte frumoase, vechi de când lumea, cel mai des nerespectate dar veșnic noi pentru fiecare.

Mirajul idilic și atmosfera vetustă, fiecare în felul său, ale celor trei localuri, s-au năruit odată cu construcția hotelului „Dorobanți.”

Dacă am desfășura aici ghemul demolărilor, în care și-au dat mâna ura proletcultistă cu neghiobia primitivului, victime căzând instituții de cultură, biserici sau case cu valoare patrimonială, vom da, de-a lungul firului, de tot atâtea noduri și gâuituri pentru fiecare faptă, în care târnăcopul și dinamita au materializat tragedii ale atâtor mii de victime.

Fiind mai aproape de casa lui Tanti Lili, mă rezum doar la stupiditatea dărmării, în 1960, a Muzeului „Anastase Simu”, având forma unui templu grecesc (dar, cu pretext nedeclarat al aspectului de templu masonic?), ridicat în 1910 de acest mecena al culturii, în

apropierea caselor lui Titu Maiorescu; membru de onoare al Academiei Române, Simu donase întreaga colecție de artă Statului dar asta n-a împiedicat autoritățile comuniste să distrugă clădirea, făcând loc unui banal bloc de opt nivele, cu mult trâmbișatul magazin „Eva”, care își va găsi echivalentul masculin în magazinul „Adam” de la parterul blocurilor construite în fața Sălii Palatului. Ca și mutilarea casei lui Dimitrie Sturza, din fața blocului ARO (ridicat pe locul fostei proprietăți a lui Alexandru Marghiloman), azi parțial refăcută și găzduind librăria „Cărturești”.

Câțiva pași mai încolo, pe spațiul liber de la intersecția Bulevardului Tache Ionescu (azi Magheru) cu Strada Cosmonauților (azi George Enescu), se ridicase, în anii studenției mele, un pavilion multifuncțional care a găzduit la un moment dat Expoziția economică a „poporului frate” din Vietnamul de Nord.

La nici două ceasuri după deschiderea oficială, în septembrie 1956, în prezența tuturor somităților timpului, s-a produs un scurt-circuit la instalația electrică. Mii de metri de mătase naturală, alte textile și produse inflamabile au constituit masa ideală pentru incendiul care, cu toate intervențiile, n-a putut fi stins decât după ce vâlvătaia și-a făcut treaba până la capăt.

Drumul spre Facultate, pentru orele de dupămiază, mi-a dat atunci prilejul să asist, de la distanța admisă, la un spectacol unic. Căldura era atât de intensă încât locatarii blocului „Ciulei”, de vis-à-vis (cu sălile teatrului Nottara la subsol și la parter), turnau găleți cu apă de-a lungul fațadei, pentru a nu se aprinde tocăria ferestrelor. Ce nebunie ar fi fost dacă incendiul se declanșa atunci când „cei mai iubiți fii” se aflau înăuntru.

Curând după aceea, s-a clădit aici un bloc asemănător celui învecinat, ambele construcții contrastând sărăcăcios și supărător cu aliniamentul arhitecturii interbelice din lungul arterei principale, nord-sud, a orașului.

Dar pe cine mai interesau atfel de argumente?!

Sintagma „casă naționalizată” a influențat hotărâtor și asupra educației noastre școlare, despre care va veni vorba mai departe. Amândoi copiii am resimțit durerea pierderii casei părintești, cu intensitatea afectivă a vârstei.

Inserez aici câteva gânduri ale sorei mele, datate ianuarie 1957, găsite de curând, alături de alte hârtii, într-un plic uitat de vreme:

Casa noastră

*De sub haina-i de verdeață /casa noastră îmi zâmbește
când în fiece dimineață /mă îndeamnă ștregărește:
Să mă-ntorc curând de-afară, /de la școală, de la joc.
Da'ntr-o zi de primăvară /casa n-a zâmbit de loc.*

*Vezi, eu nu mai sunt la școală, /nici la joc nu mă mai duc
casa pare astăzi goală, /nu știu încotro s-apuc...
Acum nu mai e a noastră, /aparține nimănui
niciun chip nu-i la fereastră, /chiar de-ar fi al orișicui!//*

La care eu, citind-o, mi-am permis să adaug acum, în numele ei, o scurtă încheiere, ca o geană de speranță pentru un viitor care, în niciun caz atunci, nu i-ar fi dat ghes unor asemenea gânduri:

*Veni-va oare ceasul bun / ca să-i mai trec pragul vreodată,
iar eu, voioasă, să adun/ la umbra ei, familia toată?//*

Schimbarea de macaz din 1989 i-a determinat pe copiii și pe învățăceii celor care au tâlhărit țara timp de 45 de ani să înjghebeze un ghiveci legislativ în care au reintrodus, cu seninătate, ca pe ceva perfect normal, noțiunea dreptului la proprietate.

Atunci, după foarte mult timp, am trecut din nou pe Strada Emanoil Porumbaru, privind casa pe dinafară. Aparent era

neschimbată, cutremurele din 1977 și nepăsarea celor ce au locuit-o nu o degradaseră prea tare, cel puțin la fațadă.

E drept că iedera care o acoperea pe toată înălțimea, dându-i un farmec de culoare neegalat, în special toamna, a dispărut complet iar porțiunile de tencuială desprinse din pereți o făceau să arate asemenea unei bătrâne părăsite, ce-și plânge neputințele și goliciunea.

Pe dinăuntru însă, familii de demnitari sau doar slugile lor, toți în calitate de chiriași ai Statului zeci de ani, deci fără nicio responsabilitate, au fost „unși” peste noapte proprietari, pe baza unei simple cereri imediat aprobate.

Statul - de data asta auto-denumit democratic - le-a vândut fără rușine, la preț de chilipir, un bun care nu-i aparținuse niciodată, deși se afla chemat, în același timp, în acțiune judecătorească de revendicare. A fost doar unul din cele mai convingătoare tertipuri ale „emanațiilor”, pentru a-și asigura, pe termen lung, o masă electorală favorabilă.

După zece ani de zbateri în justiție, a căror povestire ar constitui un exemplu pentru ceea ce înseamnă iraționalul în România de azi, am recâștigat, împreună cu sora mea, drepturile asupra ei și a terenului. Aceasta însemnând doar că s-a hotărât juridic, după 58 ani, ilegalitatea aplicării naționalizării și deci a confiscării casei părintești, tata având o unică locuință și fiind permanent funcționar al Statului iar eu putând dovedi cu actele păstrate, ce minune!, că fusese ipotecată 10 ani, până la achitarea integrală a împrumutului primit de la bancă, necesar construirii ei.

Chiar și după aceasta, accesul mi-a fost interzis, persoanele, devenite dintr-un condei proprietari, susținând că, de fapt, mă judecasem cu Statul și nicidecum cu ei. Acțiunea mea nu le privea întru nimica!!! E drept că fata uneia dintre acestea le-a împărtășit celor din casă grija că ceva serios trebuie să fie deoarece, căsătorită cu băiatul fostului meu coleg de școală elementară Voicu, aflase de la tata-socru' că numele meu îi spune ceva („era unul Iurașcu în clasă și cred că locuia cam pe acolo”).

Mi-era însă și teamă să intru, pentru a nu vedea cum s-au împărțit camerele prin ziduri suplimentare, cum s-au făcut băi și bucătării unde fuseseră coridoare și cămări, cum s-au distrus finisajele interioare și parchetul marchetat în esențe diferite, cum sigur s-a demolat șemineul de la etaj, că tot nu mai folosea la nimic...

Într-un cuvânt, cum casa concepută pentru a viețui în ea o familie din trei generații, fusese hăcuită spre a face loc altor cinci, cu toate consecințele nefaste pentru construcție dar și de promiscuitate pentru fiecare dintre ele, dar, atenție!, și aici mai sunt excepții.

Tovarășii care au ocupat pe firul anilor etajul au fost, desigur, mai altceva decât acei *zweite Klasse* repartizați la parter, spre a nu mai vorbi de înghesuții din dependențe.

După un timp, i-am cunoscut pe toți.

Parterul era ocupat de mama academicianului specialist în agricultură, profesorul Săulescu, soacra unei prețioase profesoare universitare și prolifică memorialistă cu nostalgii interbelice, deținând singură peste 50 mp., și de văduva securistului Neagoe, el șofer la ambasade prin America de Sud, ea telexistă („doar la Havana aveam voie să ne mai plimbăm cu copiii pe stradă, altfel stăteam tot timpul înghesuite ca vai de lume în sediu.”).

Profesorul cardiolog Costin Carp, medic de bază al Comitetului Central, unul dintre semnatarii buletinelor medicale la obștescul sfârșit al vreunuia dintre cei „cu poze” pe prima pagină a ziarelor, cu clientelă grasă acasă fără a da vreo socoteală cuiva, ocupa, doar el cu soția, întregul etaj.

Cu acces pe scara de serviciu, camerele de la pivniță și mansardă („în podul bine aerisit țineam și eu păsări aduse de la țară, nu mirosea, așa să știți”) le ocupau familii de oameni simpli, muncitori sau impiegați de poștă, care, de altfel, nici n-au mai apucat să-și cumpere spațiul („noi de unde să strângem deodată atâția bani”, exclamau cu năduf).

M-am întrebat, retoric, cum de asemenea personalități cu funcții importante, state grele de serviciu și deplasări frecvente în străinătate,

n-au fost preocupați vreodată să-și construiască propria locuință, să se bucure de independență imobiliară, să aibe ce lăsa urmașilor după o viață de muncă susținută. Ce copilărie! Unde era mai bine decât slujbaş de lux al Statului comunist, care asigura, pe banii săi, toată buna întreținere a locuinței, permițând un nivel de trai occidental?...

Unul dintre locatarii etajului, înaintea profesorului Carp, a fost președintele sindicatului din centrala Ministerului Agriculturii, pe care nu l-am cunoscut.

Când s-au dumirit încet-încet locatarii de la subsol ca și vecinii din casele alăturate ce e cu noi („am crezut că sunteți doi bătrâni plini de bani, care ați cumpărat cu șmecherii toată casa și-i dați afară pe oamenii ăștia nevinovați și atât de cumsecade...”), ne-au povestit cum, an de an, la început de decembrie, soseau dubițele diverselor CAP-uri din provincie, înșirate la trotuar, spre a descărca jumătăți de porc sau vițel, pentru a nu vorbi de damigene sau cutii din carton cu sticle îmbuteliolate, din podgorii cu producție specială pentru export.

„Așa, ca să fie de Sărbători pentru tov. Președinte și ai dumisale!”

Pline vârf, mașinile aveau itinerariul bine precizat, delegatul care însoțea pe șofer trebuia să treacă pe la demnitarii de care depindea viabilitatea, dacă nu și ascensiunea, mai marelui cooperativei agricole.

„Năpădită” cu asemenea plocoane, familia acestuia chema pe rând co-locatarii și vecinii, s-o mai ușureze de greutate. Povestitorii noștri, chiar dacă la periferia nomenclaturii, fuseseră și ei mereu printre beneficiarii bunătăților care știau că sosesc la dată fixă, ca un ceva intrat de mult în firea lucrurilor; așadar, cum să nu-l pomenească cu recunoștință pe tov. președinte, din ziua când un vecin l-a găsit căzut în nesimțire pe stradă, în fața pieții din cartier, iar eforturile medicilor au fost neputincioase pentru a-l menține în viață (dacă s-ar fi putut și în funcție?).

Cu totul întâmplător, cam tot pe atunci, dar pe alte străzi, prostimea se bătea pentru a prinde rând în fața măcelăriilor, mult înainte de ora deschiderii, fără a ști măcar dacă și ce vor putea găsi

înăuntru, în afara vânzătorilor. Nu se revolta pe drept cuvânt distinsa academiciană doctor inginer, privind cu silă, prin perdelele Daciei 2000 (singurele două exemplare blindate, produse pentru dânsa și iubitul soț), gloata informă și tăcută, prelinsă de-a lungul zidurilor: „Uite la ei că nu se mai satură”?..

De aceea, se luaseră drastice măsuri ca astfel de scene penibile și neplăcute la vedere, dacă tot nu puteau fi evitate, omu-i om!, să se producă pe arterele lăturalnice sau în curțile interioare dintre blocuri, în afara traseelor prezidențiale.

Pentru încântarea ochiului din goana limuzinei oficiale sau spre admirația prostească a brumei de turiști străini, apăruseră în ultimul timp așa numitele unități de desfacere speciale, ca cele din piața Amzei sau magazinul „Vânătorul” de lângă Piața Romană, unde galantarele erau încărcate cu pastramă de urs, chiftele de mistreț sau mușchi de căprioară. Lumea se înghesuia și aici, cumpărând câte 100-200 grame, după pofta inimii, dar mai mult după baierile pungii, pentru câțiva dumicați, care să le astâmpăre curiozitatea sau spre surpriza celor de acasă.

Bineînțeles că, la vernisaj, totul era trâmbițat ca o mare performanță a comerțului socialist.

Revenind la locatarii pomeniți, fiecare familie își amenajase din holul parterului - devenit spațiu de trecere și depozit de reviste vechi sau de zarzavaturi peste iarnă - un acces separat, cu sonerie și vizetă ca la celula de închisoare, în timp ce ușa din fier forjat de la intrarea principală, realizare a meșterului slovac pomenit (din fericire încă prezentă!), stă deschisă, așa cum se vede din stradă, neputincioasă, cu geamul spart și clanța ruptă. E a nimănui, de ce să fie reparată!

De altfel, cum ar fi îndrăgit acești pereți oameni pentru care aici n-a fost vreodată „casa”, ci nimic altceva decât „locuința”, mai spațioasă sau mai restrânsă, mai luxos sau mai simplist mobilată, după cum le-a fost rangul căpătat și buzunarul de care a avut parte fiecare, pentru a umple, mai cu vârf sau mai modest, pe al aceluia care

emitea ordinele de repartitie de la Sfatul Popular al raionului I.V. Stalin.

Ce-o să mai pot recunoaște din babilonul imobiliar care mă aștepta? Poate era mai ușor pentru mine dacă, în jumătatea de veac care a trecut, împrejurările și sălbăticia demolărilor ar fi decis o altă construcție pe acest loc sau dacă timpul ar fi aruncat umbra peste amintirile mele.

Dar, fiindcă Dumnezeu a hotărât altfel, L-am rugat ca nimic din ceea ce este legat de viața și de faptele părinților mei să nu pot da uitării și ca El să mă întărească în continuare, la ceas de cumpănă, de a putea împlini până la capăt gândul cel bun.

Au mai trecut câțiva ani de la cele de mai sus.

A fost necesar să deschid o altă serie de acțiuni, cu tot cortegiul de apeluri și recursuri, de data asta cu proprietarii „ad-hoc”, pentru anularea în justiție a contractelor prin care cumpăraseră rapid și cu seninătate, pe prețuri derizorii, spațiile în care locuiau.

Animați cu toții de o aceeași rea credință, unul din tertipurile folosite, inclusiv de a nu răspunde la citații, a fost și acela că, în conformitate cu actele de identitate, câțiva dintre ei aveau adresa pe Strada Virgil Drăghiceanu (latura pe care se află intrările în imobil), în timp ce, pe hârțiile de bază ale terenului și ale construcției, scria Strada Emanoil Porumbaru. Peste un an a durat să obțin de la oficialități, printre care Serviciul de Nomenclatură Urbană al „Bunului samaritean”, Primăria Capitalei, dovada, depusă ca act esențial în instanță, că ambele adrese priveau aceeași proprietate! Nu-i vorbă, primul proces cu vestitul cardiolog îl pierdusem la fond iar avocatul meu, luându-și cuvenita rezervă profesională asupra șanselor la apel, comenta insidios: „deh, nu știu, cine n-are nevoie azi de motoraș?”

Am așteptat depășirea perioadelor stabilite de legislația special creată pentru protecția celor ce pierdeau definitiv recent dobânditul titlu de proprietari, redevenind chiriași de data asta ai adevăratului deținător. Trebuia să închei cu ei contracte de închiriere pe minim cinci ani, pe prețuri de favoare, iar prima obligație ce-mi revenea ca

fost/nou proprietar era să repar toate stricăciunile pe care neglijența lor și nepăsarea de zeci de ani a Statului le pricinuiseră clădirii.

Am refuzat această ultimă umilință!

De aceea, cu puterea de convingere bănească mai mare sau mai mică de care am putut dispune, au părăsit cu toții de bună voie casa. Ajuns în acest stadiu, am rezistat ulterior presiunii misiților imobiliari și, câteodată, chiar propriei slăbiciuni, de a o vinde liberă, în starea în care se afla. Mușterii se adunaseră cu duiumul.

Atunci când i-am trecut iarăși pragul, în 2005, de data asta cu Tanța, Ilinca și Matei, m-am bucurat, redevenind pentru o clipă copilul, la pășirea peste vechiul parchet, la pipăirea șemineului cu cahlele săsești originale și a ușilor din lemn de nuc furniruit, chiar dacă erau parțial deteriorate.

M-am hotărât, cu prețul oricâtor eforturi și cu sprijinul celor dragi din jurul meu, să mă pun pe treabă: am readus arhitectura interioară și destinația spațiilor asemenea planurilor originale, pe care le păstrasem, și zestreii de amintiri neacoperită de vreme, pe care o aveam despre fiecare ungher; învelitoarea și căpriorii au fost schimbați, ca și întreaga tocărie a ferestrelor cu obloane din lemn, instalațiile interioare și obiectele acestora, racordurile la rețelele din stradă. Pereții exteriori au fost dezveliți „la roșu” pentru radiografierea structurii dar și în interior, acolo unde s-a constatat necesitatea unor injectări cu ciment sau refaceri ale zidăriei afectate de seismele deceniilor trecute.

Au fost doi ani grei de luptă zilnică să fac față cheltuielilor, să mă înțeleagă un constructor binevoitor dar agasat de atâtea modificări necesare, să găsesc numeroșii meseriași, fiecare în specialitatea lui (în total 17!), cu scopul împlinirii dorinței mele de a le aduce „pe toate” cât mai aproape de ceea ce a fost!

Ce mult mi-au lipsit părinții, pentru a le cere un sfat, și cât mi-aș fi dorit atunci să fie lângă mine, împărțind la sfârșit bucuria împlinirii unui act de dreptate dar și a desăvârșirii unui lucru bun și trainic, făcut pentru a doua oară.

De-a lungul acestei bătălii care părea a nu se mai încheia, mă sfătuiam, în primii ani, cu mama care locuia acum în apartamentul din Bulevardul Tineretului, unde se mutase din Bulevardul Dacia după moartea lui Tanti Lili și după plecarea noastră în cartierul Pajura.

Apucase multe nedreptăți în viață încât, fără a mă descuraja, păruse sceptică privind șansele câștigării luptei în care mă angajasem.

Nu a apucat deznodământul fericit.

A murit la 2 august 1995, la câteva luni de la împlinirea a nouă decenii de viață, după o lungă suferință din cauza handicapului major al pierderii treptate a vederii și a durerilor de osteoporoză, tot mai accentuate. Îmi rămâne mereu în suflet durerea neputincioasă că nu eu, ci o femeie care o îngrijea, i-a închis ochii și că, atunci când am ajuns la capul ei, căldura trupului mi-a dovedit că mă așteptase până la ultima suflare.

Prima seară petrecută din nou în casa părintească a fost cu Tanța, în ajunul de Crăciun 2007, la aproape 55 ani de când întreaga familie o părăsisem forțați.

Vom locui în ea atâta timp cât Cel de Sus ne va binecuvânta zilele ce ne-au rămas de trăit. Mulțumirea mea ar fi însă deplină dacă aș ști că întregul efort pentru recâștigarea și păstrarea ei își va găsi ecoul în dorința copiilor noștri ca, revenind peste ani în țară, să trăiască mai departe, cu familiile lor, sub acest acoperiș.

Dumnezeu să-i odihnească în pace pe scumpii noștri bunici și părinți.

Lor le-am închinat aici, cu dragoste și emoție, aceste gânduri.

Al doilea schimb

Primii ani

Dacă în paginile anterioare am scris despre generațiile trecute ale familiei, este momentul să vorbesc acum și câte ceva despre sora mea, Catinca, mai mare cu trei ani ca mine, și despre mine, semnatarul acestor rânduri.

Primii ani, ca întotdeauna, cei mai frumoși, sunt cei de la Oslo și Lisabona, când imaginarul, neacoperit încă de propria conștiință, se împletește fericit cu secvențele de amintiri ale celor mari. Fotografii din plicurile galbene Kodak, cu două compartimente, dintre care unul rezervat negativelor 6x9 cm., mă vor ajuta la descifrarea locurilor și identificarea persoanelor surprinse de declanșatorul aparatului cu burduf. („Scrie, pe spate, câteva minime detalii, pe care ți le spun acum, nu vei mai știi despre cine e vorba acolo”, îmi amintea mama, când ne uitam peste ele, în rarele clipe comune de destindere.)

Începând cu vara lui 1942, când tata a rămas în centrala Ministerului, noi, copiii, soseam la Știubei-Orăști odată cu primele zile călduroase și stăteam până la culesul viei, bucurându-ne de mustul proaspăt dar și de uriașii ciorchini din soiurile Hamburg, Tămâioasă sau Afuz-Ali care, toamna, după cules, se agățau cu grijă în sârme, pe rafturile din cămară, urmând a ne bucura de ei, aproape stafidiți, în toiul iernii.

Drumul la țară îl făceam cu mașina Ford de culoare verde (șoferul, Tudor, era soțul Nuței, bucătăreasa noastră; unul din băieții lor a studiat Electrotehnica, devenind, după mulți ani, în „Epoca de aur”, ministrul Cornel Mihulecea) sau cu șareta trasă de 2 cai (cu sau fără coviltirul instalat, după cum erau capriciile vremii). Aceasta

însemna, în anii '40, să traversezi de la Nord la Sud orașul, trecând pe lângă mirosurile pestilențiale ale Abatorului de pe Calea Văcărești, lăsând pe stânga celebra închisoare încă în funcțiune, până să ajungi în capul dealului, la rău famata cârciumă Mandravela, acolo unde se află actualmente Piața Sudului, la începutul cartierului Berceni.

Depășeam pe stânga un mic aeroport militar unde am văzut prima dată un avion în flăcări, la 24 august 1944, străbăteam comuna Popești-Leordeni, traversam șoseaua și calea ferată de centură a Capitalei, dincolo de care începea drumul Olteniței, pietruit cu calupuri din bazalt.

După aproape o oră, ne abăteam din artera principală la stânga, pe un drum plin de praf și hârtoape, ajungând repede în vatra satului. Mașina oprea în fața porții și, după un scurt claxon, bătrânul grădinar Moș Ioachim, rus alb pripășit la noi de ani buni, se grăbea să-i deschidă larg ambele canaturi.

La el am văzut prima, și cred singura, dată, cum se pregătea țigara cu tutunul scos dintr-o tabacheră metalică și presărat cu grijă în lungul foiței. Aceasta era apoi lipită cu salivă; țigara astfel confecționată, o apuca cu vârful buzelor și, într-un sfârșit, era aprinsă cu cremenea și amnarul, ciocnite cu multă iscusință. Îi ofeream chibrite aduse din casă, pe care le refuza cu un zâmbet de superioritate care-i scotea la iveală, de sub mustața deasă, restul de dantură îngălbenită de mahorcă.

Curtea casei, ceea ce se numea „arman”, era înconjurată, în față, de răsaduri cu flori (trandafiri, petunii, gura-leului, bujori și câte altele). Multe semințe fuseseră aduse de mama din Norvegia; erau soiuri deosebite, ale căror boboci, pe acele meleaguri, se deschideau în doar câteva ceasuri, la începutul sezonului de nopți albe. Livada și grădina de zarzavat din spate coborau în pantă domoală până la cursul leneș al Călnăului, mic afluent al Dâmboviței, care asigura sursa de irigație, prin pompare.

Un zăgaz din pământ, cu sector deversor din beton, crease aici un mic heleșteu unde se adăpau vitele satului, în asfințit, când se

întorceau de la islaz. Tot aici se zbenguiau puradeii locului, răcorindu-se sub arșiță. Din adânc, se pescuiau șalăi sau crapi, care, dacă nu luau imediat drumul bucătăriei, erau păstrați în bordeiul acoperit cu stofă plină cu gheața adunată din gărlă, peste iarnă.

Tot din Norvegia, au adus părinții noștri și câteva obiecte din fier forjat, confecționate în mici ateliere ale meșterilor locali: sfeșnice de diverse formate și dimensiuni, pentru lumânări multicolore din ceară, clești și lopățele de ațâțat focul în cămin - piese care au mobilat, în modul cel mai fericit, interiorul de la țară, completând obiectele populare românești deja existente.

Tradițiile și miturile scandinave i-au sugerat mamei ideea să preia modelul dragonului purtător de noroc, de la prova drakkarurilor viking, pentru clanțele porțișelor de la intrarea în curtea casei din București, cerându-i aceluiași meșter fierar, Rüffer, să le confecționeze.

Oricâte mii de mâini străine au apăsasă ani de zile aceste clanțe, ele au rămas tot acolo, neclintite, ruginite și nevopsite; le-am strâns cu emoție în palmă atunci când am trecut din nou pragul curții, după 52 ani de la evacuarea forțată din 1953!

Pasionați amândoi de arta populară din intrândurile fără sfârșit ale fiordurilor, au achiziționat două costume țărănești de colecție, dintr-o expoziție de artizanat din Tromsø. S-or fi gândit atunci la noi, copiii, că le vom purta mai târziu, la anume serbări, spre a ne aminti de acele locuri atât de îndepărtate geografic dar atât de apropiate prin obiceiuri și meșteșuguri, de meleagurile noastre?

Au stat bine păstrate, într-o ladă jawaiană din lemn de camfor, spectaculos sculptată, cumpărată de ei cu ocazia unei excursii la Londra și în care ținem și azi, la adăpost de molii, mai toate confecțiile din lână. După zeci de ani, invitat fiind cu Tanța la Ziua Națională a Norvegiei, la București, pe 17 mai (totodată, ziua de naștere a Tanței!), am oferit cele două costume, spre a fi expuse; atunci am aflat de la

însuși entuziastul ambasador, Trolle Anderson, că sunt piese unicat, caracteristice portului popular la început de secol XX.

Cum s-a făcut oare că, pe unde am hălăduit cu locuința, aceste costume, ca și alte obiecte de minoră importanță, deși aruncate care-încotro, ne-au urmat credincioase și tăcute, astfel încât să mă pot bucura și azi de ele, în casa părintească?

Construcția din cărămidă de la Știubei-Orăști, existentă în acte încă din 1884, era o succesiune de încăperi joase, dând una dintr-alta, având, la un capăt, bucătăria cu cămară și, în partea opusă, o mică baie. Intrările în fiecare cameră se făceau din prispa ce mărginea fațada, astfel încât soarele pătrundea cu destulă sfiiciune, dar, cât de plăcut, în ceasurile târzii ale după-amiezilor de vară.

După nașterea copiilor, casa a fost extinsă la unul din capete, pe o direcție perpendiculară, cu două camere, mai înalte și mai luminoase, și cu o baie suplimentară. Legătura între cele două corpuri se făcea printr-o terasă deschisă pe ambele laturi, pardosită cu cărămidă smălțuită și din care se putea coborî direct în grădină. Fiind acoperită, în zilele fierbinti de vară sau pe timp de ploaie, aici ne petreceam orele de joacă sau ne adunam pentru prânz, chiar dacă, pentru gospodine, asta însemna un drum mai lung de parcurs. Ne simțeam, cu adevărat, în mijlocul naturii.

Lumină electrică nu aveam și, de aceea, când scăpam de vigilența privirilor mamei sau bunicii, curățam cu ziere sticlele de lampă, tăiam și îndreptam cu foarfeca fitilele de bumbac și, dacă apucam să și umplu vasul cu gazul din bidon, asta era suprema mea satisfacție.

Radioul era alimentat de la o baterie cu galenă. La acest aparat, „cei mari” ai casei încercau să prindă seara știrile de la Radio Londra, atât cât se putea înțelege prin zumzetul permanent al bruiajului. Telefonul era acționat cu manivelă, până când îți răspundea binecunoscuta voce nazală din Centrală, cerându-i: „Domnișoară, dă-mi te rog Bucureștiul” și așteptai stabilirea legăturii cu numărul dorit.

Singura utilitate modernă era apa, pompată de 1-2 ori/zi dintr-un foraj în rezervorul înălțat pe o estacadă suficient de înaltă, situată în spatele casei, de unde, prin cădere, ajungea la robinetele din casa cea nouă, botezată ad hoc „a copiilor.”

Printre amintirile de la țară, mărunță dar plină de semnificație îmi rămâne imaginea pregătirii cafelei turcești de către Mamamare. Era un întreg ceremonial, la care contribuția mea nu era cea mai puțin însemnată.

Și iată de ce: înainte de a ne așeza la masa de prânz, mă îngrijeam să rânduiesc pe bufet borcanul cu cafeaua proaspăt măcinată cu râșnița din bronz, zaharnița, ulciorul cu apă și, mai ales, instalația pentru fierbere, adică suportul în care se turna spirtul „de rafinat”, de culoare mov, împreună cu setul de 5-6 ibrice tronconice, din alamă. După fructe sau desert, era rândul meu să-i aduc Mameimari, plin de mândrie, tava „cu minuni” după care, în fața comesenilor și în ambianța plăcută a conversației de la sfârșitul unei mese tihnite, se desfășura ritualul.

După numărul de persoane ce urmau să se bucure de licoarea fierbinte și aromată, Mamamare, așezată în capul mesei, alegea pe cel potrivit dintre ibrice. Înălțimea acestora era diferită dar, având baza egală, putea intra fiecare în același unic suport al spirtierei.

Ibricul avea, pe buza superioară, o agățătoare în care se prindea mânerul din lemn, cu care îl manevra de 2-3 ori deasupra flăcării, odată ajuns conținutul la fierbere.

Cu lingurița cu coadă lungă și răsucită, culegea cu grijă caimacul, punându-l, pe rând, în fiecare din ceșcuțele pregătite pe o tavă separată. De abia după aceea turna cafeaua, astfel încât spuma aburindă adunată la suprafață să ofere un plus de atracție comesenilor, care urmăreau cu egal interes întreaga succesiune a operațiilor.

Preocupări gosodărești de un nivel ceva mai evoluat aveam să dovedesc câțiva ani mai târziu, atunci când ajutam la pregătirea înghețatei în șerbetieră.

Cine mai știe cum arăta această piesă, nelipsită pe atunci în orice gospodărie? După scoaterea sâmburilor și stoarcerea fructelor, obțineam zeama de caise, vișine sau piersici - după sezon - cu ajutorul storcătorului manual; Mamamare potrivea cantitatea de zahăr și cremă, adunată în ultimele zile de la smântânirea laptelui cu separatorul, iar amestecul se vărsa în cilindrul metalic cu capac, așezat, la rândul său, în mijlocul unui hârdău.

Coroana circulară era umplută cu gheață spartă amestecată cu sare, pentru coborârea temperaturii, pe care o aduceam din bordeiul îngropat, sursa de unde se încărca vara răcitorul din casă, în care țineam proaspete toate cele ale gurii.

Printr-un angrenaj de roți dințate, tija verticală cu 2 palete, din interiorul cutiei, se rotea, cu ajutorul unei manivele, până se simțea, la mână, că produsul căpăta consistența dorită.

Rezulta o înghețată omogenă, cremoasă și parfumată, așa cum n-am mai întâlnit, de atunci, în vreuna din cofetării, indiferent de rangul acesteia.

E de natura evidenței că azi nu se mai prepară aproape nimica în casă, ci totul se găsește de-a gata, la îndemâna pungilor celor mai diferite ca mărime și pretenții.

Dar, tot fără replică e și faptul că, pe măsura comodității câștigate, orice aliment se află la capătul unui lanț tot mai complicat de procesare, cu termene de valabilitate anormal de lungi și încărcat cu adausuri ademenitoare, menite a-i asigura perenitatea dar, mai ales de a crea dependență în gusturile consumatorului, cheazășie a unei fidele clientele.

Până atunci însă vor mai trece ani

Eram mai tot timpul afară, cât era ziua de mare, ajutam pe Moș Ioachim la îngrijirea răsadurilor de flori, prezent la stropitul pomilor împotriva omizilor, la culesul fructelor și a viei sau la spectacolul treieratului la arie.

Întoarcerea vitelor, seara, de la islaz, în praful uliței principale, cu oprirea fiecăreia în dreptul porții unde-și cunoștea sălașul, după care urma mulsul și utilizarea separatorului pentru lapte și smântână, mirosul de mămăligă aburindă din ceaunul pus pe pirostrie, la foc de coceni, ce se răspândea, binefăcător, odată cu asfințitul, peste tot satul, lătratul câinilor ce-și susțineau până noaptea târziu dialogul de la distanță - sunt tot atâtea secvențe ce nu se pierd odată cu trecerea timpului.

Le-am înșirat aici nu din nostalgie pășunistă, ci cu bucuria unor amintiri, ca pe niște mici avuții personale pe care generațiile de azi nu au cum să le mai cunoască și, cu atât mai puțin, să le poată prețui!

Oricum, odată cu primii ani de școală, începând cu septembrie 1944, aceste luni de răsfăț și fără de griji s-au redus strict la perioada vacanțelor.

Ele s-au încheiat însă complet, brusc și pentru totdeauna odată cu confiscarea ultimelor 50 ha teren arabil, la 3 martie 1949, împreună cu conacul, acareturile, utilajele și cu animalele din gospodărie. Omul de încredere al casei, logofătul Ioan Daiciu se mai abătea pe la noi după aceea cu o pasăre sau cu ouă proaspete, atunci când venea cu treburi în Capitală, dar se ferea să se afle, în satul în întregime colectivizat, că se întâlnea cu familia moșierilor.

În primele luni din 1990, am intrat cu mașina în Știubei-Orăști și am trecut agale pe ulița principală, încercând, din mers, să revăd locurile neuitatei copilării.

Din fostul arman, am descifrat, prin frunzișul copacilor, „casa copiilor”, singura rămasă în picioare. Fusesse, până de curând, sediul CAP iar acum, ușile la perete și lipsa împrejuririi mă invitau să-i trec pragul.

Pe latura din față am recunoscut locul unde, la adăpostul umbrelei de soare, după somnul obligatoriu de după-amiază, ne luam porția de fructe, la masa rotundă din paie, la care Baba Dina, țiganka de lângă motopompa din vale, pe cât de babă pe atât de curată, venea să-i ghicească „în bobii” de porumb „lu domnu’ Gogel”, de fiecare

dată când afla că sosise, pentru a-i ghici cum va arăta cea care, până la urmă, îi va „cădea la așternut”. I-o fi căzut multe în viață, era înalt, chipeș și totdeauna „bien dispos”, probabil de aceea a și rămas holtei!

Intrând, am recunoscut camerele rămase fără niciun mobilier și cu pereții peste care o minimă zugrăveală nu mai trecuse de ani buni; tocăria ferestrelor avea încă aceeași vopsea verde deși bine scorjită, iar, în odaia de baie, cazanul de apă caldă era tot acolo (ce minune?), în timp ce cada din fontă smălțuită, în care ne scăldam Catinca și cu mine, era pe post de arhivă, umplută până la buză cu dosare care nu mai interesau pe nimeni.

Construcții mărunte și împrejurări în toate direcțiile fărâmițaseră fosta livadă de pomi, pajiștile cu flori și grădina de zarzavat. Nucii cei mari și rodnici, care străjuiau proprietatea, fuseseră probabil primii doborâți, pentru foc sau, mai degrabă, pentru confecționarea de mobilier luxos care să garnisească interiorul noilor președinți de colectivă sau a vreunui secretar de partid, mai răsărit. În schimb, rămăsese în picioare unul din grajdurile din zidărie, pentru vite, transformat acum în hala fabricii de mezeluri MARISAN, ale cărei produse le-am văzut la vânzare în magazinele din Popești-Leordeni sau de la Piața Sudului.

Casa cea veche, aflasem că fusese hăcuită fără milă, împărțindu-se, după lupte zdravene între combatanți, atât lemnăria și tabla proaspăt refăcută de părinți a acoperișului cât și hainele sau vesela din dulapuri. Aceeași soartă pentru covoarele, costumele naționale și obiectele țărănești, toate autentice, achiziționate de bunici cu mulți zeci de ani în urmă.

Cine dintre jefuitorii momentului era în măsură să le prețuiască pentru ca, măcar însușindu-le, să fi fost păstrate cum se cuvine?!

Oricum, hoția sau bețiile cu vinurile găsite de către primele trupe sovietice apărute în sat imediat după 23 august 1944, fuseseră mult mai blânde decât sălbăticia dublată de ură animalică, de peste câțiva ani, a blânzilor și drept credincioșilor români localnici.

Am întrebat de Ioan Daiciu și am fost îndrumat spre casa acestuia.

M-a întâmpinat soția sa, care m-a condus în odaia în care un bătrân neputincios s-a ridicat anevoie, dintre pernele patului. Cu glasul tremurând de emoție, bâlbâind câteva cuvinte greu exprimate și cu ochii injectați de lacrimi, m-a îmbrățișat, aflând cine sunt.

M-am așezat lângă el, încercând să-i spun câte ceva despre ai mei, dar vedeam că nu mă poate urmări. Era singura legătură umană pe care încercam s-o reînnod cu trecutul acestor locuri, dar, ca și în alte împrejurări în viață, ajunseseam prea târziu. Am lăsat, discret, câteva pungi cu zahăr și sticle de ulei aduse de acasă și a fost rândul soției să plângă de bucurie la vederea lor.

Acesta a reprezentat, atunci, pentru mine, simbolul satului românesc, după aproape 50 ani de așa-zis socialism victorios.

Nea Ion a murit la scurt timp după aceea. M-am reîntors la Orăști, căutându-i mormântul, și, cu acel prilej, l-am găsit pe preotul satului, rugându-l să primească câțiva saci cu haine și pături, în bună stare, aduse de acasă, pe care să le sfințească, pomenind numele Noica și Iurașcu, și să le împartă, la sfârșitul slujbei de duminică, cui va considera dânsul mai potrivit.

„Lăsați-le afară, pe prispă, n-am unde le pune acum”, veni răspunsul plictisit al Sfinției Sale.

„Dar e praf și moloz, părinte Tache, aveți lucrători care fac reparații la crăpăturile din fațadă, nu le putem găsi un loc mai potrivit?”

„Spuneți băieților să le așeze pe niște scânduri de la schelă, o să-și ia fiecare ce are nevoie”, după care intră în altar, fără a mai întoarce capul.

În virtutea noii legislații post-decembriste, având actele de proprietate autentice, mă bătuse gândul, în primul moment, să revendic ciotul de casă rămas în picioare (aveam acest drept) și să înjgheb un colț memorial, în amintirea bunicului meu.

După cele văzute și, mai ales, auzite, am renunțat repede la această himeră; legătura mea materială dar, mai ales, o minimă empatie pentru cei din jur, străini și temători, care mă urmăreau tăcuți, ca pe o arătare nefirească, n-o mai puteam relua. Rămăseseră doar imaginile din ochii minții, pe care și aici, în timp ce scriu și recitesc, încerc să le reînvii; îmi face bine, simțind astfel puntea încă trainică ce mă leagă de trecut.

De fapt, așa zisa recuperare a pământului, în logica inerent strâmbă a bolșevicului Iliescu, prevedea ca foștii proprietari sau descendenții acestora să primească acțiuni în echivalentul a cel mult 10 ha (indiferent care fusese mărimea bunului confiscat!). După câțiva ani de lupte politice, aceste acțiuni s-au transformat în pământ efectiv dar numai pentru cetățenii români care locuiesc în țară deoarece, în concepția lor, ceilalți erau mai „puțin români” decât cei rămași acasă!

Era aceeași stupidă lozincă de fals patriotism, îndemnul de „a nu vinde țara străinilor”, cu care s-au fanatizat ani buni mase de oameni și la care mai reacționează dureros, dacă nu și vehement, și azi, la atâția ani de când suntem membri ai Uniunii Europene, mințile multor capete iremediabil blocate.

A trebuit să vină, după 9 ani, Legea senatorului țărănist Lupu, care a stabilit că suprafața restituită de pământ arabil sau de pășune către cetățenii români moștenitori, oriunde s-ar afla, va fi de maxim 50 ha, pentru fiecare proprietar.

Obținerea actelor de la Arhivele Naționale a constituit o întreagă aventură, cu atât mai greu de străbătut cu cât trebuia dovedită suprafața deținută la ultima confiscare, în martie 1949, și nu cea de la reforma agrară din 1945. De abia având în mână „Formularul de inventariere și evaluare a patrimoniului” expropriat conform Decretului 83/1949, am avut imensa și fericita surpriză să constat că cele două proprietăți distincte, de care pomenisem înainte, figurau ca atare și în documente.

În acest fel, am convenit ca sora mea, având alt nume, să se constituie moștenitoare a bunicii iar eu să revendic bunul imobiliar al

mamei. Nu era nimic ilegal, ci doar folosirea oportunității oferite de inițiativa atât de înțeleaptă a Mameimari, avută cu ... 60 de ani în urmă!

Pe lângă pământul, construcțiile (casă de locuit, pătule, cotețe, ghețarie) și animalele confiscate (1 cal, 2 boi, 1 scroafă, 3 porci, 67 pui de găină mici, 1 rățoi), în cele 14 pagini ale Formularului, cu nenumărate rubrici tipărite și completate toate conștiincios de delegatul Comitetului Județean PMR, Traian Pârvulescu, împreună cu membrii semnatori ai Comisiei, printre care: secretarul Organizației PMR Gh. Brăilescu, primarul, șeful Miliției (semnături indescifrabile), etc. sunt precizate, cu acribie nemțească, obiectele devenite peste noapte bunuri ale întregului popor, începând cu unelte agricole, continuând cu mobilierul din casă, 1 pătură, 2 saltele de lână, și terminând cu tacâmuri, veselă, 2 cratițe din fontă și 3 oale smălțuite, „stare bună-mediu.” Mă opresc aici cu enumerarea, pentru a nu coborî în ridicol o astfel de barbarie săvârșită cu pretenții de legalitate.

Mai mult ca sigur că, în momentul completării formularelor, toate obiectele de valoare de care aminteam mai înainte intraseră, de fapt, în zestrea distinșilor membri ai Comisiei, care nu erau proști să le menționeze în scripte.

Cei de mai sus se regăsesc la rubrica „Am primit” sau „De față la predare”, ale Procesului-Verbal din 7 martie 1949, în timp ce la rubrica „Am predat” semnează Maria Orsari, femeia de încredere pe care am avut-o în ultimii ani la țară și cu care am rămas apoi în cele mai bune relații de amiciție, când ne-am revăzut în vacanțe, la Oțelul Roșu (fostul Ferdinandsberg), lângă Caransebeș, unde locuia cu familia sa.

Făceau și astea parte din „marile împliniri” ale regimului, care considera astfel că s-a terminat cu exploatarea omului de către om, în România.

Cu insistențe neîntrerupte și răbdare diabolică, dublate de o conjunctură fericită, am reușit, în octombrie 2000, să primesc Titlurile, prin reconstituirea dreptului de proprietate al celor doi moștenitori, adică 50 de hectare în extravilan, pentru fiecare, însă, la câțiva

kilometri depărtare de pământul moșiei cu care fuseseră împroprietăriți, inițial, țăranii (după care, și acesta a fost înglobat în vestitele CAP-uri).

De-a lungul acestei epopei de luptă câinoasă cu legislația pretins democrată, la care se adăugau șicanele autorităților locale, menite a îngreuna recâștigarea, chiar și ciuntită, a drepturilor moștenite, m-am bucurat de sprijinul neașteptat și prietenesc al profesorului agronom Alexandru Ștefănescu.

Fusesse coleg de liceu cu Ianache Caracostas, grec după tată și stabilit de ani buni în Grecia, care, la rândul său, deși mai tânăr, era amic cu socrul meu. A revenit frecvent, după 1989, să-și viziteze rudele și încerca și el recuperarea unor bunuri ale familiei, de fiecare dată fiind oaspetele, la masă, al socrilor mei.

Dar, fiindcă zicala „pământul e mare, lumea e mică” nu se dezmințe, venind odată vorba de fostul său coleg, cu care, de altfel, păstrase contactul de-a lungul anilor, au fost invitați, data următoare, împreună, prilej cu care l-am cunoscut și eu pe domnul profesor care, la acea dată, era chiar ... președintele acționarilor din zona unde aveam depuse cererile de recuperare! Prestigiul de care se bucura la Primărie și la Prefectură - unii dintre cei din secția agricolă fuseseră studenții lui - a cântărit mult pentru repartizarea adiacentă a celor două terenuri, în vecinătatea șoselei naționale spre Oltenița. Făceau parte din suprafețele Gospodăriilor Agricole rămase în proprietatea Statului socialist, din zestrea cărora, odată desființate, s-au emis noile Titluri.

După ce topometrii au țărușat colțurile ambelor proprietăți, am angajat un tractorist care, cu un plug remorcat, a tras prima brazdă, materializând limitele acestora.

Venisem cu Matei, pentru a fi de față la această operațiune; în momentul ambalării motorului, m-a întrebat din priviri dacă se poate urca alături de mecanic. Și, fără a mai aștepta acceptul pe care, oricum, i-l dădeam, l-am și văzut în picioare, în spatele tractoristului, bine sprijinit cu mâinile pe umerii acestuia. Scruta orizontul care, din

păcate, nu era mai departe de câteva sute de metri, adică până la țărâșul următor, de unde începea să se taie brazda, pe direcția perpendiculară. Urmărindu-l de la distanță, i-am intuit inima încărcată de bucurie, la cei 12 ani de curând împliniți, pentru revenirea, peste veac, a unei fărâme din bunul moșilor săi, la care, iată, era întâiul părtaș.

Din frumoasele și pline de râvnă îndeletniciri în domeniul agriculturii ale înaintașilor, îmi revenea acum preocuparea găsirii unui arendaș corect dar, în al cărui contract, riscurile unui sezon agricol nefericit mențin teama, mereu trează, de a nu putea acoperi impozitele anuale.

Amintirile primilor mei ani din străinătate, sunt izolate și nesemnificative. Mi-au rămas doar povestirile celor din jur, împreună cu numeroasele fotografii regăsite și pe care tot am nădejdea să le rânduiesc, cândva, într-un album.

Pornind de la ele, se face puțină lumină și în memoria mea, cel puțin în ceea ce privește Portugalia.

Iată-ne pe plajele de la Estoril, pe coasta Atlanticului, sau plimbându-ne pe aleele cu vegetație luxuriantă ale grădinii botanice din Sintra. Și cum să uit fabrica de ciocolată din spatele Legației unde, la vârsta de 4 ani, mă furișam și, cu cele câteva expresii deprinse în portugheză, îi amuzam pe lucrători, iar aceștia mă răsărau cu tot soiul de bunătați cremoase și calde. Greu de povestit disperarea celor de acasă atunci când mă întorceam, ghiftuit și uns pe față și pe haine.

În anii din urmă, cu prilejul unei excursii, împreună cu Tanța și prieteni din Germania, mi-am împlinit visul de a mai păși o dată, chiar și după 60 de ani, printr-unele din aceste locuri. O întreagă după-amiază am căutat, cu emoție, clădirea cu numărul 20, de pe Rua Saraiva de Carvalho, unde fusese sediul Legației României din Lisabona și, totodată, locuința noastră.

Numele străzii și numeroase case interbelice tipice cartierului se aflau tot acolo, neschimbate. În schimb, în zona casei pe care o

căutam, se înșirau blocuri modeste, de 3-4 nivele, cu tencuiala scorojită, cu balcoanele încărcate de rufe întinse la uscat - contrastând izbitor cu clădirile învecinate.

Cu Tanța, în excursia din Portugalia, 1993.

Una din aceste construcții purta chiar nr. 20! Dar ce legătură mai avea cu ceea ce căutam eu! Mini-cvartalul fusese construit în mare grabă, la începutul anilor '60, pentru a găzdui o parte din numeroșii portughezi care au revenit în țara lor de baștină, odată cu declararea independenței fostelor colonii lusitane din Africa. Desigur că,

asemenea altor imobile mai vechi din zonă, deși valoroase, cu această ocazie, căzuseră sub forța buldozerelor și pereții fostei Legații.

Am coborât pe una din străzile adiacente spre parcul Estrela, cu aleile străjuite de palmieri, la marginea căruia se afla impozanta catedrală cu același nume. Pe partea opusă acesteia, citeam inscripțiile Palatului Adunării Generale sau a Universității „Madradora” - edificii publice de vechi renume, prin fața cărora sigur trecusem de atâtea ori, în sandale și pantaloni scurți, în plimbările noastre prin cartierul situat în zona înaltă de la măginea estică a orașului.

Însă zidurile acestor construcții nu-mi mai spuneau nimic, ori abia de mai stârneau un slab ecou.

În schimb, într-o de neuitat călătorie de două săptămâni, prin țările scandinave, în iunie 1998, am identificat ușor, la Oslo, imobilul din Inkognitogate, nr.16; luasem cu mine fotografiile în care eram în brațele mamei, la abia un an, sau în căruț, la soare, în fața intrării, în timp ce, în altele, Catinca, foarte mândră, pe sanie, coboară panta străzii din spatele casei, care se termina - ca și acum - în parcul Palatului Regal. Despre circulație de mașini, nici urmă!

Ilinca cu Matei, în excursia din țările scandinave, 1998.

Era o zi ploioasă când am ajuns acolo. Lucrători tineri, pe schele, curățau fațada și pregăteau o nouă zugrăveală. Alți locatari, alte vremuri; mi s-a părut nepotrivit să intru în vorbă cu ei. Ce ar fi avut să-mi spună despre istoria recentă a casei și cu ce le-aș fi stârnit eu interesul, aflând că străinul din fața lor, sosit de la capătul celălalt al Europei, locuise cu familia lui acolo, aproape 4 ani, înainte de al doilea război mondial?! Până și despre acesta abia dacă aflaseră câte ceva de la părinții lor sau, mai degrabă, din filmele cu bătălia pentru apa grea sau cu debarcarea din Normandia...

Am apăsat declanșatorul aparatului din aceeași poziție din care fuseseră făcute fotografiile de acum peste o jumătate de veac și m-am retras discret, cu imaginea luată, pe care, odată ajuns acasă, cu drag o voi adăuga lor.

Matei, după alți ani, a ajuns și el într-o excursie acolo și n-a pregetat să se fotografieze în fața intrării. M-am bucurat să adun astfel cele trei rânduri de fotografii ale aceleiași clădiri, făcute de reprezentanții a trei generații, la vârste și în împrejurări atât de diferite dar în care, fiecare protagonist a trăit propria emoție, prilejuită de această amintire.

În casă, ca mai în toate familiile din societatea părinților noștri, se vorbea adesea franceza; ambii bunici făcuseră studiile universitare, Dreptul și Medicina, în Franța.

Cât despre părinți, așa cum am spus, mama absolvise Liceul francez din București iar tata urmase facultatea la Paris. Nu numai că limba oficială în diplomatie, până la cel de-al doilea război mondial era cea a lui Molière, dar cred și că ea oferea o satisfacție estetică mai deplină și permitea un orizont mai larg exprimării, scrise sau vorbite.

O bună parte din corespondența părinților, pe durata absenței tatei din țară, dar chiar și cea dinaintea căsătoriei și pe care amândoi au păstrat-o, a fost în franceză.

Noi, copiii, am „prins-o” din mers, bineînțeles, cu greșeli și stângăcii în exprimare, dar eram mândri să o vorbim și, de asemenea,

să o folosim atunci când scriam primele felicitări la aniversarea celor dragi, care cuprindeau, întotdeauna, și nelipsitele promisiuni de a fi cuminți în anul următor.

Cu noi în casă locuia, de-o viață, ca un membru al familiei, Mlle. Juliette Fleuron, fosta guvernantă a mamei, venită în țară încă dinaintea primului război. Deși nu s-a obișnuit niciodată cu mentalitățile de pe meleagurile noastre iar în română știa doar câteva cuvinte și expresii, și alea stâlcite (spre hazul personalului de serviciu), nu s-a mai întors în Franța după ce misiunea ei se încheiase; rudele sărace din Orléans se risipiseră după război, prieteni mai apropiați nu avea și-și găsisse astfel, în casa bunicilor mei materni, o a doua familie, în care s-a integrat și unde a fost numaidecât adoptată.

I-a îndrăgit din toată inima, deși, nefiind o fire expansivă, sentimentele ei erau sobru exprimate. Pe durata absenței noastre din țară, avea pe mână cheile casei, spre enervarea bucătăresei Nuța, care, din „mamoazel”, n-o scotea dar cu care totuși coabita în bune relații. La reîntoarcerea noastră, fiecare din ele avea câte un rechizitoriu de susținut dar pe care, cu tact și cu zâmbetul pe buze, mama și Mamamare știau să-l aplaneze, de fiecare dată.

Nu absolvise decât o școală de educatoare și lecturile ei se rezumau la cărți de rugăciune și la mici povestiri pentru copii. De aceea, nici nu ne-a fost de mare folos la perfecționarea francezei, deși se putea spune că aveam „franțuzoaică” în casă!

Fără a fi bigotă, era o catolică ferventă, urma slujbele de la capela Saint Vincent de Paul, din apropierea casei, și se simțea bine alături de preoții francezi și de surorile de caritate ale sanatoriului cu același nume (devenit, ulterior, Institutul de Endocrinologie.) Numele lui Père François sau Père Cheron, ca și cel al sorei superioare, Sœur Soize, ne erau binecunoscute de la dânsa. Ce dureroasă a fost, pentru ea, despărțirea de aceștia, în 1948, odată cu preluarea de către Stat a sanatoriului, închiderea lăcașului de cult și expulzarea brutală din țară a acestor oameni care, din vocație, se dăruiseră celor din jur!

O scleroză care a avansat rapid i-a grăbit sfârșitul, cu câteva luni înaintea evacuării noastre forțate din casă, în primăvara anului 1953. A fost îngropată la cimitirul Bellu-catolic, locul pe șapte ani fiind pus la dispoziție de Biserică. Am găsit, în registrele cimitirului, locul în care i-au fost reasezate osemintele dar nicio înscripție nu menționează, din păcate, numele ei, așa cum ar fi meritat, ca om și ca fidel creștin.

Într-un plic parțial deteriorat, care nu știu cum a străbătut timpul prin ungherele pe unde a fost aruncat, am găsit, împreună cu alte câteva acte aparținându-i, două fotografii din anii maturității. Una din ele o înfățișează în picioare, pe o alee în Cișmigiu; e îmbrăcată în negru, cu o scurtă eșarfă albă în jurul gâtului; o tocă mică, tot neagră, îi acoperă capul. Sub braț, alături de poșetă, poartă o carte groasă, desigur, o carte de rugăciuni. Poate tocmai ieșise de la slujba din catedrala Sf. Iosif, din apropiere. Din spatele ochelarilor cu ramă subțire, o privire sobră, fără niciun zâmbet, tipică unei persoane crescută într-o educație severă și destinată, prin fire și credință, a transmite această formare mai departe.

A simțit nevoia să-și treacă pe verso numele, împreună cu data, „25 april 1935”, și vârsta, „63 ans et 23 jours.”

Însă plicul conține și două artefacte impresionante, pe care nu pot omite a le menționa.

Câteva scrisori-tip, pe formulare în limbile franceză-germană-engleză, destinate corespondenței cu cetățeni francezi (foste colege de școală sau prelați) locuind în zona sub administrație germană, în anii celui de-al doilea război mondial. Acestea sunt datate pe parcursul anului 1941.

Desfășurată sub egida Comitetului internațional al Crucii Roșii de la Geneva și purtând apostilele Societăților Naționale, română și franceză, această acțiune umanitară a îngăduit un minim schimb de informații între cei dragi, în limita a 25 de cuvinte admise, măcar pentru a afla dacă mai sunt în viață. Răspunsurile manuscrise ale destinatarilor, de pe verso-ul formularului, în care revin obsesiv

cuvinte ca: „prières”, „confiance”, „espoir” ajungeau, în general, după 2-4 luni.

Iată însă și contractul (dacă poate fi denumit ca atare!):

Pe o jumătate de coală de hârtie, scris cu toc și peniță înmuiată în cerneală violet, Juliette Fleuron, cu o grafie ordonată, își declară angajarea „au service de Madame Noica, à Bucarest, à partir du 25 septembre 1912, aux conditions de 90 francs par mois, la première année, et de 100 francs par mois, les deux années suivantes”. Sunt precizate doar condițiile de plată a călătoriei de întoarcere, în cazul încheierii înainte de termen a angajării.

În josul paginii, tot ea scrie că actul este făcut la Paris, chiar în acea zi: își pune semnătura, după care urmează și cea a bunicii mele. Este sigur că a fost scris într-un unic exemplar.

E drept că hârtia cu filigran, pe care este imprimat „Papier timbré-France”, poartă, pe avers, timbrul sec în valoare de 2,50 franci, probabil costul exemplarului, dar fără luarea în evidență a vreunei autorități locale, birou notarial, ordin religios sau instituție de plasament care să parafeze înțelegerea și să-i poată astfel apăra, la nevoie, interesele! O franțuzoaică singură, fără niciun element de eventuală protecție ulterioară, pleacă în celălalt capăt al Europei (probabil nu știa unde vine țara noastră nici pe hartă!) pentru 3 ani, să câștige o pâine în serviciul unei românce, nici despre aceasta nefiind dat un minim detaliu!

Nimic din ceea ce face obiectul zecilor de pagini și a numeroaselor semnături ale unui contract actual de muncă nu era perceput, în acele vremuri, ca necesar.

De unde exista acea încredere, „ab initio”, între oameni? Și cum de a dispărut ea atât de rapid și iremediabil?...

Am vorbit aici mai mult despre dânsa tocmai din respectul ce i-l datorez, peste timp, dar și pentru unele detalii semnificative privind momente de viață care au marcat pe cei apropiați, din generațiile trecute.

În primii ani, am avut „Schwester” și apoi guvernantă de limbă germană. Angajarea lor se făcea pe bază de recomandări ale firmelor de plasament, dar, odată ajunse la noi, le-am simțit, încă de la început foarte apropiate. S-au atașat de familia noastră iar plecarea lor, atunci când a fost cazul, constituia, de fiecare dată, pentru noi, copiii, prilej de mari și prelungite jelanii.

O persoană cu totul deosebită a fost Fräulein Eva Schultz, cu care am plecat în Portugalia, în aprilie 1941. Începuse războiul și, fără a fi nici pe departe adeptă a naționalism-socialismului, nu putea accepta ideea de a sta într-un loc plăcut și lipsit de griji atunci când țara ei era în nevoie. S-a reîntors în Germania, a lucrat ca voluntară în spitale iar Dumnezeu a vrut să supraviețuiască, rămânând, până la sfârșit, chiar în Berlin. Ne-a căutat după război prin scrisori, interesându-se pe unde a ajuns familia noastră și cu ce, tocmai ea, în tragedia postbelică a țării sale!, ar fi putut să ne ajute.

Mulți ani după aceea, atât Catinca cât și eu, la date diferite, atunci când am avut prilejul de a ajunge în Germania, am vizitat-o, în vechea ei locuință din Wilhelmstrasse 23, care, prin minune, scăpase de iadul bombardamentelor. În modesta cameră a apartamentului pe care îl împărțea cu alte persoane, ne-am simțit, pentru câteva ceasuri, din nou copii și nu știu căruia dintre noi ne-a fost mai greu să ne urăm, la despărțire, în pragul ușii: „auf Wiedersehen...” (Simțeam, fiecare, că o spuneam pentru ultima oară.)

Noua guvernantă, Frau Alice Schmidt, era elvețiancă și i-a trebuit multă răbdare și bunăvoință spre a face față „dușmăniei”, ce a durat timp de câteva săptămâni în șir, cu care o acceptam, considerând-o drept marea vinovată a plecării dragei noastre Fräulein Eva.

După întoarcerea în țară, s-a căsătorit cu un binecunoscut sculptor elvețian, Fiorenzso Abbondio. Foarte apropiată de familia noastră, a rămas în corespondență cu mama și ne-a răsfățat de multe ori, în prag de Crăciun, cu pachete cu ciocolată, vitamine, lapte condensat și atâtea alte bunătăți pe care le ridicam de la poștă, după

desfacerea sau, după capricii, ruperea și perforarea, fără rușine, a ambalajelor, de către cerberii vamali.

Bucuria creștinească de a face bine și datinile legate de Nașterea Domnului îmi amintesc de Tanti Eugenia Podberețchi, femeia care a avut grijă de copiii Catinchii, în primii lor ani de viață.

Basarabeancă de lângă Orhei, refugiată în țară cu soțul ei, în iunie 1940, a rămas văduvă de tânără. S-a angajat la Studioul de filme „Al. Sahia”, unde a lucrat până la pensie, ca simplă garderobieră, și a dus, de una singură, o viață modestă, într-o cameră de bloc bucureștean.

Deși cu numai câteva clase primare, terminate pe vremea țaristă, mai câștiga un ban având un dar pedagogic deosebit, de a se face plăcută copiilor altora, neavând parte de propriii descendenți. Era o sursă nesfârșită de povești, pe care le depăna cu acel inimitabil grai de dincolo de Nistru, dar atât de profund românesc.

Aproape oarbă, a murit singură în cămăruța ei, cu câteva săptămâni înainte de a împlini un veac de viață, dar, încă de ani buni înainte, mai toate seriile de copii pe care-i îngrijise o uitaseră.

Își amintea, cu nespusă plăcere, tot soiul de amănunte legate de tradițiile strămoșești pentru Sărbătoarea Crăciunului, care dăinuiau încă la începutul secolului trecut. După cele 6 săptămâni de post ținut cu rigurozitate, indiferent de vârstă, se punea masa de Ajun, cu toate bucatele pregătite din vreme, dar nu înainte ca, peste fața albă, din pânză țesută la război, să se presare paie aduse din pătul, asemenea ieslei în care se născuse Iisus. În timp ce toți ai casei se îmbrăcau în straie curate, tata se ducea la colibele de la marginea satului, acolo unde găseai întotdeauna ființe necăjite și părăsite. Pe unul dintre aceștia, îl poftea să-l însoțească, pentru a trăi împreună bucuria Crăciunului și a avea parte de o masă omenească, petrecută în căldura unui cămin primitiv. Asemenea lui, așa făceau și alți săteni, fără sfatul ori îndemnul cuiva.

Ațâțați de mirosurile îmbietoare din bucătărie, răbdarea copiilor era pusă la grea încercare până ce sosea tata cu musafirul, dar nimeni

nu îndrăznea să schimbe rostul lucrurilor. Întâmpinat cu urări de bun venit, oaspetele era așezat în capul mesei, după care fiecare își lua locul rânduit. Numai după rugăciunea de mulțumire către Domnul, cântată în picioare de toți ai casei, puteau să se bucure de bunătățile pe care mama le puneă, pe rând, în farfurie.

Cu același respect, oaspetele era condus la plecare de tata, împreună cu un săculeț plin de merinde, măcar pentru următoarele zile.

Am reținut această povestire a bătrânei ca pe un simbol al generozității spontane care, sub aripa binefăcătoare a credinței, anima odată sufletele și faptele oamenilor, indiferent de treapta scării sociale pe care se aflau.

Ce a mai rămas din ea?...

Ultima persoană care a avut grijă de educația noastră a fost Frau Grete Heinrich pe care, de la început, am botezat-o drăgăstos „Engelchen”. Era austriacă ca origine dar născută, ca și părinții ei, la Orșova.

La prima noastră întâlnire, atunci când aveam 6 ani, mi-a zâmbit încurajator, pierindu-mi pe loc rezerva în fața acestei doamne tinere, blonde, cu ochi albaștri (slăbiciunea mea din totdeauna!). Am exclamat, uimit și fericit:

„Du bisst wie ein Engelchen!” (îngeraș).

„Und Du bisst wie ein Bengelchen!” (ștrengărel), veni răspunsul ei prompt, după care ne-am îmbrățișat cu o egală spontană bucurie a cunoașterii.

O primă literă adăugată dădea un cu totul alt cuvânt, dar amândouă diminutive, cu caracter de alintare. Așa ne-am numit unul pe altul tot restul vieții, chiar dacă dânsa ajunsese persoană în vârstă iar eu eram căsătorit și tată de familie. Nu mai era vorba de o guvernantă, ci de o prietenă apropiată a familiei noastre, în care se integrase perfect și de care am rămas cu toții legați până la dispariția ei, în 1987.

Mama îi murise de tânără, crescuse, împreună cu sora ei mai mică, în educația dură a unui tată extrem de sever. La începutul primului război mondial, Rudolf Heinrich fusese reîncorporat în armata austro-ungară; a fost făcut prizonier de ruși, încă din 1915, la Lacurile Mazuriene, preluat după Revoluția din 1917 de către trupele albe și ajuns, până la urmă, prin toată Siberia, la Vladivostok. De aici, pe un vas, alături de alți prizonieri de toate neamurile, a acostat, peste câteva săptămâni, la Hamburg.

După străbaterea a jumătate din circumferința pământului, revenea în bătrâna Orșova, în ... 1924! A regăsit același orașel cochet, de nici 8000 locuitori, situat în ușoară pantă, cu trei artere paralele, dintre care cea de jos era faleza-promenadă, străjuită de castani uriași ale căror lumânări de flori roz constituiau, primăvara, o veritabilă atracție. Erau intersectate de străduțe coborând spre Dunăre, care delimitau loturi de proprietăți tipic bănățene, cu case trainice, din cărămidă, de două sau trei etaje, cu pod înalt și porți zdravene, care ascundeau privirilor intimitatea unei gospodării chibzuite. Multe fațade erau încărcate de basoreliefuri, deasupra intrărilor și la ancadramentele ferestrelor, sau cu feronerie la balcoanele frumos ornamentate, clare influențe ale arhitecturii austriece.

Portul asigura o activitate comercială intensă dar și o viață culturală, prin contactele permanente cu Budapesta și Viena. Mai toți locuitorii vorbeau curent româna, germana și maghiara, unii și sârba, indiferent de nația fiecăruia.

Din amintirile lui Engelchen, am reținut că vara, atunci când aveau chef de o înghețată sau de prăjituri deosebite, grupuri de tineri, în costume de baie, traversau fluviul, la Tekija, de unde renumele unei celebre cofetării ajunsese și pe malul românesc. Era o bună probă de înot, ei trebuind să știe exact cum să se înscrie cât mai favorabil în curentul apei. Plata se făcea la lună, sârbul îi știa de clienți serioși.

L-am cunoscut pe Rudolf Heinrich în ultimii săi ani de viață, în casa din Strada Dr. Schwartz, nr. 6, înaintea demolării totale a orașului vechi, pentru a face loc viitoarei amenajări a Dunării de la Porțile de

Fier. Fusesse contabil al Societății de navigație austro-ungaro-române „Cazane” după ce, inițial, lucrase la „Titan-Călan-Nădrag”, una din primele societăți pe acțiuni care valorifica produsele industriei siderurgice din vestul țării reîntregite.

Era filatelist de modă veche, de pe vremea când se prețuiau în special timbrele obliterate, pe care le păstra în clasoare, în desăvârșită ordine. Creioanele roșu-albastru perfect ascuțite (deși, de ani de zile nefolosite!), pentru trasarea liniilor de credit-debit din registrele de mult defunctelor societăți, așezate impecabil în penare metalice Castell, mă lăsau mut de admirație.

După noaptea petrecută într-un concert, fără sfârșit, de sforăituri, care obliga restul casei să agațe pe tocul ușii dormitorului un covor gros, pentru atenuarea cât de cât a iureșului sonor, urmau, în fiecare dimineață, accesele de tuse specifice fumătorului înrăit, spălatul pe corp numai cu apă rece, ca și bărbieritul, cu briciul, a feței și a întregii suprafețe a capului.

La prânz nu se abținea să mănânce cât mai condimentat, presărând din belșug în farfurie, oricare ar fi fost conținutul acesteia, bucățele de ardei roșu pitic, pe care îl cultiva cu pasiune în mici ghivece pentru flori, pe verandă.

Stând la masă împreună și văzându-mi figura ușor pofticioasă, m-a îmbiat cu câteva fărâmițe în salata de cartofi, suficiente să-mi ardă gura, pe care am încercat s-o sting, rușinat, îmbucând la repezeală miez de pâine.

Privindu-mă, Opapa, cum îi spuneau toți cei apropiați, râdea cu gura larg deschisă de satisfacție, din care mai apăreau doi-trei dinți răzleți, timp în care fața i se înroșea toată, odată cu lacrimile, accesele de tuse și strănuturile care nu conteneau minute în șir.

„Das ist Gesundheit”, susținea dânsul, ca și cum ar fi rostit o maximă proprie, cu convingerea celui care supraviețuise avatarurilor prin care trecuse doar impunând organismului un regim spartan, ceea ce i-a permis să trăiască până la peste 80 ani.

Sora lui Engelchen, Tante Berti, cu 13 ani mai tânără, a fost arestată la începutul anului 1945, fiindcă lucrase ca dactilografă la o firmă germană din București, în ultima parte a războiului. Diferența de vârstă dintre cele două surori corespundea exact „aventurii” peste mări și țări a tatălui lor.

Împreună cu zeci de mii de cetățeni români de origine germană, adunați cu arcanul într-o noapte, de prin toate localitățile bănățene, a fost deportată ca forță de muncă gratuită în URSS; despre tragedia lor, atâta amar de ani nu s-a șoptit niciun cuvânt.

Familia a aflat de existența ei abia după 3 ani când, pentru prima dată, a avut voie să scrie câteva rânduri acasă, pe o carte poștală specială, expediată din bazinul carbonifer al Donbassului, unde, la vârsta de 23 de ani, lucra ca vagonetar-împingător în abatajele mustind de apă, de la cota - 200 m.

În aceste condiții, Engelchen s-a reîntors numaidecât la Orșova, pentru a fi aproape de tatăl ei, rămas singur.

Fiind absolventă a unei școli de dans și balet vieneze, a lucrat, ani de zile, la căminul cultural din localitate, ca profesoară de dans pentru copii și organizatoare de spectacole artistice în cadrul numeroaselor festivaluri din regiunea Banat (gruparea fostelor județe din vestul țării) sau chiar la nivel național, fiind apreciată cu diplome și premii de către Comitetele de partid și de către activiștii interesați ca mica urbe să iasă bine în fața celor mari, de la „centru”.

Berti s-a reîntors acasă în 1951 dar majoritatea celor rămași în viață au fost eliberați abia în 1955, ca urmare a vizitei cancelarului Adenauer la Moscova.

Și-a înjghebat o familie alături de un șvab lugojan, tovarăș de prizonierat în alt lagăr sovietic. Cele două fete, căsătorite între timp, au dat naștere unor copii care, la rândul lor, sunt acum și ei părinți.

În perioada vacanțelor de liceu petrecute în Orșova, pe care am apucat-o cu arhitectura veche descrisă mai sus, trebuia permis de intrare în zona de frontieră, de la secția de Miliție, căci te apropiai periculos de „călăul Tito”; atunci am putut vizita grindul din mijlocul

fluviului, vestita Ada-Kaleh, acea nestemată plină de istorie și de pitoresc, pe care am mai revăzut-o la începutul anilor '60, bucurându-mă, pentru ultima dată, de celebra cafea la ibric, fiartă în tava cu nisip, și de dulceața de smochine, preparată de localnici.

Un grănicer cu arma în poziție de tragere însoțea călătorii la traversările zilnice în barca cu rame, vâslită de câte unul din puținii bătrâni turci care mai viețuiau acolo. Cei mai mulți plecaseră siliți și cu inima grea în țara de baștină a străbunilor doar cu puțin înaintea acoperirii, pentru totdeauna, a insulei, de apele nou creatului lac de acumulare.

Imediat după plecarea din Filiași a acceleratului de Timișoara, trebuia să așteptăm nemișcați, în compartimente, echipa de grăniceri care verifica pe îndelete actele fiecăruia, mai ales a celor care urmau să coboare la Turnu Severin și la Orșova și pentru care, din București, se eliberaseră tichete numai în cele 2 vagoane de la mijlocul garniturii.

La coborâre, treceam printr-o strungă de soldați cu petlițe verzi, cu arma în bandulieră și câini-lup în lesă; eram îndemnați să traversăm în mare viteză clădirea goală a gării, din care ieșeam pe partea cealaltă, exact în dreptul autobuzului care, cu ușile deschise, ne înghițea ca într-o pâlnie aspiratoare, cu valize și desăgi cu tot. Gara își pierduse, de fapt, toate atributele specifice; de ani buni, casele de bilete, sălile de așteptare, celelalte servicii conexe, totul era pustiu.

Autobuzul, ajuns cu câteva minute înainte pentru a-i aduce pe cei care plecau spre Timișoara, lua drumul de 2 km, înapoi spre oraș, cu pasagerii abia sosiți. Traversam vechiul pod metalic peste Cerna, înaintea confluenței cu fluviul, și admiram din mers capela din marmoră, bogat ornamentată cu o dantelărie din fier forjat, clădită în 1856, pe locul în care, cu trei ani înainte, fusese găsită, de către trupele austriece, coroana milenară a regilor Ungariei.

La dezgropare, crucea coroanei de tip bizantin a fost găsită îndoită și acest „accident” a rămas marcat ca atare pe stema țării, până la terminarea celui de-al doilea război mondial. S-a revenit la această reprezentare în prezent, inclusiv pe timbrele poștale maghiare.

Coroana fusese ascunsă acolo de Lajos Kossuth, împreună cu ultimii săi tovarăși de arme, în noaptea de 23/24 august 1849, înainte de a se refugia în exil, traversând Dunărea, la Vidin. Unul din ostașii turci cărora s-au predat, pe nume Fazli Sadik, născut pe malul drept al fluviului, la Kladovo, era locuitor al insulei Ada-Kaleh.¹

Prima grijă a celor veniți în vizită era să se prezinte la Miliție, pentru a fi luați în strictă evidență, pe durata valabilității permisului. Atât le eram de dragi grănicerilor încât făceau tot ce trebuie, inclusiv rafale de pușcă automată, la nevoie, spre a nu ne rătăci prin desișurile pădurilor bănățene din apropierea frontierei sau ca nu cumva să ne scape piciorul în apele viclene ale Dunării.

Familia lui Engelchen venea adesea la noi, la București, adăugând, de fiecare dată, câte ceva la prietenia noastră; dorința ei de a fi prezentă la nunta mea și sufletul pe care l-a pus ajutând la toate pregătirile a fost răspunsul la marea dragoste pe care i-am purtat-o totdeauna, sentiment pe care i l-am păstrat până la moarte.

A trăit, la sfârșitul vieții, tragedia distrugerii complete a vechiului și atât de frumosului port dunărean și a strămutării întregii populații pe versanții slab consolidați de pe malul drept al Cernei, cu alunecări de teren mereu activate, pe măsura săpăturilor pentru blocurile și drumurile din „Noua Orșova.”

În ordinea în care urmau a fi demolate, clădirile căpătaseră câte un număr scris cu cifre mari, negre, pe soclu, asemenea unor certificate de deces, doar că toate aveau oameni încă vii înăuntrul, ca pe vremea epidemiilor de ciumă. Neputincioși în fața inevitabilului și siliți să se îngheșuie, „la comun”, între pereți și planșee din beton, în spații meschine, multe încă neterminate sau fără utilități, în care neam de neamul lor nu trăise, lăsau pradă, de pe o zi pe alta, Țiganilor și, în final, buldozerelor, o întregă gospodărie pe care străbunii se siliseră s-o înghebeze cu trudă și s-o întrețină cu drag.

¹ Elemente cunoscute de mine parțial și completate cu datele culese din lucrarea *Donau von Passau bis zum Schwarzen Meere*, p.100, apărută la Viena, în 1914.

Greu de descris șocul pe care fiecare, după vârsta și firea sa, l-a suportat în acea perioadă.

Engelchen e înmormântată în noul cimitir din deal, alături de osemintele părinților, care, împreună cu cele ale tuturor celorlalți înainte adormiți, fuseseră deshumate sălbatic din cimitirul vechi, aflat în zona ce urma să fie inundată. Oasele lungi erau fărâmate pe genunchi de către groparii duhnind a băutură și îndesate, care, cum, pentru a intra în cutiile din lemn cu dimensiuni fixe, confecționate grosolan în atelierele șantierului.

Am asistat îngrozit, pe o zi ploioasă, la această tragedie, în lacrimile rudelor chemate, pe rând, a fi prezente și cu preotul încercând, printre noroaie, să alerge de la o groapă la alta, pentru a binecuvânta cele câteva rămășițe adunate.

Reunită, în Germania, cu întreaga familie, Tante Berti, înzestrată cu un optimism inegalabil, nu pregeta să înoate zilnic două ture de bazin, întâlnindu-se săptămânal, la o șuetă prelungită, cu puținii oameni rămași din generația ei, ba și participantă, până în ultimii ani, la câte o excursie în străinătate. Numită cetățeană de onoare a orașului Asslar, a închis ochii la vârsta de 93 ani, înconjurată, până în ultimele clipe, de dragostea și recunoștința celor trei generații care o urmează.

Fiecare schimb de scrisori sau de telefoane, cu Catinca, din America, sau cu mine, de aici, au fost tot atâtea prilejuri de bucurie și de frumoase aduceri aminte despre cei dragi, dispăruți din aceste două familii, de care mii de legături sufletești ne leagă pentru totdeauna.

Familia noastră a avut întotdeauna o opțiune pro-monarhică, nu ca o idolatrizare a Casei Regale, ci mai mult cu convingerea că Regalitatea, sub un Rege înțelept și corect asemenea lui Carol I, ar aduce o stare de echilibru și un exemplu de moralitate, atât de necesar acestui popor.

Ca diplomat de carieră, tata fusese reprezentantul Regelui în străinătate și cunoștea bunele și relele de la Curte. Aceasta nu-l

împiedica, ba dimpotrivă, să poarte o considerație deosebită Regelui Mihai, cu care a avut onoarea să stea de vorbă la audiența acordată atât înaintea plecării la post, în Portugalia, cât și după încheierea misiunii, câteva luni mai târziu.

Ceva ani mai devreme, în iunie 1933, atunci când tata era însărcinat cu afaceri pe lângă Legația României la Berna, înlocuind pe ministrul titular, Boerescu, aflat în concediu, părinții mei au primit pe tânărul Voievod de Alba Iulia, în drum spre Florența, unde petrecea o parte din vacanță, alături de Regina Mamă Elena, autoexilată odată cu afișarea în public a Elenei Lupescu alături de Carol al II-lea. Cele câteva fotografii făcute cu acest prilej, în care viitorul Rege a fost primit la sediul Legației, le-am regăsit între multe alte hârtii și scrisori.

Câteva copii foarte bine realizate tehnic, neavând filmul original, au fost adunate într-un album oferit de Matei, în 2003, când, student la Lyon fiind, a solicitat Casei Regale de la Versoix posibilitatea unei audiențe la Suveran.

L-a primit cu o naturalețe și o lipsă de protocol deconcertante.

Nu-și aducea aminte de acea vizită la Berna, cu 70 ani în urmă, dar i-a făcut plăcere să stea de vorbă ceva mai mult de o oră cu nepotul diplomatului și să-l întrebe despre planurile sale de viitor. Înaintea plecării, la rugămintea lui Matei, secretarul prezent i-a fotografiat pe amândoi în holul de intrare iar Regele i-a urat succes în ce va putea face pentru țara sa.

Este o amintire pe care fiul meu sigur n-o va uita ușor iar fotografia, alături de un prim plan cu imaginea Regelui, semnând un autograf, la o lansare de carte la București, le-am așezat la loc de cinste în casă.

În schimb, o cu totul altă amintire este cea trăită de mine, la 10 ani, în seara de 30 decembrie 1947, atunci când i s-a auzit la radio înregistrarea glasului stins și sugrumat de emoție, la citirea actului de abdicare impus de comuniști și de armata care înconjurase Palatul Elisabeta, de pe Șoseaua Kiseleff. Eram singur cu mama acasă, lângă

aparatul lăsat deschis în așteptarea unui „comunicat extrem de important pentru țară”, asupra căruia crainicul tot avertiza.

La terminarea citirii textului, nu mai știu dacă urmat imediat de vreun marș sau de noul imn, mama m-a îmbrățișat cu lacrimi în ochi, așa cum nu mi-a fost dat s-o văd vreodată, spunându-mi doar atât: „vor veni ani foarte grei pentru țara noastră.”

Aveam să văd cât de curând, începând chiar cu familia noastră, cât de multe și pentru cât timp valabile, erau cele spuse prin cuvintele ei de atunci.

Școala

A venit timpul să spun câte ceva despre anii de școală.

Privindu-i de la depărtarea deceniilor, constat că sinusoida educației noastre, căci așa ceva a fost!, ca și aceea a atâtor copii și tineri ai categoriei sociale din care făceam parte, a urmat, cu anume decalaj, pe cea a marilor seisme social-politice ale lumii postbelice, oglindite intens în abuzurile din țară.

Dacă începutul ciclului elementar, imediat după 1944, s-a desfășurat încă într-o anume normalitate ce a corespuns preliminarilor războiului rece (în care nesiguranța și teama zilei de mâine deveneau tot mai frecvente), ultimii ani au fost dominați de șocul deținerii de către sovietici a secretului bombei atomice, iar, la noi, de cel al abdicării forțate a Regelui Mihai și declanșării, la toate nivelele societății, a luptei de clasă.

Perioada care a urmat, a celei mai acerbe confruntări între cele două tabere adverse, cu amenințarea permanentă a conflictului atomic, concretizată paroxistic aici, cu vârful de arestări și asasinate din mai toate segmentele societății, cu ororile Canalului, confiscarea fără temei a proprietăților, trebuia să ne găsească pe amândoi copiii în liceu.

Ne-a găsit, în schimb, exmatriculați, pe sora mea spălătoare de eprubete într-un laborator, iar pe mine muncitor necalificat și, la

nevoie, băiat de prăvălie. Au fost anii cei mai grei și mai dureroși, în primul rând pentru părinți, căci, odată cu pierderea atât de nedreaptă a tuturor bunurilor adunate prin muncă și sânge, cu problemele de sănătate specifice vârstei, au avut parte, „din vina lor”, să-și vadă copiii aruncați la marginea societății, văduviți de dreptul elementar de a învăța și siliți, în anii meniți educației, să câștige un ban ca simpli salahori.

A urmat tăierea abuzivă a pensiei tatei și vânzarea, până la ultimele lucruri de valoare, din casă, prin consignații sau la Talcioac.

Cine își mai amintește azi de câmpul de la capătul liniei de tramvai 18, din comuna Dudești? De maidanul plin de praf sau de noroi, după capriciile sezonului, unde se întindeau, în fiecare duminică, pe cartoane sau ziare, haine și încălțăminte noi-nouțe, cupoane de stofă, cafea și țigări scumpe, „din pachet”, ale celor astfel ajutați de către rudele sau prietenii din străinătate, majoritatea evrei rămași fără serviciu în urma depunerii cererilor de plecare definitivă? Dar tot aici erau etalate până și cele mai nenorocite zdrențe, mărunțișuri de tot felul, picturi cu sau fără ramă, discuri de patefon zgâriate, cărți și albume rupte sau ofilite de vreme, scule, cratițe ruginite sau găurite, șuruburi.

Mulți dintre ofertanți erau persoane serioase, care se apucaseră de misie; conveneau cu deținătorii o anumită valoare a obiectelor încredințate, din care își rețineau, după vânzare, un comision, dar nu se putea ști niciodată care fusese prețul real al tranzacției de la fața locului. Erau totuși mulțumiți dacă misitul se întorcea cu ceva bani, odată cu regretul pentru mărfurile nevândute, pe care le returna. Poate duminica viitoare...

Atâta mizerie umană am văzut acolo, exprimare publică continuă a tragediei unor ființe alergând după ultima soluție de supraviețuire, de unde marele oportunist George Călinescu, cu tușe de imundă patimă proletcultistă, a găsit izvor de inspirație pentru romanul *Scrinul negru*.

A doua jumătate a anilor '50, după moartea lui Stalin și a mult idealizatei conferințe de la Geneva, părea să aducă o adiere cu ramuri de măslin asupra unei lumi vlăguite și sătule de groaza clipei următoare. Odată cu ea, mai slăbise chinga stupidă a lozincii „viitoarea intelectualitate - copiii de muncitori și țărani cooperatori; burghezia și chiaburii - la meserii” și, ca urmare, am reușit să termin liceul, am fost admis în facultate și am putut încheia studiile universitare.

„Les hauts et les bas” ale sinusoidei mele s-au manifestat însă și pe parcursul activității profesionale.

După o experiență de peste 10 ani acumulată în specialitatea geologiei tehnice, despre care voi vorbi pe îndelete, am putut lucra în domeniul ingineresc al comerțului exterior, mulțumită și cunoștințelor de limbi străine.

Aceasta deoarece, dincolo de zăngănitul armelor tot mai sofisticate și de amenințări vehemente, fiecare lagăr se mai ocupa și de grijile proprii, ba mai și coopera unul cu celălalt, chiar dacă unul vindea mâncare și celălalt tehnologie. Erau anii unei aparente stabilități, cu care ajunsesem să ne obișnuim, iar, pentru mine, în activitatea pe care am îndrăgit-o, posibilitatea unei evoluții plină de satisfacții.

Dar ramura ușor crescătoare a curbei dura de cam multă vreme; era momentul să și coboare. Vine momentul doctrinei Brejnev, a invadării Cehoslovaciei și a jugulării din fașă a oricărei speranțe de libertate în prea cumintea zonă a Europei răsăritene. Brusc, apar rachetele SS19 și SS20. Se răspunde cu rachetele Pershing și cu „războiul stelelor.”

Va mai exista „mâine”?

Cauza generează imediat efecte la noi: printre multe alte măsuri de siguranță și excese de tot felul, sunt înlăturate toate persoanele neînregimentate politic din comerțul exterior, căci ar putea transmite dușmanilor marile secrete ale tehnicii românești (dacă ele chiar existau...).

Trebuie să-mi găsesc urgent alt loc de muncă, sub presiunea termenului de 2 luni acordat. Din toate relele, îl aleg pe cel mai mic; un domeniu practic necunoscut, cu salariu și condiții mult inferioare, dar care măcar nu mă obligă a lucra permanent în provincie. (N-a fost însă atât de rău cum am crezut. În acei ani, noul serviciu a fost un sprijin neașteptat pentru familia mea și care îmi va găsi locul convenit în aceste pagini.)

A venit „Revoluția” (o pun între ghilimele pentru motive binecunoscute).

Nu mai eram „ăla rău” și periculos, care putea acționa din umbră, deci poarta era iar deschisă pentru revenirea la fostul loc de muncă, cu deplasări în străinătate și cu bucuria, cam tardivă, să văd, în ultimii ani de activitate, câteva colțuri de țări civilizate, despre care știam doar din cărți sau din filme. A fost și ultima inflexiune a curbei.

Odată cu pensionarea, s-a oprit și sinusoida, agitată și neuniformă, ca perioadă și amplitudine, dar pe care am reușit s-o parcurg cu credința în Domnul și cu firea optimistă cu care El m-a învrednicit.

Să spun, pe rând, câte ceva despre fiecare din aceste etape.

Am început școala la câteva zile după 23 august 1944 dar primele două clase le-am urmat particular, în casa soților Marin și Constanța Biciulescu, învățători mai originali dar cu multă experiență pedagogică, autori de abecedare și promotori ai unei așa zise „metode globale” de predare, care nu știu însă cât a fost de apreciată în breasla lor.

Știu doar că, prezentându-mă la examenul terminării clasei a I-a, în fața austerului învățător Gh. Eftimie, directorul Școlii 30 - Băieți, m-am zăpăcit la scrierea corectă, pe tablă, a propoziției: „Puișor, leagănă-te ușor.”

Mai mare rușine nu apucasem până atunci!

Și mai rău a fost când tata a constatat că operația de scădere nu mi-era prea dragă, în special atunci când cifrele scăzătorului erau mai mari decât cele ale descăzutului și urma chinuiala „împrumutatului.”

Într-o zi, mi-a scris pe o foaie de hârtie patru operațiuni, din care trei erau de scădere, tocmai din alea „cu necazuri”; printre ele, strecurase însă și o banală adunare, bine evidențiată cu semnul corespunzător. Eram atât de copleșit de ce aveam în față încât și pe aceasta tot ca pe o scădere am tratat-o.

A fost a doua oară când s-a înfuriat cu adevărat pe mine (prima dată, când m-a surprins răspunzând obraznic bucătăresei noastre); a chemat-o pe Mamamare care se „auto-instituise”, mai de demult, ca apărătoare onorifică a nepoților, în inerentele greșeli ale copilăriei:

„Mamă, ia-l de aici că nu-i capabil de nimic băiatu’ ăsta, uite și dumneata: de scăderi n-are habar, dar nici măcar atent nu e în stare să fie!”

„Ei, lasă, Titel dragă, o să-și dea silința de acum înainte; uite, îți promitem noi doi, nu-i așa?”, uitându-se întrebător spre mine, cu un zâmbet liniștitor, cum numai în privirea ei puteai vedea. N-am putut răspunde decât cu un semn afirmativ din cap, căci supărarea tatei și bunătatea bunicii stârniseră lacrimi ce dădeau pe afară și îmi luaseră graiul.

Tactul cu care intervenea și autoritatea ei morală în asemenea momente avea asupra mea un efect cu mult mai puternic decât o eventuală pedeapsă.

Dar acest moment, privit azi cu nostalgia de rigoare, mi-a reamintit câtă înțelegere și comuniune de păreri, oglindită în dragoste și respect, a fost mereu între acești doi oameni, departe de disputele soacră-ginere specifice unei tradiții înguste și de un umor îndoielnic. Oricum, de atunci încolo, pe tot parcursul anilor de școală, care și pe unde au fost, părinții noștri nu ne-au întrebat niciodată, pe Catinca sau pe mine, ce note am luat sau cum eram clasați. Ne-au acordat, din oficiu, încrederea de care eram mândri, iar noi consideram perfect normal să încercăm a onora acest statut.

Este drept și că în anii cu sincope și surprize dure, cum au fost cei ai studiilor noastre, numai analize și comentarii nu-și mai găseau locul.

Clasele a III-a și a IV-a le-am urmat la Școala de Fete „Ion Heliade Rădulescu”, de pe Strada Arh. Ion Mincu, unde mergeam cu Catinca, ea având același program, de dimineață.

Nu-mi aduc aminte de ce au ales părinții această soluție, poate speriați de agitația străzilor din jurul Pieții Victoria, cu permanente manifestații comuniste, sau poate de trupele din jurul Comandamentului sovietic de pe Șoseaua Jianu, din imediata apropiere a casei noastre; probabil, era spre liniștea lor să ne știe împreună.

Pe lângă cele 30 fete, mai dezghețate sau mai tâmpе, mai frumușele sau mai boccii, erau, în afara mea, și doi băieți, Mihai Aldea și Andrei Gheorghiu, ultimul, prieten regăsit cu bucurie, la bătrânețe; cu toții privim zâmbind către fotograf, așa cum sigur ne ceruse și cum, iată, azi, încerc să le ghicesc identitatea măcar a unora dintre ei. Fotografia, având în fundal statura impozantă a doamnei învățătoare Pădureanu (cum de mi-amintesc numele ei?), e făcută în 1948, curând după abdicarea Regelui, căci, în rama de pe perete, zâmbește figura parșivă a lui Petru Groza.

Odată cu clasa a V-a, am revenit la Școala 30 - Băieți, de lângă biserica Mavrogheni, devenind, în sfârșit, coleg cu cei de vârsta mea, care deja se cunoșteau bine între ei încă din primii ani și, alături de care, am încheiat ciclul elementar al celor șapte clase.

Vecini cu biserica fiind, câte unii mai cu frica de Dumnezeu, dădeam fuga în pauzele dinaintea tezelor mai grele să ne închinăm la icoane, rugându-ne pentru un subiect mai ușor sau ... să nu fim prinși cu fițuica în buzunar. Iar la slujbele de Denii sau la spovedanie, în pragul Sfintelor Paști, venind cu mai toți ai casei, ne întâlneam adesea și cu familiile colegilor noștri.

Cu o parte dintre ei, care au avut șansa să nu-și fi schimbat domiciliul, m-am reîntâlnit, după multe decenii, atunci când am revenit în cartierul casei părintești.

Mi s-a părut curios că nu au răspuns cu aceeași bucurie spontană ca cea, încă naiv de juvenilă, a mea, la prilejul revederii; ne încrucișăm câteodată drumurile, schimbăm câteva cuvinte despre boli, medicamente și alte „bucurii” ale vârstei, promisiuni pentru o lungă șuetă în grup - doar am avea atâtea să ne spunem - dar bunele intenții se opresc aici; sigur că ne-am maturizat diferit, panoplia prietenilor s-a tot schimbat și s-a restrâns odată cu vârsta și fiecare își împarte mai mult cu cei apropiați, bucuriile și necazurile zilnice.

În clasa a V-a, s-a înființat organizația de pionieri iar eu, n-am știut pe ce criterii, am fost numit secretar pe unitate, a doua funcție, imediat după președinte, care era un elev dintr-o clasă superioară. Cămașa albă, bine călcată, insigna și, mai ales, cravata roșie, la legarea căreia, prima dată, de către instructor, mulți copii au tremurat de emoție - le menționez doar ca simboluri ale îndoctrinării. La chemarea cominatorie a instructorului, cu prilejul fiecărei adunări „În lupta pentru cauza lui Lenin și Stalin, înainte!”, grămada de copii răspundea ca o mulțime mancurtizată, „Tot înainte!”, fără a avea habar ce înseamnă toată această isterie permanentă, la care serii succesive am fost supuși, cu mai deloc sau, din păcate, cu mai mult efect întârziat, tradus prin opțiunile alese de către unii, la vârsta înțelegerii.

Printre sarcinile principale ale secretarului era ținerea la zi a jurnalului unității, caiet-registru frumos cartonat, în care trebuia să înscriu, cu litere frumoase și în cuvinte meșteșugite, toate evenimentele de seamă din viața pionierilor școlii. Periodic, acest jurnal era controlat de instructorii superiori de la raionul I. V. Stalin (actualul sector 1 al Capitalei), cu importanta misiune de a coordona pe cei mai mărunți, de la nivel de unități.

La un astfel de control s-a văzut, ce groază!, că, în jurnal, nu se mai consemnase nimic. Cred că trecuse chiar o lună de când nu-l mai

deschisesem să-mi îndeplinesc onoranta sarcină. Am fost acuzat de „delăsare” și, ca urmare, imediat retrogradat în garda drapelului, adică drept unul dintre cei doi caraghioși care stăteau de o parte și de alta a purtătorului de steag, la ședințe (era, oricum, mai zdravăn decât mine). De asemenea, împreună, mășăluiam toți trei, în sunete de trompetă, la diversele manifestări din curtea școlii.

Ce rușine am simțit atunci! Nu știu dacă am spus acasă pățania dar, dacă da, sigur că niciunul dintre ai mei n-a fost afectat.

Dar o altă boacănă, tot în clasa a V-a, de data asta chiar serioasă, mi-a atras măsuri severe pentru îndreptare, atunci când au aflat-o părinții.

Având orele de școală după amiaza, începusem să ajung acasă seara tot mai târziu, grija lor fiind pe deplin întemeiată.

„Ce se întâmplă, de ce tot vii la ora asta? Programul s-a terminat de mult”, mi s-a adresat, după câteva zile, tata, pe un ton neobișnuit.

„Am avut ședințe de pionieri și nu pot lipsi”, a venit răspunsul meu, foarte sigur.

„Zău?! Îl voi întreba pe directorul Eftimie dacă aprobă așa ceva iar copiii să fie nevoiți să ajungă pe întuneric acasă.”

„Nu-l întreba”, am ripostat eu îngrijorat „el nu știe de programul nostru; ținem ședințele într-o sală de clasă la etaj, după plecarea profesorilor și a celorlalți copii.”

„Nu poate să nu vadă el lumina aprinsă în clasă, locuiește doar în aceeași curte.”

Cercul se tot strângea, pe măsură ce continua interogatoriul.

„Da, dar clasa unde ne adunăm noi e pe partea opusă, el n-are cum să știe că acolo e ședință”, am încercat, cu un ultim efort al minciunii, deși simțeam vârful urechilor tot mai fiebinți.

„Orice ar fi, mâine sunt la cancelarie”, a fost sentința tatei și la asta chiar că nu mai aveam replică.

Pus la zid, a trebuit să recunosc, spășit, că, de la școală, plecam glonț, cu câțiva băieți, la Clubul „Grivița Roșie”, din cartier, unde, în fum de țigară și gălăgie cu înjurături, salariații uzinei se destindeau la

partide de șah sau table dar, mai ales, își încercau iscusința la mesele de ping-pong. Îi chibițam pe unii și pe alții, o grijă specială având să adunăm mingea sărită prin sală și s-o aducem repede jucătorului care, eventual, ne mulțumea din vârful buzelor cu: „Așa bă, bravo!”

Momentul fericit pentru noi era atunci când se săturau de joc sau îi mâna mersul acasă; ne repezeam la paletele lăsate pe masă și încingeam câte un set, până se plictisea paznicul de noi, anunțând stingerea:

„Hai, puștimea, marș de aici, ajunge pentru azi.”

Mulțumeam respectuos, strângeam ghiozdanele și ne vedeam de drum până ... data viitoare!

Ei, această dată viitoare n-a mai avut loc. Ca să nu mă facă de bațjocură, tata nu s-a mai dus la director. În schimb, mi-a dat un carnețel în care a scris către diriginte rugămintea ca ultimul profesor al zilei să noteze la ce oră s-a încheiat programul. În felul acesta, din acel moment, eu nu mai aveam decât 15-20 minute pentru a ajunge acasă, așadar cu neputința de a mă abate din traseul cel mai scurt.

Era un umil precursor al GPS-ului...

Și ce rușine îmi pricinuia clipa când, în văzul întregii clase, mergeam la catedră, rugând profesorul să noteze în carnețel ora plecării.

Sigur că mi-a prins bine această monitorizare, care a durat câteva săptămâni, dar ce m-a durut mai mult atunci a fost că nici Mamamare, avocatul meu din oficiu, nu m-a apărat, alăturându-se de data asta supărării părinților.

O asemenea „coalitiție” se manifestase și cu ani în urmă, la țară, atunci când încercam să-mi impun mofturi la mâncare.

Spanacul (ca la mai toți copiii), supa cu tăiței, ficatul de pasăre sau, după chef, de fiecare dată altceva, făceau obiectul refuzului meu, argumentat de o bruscă inapetență.

„Nu-i nimic, rămâne pentru diseară”, venea reacția foarte calmă a mamei.

Lovitură sub centură pentru stomacul meu, care abia aştepta să se bucure de felul următor sau de desertul apetisant.

„Dar cum mai poţi mânca friptură sau clătite cu dulceaţă, dacă nu ți-e foame?”

Mă sculam de la masă cu lacrimi de ciudă în ochi şi deveneam brusc grevistul foamei, crezând că pot impresiona asistenţa. Până la cină, tot dădeam roată la cămară sau la bufetul din sufragerie, dar, ce să vezi!, totul era încuiat şi nici urmă de vreo coajă de pâine.

Seara, la masă, în timp ce în dreptul fiecăruia se afla o farfurie curată, cu tacâmurile aşezate de o parte şi de alta, pe mine mă aştepta, cuminte, tot cea de la prânz, cu spanacul, rece de data asta, cu furculiţa murdară, exact aşa cum o lăsasem cu câteva ceasuri înainte.

„Dar văd că voi aveţi sufleu de conopidă cu bucăţele de şuncă”, a fost strigătul meu îndurerat, de copil nedreptăţit.

„Sigur, vei mânca şi tu, asta înseamnă că ți-a revenit foamea, deci grăbeşte-te să termini spanacul”, a fost răspunsul hotărât al mamei.

Am căutat privirile celorlalţi comeseni, în speranţa unui iluzoriu ajutor, dar am găsit doar chipuri aprobatoare ale spuselor ei. Aşa am înţeles că armele sunt inegale iar resursele mele de sacrificiu pe altarul ambiţiilor de copil răsfăţat atinseseră limita.

Am plâns şi am mâncat, precum spune Labiş, dar, ce bine mi-a prins acea lecţie în viaţă, atunci când n-am avut de ales pentru a-mi stăpâni foamea.

Am mâncat la cantine de tot felul, pe şantiere sau în fumăraia bufetelor de gară, aşa cum, la Craiova, la ora închiderii, n-am găsit altceva decât o chiftea rece, poate chiar expirată, şi o bucată de telemea potroacă, pe care am pus-o sub jetul stropitoare de pe peron şi am tăiat-o apoi cu pieptenul din sacoşă, pe post de cuţit, înmuind astfel coaja de pâine ce-mi rămăsese de peste zi!

Despre alte năzbâtii, printre care cea mai gravă a fost lipitul cu cleiul de la „Lucru Manual” a scaunului pe care s-a aşezat bătrânul profesor de Botanică şi Zoologie, Ionel Longinescu, al cărui tată fusese, la rândul său, profesor şi cunoscut autor de manuale de Fizică

și Chime, afla mama, când venea, săptămânal, să asigure, alături de ceilalți părinți, pregătirea laptelui praf american care se distribuia, prin planul Marshall, în toate școlile. („A plecat cu pantalonii sfâșiați din clasă, doamna Iurașcu, o colegă din cancelarie i-a cusut sumar, cât să poată ajunge, săracul, acasă.”)

În cazurile descrise, pedepsele părintești n-au însemnat niciodată ridicarea tonului, cu atât mai puțin alte forme coercitive de manifestare a supărării. Reducerea dialogului la strictul necesar, pentru un timp care mi se părea o veșnicie, mă întristau cel mai tare și tocmai de aceea au avut darul să-și facă asupra mea efectul moralizator.

În primăvara anului 1951, câțiva dintre noi împlinisem 14 ani, vârstă la care se încheia statutul de pionier. Instructorul de unitate ne-a adunat pentru a ne da îndrumările necesare spre a putea cere să devenim UTM-iști. Întrucât toți am cerut, am plecat în acest scop la garajele „Leonida”, de pe Șoseaua Jianu.

Am ajuns în atelierul de strungărie al garajelor. Aici, strânși în pripă de instructorul lor, câțiva tineri muncitori în haine de lucru, cu mâinile pline de unsoare și fețe plictisite, și-au dat pe loc acordul tacit de a ne alătura lor în organizația din care făceau parte.

Totul a durat 5 minute, ei n-au întrebat ce-i cu noi, noi nu pricepeam ce se întâmplă. Se pare că trebuia să fim foarte mândri, având de acum ca îndrumători și prieteni de nădejde adevărați reprezentanți ai clasei muncitoare. De fapt, niciunul dintre noi n-a simțit vreo mândrie dar asta va fi doar un prim exemplu al mascaradelor de care, ulterior, am avut cu toții parte în viață. Ne-am imunizat din mers!

Pentru a ajunge acolo, traversam părculețul de vis-a-vis de școală unde, după terminarea orelor, ne uita Dumnezeu jucând fotbal cu o minge de cârpă, cusută cu mare îndemânare de mama unuia dintre noi, care se pricepea de minune să îndese zdrențele cât mai tare în ciorap. Barele porților erau ghiozdanele și hainele aruncate de-a

valma, acoperite de îndată de praful stârnit de alergăturile noastre îndrăcite pentru victorie.

Cel mai adesea, meciul se încheia la lăsarea întunericului sau brusc, odată cu ruperea ciorapului și împăștierea în toate direcțiile a cârpelor conținute. Rămâneau risipite în colbul terenului, asemenea unor aripi de păsărele multicolore, doborâte de flinta unui vânător.

Deși mărunț ca statură, aveam reflexe rapide și o bună detentă, așa că eram ales mereu pe post de portar. La începutul meciului, colegii aveau grijă să-mi repete pe ton cominatoriu: „Bă, dar te arunci!”, adică mi se cerea să apăr *comme il faut*, fără să-mi menajez hainele sau genunchii. Tare mândru eram ori de câte ori puteam dovedi curajul și îndemânarea pentru asigurarea victoriei. Cât despre halul în care mă întorceam acasă, asta făcea obiectul reprizei ... a 3-a!

De acest joc am rămas atras și în forma sa „soft”, adică fotbal cu nasturi, practicat de unul singur sau în doi, pe masă sau pe o planșetă, marcate cu semnele exacte ale unui teren adevărat. În primul caz, treceam alternativ de pe o parte pe alta a mesei, fiind, pe rând, jucător în ambele formații dar și arbitru.

Când jucam cu alți prieteni (mania asta ne prinsese pe mulți!), pe teren propriu sau în deplasare, fiecare se prezenta cu echipa sa de 10 nasturi aleși cu atenție din cutiile de mercerie din casă; îi pileam special pe spate sau pe muchii, unii chiar lipiți unul peste altul, în special „fundașii”, pentru a fi mai înalți și a para loviturile adversarului. O cutie de chibrite umplută cu monede avea funcția portarului. Mingea era fie un nasture mai mic, cât mai bombat, sau un zar de table iar pe „jucători” îi manevram cu bobârnacul sau cu fisa.

Pe cei mai valoroși dintre ei îi botezam cu nume de fotbaliști cunoscuți din campionatul național, având grija să le lipim numele, decupate din *Sportul Popular*; iată de ce, câte un Ozon, Petchowski sau Apolzan puteau apare, în același timp, în ambele echipe pe terenul de joacă, dar asta nu ne deranja defel.

Organizam campionate în toată regula, pe etape și cu clasamente, iar părinții erau mulțumiți că, după terminarea lecțiilor, stăteam astfel mai mult pe acasă.

Ca detaliu geomorfologic, să amintesc că groapa de câțiva metri adâncime din imediata apropiere a clădirii Institutului Geologic și care constituia micul nostru stadion improvizat era mărginită de un delușor, pe coamele căruia iarna „ne dădeam drumul” cu ghiozdanele sub fund, lustruind gheața și umezindu-ne bine hainele.

Cauza acestei locale denivelări într-o zonă perfect plană este puțin cunoscută.

După o iarnă foarte geroasă, pe timpul domniei lui Nicolae Mavrogheni (1786-1790), Dâmbovița înghețată bocnă a blocat morile de apă, lăsând populația fără făina și mălaiul măcinate zilnic. Domnitorul a hotărât a se construi de grabă mori de vânt, dar, fiind zonă de câmpie, au trebuit create artificial, la marginea orașului, înălțări locale ale terenului prin mișcări de pământ, astfel încât curenții de aer să permită antrenarea palelor. O astfel de ridicătură s-a făcut și în acest loc, după ce un volum important de săpătură crease groapa care, peste un veac și jumătate, constituia maidanul nostru.

Mai aveam un al doilea teren de joacă, în spatele bisericii Mavrogheni, pe locul fostelor statui în bronz reprezentând pe Regele Ferdinand și victoriile de pe câmpurile de luptă, simbolizate prin cei patru îngeri așezați câte doi, de o parte și de alta, pe socluri splendid șlefuite, din granit roșu de Raapakivi

Era creația celebrului sculptor croat Ivan Mestrovici, autor și a statuii ecvestre a regelui Carol I, din fața Palatului regal, de o parte și de alta căreia se adăugaseră, ulterior, primele două tancuri sovietice capturate imediat după trecerea Prutului, în iunie 1941. Ambele ansabluri statuare fuseseră dinamitate sălbatic în primăvara anului 1948, imediat după abdicarea regelui Mihai. Printre blocurile masive de 1-2 mc, risipite după cum le aruncase suflul exploziilor, găsisem spațiul necesar jocului nostru. Ulterior,, a dăinuit un timp aici monumentul soldatului sovietic eliberator, mutat ceva „mai la

umbră”, și cu soclul mai mic față de cel inițial, impozant, amplasat în 1945 în Piața Victoriei, pentru ca, până la urmă, și acesta să fie pitit în micul cimitir militar din cartierul Pipera.

Acum, pe acest loc, poetul persan Omar Khayyam, cu capul spijinit în palma dreaptă, meditează probabil la cât timp i se va hărăzi și lui să stea liniștit într-o țară ca România...

Deși în bună parte spartă în urma exploziilor, această prețioasă piatră ornamentală finlandeză, tăiată în plăci de diferite mărimi și reșlefuite, a servit apoi la monumentele lui Stalin, Lenin și Petru Groza, ca și la edificiul funerar din Parcul Carol, creat special pentru cei mai eroi dintre eroii clasei muncitoare.

Între aceștia din urmă, era stabilită o precisă ierahizare, chiar și după moarte.

Mărunții aveau dreptul doar să fie cenușă în columbarele exterioare, de pe margine, în timp ce barosanilor, poate vreo zece, li se rezervase loc în rotonda centrală, făcând cerc cu trupurile îndreptate spre veșnică ascultare, către cel din mijloc, „ăl mai tare din parcare”, adică Gheorghiu Dej.

Numai că, între timp, fiecare cu ce-a rămas, care cu urna, care cu oasele, a luat discret drumul unor lăcașuri pierdute în tăcerea anonimatului. *Sic transit gloria mundi*.

Zeci de ani mai târziu, în aprilie 1990 aveam să-mi îmbogățesc mica colecție de minerale și roci (ca în cazul oricărui geolog, *noblesse oblige*), cu două fragmente din acel prețios granit, recuperat de la demolarea statuii lui Lenin din fosta Piața Scânteii.

Asistam cu Matei, alături de mulțimea adunată să privească la eforturile unei auto-macarale puternice, în încercarea de a smulge hidosul mastodont de bronz din soclul de piatră în care era încastrat, după ce i se sudase, în creștetul pleșuv, un inel cât toate zilele, prin care se trecuse cârligul utilajului. Aplauzele spontane ale tuturor, la prăbușirea monstrului, îmi revin mereu în memorie, ca un real moment de exorcizare.

Nu pot face abstracție și de ceilalți decedați, situați pe treptele intermediare ale nomenclaturii comuniste, care, fără a avea acces în marea lucrare funerară, n-au fost totuși lăsați pe drumuri.

Aleea transversală principală din cimitirul Sfânta Vineri fusese dedicată încă de mult activiștilor dăruți „cauzei”, însă ceva mai mărunți pe scara valorii și a funcțiilor. Mormintele acestora au ocupat, treptat, majoritatea spațiilor libere existente, la nevoie chiar cu prețul unor deshumări și relocări discrete.

Se aflau acolo, prin grija Gospodăriei de Partid, având la cap un același soclu, „STAS” paralelipipedic, din beton gri mozaicat, în care era prinsă o placă de marmoră albă, cu numele și datele de naștere și deces, purtând deasupra, în roșu aprins, secera și ciocanul, talismanul îndrăgit în slujba cărora și-au pus, trup și suflet, întreaga existență.

Dar boarea democrației post-decembriste a adiat și peste alea cu pricina. Destul de repede, au apărut ceva modificări, timide inițial și numai la unele locuri de veci, apoi, tot mai vizibile, la majoritatea.

Emblemele comuniste au fost înlăturate prin cioplire, iar, în locul lor, întâlnești adesea conturul ezitant al unei cruci, înnegrită stângaci cu vopsea, care mă duce cu gândul la cele descoperite pe pereții catacombelor Romei.

Întrebarea, desigur retorică: în virtutea cărui drept, descendenții au făcut aceste modificări? Le lăsaseră părinții cu limbă de moarte că, la o adică, să aibă parte de însemne creștinești la căpătâi? Și asta, indiferent de cele atât de ne-creștinești lucruri făptuite în misiuni de dragii lor dispăruți? Și-au luat de la sine putere această inițiativă, într-o bruscă dar cam generalizată, stare de extaz mistic?

Dar sunt și unele betoane „umanizate” - dacă se poate folosi expresia! - prin imaginea din ceramică colorată a decedatului, singur sau cu tovarășa de viață și de luptă, dacă aceasta l-a urmat ulterior spre cele veșnice. Acolo unde dorm împreună, copiii s-au îngrijit să apară imaginea celor doi, zâmbind idilic spre *fata morgana* a comunismului omenirii, pe care, din păcate, nu l-au mai apucat.

Însă atunci când unul din parteneri a supraviețuit după 1989, rămas în continuare cu pensia pe măsura meritelor și devotat unui Partid practic dispărut, el a avut grijă, înaintea obștescului sfârșit, ca dragelor însemne comuniste existente să le aplice o peliculă de bronz proaspăt, strălucitor, ca să iasă cât mai în evidență și să atragă privirile trecătorilor. Poate, cu nădejdea să-i aducă din nou la matcă pe cei răătăciți între timp de ideologii oportuniste și mai pragmatice.

Deosebiri sunt, desigur, și în funcție de etnia și de confesiunea răposaților (dacă au avut vreuna!); sunt de toate aici, pământul îi primește pe toți, chiar dacă e vorba de un cimitir creștin. Unde-i mai bine și mai sigur spre veșnica uitare, când stau la un loc victime și torționari, nevinovați și nelegiuți, morți întru Credință sau întru Ticăloșie?...

De aceea, nu-i de mirare că, la ceremoniile de comemorare a victimelor din decembrie 1989, tocmai cel mai vinovat de moartea lor se închină de zeci de ori în flash-ul reflectoarelor media și ține cu sârg coliva veșnicei pomeniri!

Un *melting pot* asemănător, de data asta între vii, se petrece zilnic la o clinică medicală din centrul orașului, unde au acces, pentru îngrijire, vechi și bravi nomenclaturiști, alături de foști deținuți politici din închisorile comuniste. Privirile discrete pe care și le aruncă unii altora, în sala de așteptare, încearcă să ghicească din care tabără o fi persoana care stă la rând, pe scaunul de alături. Se tem sau, după caz, le e lehamite să înjghebe un minim dialog. Propria identitate e primul lucru pe care e mai bine să nu-l afle celălalt.

Are grijă de asta discretul și bunul Aesculap. Preocuparea reciproc nemărturisită se stinge odată cu deschiderea ușii cabinetului, cu doctorul în prag, întrebând zâmbitor:

„Cine urmează?”

Și atunci, nu e de mirare că la înmormântarea vestitului general de securitate Nicolae Pleșiță, decedat în perfectă impunitate deși atrocitățile comise, măcar cele cunoscute, te fac și acum să te îngrozești, o femeie s-a exprimat, cu sinceră durere în glas:

„Era un vecin atât de cumsecade!”

Tot în zona plimbărilor noastre din copilărie se afla parcul Herăstrău, de istoria căruia am povestit înainte, dar despre care un anume detaliu nu mai este menționat nicăieri.

La 8 noiembrie 1945, ziua onomastică a Regelui Mihai, demonstrația de simpatie a celor 40.000 de manifestanți din Piața Palatului s-a încheiat într-o baie de sânge, odată cu apariția camioanelor cu așa-zișii muncitori, sincronizate cu rafalele de pe acoperișul Ministerului de Interne, devenit ulterior sediul Comitetului Central.

Istoria oficială comunistă a consemnat că atunci au fost uciși „11 fii ai clasei muncitoare, uciși nevinovați de către uneltele burghezo-moșierimii, cu ajutorul huliganilor legionari.”

Înmormântarea lor, la intrarea pe aleea principală a parcului Herăstrău, a adunat un cortegiu de mii de oameni care, veniți din centru, urmau cele 11 camioane - pe platforma fiecăruia se afla câte un sicriu drapat în roșu - și, greu stăpânindu-și furia, scandau neîntrerupt, de-a lungul Șoselei Jianu, cu pumnul stâng ridicat amenințător: „moarte lor, moarte lor, moarte asasinilor.”

M-am speriat, copil fiind, asistând din colțul străzii noastre, alături de alți vecini, la această revărsare de gloată agresivă și informă masă de manevră.

Un timp, cruci din lemn au străjuit locurile de veci, ca un memento pe care toți cei ce treceau pe acolo să-l rețină. Apoi au fost schimbate cu tot atâtea calupuri din beton, tipice cimitirelor comuniste, și marcate fiecare cu câte o stea roșie; nu știu dacă pe ele era trecut vreun nume. Dar nici asta n-a durat mult căci, la un moment dat, mormintele individualizate au fost integrate într-un unic taluz înierbat, fără niciun semn distinctiv cum că s-ar afla ceva pe dedesubt.

Finalul e ușor de dedus: a dispărut și taluzul și nimic n-a mai rămas, de atunci, să amintească cine și când a fost îngropat acolo.

Dacă la manifestație se adunaseră doar simpatizanții Coroanei, deci adversari ai regimului abia instalat cu câteva luni înainte, care, oricum, n-aveau cum veni cu pistoale sau ciomege, ce căutau în Piață fiii proletariatului, presupuși a fi înfocați anti-monarhiști? Și cum de numai 11 - și doar dintre aceștia - au fost singurii nimeriți din atâta popor, pe lângă sutele de răniți? N-or fi strigat și ei, ca toată Piața, „Regele și Patria”, până în momentul în care le-a țâșnit sângele pe gură sau li s-a spart capul?

După ce trupurile au fost identificate, teama de a da dreptul familiilor să-i înmormânteze creștinește pe cei dispăruți atât de tragic a fost anulată de jubilația transformării acestui odios act criminal într-un perfect prilej de propagandă, deschizător al altor nelegiuiri. Cine știe cum au fost amenințate familiile, impunându-le tăcerea, pentru a nu cere dreptate și pentru ca, într-un târziu, oare?, să le fi fost permise reînhumarea în cel mai desăvârșit secret. Sau și mai ușor, cadavrele au fost ulterior incinerate, pentru ca nimeni și nimic să nu mai amintească de această tragedie. Era debutul unei experiențe reluată, sperau ei, cu egal succes, peste aproape 50 ani, cu victimele Timișoarei.

În ultimul timp, am încercat, fără succes, a da de urma acestui eveniment prin martori oculari încă în viață sau prin consemnări memorialistice. Poate cititorii mei de mâine, oricare vor fi ei, vor afla adevărul!

După terminarea claselor elementare, în iunie 1951, mă înscriu la examenul de admitere la L.B.7 (anterior, Liceul teoretic „Titu Maiorescu”), devenit apoi, cu totul illogic, „Ion Luca Caragiale.”

În ultima zi de înscriere pe toată țara, tata este chemat telefonic la secretariatul școlii, unde i se înmânează dosarul meu; află cu acest prilej:

„Băiatul dumnitale nu are dreptul de a urma un liceu teoretic, aveți casă naționalizată.”

„Și unde poate învăța mai departe?”

„La școli medii tehnice, acolo se învață meserii frumoase!”, veni răspunsul competent al funcționarului.

„Dar azi se închid înscrierile la toate școlile, indiferent de profil”, încercă tata o discuție rațională, „de ce m-ați anunțat abia acum?!”

„Acum am primit dispoziția; vedeți că în aceeași clădire cu noi, la etajul III, este o Școală de Geologie; încercați acolo cu dosarul, poate îl primește.”

Cu un ceas înaintea orei fatidice, 12, tata prezintă dosarul la secretariatul indicat, cu nerăbdarea ultimei speranțe:

„Uitați-vă în dosarul acesta, vă rog. Îl puteți admite?”

După o sumară răsfoire, primește răspunsul salvator:

„Da, la noi poate să dea examen, dar de ce ați venit așa de târziu?”

Nu știu ce i-o fi răspuns tata dar știu că, întors acasă, mi-a spus pe un ton mucalit, în care neputința se amesteca cu amarnicul haz de necaz:

„Băiete, mâine te prezinți pentru examen la liceul de pe Calea Dorobanți, dar nu la parter, ci la etajul al III-lea, acolo e de tine!”

Dar nici aici n-am făcut purici.

Mă aflu pe ramura net descendentă a curbei, deoarece, în prima zi a anului următor, la strigarea catalogului de către dirigintele N. M. Ionescu, nu mi-am auzit numele. Senzorii mereu în alertă m-au atenționat pe loc că ceva nu e în regulă. „Dacă îl sare și pe Mihăiță (fiu de cârciumar de la țară) e clar”, mi-am spus în gând. L-a sărit! Acum eram sigur că-l va sări și pe Vifor Rădulescu și pe Vică Voiculescu, fecior de chiaburi din Răcari.

La terminarea lecturii, Mihăiță, atent doar la el, se ridică întrebând respectuos:

„Pe mine nu m-ați strigat!”

Abia acum, vocea gravă, ca de procuror la susținerea unui rechizitoriu, a dirigintelui N. M. Ionescu răsună peste clasa amuțită într-o așteptare temătoare, în care eu am descifrat și un anume ton de satisfacție:

„Iurașcu, Mihăiță, Rădulescu și Voiculescu, mergeți imediat la cancelarie.”

Auzindu-l, îmi revenise în urechi același glas și același timbru pe care l-a avut cu prilejul viscolului din iarna precedentă. Ne anunțase sobru că a doua zi cursurile se suspendă, iar, la reacția mea copilăroasă, de a striga în clasă: „Uraa! mâine nu venim la școală”, m-a fulgerat cu privirea, tunând:

„Iurașcu, nu uita ce origine socială ai! Țara e la greu și tu te bucuri!”

Atunci când grupul nostru a intrat în cancelarie, aici se aflau deja elevi din celelalte clase, aliniați în lungul peretelui, cu fața către directorul Ozias Bernștein care părea că numai pe noi ne mai aștepta.

„Ați fost chemați să vă comunic că, începând de azi, nu mai aveți voie să frecventați cursurile acestei școli. Faceți parte din categorii sociale care nu trebuie să cunoască secretele subsolului țării noastre, ca viitori tehnicieni. Vă veți retrage cât mai repede dosarele, pentru a căuta acum, la începutul anului de învățământ, alte școli medii tehnice care vă pot primi.”

Acest personaj sinistru și la înfățișare, purtând ochelari cu lentile groase și ramă neagră, a ajuns apoi director general în Ministerul Minelor, pentru ca, după puțini ani, împreună cu familia și ale sale multe neamuri, să țină neapărat a cunoaște la fața locului și pentru totdeauna, și secretele subsolului „Țării Făgăduinței”, de unde își trăgea de fapt obârșia.

Eram cu toții 19 băieți și fete, copii cu tot soiul de „bube”, care, cu șmecherii, am fi putut afla cât aur și argint e la noi, de unde se extrage cărbunele sau țițeiul sau cum să folosim busola atunci când suntem pe teren. Am fost depistați la timp, bine că n-am apucat să transmitem dușmanului de clasă sau imperialiștilor de dincolo de Ocean aceste taine!

Mai toți au găsit repede alte școli unde au continuat studiile medii: tehnicieni în Metalurgie, precum prietenul meu, Vifor, „mare pasionat” ad-hoc al cuptoarelor Siemens-Martin, de care, după ani de

grele încercări, s-a putut desprinde, pentru a termina Medicina la Cluj; alții în Metrologie, etalonând aparate de măsură și control, sau în Pielărie, dedicându-se tananților și argăselii pieilor de bovine.

E bine de știut că directorul Giuleanu, al Școlii Medii Tehnice de Metalurgie, avându-l ca elev pe Vifor, devenea, peste câțiva ani, rector al Conservatorului de Muzică din București, avându-l ca student pe fratele prietenului meu.

Ce pregătire avea de fapt acest om? Era metalurg? Se recalificase ca muzician?

Nici una, nici alta, nici nimica, ci doar, ca atâtea alte mii de nulități, era un ordinar slujbaș al Partidului, activist de profesie și, ca atare, ... conducător prin vocație!

Din ziua aceea, n-am mai intrat în clasă. M-a căutat, în schimb, secretarul UTM al școlii, care mi-a cerut imperativ să aduc, a doua zi, carnetul roșu, cu litere aurii.

„Dă-l încoa”, mi-a ordonat, aproape smulgându-mi-l din mână. Îl pierdusem cu mult mai repede decât îl căpătasem, cu un an înainte, la garajele „Leonida.”

Însă cu mine s-a procedat altfel: am vrut să-mi iau dosarul pentru a-mi căuta norocul în altă parte dar, la îndemnul și cu susținerea scrisă a școlii (totuși!), am înaintat la Ministerul Învățământului un memoriu de revizuire a hotărârii. După audiențe și alte reveniri, refuzul definitiv a sosit abia la mijlocul lunii noiembrie, atunci când nu se mai admitea vreo înscriere la altă școală. An pierdut!

Nu puteam sta pe drumuri, tata era fără pensie, cu operația de decolare de retină neizbutită, iar mama, care făcuse un curs de specialitate, abia fusese angajată, prin grija prietenului bunicilor mei, profesorul Emil Crăciun, ca laborantă de Anatomie patologică, la Institutul „Victor Babeș”, pe un salariu minim dar cu drept de cartelă. Catinca, și ea exmatriculată din liceu, lucra deja la Comitetul Geologic, în Laboratorul de Geochimie.

Principală sursă a familiei rămăsese pensia de urmaș a Mameimari, inițial tăiată și ea, dar redată prin insistențele foștilor colaboratori și elevi ai bunicului. La 15 ani de la moartea sa, doctorul Dumitru Noica nu mai era considerat indezirabil în ochii stăpânirii.

Iată-mă deci, în decembrie 1952, intrat în câmpul muncii, ca ajutor de calfă la cooperativa „Micii Meseriași Metalurgiști”, de pe Calea Călărași. Lucram într-un atelier improvizat în două camere, în fundul curții unei case tip-vagon, locuită, ca mai toate în această zonă, de familii de evrei.

Drumul de acasă până în centru îl făceam cu tramvaiul 20 care, pe atunci, pleca de lângă restaurantul „Bufet” (operă a lui Ion Mincu, deschis odată cu sărbătorirea celor 40 de ani de domnie a Regelui Carol I, în 1906.)

Traseul urma Bulevardul Filantropia, Str. Dr. Felix, Piața Buzești (azi desființată, unde se afla un magazin de cravate, „la Nichi”, de care eram foarte mândru întrucât, chipurile, eram patronul!), Str. Sfinții Voievozi (azi Occidentului) și intra pe Bulevardul Lascăr Catargiu, prin Str. General Manu. De aici, urma artera principală Nord-Sud a orașului, împreună cu liniile 4 și 19, iar, după traversarea denumită în continuare „la Brătianu”, deși statuia fusese de mult demolată, coboram la stația „Spitalul Colțea”.

Pe străduțele întortocheate ale vechiului centru comercial, de-a lungul unor clădiri vechi și obosite - majoritatea cu obloane de mult închise și ferecate pe diagonală cu drugi ruginiți - și a Școlii de Metalurgie (de lângă actualul Liceu comercial „Nicolae Kretzulescu”), ajungeam, în câteva minute, la locul de muncă.

Aici se confecționau mici piese din bronz sau alamă, prototipuri de aparate de măsură și greutate pentru balanțe analitice. În atribuțiile mele, pe lângă tăiatul la bomfaier sau pilirea la menghină a diverselor piese, intra și măturatul șpanului de la strunguri, la sfârșitul zilei de muncă dar, mai ales, onorarea zilnică a comenzilor „celor mari”, cu pâine, salam și figări de la prăvăliile din cartier.

Se refugiase aici o lume tare pestriță: meșteșugari din cartierul Văcărești-Dudești, foști proprietari de mărunte ateliere mecanice sau bijutieri, chiar și un redactor de la Radiodifuziune, cucoane mai dichisite, cu cine știe ce biografii „păcătoase”.

Mulți dintre ei aveau actele depuse pentru plecarea definitivă în Israel și n-ar fi găsit un loc de muncă mai potrivit, până la obținerea mult doritului pașaport. Găseau astfel o minimă sursă de existență dar și dreptul la cartelă pentru alimente și haine. Da, pâinea neagră, singurul tip, zahărul și uleiul dar și săpunul sau paltonul-loden se obțineau în cantități și la intervale de timp riguros stabilite, pe bonuri divers colorate, de la roșu A (muncă grea) până la negru E (pensionari.)

Responsabilul centrului de pâine din colțul străzii noastre era Nicu Alexandrescu, fostul patron al cârciumii „La bolta rece” (azi redeschisă într-un local nou din cartier); cu unul din băieții lui fusesem coleg de clasă și, adeseori, seara, ajutam familia să lipească cu cocă sutele de bonuri de 1x1,5 cm fiecare, pe coli de hârtie grupate pe culori, care se înaintau a doua zi la secția comercială a Primăriei. Funcționari bine plătiți aveau apoi sarcina să verifice dacă totalul bonurilor prezentate de fiecare centru corespundea exact cu cantitatea de pâine ce fusese livrată. Orice diferență era considerată vânzare pe sub mână și acuzația de speculă rezulta de la sine.

În primăvara anului 1953, câteva săptămâni înaintea fastuosului Festival al Tineretului și Studenților de la București, mizeria alimentară bătea toate recordurile, pentru ca, măcar în timpul prezenței atâtor străini, să se poată revărsa belșug de marfă și de sortimente în magazine. Procedul potemkiniadelor sovietice din anii '30 fusese învățat rapid și se aplica oricând și oriunde, oferindu-se mereu aceeași auto-iluzionare a fericirii maselor.

Eram trimis după cumpărături în zona Piața Sf. Gheorghe, unde vadul comercial era mai bogat. Mă așezam, cuminte, la coadă, pentru câte o franzelă albă (mare noutate la acea vreme!), aceasta fiind și un produs de panificație necartelat. După ce o înghesuiam în fundul

sacului, acoperită de ziare sau ambalaje, luam loc la o altă coadă din apropiere, plin de emoția de a nu fi depistat cumpărând încă o franzelă. Oamenii din jur vânau din ochi pe cei care, luând de două ori, îi puteau văduvi pe ei de pâine, chit că și ei, la rândul lor, ar fi făcut oricând același lucru.

De câte ori nu m-am trezit scos în pumni și apostrofat cu expresii ca „mic speculant” sau „dați-l afară pe excroc”! Fugeam cu ce apucasem să cumpăr, măcar să nu-mi smulgă din mână punga. Cu salamul sau cârnații (nu se vindeau mai mult de 200-300 grame de fiecare persoană), se întâmpla la fel.

Întors la atelier, cu marfă mai puțină față de cea comandată, primeam și acolo bruftuluielile șefului și ale meșterilor. Le înșiram mâncarea pe bancul de lucru, împreună cu banii necheltuiți, și-i lăsam pe ei să se certe cum să și-o împartă.

Luna martie a aceleiași an fusese marcată de moartea lui Stalin, eveniment care, cu naivitatea de atunci, am crezut cu toții că va însemna începutul sfârșitului.

De la imaginea care tapeta mai toate clădirile publice la orice manifestare oficială, din fiecare birou de instituție, sală de clasă sau manual de școală, de la emisiunile și textele ditirambice de la radio sau din presă, să-l vezi deodată pe năsalie înconjurat de flori și de figurile descompuse de durere ale acoliților - nu putea fi bucurie mai mare!

Într-una din acele zile, alergăturile mele de comisionar m-au găsit lângă Spitalul Colțea, chiar în momentul final al ceremoniei de la Mausoleul din Moscova când, proapăt îmbălsămat, „Marele Titan al popoarelor” urma să fie culcat lângă bunul său amic, Vladimir Ilici, fără a bănuși că, peste puțină vreme, atât de iubiții săi discipoli îl vor scoate de acolo, dosindu-l undeva, lângă zidul Kremlinului.

Trepădușii de la noi s-au conformat și ei urgent la noua indicație: Orașul Stalin a redevenit Brașov iar statuia, monstruoasă prin dimensiuni și grotesc, a lui Boris Caragea, de la intrarea în Parcul

Herăstrău, a dispărut într-o noapte, după ce, seara târziu, ca să fie ferită de curiozitatea prostimii, fusese înconjurată cu panouri protectoare, din rogojină. Șeful acestui șantier ad-hoc, ce a durat câteva ceasuri, a fost răsplătit a doua zi, fiind numit ministrul Construcțiilor.

Până atunci însă, timp de 3 minute, sirenele de pe acoperișurile blocurilor, rămase încă funcționale de pe timpul bombardamentelor, au vuit peste tot orașul iar, ca semn al supremului onor, se decretase că tot ceea ce mișcă în oraș - mașini, tramvaie, trecători - vor înțepeni în poziția în care se găseau. Nu se afla niciun milițian în spatele fiecăruia dar teama de a face un pas, neavând habar cine te putea remarca și denunța, începând chiar cu vecinul de trotuar, paralizase întreaga mulțime. Lumea a reînceput să umble abia odată cu încheierea sinistrului șuierat.

Nu cred că poate fi imaginată o altă formă mai eficientă de terorizare în masă, fără urmă de brutalitate, unanim și tacit acceptată și, ca atare, de-o slugărnice înjositoare!

Cu această frică devenită normalitate eram deja obișnuit din familie, când tata încerca să prindă seara câteva cuvinte, printre pârâiturile bruiajului, de la Radio Londra sau Vocea Americii. Era ora la care, mai peste tot, se închideau ferestrele, se puneau perne sau saltele la ușile despărțitoare ale locuințelor în care se trăia la comun, când copiilor le era interzisă gălăgia vârstei.

Având serviciul în continuare, după anul școlar de întrerupere, am reluat cursurile serale la L.B.9 (denumirea de atunci a Liceului „Spiru Haret”), care se desfășurau între orele 18-21,30, ele fiind accesibile numai oamenilor muncii dornici să obțină statutul de absolvenți de „școală medie de cultură generală” (termenul de „liceu teoretic” fusese proscris!).

Pentru a intra în clasa a IX-a, am dat, la începutul anului, câteva examene de diferență pentru materiile ce nu se predaseră în primul an al școlii medii tehnice.

Eram de departe cel mai tânăr din clasă, unii depășiseră 30-35 de ani, o bună parte erau căsătoriți, poate aveau și copii. Toți veneau, seară de seară, pentru a-și încheia, cu trudă și la vârste înaintate, studiile generale și a căpăta, la sfârșit, „diploma de maturitate” (deși erau maturi de multă vreme!), fostul bacalaureat, astfel încât să poată nădăjdui la o altă funcție și la un salariu mai bun.

Unul dintre cei tineri era cunoscutul campion național, înotătorul Vladimir Marchițiu; nu știu de ce aterizase aici (poate era „pătat”, ca și mine?). Mai erau acolo câțiva funcționari mărunți, de la diverse instituții dar și Mihăilă, șef de sală la restaurantul „Trocadero”, de lângă Universitate, foarte mândru să ne primească, dacă i-am fi călcat pragul pentru câte o bere cu mititei.

Pe cel mai în vârstă, deci și cu problemele cele mai dificile pentru a mai asimila noi cunoștințe, nu-l pot uita: era căpitanul DGSM Spiridon Ștefârță (nume coborât parcă din personajele cazone ale lui Gh. Brăiescu), gras ca o butie, mereu în uniforma gri, și care, la sosirea în clasă, își saluta colegii cu mâna la chipiu și, numai după aceea, îl agăța, cu maximă grijă, în cel mai îndepărtat colț al cuierului de pe perete.

Pe înțelesul tuturor, inițialele de mai sus desemnau Direcția Generală a Serviciilor de Muncă, o armată paralelă, în care erau recrutați toți feciorii cu „tinichele” la dosar, cărora le era interzis să facă parte din „armata populară” (ca și cum ei ar fi aparținut altei etnii!). Aceasta constituia, de fapt, principala forță de muncă gratuită și disciplinată, trimisă pe cele mai grele șantiere ale Patriei: baraje, irigații sau drumuri.

Despre manuale și cursuri amintesc doar două „perle”. Un an întreg de învățământ la Geografie a fost dedicat URSS, cu cele 16 republici unionale și cu pomelnicul a nu știu câtor altele autonome. Așa am aflat de cea Evreiască, înjghebată tocmai pe malurile Amurului, cu capitala Birobidjan, și nu mă dumiream ce dor de ducă o fi avut acest neam, a doua oară după fuga din Egipt, ca să ajungă taman lângă granița cu chinezii...

Altă nestemată se găsea în cărțile de Fizică și Chimie, unde toți, dar absolut toți savanții renumiți ai acestor domenii, fuseseră, de-a lungul secolelor, numai ruși! Doar pentru disocierea electrolitică a apei nu s-a găsit înlocuitor și, iată de ce, imaginea în peniță a lui Svante Arhennius se găsea singură, pierdută între zecile de figuri ale lui Lomonosov, Țiolkovski, Lodâghin, Butlerov. Am pierdut șirul celorlați...

Cam așa se forma, în anii '50, cultura generală cu care absolvenții urmau să rămână după terminarea celor 10 ani de studii.

„Ce cauți aici, bă puță, printre noi? Du-te la zi, acolo e locul pentru mucoși ca tine!”, îmi spuneau, ironic, colegii, atunci când soseam în clasă direct de la atelier, în pantaloni scurți și cu sandale, înfulecând din mers sandwich-urile pregătite de mama încă de dimineată.

Nu ne împărtășeam necazurile, diferența de vârstă și de biografii nu avea cum să ne apropie, iar, la terminarea orelor, ne risipeam cât mai repede spre casele noastre.

N-aveau de unde ști că tocmai asta îmi doream și eu dar că eram în posesia unei adeverințe emisă de Administrația Financiară, prin care „numitul” eram încadrat în categoria socială IV, cu precizarea suplimentară, infamantă, „are casă naționalizată” - ca și cum, pe lângă faptul că nu fusese a mea, odată confiscată cu trei ani în urmă, verbul mai putea fi conjugat la prezent!

Într-adevăr, populația era împărțită în patru categorii sociale:

a I-a - muncitori și țărani colectiviști;

a II-a - funcționari, salariați de stat;

a III-a - mici meseriași, liber profesioniști;

a IV-a - criminali de război, membrii fostelor partide politice, chiaburi, proprietari de case naționalizate etc.

Dar, într-o zi, am chiulit de la cursuri pentru un motiv insolit.

Regretului pentru lipsa unei culturi muzicale, de care povesteam în primele pagini, i-am pus capăt, pentru prima dată, la 16 ani. Fără radio sau discuri de patefon acasă, îmi satisfăceam setea de cunoaștere

citind din mers afișele concertelor de la Atheneul Român; aflasem astfel că erau 9 simfonii beethoveniene și 41 mozartiene dar mă fascinau mai cu seamă acele lucrări ce purtau o anume titulatură, cu care intraseră în nemurire: „Neterminată” lui Schubert, Simfonia „cu clopote” a lui Saint Saëns sau uvertura „Coriolan.”

Într-o zi, pe drumul de la serviciul nesuferit spre școala impusă, mi-au căzut ochii pe afișul anunțând programul unui dirijor polonez, dedicat lui Ceaikovski și care se încheia cu simfonia „Patetica”.

Poate că încărcat de efuziunile tinereții, de sensibilitatea romantică a momentului, am simțit că, dacă lucrarea fusese denumită astfel, însemna că de acea muzică aveam nevoie ca de aer și că în ea îmi va putea găsi ecoul dorit starea mea sufletească.

Nimic nu mi-a stat în cale! La casa de bilete, mai erau doar câteva locuri libere, în rândurile din față, cu prețul de 11 lei (salariul meu lunar era de 180 lei).

Neavând la mine decât 7 lei, am alergat acasă, spunând că trebuia să cumpăr de urgență încă două manuale care nu se găsesc în librării. Mama s-a grăbit să-mi dea banii necesari și, într-un suflet, am ajuns înapoi, intrând în sală cu câteva momente înaintea apariției dirijorului.

Mă simțeam stingher în fastuoasa sală cu brâu vișiniu, în spatele căruia fusese ascunsă privirilor fresca istorică a lui Costin Petrescu. Eram așezat alături de oameni în vârstă, îngrijit îmbrăcați, într-un spațiu feeric iluminat, complet diferit de ceea ce aveam în închipuire: în neștiința mea, credeam că orchestra va cânta din spatele cortinei iar spectatorii vor audia în întuneric muzica dorită...

Cred că în deschiderea programului a fost strălucitorul „Capriciu italian”.

Cât de plină mi-a fost inima la terminarea concertului!

Totul mă fascinase: amploarea orchestrei, urmărirea pe viu a interpreților și a instrumentelor, eleganța dirijorului dar, mai presus de toate, acordurile simfoniei care răspuseseră din plin nevoii mele

de frumos și de evadare, chiar și vremelnică, din grobianismul cotidian.

N-am mărturisit acasă adevărul, știam că, în plus, față de ceea ce trăiam cu toții zi de zi și de teama permanentă pentru necunoscutul de mâine, această „evadare” le va prilejui alor mei doar griji suplimentare. Nu aveau nevoie de altele în plus!

Dar, începând cu acest moment, muzica va intra cu deplin temei în viața mea.

De cum mi-a permis punga, am făcut abonamente la concertele duminicale, am aplaudat cunoscuți soliști români sau străini și m-am bucurat de fiecare dată când puteam achiziționa discuri cu interpretări celebre.

În ultimul an de Facultate, profesorul de Zăcămintă, Aurel Mastacan, meloman convins, motiva absențele de sâmbătă ale „chiulangiilor”, dacă aceștia îl convingeau că fuseseră la repetiția generală a Filarmonicii, unde intrarea generală era 3 de lei.

Azi, cu mijloacele performante ale tehnicii, Matei a preluat pasiunea și a pus bazele unor întregi colecții de CD-uri cu muzică, în celebre interpretări, care îmi astâmpără cât de cât ceasurile de singurătate și care îmi aduce, și la anii mei, aceeași binefăcătoare alinare în suflet.

Furat de amintiri frumoase, am sărit peste multe momente din viață, așa că mă întorc la perioada în care întruchipam încă viitorul „om nou”, îmbinând fericit cartea cu producția.

Continuând serviciul, peste vară, mă pregăteam ca, în toamna următoare, să urmez cursurile serale la aceeași școală, care avea avantajul că se afla în apropierea casei din Bulevardul Dacia.

Iată însă cum o mărunță întâmplare, cu totul neașteptată, poate schimba de la un moment la altul mersul lucrurilor.

Tanti Lili încerca de mai multă vreme să vândă câteva rafturi de bibliotecă din lemn de stejar furniruit, care nu-și mai găseau locul

alături de toate boarfele cu care venisem și noi, abia adunate în pripă, în cele trei zile acordate pentru evacuarea din strada Porumbaru.

Spre terminarea anului școlar 1953/54, cu telefon prealabil, s-a prezentat un amator care, apreciind mobila, a cerut o păsuire de câteva zile. A spus că va reveni cu un răspuns definitiv. Rezum, în linii mari, dialogul purtat cu mătușa mea:

„Îmi vine ușor, este în drumul meu zilnic la Liceul Cantemir.”

„Sunteți profesor acolo?”

„Da, doamnă, sunt profesorul de istorie Bădina; mă interesează rafturile pentru numeroasele cărți de acasă, cărora nu le găsesc un loc potrivit.”

„Domnule profesor”, îngână, sfioasă, Tanti Lili „și eu am un nepot care este îndrăgostit de Istorie dar, săracu’, merge la școala serală, neavând voie să urmeze cursuri la zi, ca toți copiii de vârsta lui.”

„Când vin data viitoare la dumneavoastră aș dori să-l cunosc, să aflu exact despre ce e vorba. De un an încoace, s-au mai schimbat lucrurile, mă voi interesa.”

Ce-am mai criticat-o pe biata Tanti Lili pentru vorbele astea, aruncate unui străin:

„Să vezi ce-o să pătesc acum, poate mă scoate și de acolo dacă se apucă ăsta să-și bage coada.”

Teama de a vorbi și nesiguranța zilei de mâine puseseră zdravăn stăpânire pe felul meu de a judeca; păgubosul dicton *Doamne ferește-ne de mai rău* ajunsese să mă obsedeze.

Ca să nu lungesc vorba, câteva zile mai târziu, profesorul Bădina mă anunță să mă prezint cu actele la directorul Oisie Șafran, la L. B. 11 (fost și redevenit Liceul „Cantemir”), în vederea analizării dosarului.

Cu inima cât un purice, mă aflu în fața unui om între două vârste, cu câteva smocuri firave de păr blond în jurul cheliei lucitoare. Fața era netedă, perfect rotundă, marcată de ochelari cu ramă subțire, aurie, în spatele cărora se putea descifra privirea severă a conducătorului.

Am aflat, mai târziu, că aparținea unei familii de vechi intelectuali evrei, tatăl său fiind rabinul șef al cultului mozaic din România. Profesorul Bădina era și el prezent în cancelarie și asta m-a liniștit puțin.

„Ai de dat examene de diferență (nu mai știu la care materii) pentru a trece de la cursul seral la cel de zi și a putea frecventa aici clasa a X-a. Cu o săptămână înaintea începerii cursurilor, te prezinți la tovarășul director adjunct Bialocur (basarabean, dar ce nume!, temut de numeroase generații anterioare de liceeni), pentru a-ți comunica datele exacte. Bună ziua!”

Cred că am ieșit cu spatele din cancelarie, atât eram de emoționat.

Nu-mi venea să cred! Să pot reveni la forma normală de învățământ? Nu mai sunt vinovat că tatei i s-a confiscat casa și că am fost evacuați, fără a primi niciun adăpost? Asta însemna că puteam urma sfatul mai bătrânilor mei colegi de școală serală, care tot nu pricepeau ce căutam printre ei? Oare sinusoida mea atinsese punctul minim și intra acum pe o ramură crescătoare? Va dura oare?!

Peste o lună, mi-am încheiat activitatea ca ucenic. Și, dacă n-am acumulat cine știe ce experiență în cei aproape doi ani, am cunoscut, în schimb, puțin mai devreme decât era normal, ce înseamnă duritățile vieții.

Ultima clasă de liceu m-a găsit alături de băieți cu 1-2 ani mai tineri dar, pe atunci, asta nu reprezenta un handicap. Deși, ulterior, fiecare ne-am îndreptat spre bresle diferite, unii mi-au rămas prieteni, pe alții i-am urmărit mai de departe în evoluția profesională cu performanțe merituose, în țară sau în străinătate.

Singura întâlnire la care am participat, atunci când au fost sărbătoriți cei 10 ani de la absolvire, mi-a confirmat părerea (întărită și după facultate) că, odată părăsită școala, cu foarte rare excepții, relațiile se subțiază până la rupere și că revederile, aparent spectaculoase, îmbracă tot mai mult poleiala formalismului. Regret că

spun asta, contrar părerilor aproape unanime, dar mie aceste manifestări mi-au lăsat cel mai adesea un anume gust amar...

La terminarea, în sfârșit, a studiilor medii, după numeroasele întreruperi și schimbări de profil, am fost atras inițial de Istorie dar mi-am dat repede seama că nu era un domeniu accesibil categoriei sociale din care făceam parte.

Am ales Geologia, știind despre ea câte ceva din anul de școală tehnică, dar și cu gândul naiv la frumusețea munților, la bucuria drumețiilor, a necunoscutului naturii și pentru a nu mă regăsi într-o activitate lipit de scaun sau de aparate. M-am înșelat în ambele păreri căci, pe firul anilor, această meserie nu a însemnat doar excursii pe timp frumos iar munca de birou mi-a oferit suficiente momente de satisfacție.

După prima practică de student, pe Valea Teleajenului și la poalele Ciucașului, am privit cu teamă avizierul facultății, la începutul noului an de învățământ. Dacă, singur sau cu alții, figurez iar pe o listă de exmatriculați?

Din fericire, nu s-a mai întâmplat nimic. Ca și sora mea, ne-am putut continua studiile liniștiți, până la absolvire; casa naționalizată nu mai interesa pe nimeni.

Acum, sub tăișul ghilotinei proletcultiste, cădeau capetele celor care colindaseră pe străzi în noaptea de Crăciun, a celor care citeau filosofie indiană sau a feciorilor de preoți, precum prietenul meu, Valentin Țepordei, al cărui tată, preotul și profesorul de Religie, Vasile Țepordei, redactorul ziarului *Raza*, din Chișinău, între 1941-1944, cunoscuse îndeaproape pustiurile siberiene, fiind unul dintre primii intelectuali basarabeni arestați imediat după 1944 de către agenții sovietici, pe o stradă din București, și condamnat de justiția bolșevică la 25 ani detenție la Vorkuta, dincolo de Cercul Polar.

Pe măsura eliberărilor treptate, începând după moartea lui Stalin, și-a revăzut soția și băiatul după 9 ani, fără a fi știut nimic despre ei decât cu câteva luni înaintea revenirii în țară.

Catinca a urmat Facultatea de Chimie a Universității București, ocupându-se în domeniul chimiei organice, în special de problema coloranților. Unul din locurile ei de muncă a fost vestitul ICECHIM, unde distinsa „director general, savanta de renume mondial” îl chema la ordine, în biroul ei somptuos, pe Ministrul Industriei Chimice, în timp ce-și sorbea ceaiul fierbinte adus cu limuzina la ora convenită, direct din bucătăriile sterile ale Comitetului Central. Nu stătea acolo mai mult de 1-2 ceasuri, după care secretara chema de urgență pe cele câteva prietene intime din Institut și înfulecau împreună prăjiturile rămase neatînse.

În ceea ce mă privește, la Facultatea de Geologie tehnică, pe care am urmat-o, fiind una din cele patru facultăți ale Institutului de Mine, cursurile se țineau în clădirea fostului Liceu de Fete „Regina Elisabeta”, din strada Știrbei Vodă (unde acum se află Conservatorul). Existența unui al doilea Institut de Mine, la Petroșani („viitorii ingineri, cât mai aproape de locul de muncă”), a făcut ca acela din București să fie desființat în 1958 iar studenții a trei facultăți din cele patru, împreună cu cadrele didactice, să fie transferați cu arme și bagaje în Valea Jiului!

Facultatea noastră, având parte de profesori eminenți, valori reale ale geologiei românești, dintre care mulți academicieni, în frunte cu președintele Comitetului Geologic, profesorul Macovei (a cărui simplă apariție în sală, precedat și urmat de pleiada de asistenți și conferențieri ce îl însoțeau la cursul de Stratigrafie generală, constitua un eveniment), a determinat „pe cei de sus”, într-un real moment de înțelepciune, să nu destrame acest nucleu pedagogic de elită.

Ca urmare, doar noi am rămas în București, fiind mutați, cu colecțiile de probe și laboratoarele, la Institutul de Petrol și Gaze, în fostul sediu al Liceului de Fete „Regina Maria”, din strada Vasile Conta. (Abia acum constat că, poate nu întâmplător, am fost, în continuare, legat de instituții de învățământ cu nostalgic iz monarhic.)

Dar, de această clădire, mă leagă amintiri încă din anii 1945-47.

Pe atunci, împreună cu sora mea, Catinca, făceam parte dintr-un grup de copii de vârsta noastră care, în sala de gimnastică de la demisol, luam lecții săptămânale de dansuri populare românești, sub îndrumarea exigentă a doamnei Anca Berindei-Hillard. Eram îmbrăcați în costume naționale autentice, de la opinci cu nojițe până la căciulă sau clop, cumpărate de părinții noștri.

Nu țin minte dacă grupul intitulat „Brăulețul” s-a manifestat și în public, prin spectacole; oricum, imediat după reforma învățământului din 1948, toată această frumoasă inițiativă s-a spulberat, mai ales că au început arestări masive în lumea burgheziei, iar printre victime s-a numărat și profesoara noastră, împreună cu soțul ei, care era de origine engleză.

Practica de student, de o lună sau o lună și jumătate, o făceam la sfârșitul fiecărui an de studii, în funcție de specificul principalelor discipline predate: Geologia generală și Stratigrafia, la Mâneciu-Ungureni, pe valea Teleajenului (anii I și III), iar Mineralogia, la Ocna de Fier, lângă Reșița (anul II). În vara anului IV, plecam, fiecare separat, la faza de teren, pentru lucrarea de diplomă repartizată în vederea susținerii Examenului de Stat, denumire ce desemna Licența de odinioară.

Perioadele de practică, cu atmosfera de tabără a sălilor de clasă din școlile primare ale satului, transformate ad-hoc în dormitoare, cu hainele agățate deasupra capului, în cuie bătute de-alungul pereților, cu mâncarea la grămadă, deși cam „pe puncte”, gătită la bucătăria improvizată din curte, - erau o noutate insolită pentru noi, bucureștenii, care nu eram obișnuiți cu regimul de cămin al colegilor din provincie.

În vara anului III, la Mâneciu, atunci când ne răzbea foamea, dincolo de halva și biscuiții cumpărați de la cooperativă, unii dintre noi, cu ceva bani de acasă, luam uneori cursa de seară până la Văleni, la cca. 20 km, pentru a ne desfăta, pe terasa restaurantului din centru, înfulecând câte o friptură, ca în vremurile bune, și golind clasica „baterie”, adică o sticlă de poșircă pe eticheta căreia era mențiunea

„din podgorii renumite”, împreună cu sifonul ce trebuia adesea să fie bine scuturat ca să țâșnescă în pahar.

În grupul de doi-trei prieteni, cu care eram, întrevedeam, în acele ceasuri, viitorul omenirii ca și pe al nostru, cu alți ochi, mai ales când, cu vioara sa zdruncinată, Villy, țiganul, ne dădea ocol, știind că, indiferent de repertoriul atacat, tot picau câțiva lei de la „domnii ingineri”.

Cu greu ne urneam să nu pierdem ultima cursă de noapte și să ajungem înapoi în tabără.

Pe parcursul facultății, băieții au avut și obligația „satisfacerii serviciului militar”- terminologie prețioasă și, vorba lui Molière, ridicolă, asemenea acestei Instituții a armatei pentru care, indiferent de istoria ei, n-am simțit vreodată o minimă chemare.

În anii II și IV, programul prevedea câte o zi de teorie pe săptămână (timp în care fetele se plimbau vesele, dar nu știu dacă și singure!, în Cișmigiul de alături), urmate de câte două luni de aplicații genistice la Deva și la Râmnicu Vâlcea, după terminarea perioadei de practică studentască.

În afară de cretinismul alergării cu masca pe figură („am dat comanda de nor nuclear, tovarăși elevi”, zbiera căpitanul de instrucție) sau de justificarea ofițerului de serviciu, într-o dimineață, că „acele găuri din bucățica de unt din farfuriile voastre sunt de la viermii din carne, nu de la unt, deci puteți mânca liniștiți” nu-mi amintesc de nimic mai mult și nici plăcere nu-mi face să mai pomenesc acest subiect.

Doar stupidele versuri ale unei melodii create ad-hoc, cântate cu năduf la prânz, când ne întorceam la unitate, plini de praf, cu tălpile sângerânde, deși învelite în obielele înfundate în cizmele de mucava, ne mai ridicau cumva moralul:

„C'est le piston, c'est le piston
Qui fait marcher la machine
C'est le piston, c'est le piston
Qui fait marcher tout en rond. ”

„Ce-s cuvintele asta, tovarăși elevi?; cântați *Armată populară, armată din popor*, hai executarea”, reacționa, indignat, căpitanul.

„Este cântecul partizanilor francezi în lupta cu hoardele hitleriste”, răspundeam mândri, la care comandantul nu mai avea replică. În regulamente nu fusese prevăzută o asemenea situație...

La sfârșitul practicii din 1958, m-am oprit, pentru câteva zile, la proprietatea din Scăieni, la nord de Ploiești, a surorilor Lucia, Viorica și Andreea Anghel, rude îndepărtate, din neamul Noica, nepoatele scriitorului simbolist Dimitrie Anghel, și care, printr-un joc fericit al soartei, putuseră păstra cele câteva hectare de vie, împreună cu livada care înconjură casa părintească, din capul dealului.

Pe vremea tinereții lor, cele trei surori studiaseră Conservatorul și se afirmaseră, cu mai mult sau mai puțin succes, în atmosfera „des années folles”, pe scenele din Paris ori de pe Coasta de Azur, în opere gen „Mam’zelle Nitouche” sau „Periccola” lui Offenbach dar și în șansonete lansate de Joséphine Baker și Maurice Chevalier.

Din volumul scriitorului Vlaicu Bârna, *Biografii și auto-biografii*, despre cafeneaua Capșa și braseria Corso din anii interbelici, am găsit următoarele rânduri:

„*La Corso* (localul se afla lângă Atheneul Român, demolat odată cu lărgirea pieții Palatului Regal - n.a.) *am văzut pe Leni Caler, pe Jean Moscopol și pe surorile Anghel, ale căror glasuri marcaseră un debut răsunător la radio.*”

Deși nemăritate, au avut parte fiecare de o viață personală bogată, ceea ce le-a conferit, la vârste înaintate, o permanentă bună dispoziție și putere de muncă.

Cu egală îndemânare, mereu binedispuse și fredonând câte o melodie, vedeai pe Viorica și pe Andreea mulgând vaca, săpând în vie sau hrănind păsările. Localnicii, dintre care unii ajutau și ei la întreținerea gospodăriei, vorbeau cu drag și respect de ele iar, încă de la gară, puteai fi îndrumat care e drumul cel mai scurt pentru a ajunge „la Domnișoarele.”

Se organizaseră împreună spre a oferi, vara, pe durate de câte 2-3 săptămâni, condiții excelente de găzduire și hrană pentru cunoscuți care petreceau, pe sume modeste, zile tihnite, departe de tumultul și căldurile Capitalei.

Cu ani în urmă, mai fusesem acolo cu Catinca, într-o vacanță de vară școlară când, după confiscarea moșiei Știubei-Orăști, părinții noștri au făcut nu puține eforturi pentru a ne oferi zile de aer curat și o atmosferă destinsă, chiar dacă nu eram într-o societate din generații apropiate.

Revenit, de data asta ca student, deși cel mai tânăr dintre oaspeți, mă simțeam fascinat de acest mediu de oameni subțiri, fără etichetă sau snobism, în schimb, cu bunuri și proprietăți pierdute, amintindu-mi a avea de melancolia neputinței, din datchele rusești ale lui Cehov sau Turgheniev.

Mai toată ziua se desfășura în lecturi, scurte plimbări, degustări de poame pârguite și boabe timpurii, sieste prelungite, urmate fie de animate comentarii ale unora, despre tot ce se putea prinde la posturile de radio mai puțin bruiate decât la București, fie de tăceri prelungite ale altora.

Pe verandă, după cină, la lumina blândă a plafonierei cu gaz, cu bătaie pe mijlocul mesei dar filtrată prin cretona abajurului, lăsând în penumbra discreției pe jucători, se încingeau, seară de seară, partide de cărți.

Jocurile poker și bridge nu erau prea gustate de oamenii acestei lumi a trecutului. Vechiul și mult mai accesibilul pinacle concentra, în schimb, atenția: jucau, de regulă, perechi, unele regăsindu-se an de an, sincronizându-și chiar programul estival în funcție și de această, doar aparent minoră, preocupare. Punctele fiecărui tur erau înscrise pe bloc-notes și urmărite cu acribie până la atingerea râvnitelor 101 câștigătoare, victoria fiind cu atât mai valoroasă atunci când se prindea câte „un hand” iar adversarii nu apucaseră nici măcar să etaleze, valoarea cărților din mână fiindu-le dublată în sens negativ.

Cei tineri sau neștiuitorii își continuau șuetele *sotto-voce*, pe fotoliile de pe margine.

Uneori, ardoarea cartofilor era întreruptă de câte o improvizație de trio-uri sau duete din „Povestirile lui Hoffmann” cu care surorile Anghel ne răs fățau, amintindu-și, cu mărturisită plăcere, de îndepărtate decenii.

Ca noutate politică, la ordinea zilei se afla conflictul naval din Marea Chinei: cele două insulițe, Quemoy și Matsu, pe care Goliathul de la Pekin le revendica de la Davidul taiwanez.

Conflictul părea să se extindă și, ca spânzuratul de funie, cei câțiva domni și doamne prezente își susțineau cu vehemență, seară de seară, argumentele speranțelor copilărești că „acesta este începutul sfârșitului” până ce, ademeniți ușor de preludiile unui somn binefăcător, abandonau tema și se retrăgeau pe rând, cu sfeșnicele totdeauna la îndemână, către așternuturile îmbietoare, pregătite de gazde.

Sub impresia acestei atmosfere de care, treptat, mi-a făcut plăcere să mă las furat, am scris câteva rânduri pe care, și după atâta timp, memorându-le, le adaug acestor însemnări:

Abia trezit din somn de mândrul soare,
De cum răzbate-n zori prin geam lumina
Mă scol și-alerg la debit după ziare
Să văd ce s-a mai petrecut în China.

Coloane-ntregi de știri, comunicate
Cu analize senzaționale
Și scrise toate-n caractere late
Stârnesc pe loc discuții generale.

Doar eu, retras, încerc să văd anume
Cum se produce blocada din Quemoy.
Și-aud astfel ca un ecou prin lume

Speranța că-n curând scăpăm și noi ...

Naivitate? Bătrânii din jurul meu aveau dreptul la ea, le făcea chiar bine, le mai ametea necazurile. De altfel, în acei ani, toate generațiile, cu mai mare sau mai mică emoție, trăisem momente politice care, până a ne lămuri că stârneau idealuri deșarte, ne îndepărtau, pentru scurt timp, de mizeriile zilnice.

Dar mie, cu încercările vieții de care avusesem deja parte și care, desigur, mă vor aștepta din plin în continuare, asemenea himere nu-mi erau îngăduite. Și nu m-am lăsat pradă lor de atunci încolo, chiar dacă optimismul mi-a fost credincios tovarăș de drum.

În anii studenției, s-a întezit campania antireligioasă începută de mult și organizată, pe termen lung, de specialiștii ideologi ai Comitetului Central.

Furia politrucilor și a distinselor cadre universitare din domeniul științelor sociale s-a manifestat mai ales după colindele cântate de grupuri de studenți pe străzile bucureștene și în fața anumitor ambasade, în pragul Crăciunului din 1956, atunci când euforia zilelor fierbinți de la Budapesta încă nu se stinsese complet, profitând și de neglijența „organelor” de pe traseu, care nu luaseră imediat „măsurile operative”.

În mărețele „planuri de măsuri”, s-a stabilit, de la o zi la alta, închiderea a zeci de mănăstiri, tinerii - călugărițe sau călugări - fiind siliți să intre în viața laică. Se prevedea împiedicarea elevilor și a studenților să accedă în biserici, mai cu seamă în pragul marilor sărbători creștine; cât pentru militarii în termen, era interdicere totală.

Cretinismul mergea până acolo încât mănăstirile noastre, cu picturile exterioare celebre în toată lumea, erau denumite, în prospectele de turism, „monumente de artă medievală” iar anunțurile matrimoniale din ziare, de la „Mica publicitate”, informau că ceremonia (care?!) va avea loc, de exemplu, în str. Monetăriei 4 sau

Calea Victoriei 168, adică la adresele poștale ale Bisericilor Mavrogheni sau Sf. Vasile.

În schimb, în apropierea Paștelui și a Crăciunului, „se băga” în prăvălii ceva făină, drojdie sau pungulițe cu vopsea, ba chiar și cofrajele cu câte 30 ouă, multe din ele sparte!, dar, pentru care, oamenii se băteau cu cele mai puțin creștinești mijloace...

Stupiditatea acestei campanii îmbrăca însă și aspecte grotești.

În licee și universități, se organizau reuniuni obligatorii, taman în noaptea Învierii, începând cu ora 21. Pe catedrele sălilor de clasă, se aflau la discreție franzele grosolan tăiate și felii de parizer „Krakauer” sau de salam „Torpedo”, cu nelipsitul borcan de muștar, și, din care, cei ce nu ținuseră post, în special „căminiștii”, se înfruptau hulpav, direct de pe hârtia de ambalaj. (Nu mai știu cine le cumpăra, probabil se adunau banii de la fiecare.)

Ușile de la intrare se încuiau până după miezul nopții, când năvăleam în fugă spre bisericile din apropiere, pentru a mai putea cânta, alături de credincioși, „Hristos a înviat!”, după ce dansasem pe coridoare rock și cha-cha, în ritmurile benzilor de la magnetofonele cehești Tesla sau cele est-germane Gründig.

Religia era considerată obscurantism, a gândi diferit întreținea Partidului teama permanentă a pierderii din mână a tinerei generații (ca și cum ar fi stăpânit-o vreodată, altfel decât în himericile strategii de educație comunistă!) Tocmai acest tineret umplea bisericile la denii, ca să nu mai vorbim de preotul chemat la oficierea cât mai discret posibil a nunții, în apartamentul de bloc al unui membru de partid care-și însura odorul, sau de cei doi brazi cumpărați, în special de activiști și de cadrele militare, dintre care unul era pentru Crăciun, garnisit discret, în casă cu perdelele trase, al doilea rămânând la vedere, chezaș, pe balcon, pentru a fi folosit abia de Anul Nou.

De fapt, străbunul Moș Crăciun devenise brusc Moș Gerilă, motiv pentru care românul șugubăț îl poreclise ... Crăcilă! Ce să mai spunem de atmosfera din instituții, în primele două zile de Crăciun, atunci când picau la mijlocul săptămânii: pe mese, se deșertau, de la

prima oră, pachetele aduse de acasă: cozonaci, tot soiul de „porcărele”, damigene și pahare de vin iar din birouri nu auzai decât colinde la casetofoane.

Vai de lume, dacă tocmai atunci aveai de rezolvat vreo urgență problemă de serviciu!

Principală grijă a șefului de atelier unde aveam să lucrez mai târziu - arhitect cu frumoasă cultură generală, amator de muzică barocă dar entuziast UTM-ist și instructor de pionieri în tinerețe, devenit disciplinat membru de Partid la maturitate - era ca asemenea momente delicate să se desfășoare în birourile cu geamurile spre curtea interioară și nu în cele de la fațada traseului prezidențial de pe Calea Victoriei.

„Măi, măi”, exclama el îngrijorat și părintește, neavând cum acționa altfel: „faceți cum vă rog eu, că-i mai bine pentru toți.” Era însă atent ca, discret, să se numere și el printre noi, la consumarea bunătăților.

Toate aceste mărețe preocupări pentru formarea unei *Hitlerjugend* românești s-au dizolvat, pe rând, într-o crasă neputință; totuși, până în ultimele zile ale dictaturii, a rămas interzis trasul clopotelor la bisericile din zona centrală și în apropierea reședințelor din cartierul Primăverii.

Degeaba s-au zbatut politrucii (câtă pâine albă au mâncat în acest timp, din belșug!) căci, într-o hartă recentă a celor 265 de mănăstiri ale țării, se precizează că 70 dintre cele închise samavolnic în cadrul acestei politici deliberate au fost reînființate imediat după 1990!

Ce-or fi devenit aceștia dar și adepții lor, oportuniști prin excelență, unii cu certe virtuți intelectuale și valoroase lucrări publicate, cadre universitare de socialism științific sau alte forme de ateism, mercenari ai îndoctrinării care au îmbrățișat o specialitate pe cât de jalnică, pe atât de dovedit inutilă, chiar și pe termen scurt? Cel puțin, unul dintre ei a simțit nevoia autopenitenței târzii, călugărindu-se în ultimii ani de viață.

Câțiva dintre colegii mei din primul an veniseră de peste hotare.

Cel mai în vârstă, cred că avea vreo 40 ani, se numea Topuzidis Lazaros, ofițer grec din gherilele comuniste ale lui Marcos, în timpul războiului civil din 1949-1951, condamnat la moarte în contumacie și adăpostit la noi cu tot onorul și favorul, asemenea atâtor alții de aceeași teapă. Odată cu aceștia, sosiseră și mii de copii orfani sau părăsiți, care au găsit aici casă și masă, făcându-și o bună parte din educație.

De peste 3 ani în țară, prinsese ceva românește, avea un ochi de sticlă care-i marca strania înfățișare de care nimeni dintre noi nu s-a putut apropia; nu știu ce dispoziții oculte îl repartizaseră, la bătrânețe, să afle tainele pietrelor de pe pe meleagurile noastre. Brusc, în primăvara anului 1956, decretul general de amnistie de la Atena i-a readus pe toți aceștia înapoi, în Mama Ellada.

Un grup mai mare, cu care am fost colegi până la terminare, l-a constituit cel al albanezilor și nord-coreenilor, care, asemenea multor străini de la alte facultăți, au urmat studii universitare în România. Sosiseră în țară cu câteva luni înainte, pentru a prinde cât de cât limba română, și-mi amintesc că, încă din primul an, se descurcau foarte bine, pentru extrem-orientali cu atât mai onorant. Locuiau în cămine separate de ai noștri și se bucurau de vacanțe în condiții cu totul deosebite, în stațiunile de pe litoral sau de la munte.

Din păcate, pe durata practicii de teren, „săracii” de ei trebuiau să împartă cu noi, băștinașii, mâncarea de cazan și paturile metalice cu saltele de paie din căminele locale, unde eram cazați în cele 1-2 luni de activitate.

Unul dintre coreeni, ce-i drept, cel mai frumușel, cu figură aproape europeană, se îndrăgostise de o colegă, blondă spălăcită, dar, oricum, amorul era reciproc și părea de lungă durată. Nu era singurul caz, ce-i drept! Dacă nu atunci, când?

Ei bine, de starea de fapt a fost înștiințată Ambasada, care a decis ca bietul Kim (i-am uitat celelalte două nume) să regăsească imediat „Țara dimineților liniștite”. Nu știu dacă cei doi au putut măcar să mai

întrețină o corespondență și, mai ales, cât de „călduros” a fost întâmpinat tânărul romantic, odată ajuns la destinație!

Albanezii ne-au fost mult mai apropiați, fiind, în primul rând, europeni.

Jucam pe ruptelea fotbal cu ei și mergeam adesea la cârciumă, după câte un examen mai al dracului. De Inaete Rama, singura fată, brunetă și isteță, cu nume tare plăcut (de aceea îl și țin minte), s-a îndrăgostit nebunește un prieten și tare greu le-a fost amândurora la ceasul despărțirii definitive.

Odată reîntorși acasă, au lucrat cu toții în domeniul geologiei dar se pare că unul dintre ei a cercetat-o prea intens și, ca urmare, a fost mazilit, pentru ani buni, de către tovarășii lui Enver Hodja, ajungând vagonetar într-o carieră de cuarțit. Ar fi rămas până la capăt acolo dar, noroc de cele întâmplate și la ei după anii '90, omul a redevenit inginer, din păcate, în apropierea vârstei de pensionare.

Tuturor le-am pierdut urma încă de la absolvire, cu excepția unuia dintre ei, datorită unei plăcute surprize.

Într-o seară din primăvara anului 1992, primesc acasă un apel telefonic. Ridicând receptorul, aud o limbă română corectă, dar evident a unui străin care-și caută cu greu cuvintele. După ce-i confirm numele și răspund afirmativ că sunt inginer geolog, corespondentul meu își declină identitatea:

„Eu sunt Tosca Ismail Haidar, din Tirana, fostul tău coleg de facultate, îți mai aduci aminte de mine?”

„Aa, da, desigur”, am răspuns uimit, deși doar numele îmi mai spunea ceva, figura nu i-o mai rețineam; „ești în România? cum ai dat de mine?”

Îmi spune că vorbea din Albania și că rugase pe cineva din Ambasada lor din București dacă poate găsi numele meu în cartea de telefon. Își amintise de mine, fiind singura legătură pe care încerca s-o reînnoade după mai mult de 30 de ani, și mă ruga să aflu posibilitățile de a se opera la un anume specialist oftalmolog de la noi. I-am

furnizat cu plăcere, peste câteva zile, toate detaliile necesare dar, până la urmă, n-a venit, intervenția putând fi amânată.

În schimb, o neprevăzută deplasare pentru o săptămână în Albania, cu noul serviciu, mi-a oferit prilejul, în 1995, de a-mi revedea colegul.

Bucuria a fost reciprocă. Invitat seara, acasă la el, într-unul din clasicele apartamente de bloc socialist cu care eram, din păcate, prea bine familiarizat, am stat singur cu el la masa pe care se aflau tot soiul de bucate pregătite de soția și fiica acestuia. Urmărindu-ne pe furiș, din bucătărie, prin ușa lăsată crăpată, lăsau discret în colțul întunecat al camerei alte bunăătăți, în măsura în care era nevoie.

Nici la sfârșitul întâlnirii noastre de câteva ceasuri, nu mi-a fost dat să le fiu prezentat sau să le văd măcar la față. Înainte de a-mi lua rămas bun și a-i mulțumi gazdei, din pragul ușii, le-am zărit totuși pentru o clipă: se așezaseră amândouă la masă și mâncau cu poftă ceea ce rămăsese.

Mai e nevoie să precizez că amicul Tosca Ismail Haidar era și rămăsese un musulman dreptcredincios?! Însemna că tot efortul lui Hodja & Co pentru crearea „omului nou” și, odată cu acesta, mai dihai decât la noi, de interzicere totală a practicării oricărui cult religios, fusese zadarnic; bisericile, ca și moscheele, într-o țară cu 70% populație musulmană, au fost închise timp de peste 25 de ani sau chiar demolate, preoții creștini, ca și imamii și muezinii, au fost obligați să-și caute de lucru, dacă nu cumva au umplut până la refuz închisorile. Și toate astea ... la ce bun?

Mi-a fost dat să asist la scene ce m-au dus cu gândul la epoca de după terminarea persecuțiilor creștine, sub domnia împăratului Constantin cel Mare. Am văzut astfel slujbe desfășurate în sala de sport a unei școli din Tirana unde, pe unul din pereți, panoul cu coș de baschet făcuse loc unui altar improvizat și, pe pardoseală, o mulțime de oameni în genunchi, îndrumați de un bătrân prelat revenit din tăcerea surghiunului, reînvățau semnul crucii ca și cuvintele rugăciunii „Tatăl Nostru”.

Nu m-am mirat nici că pe trotuarele din fața caselor, oamenii ieșeau zi de zi și expuneau la vânzare, înșirate pe ziare și colbuite de foiala trecătorilor, tot soiul de obiecte și haine adunate din locuință. N-am urmărit dacă se și încheiau tranzacții dar imaginea acestei lumi nevoiașе, care-și căuta disperată, cu impresionantă demnitate, supraviețuirea, se adăuga atât de numeroaselor simboluri tragice ale unui regim politic pe cât de absurd pe atât de inuman, oficial dispărut dar cu sechele de lungă durată...

În această țară săracă, izolată și cufundată încă mai adânc decât noi în noroiul dictaturii paranoice, în care se depășise cu mult pragul totalei autarhii, am mai avut revelația unui aspect cu totul inedit: la intersecțiile rutiere importante, în Capitală sau în restul țării, cât și pe toate zonele de relief dominante, se aflau amplasate sute, poate chiar mii, de cazemate supraterane din beton armat, de diverse dimensiuni, pentru adăpostirea a 2-10 oameni; mărimea ambrazurilor trăda numărul și calibrul gurilor de foc ce fuseseră între timp demontate. Erau menite să intre imediat în acțiune atunci când „dușmanul” (de la odioșii imperialiști americani până la tot atât de odioșii trădători sovietici ai cauzei comunismului, cărora micuțul frate le găzduise, decenii de-a rândul, submarinele, în portul Durres, din inima Mediteranei) ar fi îndrăznit să atenteze la independența țării.

La sfârșit de mileniu, marele popor chinez rămăsese singurul prieten de nădejde al ultimului auto-închipuit apărător al stalinismului din Europa, până când, din plictis sau dintr-un dram din îndelungata sa înțelepciune, l-a părăsit și el.

Să revin însă acolo de unde am întrerupt firul povestirii, adică la terminarea studiilor universitare.

După prezentarea, cu succes, în sesiunea iunie 1960 a lucrării de Stat, intitulată „Posibilitatea realizării unei acumulări hidroenergetice pe Valea Doftanei, în Cheile Brebului”, am primit diploma de inginer în Geologie tehnică și Hidrogeologie la timp, deoarece, curând după aceea, și acest institut bucureștean a fost desființat, în favoarea celui

din Ploiești, iar Facultatea de Geologie tehnică, comasată cu cea de Geologie-Geografie, de la Universitate.

Ca urmare a acestor măsuri administrative de tip „struțocămilă”, în care „înțelepții” noștri conducători, robi ai lozincilor votate la plenarele PCR, au fost întotdeauna maeștri neîntrețuți, au urmat ani buni de învățământ superior, în acest domeniu, cu discipline de cercetare și de pedagogie ce trebuiau îmbinate, peste noapte, cu cele strict tehnice, spre a crea absolvenți cu diplome heteroclite.

Din fericire, treaba asta n-a mai afectat pe eminenții noștri dascăli, din care majoritatea se pensionaseră și care s-au bucurat, pe drept cuvânt, până la sfârșitul vieții, de stima generațiilor de studenți care le trecuseră prin față, cărora le-au condus atâtea și atâtea lucrări de licență sau de grade post-universitare, pentru care au coordonat excursii științifice de succes, studii de teren sau cercetări de laborator încununate cu rezultate adesea deosebite.

Nu închei cele câteva rânduri despre dâșii fără a aminti figura academicianului profesor Gheorghe Murgeanu, conducătorul lucrării mele de diplomă.

Era, pe drept cuvânt, *un charmeur*, prin ținuta impecabilă în care apărea în fața studenților, eleganța cu care ținea țigara între degete (întotdeauna englezească și fără filtru!), vocea graseiată, inimitabilă (poate și datorată ascendenței franceze materne), ca să nu mai vorbesc de mustața *sel et poivre*, asemenea sprâncenelor stufoase și părului bogat, ușor ondulat natural. Nu fusese căsătorit, locuind până la sfârșitul vieții împreună cu două surori, în casa bătrânească din Strada Virgiliu nr.17, ulterior demolată, împreună cu o mulțime de alte gospodării învecinate, pentru a face loc alinamentului inform de blocuri socialiste de pe artera Știrbei Vodă.

Prestanța pe care i-o dădea recentul titlu de academician, conferit atunci și profesorului de Mineralogie-Petrografie, Alexandru Codarcea, și celui de Zăcămintă, totdată și rectorul nostru, Nicolae Petruțian, ne impunea cu atât mai mult admirație și respect, împreună cu sentimentul de mândrie că le eram studenți.

În al doilea semestru al primului an, era obiceiul unei aplicații pe teren, de două zile.

Fenomenelor de Geologie dinamică de pe Valea Doftanei, cu alunecări active, desprinderi din versanți și forme de eroziune, le era dedicată prima zi; următoarea se desfășura, mult mai comod, pe Valea Prahovei, unde admiram brânele Caraimanului, conglomeratele de Bucegi și tectonica spectaculoasă a Stratelor de Sinaia.

„Conu’Jorj” considera că, spre sfârșitul primului an de studii, ar trebui să recunoaștem de la distanță anumite roci sau minerale caracteristice, astfel încât își formase reflexul de a pune fiecărei serii, în același loc, cam aceleași întrebări. Pe unele le știam de la colegii mai mari dar câteodată apăreau și surprize.

Așadar, în primăvara anului 1956, ne aflam în practică, împreună cu domnul profesor Murgeanu, și tocmai coborâserăm din autobuz, la intrarea în parcul din centrul orașului Sinaia. Rezemat de gard, în timp ce noi ne grupasem cuminți în fața lui, după ce și-a aprins țigara, învăluindu-ne în primele rotocoale aromate de Chesterfield, pune una din întrebările sale binecunoscute:

„Cu ce este acoperită clădirea cea mare din spatele meu? Pentru fete un baton de ciocolată, iar pentru băieți, o țigară englezească!”

Ne holbăm la clădire, schimbăm între noi priviri mirate, dăm din umeri dar niciun răspuns!

„Cum? Chiar nimeni dintre dumneavoastră nu-mi poate spune?” (Se manifesta elegant și prin modul de apelare, fără a fi în niciun fel prețios.) „Vă apropiați doar de examenele sfârșitului de an!”, vine și amenințarea rău prevestitoare.

Pauza penibilă a continuat câteva clipe până ce, într-un acces de curaj nebunesc, se aude o voce tremurând de emoție:

„Tablă, dom’ profesor!”

„Cum te cheamă pe dumneata, tinere?” (N-avea cum să cunoască după nume pe toți cei peste 50 de studenți ai cursului de Geologie generală.)

„Ionescu Luca Aristide Titus”, vine răspunsul și mai stins al ardeleanului, convins de acum că și-a semnat sentința la apropiatul examen.

„Ionescu-Luca-Aristide-Titus”, reia intenționat, cu pauze, și ușor ironic profesorul: „nu este păcat că mama și tatăl dumnilă te-au dat să înveți Geologia ca să-mi dai un asemenea răspuns?”, după care, întorcându-se încet cu privirea spre clădirea cu pricina, rămâne mut în fața evidenței.

Falnicul hotel „Palas”, operă a arhitectului Paul Smărăndescu datând din 1912, găzduise ani buni copii greci refugiați la noi. Nu mai era în circuitul public, cred că și parcul fusese parțial închis. Ei bine, chiar în iarna de dinaintea prezenței noastre la Sinaia, colonia fusese desființată, hotelul era în renovare iar minunatelor plăci de ardezie de odinioară le luase locul o tablă încă proaspăt vopsită, cu miniul lucind în soarele amiezii.

Profesorul Murgeanu l-a sărutat pe amândoi obraji pe colegul nostru (devenit un excelent geofizician) care părea acum și mai rușinat decât înainte; râsul a fost general iar ciocolata și țigările, atâtea câte au fost, s-au împărțit cu dărnicie.

Despre o a doua persoană, îmi voi permite să vorbesc menționându-i numele doar cu o inițială, să zicem, doamna profesoară X.

Motivele se vor afla la sfârșitul relatării.

Ne preda o disciplină greoaie, necesitând multă memorare. În ciuda acestui fapt, era extrem de plăcută, cu zâmbet prietenesc și căldură în glas, ceea ce o apropia de studenți și conferea orelor sale de curs un caracter mai puțin rigid. Înaltă, având în jur de 50 ani, cu ținută mândră, cu păr negru, bogat, cu ochi căprui și vioi, întruchipa, pentru mine, personificarea unei frumoase românce.

În primii ani după absolvire, aveam obiceiul - și nu eram singurul - să merg seara la Facultate, atunci când știam că, după terminarea cursurilor, voi întâlni pe unii dintre foștii profesori, pentru

plăcerea de a le povesti despre locul de muncă și despre cum aplicam câte ceva din cele învățate de-a lungul anilor de studenție.

Era, totodată, o minimă dovadă de respect și recunoștință a proaspătului absolvent, având și dascălii dreptul să cunoască și să se bucure că truda nu le-a fost în zadar, contact uman care azi cred că e de domeniul utopiei.

Doamna X era dintre profesorii care ne asculta de fiecare dată, cu real interes, iar noi eram mândri dacă ne și puteam lăuda cu câte un proiect la care participam efectiv, chiar și în calitate de ingineri stagiați, pe durata primului an de activitate.

Într-una din seri, m-a întrebat cu mai multă insistență despre unul din consilierii care coordonau lucrările geologice importante în curs și pe care-l întâlneam la ședințele de avizare, unde eram uneori prezent. Era o personalitate binecunoscută în specialitatea sa, cu multe lucrări publicate și, deși pensionat, era solicitat aproape zilnic, câteodată și în deplasări pe teren, împreună cu șefii de proiect.

Știam că-i fusese studentă și că apoi lucrase, împreună cu dânsul, la începutul carierei didactice, așadar mi-a făcut plăcere să-i pot da vești proaspete despre activitatea sa. Pentru anume considerente, și pe dânsul îl voi numi „domnul profesor Y”.

Spre sfârșit, în atmosfera degajată a dialogului și, intuind că puteam aborda deschis cu dânsa și subiecte mai delicate - deși niciodată nu avusesem schimburi de păreri politice cu vreunul din cadrele didactice -, i-am pomenit despre cele aflate de la unii colegi de serviciu mai în vârstă decât mine, că poate..., dar cu totul întâmplător..., auziseră și ei la rândul lor..., dar nu erau deloc siguri..., că, de mult, în tinerețe, la un moment dat..., domnul profesor Y ar fi avut ceva atracții...legionare, dar că oricum n-a fost niciodată mai mult decât un simplu și discret ... simpatizant!

Am tot învățat cuvintele, ferindu-mă a spune mai apăsător lucruri despre care nu eram sigur, și de teamă să n-o afecteze pe interlocutoarea mea, în simpatia ce-i purta fostului dascăl. Cu atât mai mult deveneam confuz cu cât, pe măsură ce încercam a-mi duce ideea

până la capăt, urmăream cu vădită îngrijorare schimbarea faciesului doamnei profesoare X; privirea blândă devenise, treptat, dură, pătrunzătoare și trăsăturile feței i s-au crispat.

Aproape bâlbâit, am încheiat cu greu fraza, așteptând îngrijorat reacția; sigur că nu putea fi una favorabilă.

Jena mea s-a dovedit însă pe cât de stângace pe atât de greșită, căci iată care i-a fost răspunsul, cu glas ferm și ochii țintă spre mine:

„Cum adică discret simpatizant!? Eram lângă dânsul când dădea comanda la coloană!”

Aceste cuvinte, spuse dintr-o suflare, mi-au revelat o taină greu de anticipat: încercând, copilărește, a minimiza valoarea și funcția proaspătului cadru universitar, domnul Y, la o mare manifestare studențească de la începutul anilor '30, descopeream în doamna X, care îl admira și acum, o tot atât de entuziastă adeptă a mișcării, pe vremea când aceasta era încă mânată de idealuri de dreptate socială și de corectitudine.

Deși cred că mi-a înțeles jena, cuvintele mele alambicate însemnaseră, în percepția dânzei, o încercare, chiar dacă nevinovată, de a-i știrbi mândria cu care-și amintea, și peste decenii, de un crez de la care, iată, nu abdicase nici astăzi. N-am comentat cu nimic răspunsul, zâmbetul cald i-a revenit iar atmosfera a reintrat imediat în normalitatea colocvială.

I-am sărutat mâna la plecare, cu același respect, dar, din felul în care a strâns-o pe mea, am realizat că-mi acorda deplină încredere asupra păstrării acestei taine.

Dincolo de mormânt, i-o păstrez și astăzi.

Anii de serviciu

Ca pe fiecare din cei 13 absolvenți a secției de Geotehnică și Hidrogeologie, mă preocupa noul loc de muncă, din lista ce se afișase. Ni se spusese că aveam dreptul să optăm în funcție de ordinea de intrare la Comisia de repartizare.

Pe vremea aceea, facultățile comunicau din timp ministerelor numărul absolvenților, pentru fiecare specialitate, și primeau, în timp util, locurile de muncă disponibile din instituțiile subordonate acestora. Niciun absolvent nu rămânea fără serviciu în meseria sa, chiar dacă locurile de muncă aveau condiții cu totul diferite de la un caz la altul. Nimeni nu era șomer, nici nu avea voie să fie! Motiv pentru care, nu întâlneai inginer, economist sau lingvist umblând prin instituții cu geanta încărcată cu cosmetice, hăinuțe de copii sau stilouri, pentru a-și câștiga existența din comisionul de vânzare, așa cum aveau să se petreacă lucrurile mai târziu!

Eram clasat al doilea, loc foarte onorant, mai ales că la media finală se adăuga câte $\frac{1}{2}$ punct celor care avuseseră o activitate meritorie în UTM sau la Uniunea studenților.

Eu strălucisem prin absență în ambele și e momentul să mărturisesc aici că, la doi ani după smulgerea carnetului, odată cu exmatricularea - așa cum am pomenit mai înainte -, colegul din clasa a X-a și prietenul, Nini Constantiniu (a cărui dispariție timpurie o regret mereu), fiind atunci secretarul pe clasă al organizației, m-a îndemnat să mă înscriu din nou și să declar cu seninătate în formularul cererii că n-am mai fost nicicând UTM-ist.

„Nu știi când îți poate prinde bine și ăștia habar n-au ce și pe unde ai mai fost înainte; dă-i drumul imediat!”

Așa am făcut dar, afară de faptul că, până la 28 ani - limita de vârstă -, am tot plătit cotizația de câțiva bani lunar, nu mi-aduc aminte să mă fi ales cu ceva.

Fiind și asta una din prețioasele indicații, și anume ca tinerii ingineri să lucreze la început direct pe teren, majoritatea locurilor listate erau șantiere de explorări miniere sau obiective industriale în execuție.

Lucrarea mea de diplomă se afla pe lista de proiecte a „Întreprinderii de Cercetări și Studii Energetice” - ICSE-București, unde, pe parcursul elaborării ei, pentru obținerea datelor necesare, am găsit o atmosferă deosebită, dacă n-ar fi fost decât faptul că o bună

parte dintre consilierii și șefii de proiecte aparțineau încă strălucitei generații de ingineri ai societății „Gaz și Electricitate”, din perioada interbelică.

Se pare că și cei pe care i-am cunoscut acolo au fost mulțumiți de munca mea și, dacă puteam fi eu cel repartizat acolo, cu atât mai bine pentru mine, sediul se afla la doar zece minute de mers pe jos de Bulevardul Dacia. Dar asta depindea de opțiunea primului intrat la Comisia de repartizare.

Ajuns în fața listei afișate pe ușă, citesc intrigat: „ICSE-Șantier Măgurele”, adică un baraj despre care auzisem că era prevăzut a începe dar habar n-aveam unde se află.

„Ăștia sunt totuși, mi-am zis, dar ce ghinion să mă trezesc de la început într-un fund de țară!” Eram pe punctul de a căuta altceva pe tabel, când mă aud chemat în sală, imediat după ce șefa de promoție, Veronica Crețan, a ales, după cum era și normal, singurul loc în București, anume la Comitetul Geologic.

Cu delegatul Ministerului Energiei Electrice prezent, am putut schimba repede, la intrare, câteva cuvinte în șoaptă.

„Unde e acest șantier Măgurele?”

„Vezi-ți de treabă, nu e niciun șantier, am dat adresa Șoselei Măgurele, din cartierul Ferentari, unde e depozitul nostru de piese și utilaje. Vei lucra în sediul din centrală.”

Oh, binecuvântată și permanentă minciună socialistă! I-am mulțumit cu un zâmbet larg după care, la întrebarea șefului Comisiei, răspunsul meu că aleg „șantierul Măgurele” a venit fără vreo ezitare. Important era că pe hârtie se respectase indicația de partid, nu mai interesa pe nimeni că realitatea era cu totul alta!

Am lucrat cu plăcere în secția de Geologie inginerească din Strada Vasile Lascăr 3-5, nu numai datorită mediului plăcut constituit din oamenii cărora le-am devenit coleg dar și pentru că am avut șansa să fiu cooptat repede într-un colectiv legat de una din cele mai spectaculoase lucrări care s-au realizat în anii '60 în țară și care, având fazele de proiectare practic încheiate, urma chiar în acel an să înceapă.

Amenajarea complexă a râului Argeș avusese numeroase etape de studii încă din anii interbelici. Acum proiectul prevedea construirea unui baraj de 165m. înălțime, cotelat la acea dată printr-cele mai înalte din lume precum și a primei centrale subterane din țară, cu dimensiuni apropiate sălii de sport Floreasca. Un întreg ansamblu de tunele și galerii vor conduce apele numeroșilor afluenți în lacul de acumulare Vidraru care se întindea până la poalele versanților sudici ai munților Făgăraș. Complexitatea geologică a zonei, amploarea excavațiilor subterane și posibilitatea de a urmări avansarea lucrărilor au constituit o reală atracție pentru tânărul inginer pasionat de meserie și de care niciunul dintre colegi n-au avut parte la locurile lor de muncă.

Aveam, ce-i drept, parte de șefi și de îndrumători severi și exigenți, de o calitate profesională și umană deosebită, cu care, uneori, neglijența sau comoditatea mea au intrat în conflict, dar de care am rămas legat sufletește încă mulți ani după schimbarea locului de muncă.

Din generațiile mai vârstnice, în întreprindere, se aflau ingineri geodezi și topometri din armată. Unii fuseseră pe front, în linia întâi, până la cotul Donului; disciplina programului de lucru impusă de către aceștia echipei de teren (majoritatea, localnici angajați ca zilieri) și rigurozitatea, până la cele mai mici detalii, în planurile elaborate, evidențiau disciplina militară în care se formaseră. Dar erau și foști profesori de liceu, de Geografie sau Științe Naturale, care fuseseră angajați datorită numărului mare de personal necesar pe numeroasele șantiere nou deschise în cadrul programului național de electrificare și care, în urma unor cursuri de câteva luni de recalificare, deveniseră, ad-hoc, „geologi”. Trecuți bine de prima tinerețe, își urmăreau cu conștiinciozitate misiunile încredințate la punctele de lucru, deși handicapul unei alte pregătiri profesionale își spunea adesea cuvântul.

Adevărații geologi, absolvenți ai Universității sau inginerii geologi de la Facultatea din care proveneam și eu, nu-i considerau pe aceștia ca făcând parte, cu adevărat, din breaslă. Motiv pentru care,

cu discretă ironie, erau botezați „trompeți”. La defilările de 1 mai sau 23 august, obligatorii pentru toți oamenii muncii, ei erau îndrumați să treacă în față, pentru ca, din goarne imaginare, să vestească sosirea geologilor propriu-ziși!

Pe directorul general îl chema Gheorghe Găină; era un basarabean scump la vorbă și la vedere. De numele său se lega o scenă hazlie, petrecută cu câțiva ani în urmă, pe vremea lucrărilor la barajul Bicaz, scenă povestită cu lux de amănunte fiecărui nou angajat, mai cu seamă că protagoniștii erau în continuare în funcție.

Într-una din convorbirile telefonice uzuale cu șantierul, a avut loc următorul dialog:

„Aici directorul Găină, de la București, cu cine vorbesc?”

„Să trăiți, sunt inginerul Cocoș.”

„Tovarășe, nu-ți permit obraznicii, aflu eu cine ești; cheamă imediat pe șeful de șantier la telefon.”

„Chiar eu sunt șeful de șantier și vă repet, cu tot respectul, că mă cheamă Gheorghe Cocoș.”

Au trebuit câteva explicații suplimentare pentru a se convinge directorul că lucrurile stăteau chiar așa.

După o lună de la angajare, prima mea deplasare, ca proaspăt om al muncii, a fost la Șugag, pe valea Sebeșului. Am stat în gazdă în casa lui moș Traian, cizmarul comunei, invalid, cu picior de lemn, încă din primul război mondial.

Neavând copii, de gospodăria bine rânduită în spatele zidurilor zdravene și a porții înalte de la intrare, avea grijă doar soția sa, ardeleancă vrednică, mereu cu o vorbă bună și zâmbet în priviri.

Venit într-o zi acasă, după o ploaie aspră, de care niciunde nu m-am putut feri, am rugat-o să-mi dea o pereche de încălțări ale soțului, pentru a usca, la marginea plitei din bucătărie, bocancii îmbibați de apă.

Răspunsul ei spontan, rostit cu calm, mi-a dezvăluit impresionantul fond sufletesc al acestei simple țărănci, care-și purta cu demnitate crucea unei căsnicii greu încercate:

„Păi, domnule dragă, nu vezi că Traian al meu își croiește numai pantoful drept?”

Oamenii și așezările de pe aceste locuri mi-amintesc mereu de Lucian Blaga, pe care noaptea încheierii armistițiului din noiembrie 1918 îl surprinde în mijlocul Căpâlnei, sat nu mai puțin falnic, situat câțiva kilometri mai la vale.

Tocmai se aflase de la aparatele de radio cu galenă despre terminarea luptelor și la toate casele s-au aprins luminile, lămpi cu gaz sau simple lumânări, ca în noaptea sfântă a Învierii, iar sătenii au umplut ulițele. Una din ferestre se deschide larg chiar în fața trecătorului care are astfel ocazia să audă vocea plină a unei femei, strigându-și bucuria nemărginită, pe care autorul o consemnează entuziast, la rândul său, în *Hronicul și cântecul vârstelor*: „Trăiască România dodoloață!”, „dodoloață!” desemnând, în limbaj colocvial, ceva dolofan, plinuț.

În exclamația acestei ardelence de munte, ca și în mintea multora, termenul cu iz de alint avea darul unic de a întruchipa ființa scumpă, sănătoasă și împlinită, așa cum era acum țara asta pentru ei, chiar și cu prețul imenselor sacrificii, printre care și cel al lui moș Traian.

La Corbeni, am locuit la familia Turcu, recomandată de un coleg topometru, găzduit și el într-o cameră alăturată. În ziua de 12 decembrie 1960, în prima mea deplasare, ca să parcurg cei nici 200 km, am plecat de dimineață, cu accelaratul de Timișoara, schimbând la Pitești, cu personalul de Curtea de Argeș.

Odată ajuns aici, la prânz, am luat drumul spre marginea urbei unde, ceva mai în spatele mănăstirii, se afla capul de linie *decauville*, din incinta depozitului forestier.

Lumea se aduna cu ceasuri bune înainte, așezându-se care pe unde apuca, ba pe o stivă de lemne, ba pe propriile bocce și își omora timpul îmbucând câte ceva, luând o gură de țuică și tălălăind de zor, căci asemenea satelor izolate de munte, mai toți se cunoșteau sau erau înrudiți. Platformele goale pentru bușteni, ca și singurul

vagon de persoane, erau trase la un peron improvizat, de unde, odată cu lăsarea întinericului și în urma a trei semnale sonore ce spărgeau liniștea locurilor, mica locomotivă cu aburi se puneă în mișcare împreună cu toată fierăria din spatele ei.

Pe la ora 10 seara, împreună cu ultimii călători, coboram în Corbeni, în dreptul căsuței luminate de un lampadar și denumită gară. Dacă mai apărea din beznă și vreun călăreț stăpânindu-și cu greu calul nărraș sau dacă aș fi auzit în jur ceva pocnete de pistol, aș fi crezut că mă aflu într-un decor natural gata pregătit pentru o secvență de film românesc cu cow-boy. N-a fost cazul!

Cu rucsacul în spate și orbecăind prin zăpada proaspăt topită, făcută una cu noroiul uliței, m-am îndreptat spre gazda a cărei casă îmi fusese indicată. Când am bătut la poartă, trecuseră 15 ore de la plecarea din București!

Satul se întindea pe malul drept al Argeșului, fiind, de fapt, o continuare spre sud a Căpățânenilor. După pagubele inundațiilor din 1941, produse de un zăpor de lemne pe vremea plutăritului sălbatic, se construiseră, pentru sinistrați, câteva zeci de case cu două nivele, frumos aliniate pe terasa înaltă a versantului stâng, prolog al sistematizărilor rurale postbelice. Micului cartier, aparținând Corbeniului, i se zisese Antonești și așa îl mai numea lumea și atunci când am sosit pe meleagurile argeșene.

Vagonul de persoane se oprea în Corbeni iar garnitura pleca mai departe, cu același uruit metalic și cu pufăituri stridente, prin defileul Argeșului, de la poalele cetății Poienari și apoi în lungul Țării Loviștei, pentru a ajunge, într-un sfârșit, târziu după miezul nopții, la depozitul principal din Cumpăna. Aici, unde cursul văii se despărțea în Buda și Capra, în lungul cărora se întindeau parchetele de exploatare, până la limita pădurii de conifere, o așteptau buștenii corhăniți și gata fasonați, pentru a fi încărcăți pe platforme. Mânuită cu pricepere de vagonetari rotind, la nevoie, frânele pe porțiunile cu pante mai accentuate sau în curbe, a doua zi, garnitura lua drumul în sens invers și așa se petrecea de când lumea.

Azi, la peste 50 ani de la cele povestite, se mai află în funcțiune pe valea Vaser o singură linie, de 21 km, cu ecartament îngust, pe unde se aduc buștenii, cu aceleași tehnologii de manevră și mijloace de transport, din inima Maramureșului, de la Vișeu de Sus.

A devenit însă o atracție-unicat și pentru străini, oferindu-li-se, pe lângă măreția sălbatică a locurilor - darul Domnului! -, și servicii variate în timpul celor patru ceasuri de călătorie cu „Mocănița”: de la vagoane capitonate, în care se servesc preparate calde și reci prin firma care a preluat afacerea, până la deraierea - se mai întâmplă! - a câte unei platforme și repunerea ei pe șine cu hei-rup-ul tuturor călătorilor.

Cât de departe ne aflăm de vremea primei mele deplasări!

Gazdele mele merită și ele câteva cuvinte.

Ceva mai dezghețat, nea Ilie, era scribălău ocazional la Primărie dar și șmecher cu măsură, asigurând, în faptul toamnei, undeva, în spatele hambarului, povarna de rachiu pentru vecini.

În schimb, coana Safta, gură mare și ușor gușată (ca mulți locuitori din zonă, pe vremea aceea, din cauza apei potabile lipsită de iod), era mai senină cu duhul dar cu frica lui Dumnezeu.

La ei am apucat eclipsa totală de soare din dimineața de 12 februarie 1961, urmărind cu interes comportamentele neașteptate ale orătăniilor din bătătură, în fața acestui fenomen neobișnuit. În ajun, știind că orice ar face și orice rugă ar înălța, eclipsa tot va avea loc, deși o tot asiguraseam că nimic rău nu se va petrece, coana Safta părea totuși îndoită.

După ce am stat toți trei, seara, la taclale, înainte de a mă retrage, cu zâmbet larg, puțin sfios în fața privirii ușor ironice a soțului, a luat ibricul fierbinte, mereu plin, de pe plita sobei, îmbiindu-mă cu încă un păhărel de țuică:

„Hai, domnu’ inginer, să ne mai cinstim o dată, măcar să murim liniștiți.”

Chiar dacă nu era ora cea mai potrivită pentru această tratație, am dat cu convingere paharul pe gât, sperând să-i ofer o geană de încredere că, orice s-ar întâmpla, totul se va încheia fără suferință.

Despre boala cronică a secretomaniei, în comunism, componentă intrinsecă și vital necesară sistemului, am mai vorbit dar reiau subiectul, de data asta cu propria mea experiență, de „om al muncii”. Și asta, atunci când am făcut cunoștință pe viu cu noțiunea de „documente secrete”, cu tot arsenalul de legislație, instrucțiuni și regulamente ce însoțeau această căpușă hipertrofiată ce se materializa în toate domeniile activității economico-inginerești, a administrației publice sau a cercetării științifice.

Departamente, secții sau simple birouri, până și în cea mai mărunță instituție, cu mii de salariați și ierarhii cu funcții și salarii grase, toate erau antene de control și informare zilnică a organelor de supraveghere superioare și, după caz, de represiune.

Acolo se stabilea, cu argumente numai de ei știute, care documentație, raport sau plan devenea, încă de la concepție sau ulterior, deci mult după difuzarea sa, „secret de serviciu”, „strict secret” sau „strict secret de importanță deosebită”, aplicându-i-se, după caz, ștampila botezătoare. În funcție de încadrarea primită, intra pe un circuit special, în anume rafturi de arhivă, cu evidență în catastife diferite, cu măsuri speciale de consultare și, mai cu seamă, de circulație.

Diferite erau și persoanele îndreptățite a folosi aceste documente; cei cu anume „bube” la dosar și, în special, evreii, imediat după ce făcuseră cererea de plecare definitivă, nu aveau voie să-și mai bage nasul în ele. În astfel de situații, trebuiau găsite colegului proscris alte lucrări mărunte, a căror cunoaștere nu risca să aducă vreo atingere securității Patriei.

Atunci când un salariat schimba locul de muncă, serviciul Cadre preciza, în actul de transfer, dacă tovarășul „are acces la documente

secrete”, absența acestei mențiuni făcând adesea imposibilă noua angajare, indiferent de valoarea profesională a persoanei.

Întreaga rețea topografică a țării, la scara 1/25.000, redată pe foi pătrate, fiecare corespunzătoare unei suprafețe de 10/10 km, era secretizată. Cu ele lucram în mod curent la cartările geologice de ansamblu și constituiau baza de plecare a planurilor topografice de detaliu, pe șantierele de execuție a construcțiilor hidrotehnice, a drumurilor sau a sistemelor de irigații.

Mare problemă era atunci când aveam nevoie de ele pe teren.

Ne înscriam din timp, cu lista celor necesare, la biroul de planuri secrete al Institutului, acesta, la rândul său, anunța Comisariatul Militar care trimitea câte doi ostași, cu pistol la brâu și cu o servietă din pânză cauciucată sub braț, în care prețioasele planuri, împreună cu procese-verbale bine șampilate și borderou de însoțire cu numele destinatarului final, erau introduse în plicuri special sigilate cu ceară roșie. Ostașii plecau apoi cu trenul, într-un compartiment separat, fără alți călători, până în localitatea unde se afla Comisariatul cel mai apropiat de locul unde urmau să fie folosite, în cazul meu, la cel din Curtea de Argeș.

Câteodată, nimeream în același tren cu ei și, ajuns la destinație, așteptam cuminte în fața Unității să-și facă datoria, descărcând prețiosul conținut, pe baza altor rânduri de procese-verbale, după care intram, preluându-l, pe baza actului de identitate, a ordinului de serviciu și a mai multor semnături pe angajamente pentru atentă păstrare.

La terminarea misiunii, întreaga operațiune se relua exact în sens invers.

Cine mai urmărea ce făceam după ce ieșeam pe poarta Comisariatului, în următoarele 2-3 săptămâni ale deplasării? Înfundate în porthart, plecam cale lungă cu autobuzul sau, mai rar, cu mașina șantierului, până la Corbeni. Nimeni nu mai avea habar de mine și de prețioasele documente.

Ce se întâmpla în acest răstimp cu ele? Dincolo de treaba concretă pentru care venisem, le puteam fotografia (cu mijloacele tehnice de atunci), mă puteam întâlni cu zeci de dușmani ai poporului, setoși a ști unde să aterizeze parașutiștii, sau să le folosesc - așa cum am făcut-o cu entuziasm de câteva ori - în drumețiile mele făgărășene, cu alți prieteni, prelugindu-mi cu bună știință durata deplasării.

Dar toate astea nu mai interesau pe nimeni. Ca și în atâtea alte situații, în socialism, fetișismul respectării sarcinilor unor acțiuni inutile, puse în slujba unor lozinci devenite de mult desuete, indiferent de banii risipiți, era suprema și unica preocupare la toate nivelurile ierarhice.

De ce inutile și desuete? Deoarece hărți topografice mult mai detaliate, întocmite după ridicări aerofotogrametrice recente, se găseau de mult în orice librărie din Occident; în acest timp, la noi, pe așa zisele ghiduri turistice din librării, relieful se putea intui doar prin diferențele de culoare, de la galbenul deschis al câmpiei la brunul roșcat al culmilor, pe măsura creșterii înălțimii, iar, despre curbe de nivel, nici nu putea fi vorba.

Ca detaliu nostim, întreaga documentație a amenajării Bistriței, de la Bicaz, era îndosariată sub titlul impersonal „Acumularea din Carpații Moldovei, de la cota 465”.

Cred că mureau de ciudă imperialiștii că nu puteau afla nimic!

Într-o bună zi, cu prilejul consultării, în arhivă, a planurilor necesare proiectului la care lucram, m-am trezit punându-i o întrebare, pe un ton familial, unuia din salariații mai mărunți ai „biroului special”, întrebare de a cărei gravitate mi-am dat seama abia după rostirea ei.

„Când o să se termine odată, tovarășe Istrate, cu nebunia asta cu hărțile secrete?!”

(N-am știut niciodată cine erau, nici ce funcții avuseseră, ci doar că majoritatea erau foști securiști sau militari deblocați, eventual

pentru anume mărunte hibe și cărora li se dăduse câte un post calduț, de care se simțeau însă foarte mândri și plini de importanță.)

Aveam să-mi dau seama imediat de prostia spuselor mele, după reacția sa, stupefiată dar, mai cu seamă, indignată. Pe un ton reprobator, cu tremur în glas, mi-a răspuns sentențios:

„Când, tovarășe inginer? Când se va termina lupta de clasă!”

Era la zi omul cu învățământul politic, așa că, de atunci, nu mi-a mai ars de glumă. M-am grăbit să-mi termin treaba și am plecat rapid din birou, să nu-i vină și alte idei.

Noroc că eram în termeni buni cu șeful de Cadre iar, cât despre conducerea Institutului, știam că suntem - în gând! - pe aceeași parte a „baricadei”.

Întâmplarea povestită s-a petrecut în 1967 sau 1968.

Spre finele anilor '80, atunci când „Epoca de aur” ne lumina tot mai tare și plecasem de mult de la acel serviciu, îl recunosc pe tovarășul Istrate, frumos rânduie în fața unei „Alimentara”, la o coadă unde se livrau pungi de câte ½ kg de „tacâmuri” (adică, mai pe înțelesul generațiilor de azi, gheare, capete și crește de păsări).

Am vrut să-l salut și să-l întreb ce noutăți mai are de pe frontul luptei de clasă. Sigur că nu și-ar fi amintit, poate nici nu mai știa cine și de ce i se pune tocmai lui o asemenea întrebare, dar, după preocuparea existențială din privirile-i îngrijorate ca nu cumva să nu apuce pachetul, cred că mi-ar fi răspuns, în același limbaj de lemn, atât de îndrăgît:

„Se ascute tot mai tare pe zi ce trece, tovarășe, nu vezi?”

Să revin însă, depănând câteva crâmpeie din amintirile anilor petrecuți la Corbeni.

Fiind șantier de execuție, urmărirea permanentă se impunea de la sine; iată de ce, au fost perioade în care, abia sosit la București, fericit să-i revăd pe ai mei, să mă bucur de câteva zile de apă caldă sau de răsfățul Mameimari, cu tot soiul de bunătați, dar și de reîntâlniri mult așteptate și companii plăcute la un film bun sau în Herăstrău,

până mult după miezul nopților de vară, găseam noul ordin de serviciu deja pregătit, pentru altă lună de deplasare. Sănătatea tatei nu începuse încă să ne îngrijoreze, astfel încât, chiar dacă puțin amărât, plecam ușor înapoi, regăsind acolo interesul pentru spectaculosul lucrării precum și ambianța plăcută a oamenilor.

N-am pregetat, atunci când puteam, să ne avântăm pe crestele Făgărașilor, cu „șantieriști amatori”. Eram doar la poalele lor iar drumetețiile și întâmplările trăite împreună au legat prietenii durabile. Când ne întâlneam, în București, cu alți colegi de serviciu, răspândiți și ei prin țară pentru mai multe săptămâni, ne adunam, după chenzină, la „Peștera”, cârciuma din Piața Rosetti, fiecare având ceva de povestit, despre colțul de lume de unde venea.

Iată una dintre ele, de care mi-aduc aminte, de fiecare dată, cu egală plăcere și, tocmai de aceea, îi găsesc aici locul potrivit pentru a o trece pe hârtie.

Într-una din primele deplasări în cadrul echipei „Argeș”, am străbătut, aproape o lună, pentru studiile de teren, traseul viitoarelor aducțiuni secundare ce făceau parte din schema de amenajare hidroenergetică a bazinului. Astfel, o parte din debitele râurilor Zârna, Văsălatu, Cernat, Vâlsan, Dobroneagu urma să fie captată și condusă prin galerii subterane de câțiva km în viitorul lac Vidraru.

Drumul de la gara din Curtea de Argeș se făcea cu un autobuz IRTA ca vai de lume, care, de două ori pe zi, avea curse până la Sboghițești, de unde, cu rucsacul plin de haine și conserve și cu nelipsitul ciocan de geolog, mai aveam ceva de mers până la Slatina Nucșoarei, unde trebuia să-mi găsesc o locuință. Oricum, era obligatoriu să mă anunț la Sfatul Popular, cu ordinul de serviciu în mână, ca să explic motivul și durata prezenței mele acolo și, bineînțeles, la cine urma să trag.

Nu mai știu cum am găsit gazda. Se numea Ghica Știrboiu și, în casa lui și a soției sale, am locuit, am mâncat și am lucrat pe hărțile ce le aveam cu mine. Seara, la lumina lămpii cu gaz, am pălăvrăgit

ceasuri întregi și ne-am putut cunoaște, povestindu-ne câte și mai câte, până când soții se retrăgeau, discret, în camera dumnealor.

În acel sfârșit de toamnă a anului 1960, am stat mult la taclale cu Nea Ghica dar niciodată n-a adus vorba despre ce se întâmplase cu puțin timp în urmă, despre teroarea sălbatică a Securității din ultimele confruntări cu partizanii de pe acele meleaguri, despre durerea greu stăpânită a oamenilor, despre tragedia atâtor vieți fărâmate, de familiile definitiv despărțite, dintre care unele erau chiar rudele sale.

Toate acestea, însă, desigur, niciodată chiar pe toate, aveam să le aflăm toți românii, din păcate, mult, mult mai târziu...

La vremea aceea știam încă foarte puțin și n-am îndrăznit niciodată să aduc vorba de ele. Dar, chiar și atunci, cu vorba blândă pe care o avea în glas dar în spatele căreia se ghicea firea dârză de muntean greu încercat, sunt sigur că ar fi ocolit subiectul. Oricât i-aș fi câștigat încrederea, suferința era numai a lor, o purtau cu demnitate și n-aveau cum s-o împartă cu alții, din afară.

Își găsea însă alinarea în povestiri vânătoarești. Una din ele mi-a rămas întipărită în minte, și, spusă molcom, cu harul pe care nu l-am mai întâlnit la alt povestitor, părea coborâtă din cele mai bune pagini ale lui Hogaș sau Brătescu-Voinești.

Pe lângă multe alte îndeletniciri ale gospodarului bine rânduist, cum sunt mai toți muscelenii, Ghica Știrboiu fusese și vânător. Mai mult șoptit din colțul buzelor, aflasem că, asemenea oricărui om cu o flintă bună și ochiul ager, practicasese puțin și braconajul.

Fiind una din zonele de vânătoare preferate ale Regelui Ferdinand, cu foisor la Bahna Rusului, participase la multe vânători, ca însoțitor sau mai mare peste hăitași, și cunoscuse, în acest fel, mulțime de lume aleasă care, la rândul ei, îl prețuia, pe măsura sufletului și corectitudinii pe care o puneă în fiecare dintre faptele sale.

Într-un an, a primit vorbă de la un mare politician din București, care îl cunoscuse ca pe un fruntaș al satului și din expediții anterioare, făcute împreună, că un străin, vânător iscusit, sosește special în

România, tocmai din Anglia, dorind neapărat să cunoască și să vâneze capre negre, despre care a auzit multe și frumoase lucruri dar care nu făceau încă parte din trofee adunate de dânsul, de prin alte colțuri ale lumii. L-a rugat deci să pregătească cum poate mai bine această partidă.

Peste câteva zile, sosește străinul, împreună cu câțiva prieteni, printre care și un român, vorbitor de engleză. Pe nea Ghica, cunosător în ale armelor, l-au impresionat mai ales felurile echipamente și dotări suplimentare cu care au coborât boierii din mașinile care se hurducaseră din greu până să ajungă la destinație.

Oaspeții au fost găzduiți și tratați cu toată grija, așa cum numai el și ai lui se pricepeau să o facă și s-au culcat din vreme, urmând a porni la drum curând după miezul nopții.

Coșuri cu poame proaspete, copane de pui, pâine caldă abia scoasă din cuptor, brânză în coajă de brad și câte alte bunătăți, toate învelite în năframe curate, au fost așezate pe crupa cailor, împreună cu hainele pentru orice vreme și cu tolbele pregătite cu toate cele de trebuință. Cât despre apă rece, aveau doar a umple ploșcile la izvoarele limpezi aflate, din dărnicia naturii, la tot pasul, de-a lungul drumului.

Cu felinarele pregătite, Ghica Știrboiu, împreună cu 2-3 ajutoare de nădejde, au deschis coloana, intrând în pădurea de foioase, apoi străbătând desișul brazilor, pe poteci numai de dânsul cunoscute. Aveau de suit binișor, preț de câteva ceasuri, până să iasă la gol, astfel încât zorile să-i găsească deja ajunși la Lespezi, acolo de unde se deschidea perspectiva asupra căldării de sub Podragu și Viștea Mare, de pe versantul sudic al Făgărașilor.

Fusesse o noapte liniștită, înstelată; se mija de ziuă, care se anunța senină, încât oboseala urcușului s-a risipit de îndată ce, la un semn al său, au descălecat și s-au așezat pe scăunele pliante, la umbra ultimului rând de brazi, îmbucând câte ceva din merindele aduse.

Pe trepiede special montate, au fost instalate, cu grijă, mai multe carabine, dotate fiecare cu lunetă și telemetru, pe lângă binoclurile de

mare precizie pe care străinul le scotea din tășcile din piele prevăzute cu tot soiul de compartimente. Comenta, pe șoptite, cu prietenii cu care venise, tot uitându-se în zare, în așteptarea nerăbdătoare a celui însetat de o apropiată pradă mult dorită.

Misiunea lui nea Ghica era ca și terminată; îl adusese pe oaspete în locul și la ora potrivită, pentru a-i asigura cele mai bune condiții care să-i satisfacă din plin pasiunea cinegetică. Așadar, s-a retras mult în spate, împreună cu oamenii săi, lăsând cailor bine meritata odihnă, la păscut iarba fragedă a înălțimilor.

În căldarea muntelui, înecată în baia de lumină a razelor abia ivite, se adunase mulțime de familii de cornute: iezii se fugăreau, jucându-se și întărindu-și astfel picioarele încă fragede în lupta cu stâncile, sau se lăsau țesălați molcom, cu limba aspră a caprelor, țapii se hârjoneau, deocamdată în glumă, încercându-și puterile coarnelor, în așteptarea luptelor aprige din perioada boncănitului. Răcoarea dimineții și liniștea locurilor pe unde nu avea cum să ajungă vreun dușman le dădeau parcă puteri sporite și dragoste de viață, care se transmiteau până și celor care-i urmăreau de departe, prin lentila aparatelor și cu degetul apăsător pe trăgaciul aducător de moarte.

Cufundat în tăcere, respectată, de alții, de amicii săi, străinul era stană de piatră pe scăunelul lui cu privirea ținută în lunetă.

„De ce n-o fi trăgând?“, se întreba nea Ghica din spate, privind cu ochiul liber spre vânat. „Îi vede doar ca și în palmă, poate să-i aleagă după cum îi place...”

Timpul trecea însă pe nesimțite, Soarele se ridicase de-a binelea și căldura pietrei încinse începea să se facă simțită până și la umbra firavă a lizierii de cetină. Zbenguiala gingașelor patrupede părea și ea să ia sfârșit, încet-încet se înșirau, cu mic cu mare, spre râpile întunecoase ale pereților de stâncă, ieșind astfel din bătaia nemiloasă a cătării.

Nea Ghica, cu românii lui, și-a dat seama că ceva nu e în ordine; era pregătit să se apropie de grupul însoțitor la cel mai mic semn, dar, până atunci, nu se putea dumiri de fel de ce n-a bubuit un singur foc

de armă, de ce gloanțele rămân cuminți, de ceasuri bune, în magazia lor, de ce toată silința ce și-a dat să fie oaspetele mulțumit, iată, se duce pe apa Sâmbetei...

Într-un târziu, străinul s-a ridicat, dezmoțindu-și oasele înțepenite după atâta nemișcare, a stat de vorbă cu ai lui, după care, amicul român l-a rugat pe nea Ghica să se apropie.

„Măcar acum o să aflu cu ce-am greșit”, își zise el, încercând din mers să ghicească ce nu i-o fi plăcut cusurgului ăsta!

Și iată ce i-a fost dat lui Ghica Știrboiu, vechi și priceput vânător, să audă din gura străinului, prin mijlocirea traducerii:

„Sunt din tinerețe un pasionat al vânătorii. Cu treburile mele, diplomat fiind, dar și cu mijloacele care m-au ajutat, am putut colinda prin multe țări și, ori de câte ori am avut ocazia, n-am pregetat să-mi iau pușca la spinare pentru a-mi satisface această plăcere.

Te rog să afli că, la aproape 60 ani, am vânat antilope în savanele africane, am urmărit până l-am înconjurat pe un tigru bengalez, am participat la numeroase hăituieli de porci mistreți și de cerbi în pădurile poloneze. Nu mai spun de ce păsări rare am împușcat în Delta Nilului, la marginea zonelor protejate.

Despre caprele negre din țara dumnitale, am auzit adesea și mi-am dorit din toată inima să-mi îmbogățesc panopia trofeelor cu un astfel de exemplar. Pentru asta, am pus la treabă pe atâția prieteni binevoitori și m-am silit să ajung până aici, unde te-am întâlnit pe dumneata, împreună cu tovarășii care te însoțesc.”

„Acuma-i acuma”, murmură nea Ghica pentru sine, „ce tot o lungește, să-mi spună de la obraz care-i beleaua.”

„Ei bine, continuă străinul, după ce m-ai întâmpinat ca pe un apropiat prieten și m-ai găzduit în casa dumnitale cu ce-ai avut mai bun - lucru care nu se prea întâmplă în alte locuri! - , după ce m-ai condus, timp de ceasuri, în cel mai potrivit loc, spre a avea în fața ochilor acest atât de dorit vânat, având și ajutorul Celui de Sus pentru o astfel de vreme, iată că, în fața acestei minuni a naturii, a bucuriei nestăvilite de viață, a dragostei părinților pentru puii lor, pe cât de

plăpânzi pe atât de setoși de a trăi, eu, vechi și hârșit în ale trasului cu pușca, oriunde și în orice, eu unul nu am mai fost în stare să apăs pe trăgaci!

Și după o astfel de lecție pe care mi-a dat-o viața, cred că, de acum încolo, mă voi gândi tare mult dacă o voi mai face vreodată. Îți sunt recunoscător că m-ai adus în acest colț de lume, unde mi-am putut desfăta privirea și mi-am încălzit sufletul ca niciodată”, încheie englezul, strângându-i mâna bărbătește, după care l-a cuprins pe după umeri, pentru a-l îmbrățișa.

A rămas mut bietul nea Ghica, privindu-l. Așa ceva, chiar că nu mai auzise și nici că și-ar fi închipuit. Să bați atâta drum, de prin străinătăți, doar ca să rămâi nemișcat și neputincios în fața pradei care, ceasuri de-a rândul, îți stă neprihănită la dispoziția plăcerii și până la urmă ... să pleci cu tolba goală. Toate acestea înseamnă că ești un om cu totul special.

Nu mai spun că nea Ghica a fost răsplătit cât se cuvine pentru toată strădania lui, „tare mai mult”, zicea dânsul, decât s-ar fi așteptat.

Coloana de cai și de drumeți s-a înșirat tăcută, la coborâre. S-au oprit într-un luminiș, unde au mai duminat câte ceva din atâtea bunătăți ce aduseseră. Până în faptul serii, au ajuns în vatra satului și, după o ultimă prietenească stângere de mână, oaspeții s-au suit grăbiți în mașinile lor, încercând să nu-i prindă bezna pe drumurile colbuite și pline de hârtoape ale muscelor.

Aceasta e povestea auzită de mine, într-o seară târzie de noiembrie, din gura lui Ghica Știrboiu, în casa căruia mă aflam găzduit.

În anii următori, am mai fost adeseori pe șantierele captărilor secundare, fie cu mai multă lume, cu mașinile de teren, vestitele IMS-uri, fie peste munți, cu caii, de la barajul Vidraru, înnoptând pe la cabanele pădurarilor, la poiana Dobroneagului sau la confluența Zârnei cu Valea Rea. N-am mai avut când și cum să mă abat pe la dânsul, să-i dau măcar binețe și să-l întreb de sănătate. Pentru mine, rămâne un simbol al românului vrednic, mândru și blând, cu inima

mare și bun credincios, asemenea trăitorilor de pe aceste meleaguri, pilde demne de urmat pentru generațiile viitoare.

După multe zeci de ani, cunoscând pe un meșter în București, de felul lui de prin acele locuri, mi-a fost dat prilejul să povestesc această întâmplare, la pomenirea ce se face în fiecare an, în prima duminică după Adormirea Sfintei Marii, la bisericuța din Poienărei, de pe Valea Doamnei, acolo unde se adună, în deplină reculegere, fii, nepoți și rude ai atâtor Arsenescu, Rizea, Arnăuțoiu sau poate chiar ... Știrboiu, căzuți pentru idealurile de Libertate și Adevăr, în care au crezut până la capăt.

Concediile se planificau cu luni bune înainte, cât mai eșalonat, pentru a nu rămâne șantierele de execuție neacoperite de personalul de specialitate. Tânăr fiind și încă neînsurat, trebuia mereu să dau întâietate celor cu copii, celor care plecau vara la mare sau se tratau de diverse afecțiuni în stațiunile din țară, fie „la băi”, pentru cura externă, fie „la ape”, când era vorba să soarbă pe îndelete din izvoarele miraculoase recomandate de medici.

Prin anii '60, erau la modă excursiile prin ONT, în țările socialiste.

În general, costurile corespundeau unui salariu lunar, dar cheltuielile mari erau cumpărăturile pe care le făceam cu luni bune înainte: cafea, coniac, nescafé, spirt alb etc., și pe care le comercializam, fie imediat, la hoteluri, unde eram întâmpinați de amatorii la prima mână, care știau din timp când și câți români sosesc (le revindeau, apoi, pe plan local, cu beneficiu consistent), fie pe îndelete, pe traseul programelor zilnice, prin negocieri - cel mai adesea prin număr de degete ridicate - cu localnicii care ne luau urma de cum auzeau vorbindu-se românește.

Banii obținuți făceau apoi obiectul cumpărăturilor de interes personal sau pentru cei dragi, dar mai ales a acelor mărfuri pentru care știam că sunt amatori în țară (uneori, erau comandate înaintea plecării): fuste din tergal, filme Kodak color, creioane KOH-I-NOOR,

cristaluri de Boemia sau chiar cosmetice franțuzești, care se găseau pe acolo (pe acestea din urmă, de obicei le dăruiam, producând o impresie pe măsură sexului frumos...)

Pe ansamblu, se considera că orice excursie de 1-2 săptămâni trebuia să-ți iasă gratis, la care se adăuga profitul, în funcție de valoarea obiectelor aduse. Unii practicați pe scară largă această metodă de câștig și, dacă mai aveau și noroc la controlul vamal, pitind gulere de vulpe argintie în aspiratoare, împrăștiind marfa în tren celor mai modești sau purtând haina din piele de vițel în plină vară, pretextând că au venit cu ea din țară, nu le mai păsa că n-au vizitat muzee sau catedrale celebre și nici că au pierdut un spectacol de operă deosebit.

Scopul excursiei lor fusese, de la început, cu totul altul.

M-am încadrat doar cu măsură în acest gen de turism „comercial”, neacceptând să pierd prilejul vizitării galeriilor Tretyakov, a Palatului de iarnă sau a muzeului „Cecilienhoff”, de la Potsdam. Pentru așa ceva doar venisem!

După întoarcere, la serviciu, se derula un talcioc, mult mai rafinat față de cel pomenit înainte, cu marfa întinsă pe mesele din birouri sau, mai discret, încercând, în WC-uri, dacă se potrivea confecția dorită. Cu telefoanele interioare zbârnâind, soseau colegi din alte secții, de la etaje diferite, interesați de obiectele expuse, botezate eufemistic „produse.” Plata se făcea la chenzină sau în rate și se convenea de la caz la caz.

Câteva cuvinte despre viața personală.

În 1973, m-am însurat cu Constanța Cornelia Bolintineanu care, ca biolog, a lucrat tot timpul în cercetarea și rezolvarea afecțiunilor oncologice. Aparenta lipsă de diversitate nu i-a micșorat dragostea pentru meserie, asemenea tatălui ei, dr. Gheorghe Bolintineanu, care a îmbinat în mod fericit talentul de clinician cu preocupările de organizare a unei rețele medicale eficiente, în anii României interbelice. În timpul liber, ca „violon d’Ingres”, și-a descoperit, alături

de soția sa Emilia, născută Paladian, pasiunea pentru creșterea albinelor. Îndemnul s-a produs chiar la nunta lor, în 1938, când au primit în dar doi stupi pe rod, însoțiți de urarea „să vă înmulțiți precum albinele”.

Și-au putut satisface această pasiune ani buni, pe durata șederii la Drăgănești-Olt, acolo unde doctorul conducea spitalul local și unde cei doi copii, Tanța cu fratele ei mai mic, Gigi, au petrecut primii ani de viață.

Pe nesimțite, pasiunea a devenit, în mod fericit, și o sursă de venit; mierea, în special cea din salcâm, foarte răspândit în lunca Oltului, era colectată din cei aproape 250 stupi, amplasați în livada din curtea spitalului dar și la sătenii din împrejurimi, pe care soții Bolintineanu îi „școlarizaseră” în ceea ce privește tehnicile și echipamentele adecvate acestei meserii vechi de când lumea.

Producția era încărcată, an de an, în butoaie speciale, sosite cu camioanele unor importante magazine bucureștene, dintre care vestitul „Dragomir Niculescu”, de pe Calea Victoriei, era un client permanent.

Prafu l s-a ales din această zestre odată cu arestarea doctorului Bolintineanu, în noaptea de 2/3 martie 1949, și condamnarea sa definitivă, la 7 mai 1950, de către Tribunalul Craiova *„să sufere cinci ani muncă silnică, cu confiscarea averii, pentru infracțiunea că, cu bună știință, a tăinuit, la domiciliul său, bunuri supuse exproprierii, din inventarul moșiei inculpatei Maria Manolescu”* (care primise, cu aceeași ocazie, o condamnare la 7 ani de muncă silnică.) Bunurile incriminate însemnau: *„cazan de țuică, un separator de lapte, un patefon și altele mai mărunte”*.

Evacuarea soției, cu cei doi copii, de 10 și de 8 ani, din casa nou construită în strada Boianului nr. 1, a venit de la sine. Cu ce-au avut pe ei în acel moment, au fugit la vecini, de unde și-au găsit apoi fiecare adăpost la câte una din rudele de suflet din București.

La câțiva ani după divorțul din anii '60, Emilia s-a recăsătorit cu inginerul Dumitru Cionga, socrul meu prin alianță.

Despre propria nuntă, din 27 iulie 1973, Biserica Icoanei plină de rude, prieteni și colegi, ca și despre etajul din Bulevardul Dacia iluminat „a giorno”, ca niciodată, cu ferestrele și ușa de la terasă larg deschise, minunat aranjat cu flori în toate camerele și cu bunătăți înșirate pe mese, unde nuntași de toate vârstele ne-au fost alături - amintirile-mi vor fi mereu prezente și nu doresc a le sărăci bogăția, încercând să le redau în cuvinte.

Spun doar că a fost un ultim epigon al nunților serbate acasă în tradiția generațiilor trecute, în atmosfera destinsă pe care numai căldura locuinței familiare o poate oferi. Atât de departe de cea actuală, în care dimensiunile localului, calitatea orchestrei sau spațiul de parcare pentru mașini constituie preocupările esențiale ale organizatorilor.

E drept că ne-am bucurat de frigidererele și cămările prietenilor noștri din cartier și de mai departe, pe care ni le-au pus cu dărnicie la dispoziție pentru nenumăratele platouri și salatiere minunat garnisite și care, prin bunăvoința posesorilor de mașini (nu erau încă prea mulți!), au sosit la momentul potrivit.

Cât despre cele câteva zeci de pachete cu parfait de ciocolată comandate, din timp, la cofetăria Albina, din spatele Institutului de Arhitectură, ele au apărut aproape de miezul nopții, tocmai atunci când le venise rândul.

Vasile, bucătarul pe care părinții noștri l-au avut pe durata misiunii tatei la Oslo, acum șef la restaurantul Athenée-Palace, aflând de acest eveniment, a ținut neapărat să asigure, de data asta pe funcția de „ober-chelner”, împreună cu două ajutoare, un serviciu impecabil.

Ce bucurie să o revadă pe mama, după aproape 40 ani, să-și amintească împreună de anii petrecuți în Norvegia, când, nu de puține ori, se juca cu noi, copiii, în grădina Legației, plină de flori pe durata nopților albe. Fusesse, înainte de război, bucătarul principesei Ileana, la castelul Bran; îi făcea plăcere să ne povestească cât îl fermeca de fiecare dată zâmbetul din azurul ochilor, atunci când îl chema seara, să stabilească împreună meniul pentru a doua zi.

„Eram cu hârtia și creionul în mână dar, credeți-mă, conită, uitam să scriu, tot privind-o. Așa că adesea trebuia să repete, cu vocea ei blândă, iar eu abia atunci îmi veneam în fire, coboram privirea și reușeam să notez”.

Un fapt își cere totuși dreptul a fi consemnat.

Preotul Vasile Țepordei, despre a cărui biografie agitată am pomenit înainte, rămas văduv curând după eliberarea sa, a recăpătat dreptul de a sluji, inițial, la biserica din Brănești-Ilfov și, după un timp, la Biserica Mărcuța, de pe șoseaua Pantelimon, unde ocupa două camere denumite „casa parohială”.

Aici, bine înghesuiți în jurul mesei, îl vizitam, împreună cu câțiva prieteni, apropiați și ei de băiatul său, plecat între timp și stabilit în Statele Unite. Se bucura nespus când știa că venim și, cu ajutorul unei pricepute gospodine din parohie, ne pregătea tot soiul de bunătăți printre care, la loc de cinste era știuca umplută, cunoscută ca o delicatete gastronomică evreiască.

„Păi cum, Părinte Vasile...?”

„Ce-i lăsat de la Dumnezeu e bun pentru fiecare!”, exclama el, în perfect spirit ecumenic, mereu hâtru și bine dispus, în ciuda tuturor celor cu care Domnul l-a pus la grea încercare, de-a lungul vieții.

Mi-a făcut plăcere s-o prezint pe Tanța, cu care l-am vizitat apoi în mai multe rânduri, și, la un moment dat, să-i spunem de hotărârea noastră de a ne căsători.

„Unde și pe când?”, aruncă dânsul o întrebare, în mijlocul altor subiecte pe care nu mai apucam niciodată să le depănăm până la capăt, în ceasurile de șuetă prelungită, din cămăruța Sfinției Sale.

„La Icoanei, dar n-am stabilit încă data.”

Nu ne-a mai întrebat iar în agitația pregătirilor din ultimele săptămâni, n-am mai trecut pe la Biserica Mărcuța, uitând cu totul a-i transmite un răspuns exact.

Nici n-a fost nevoie!

Atunci când am pășit pragul Bisericii Icoanei, plină de lume, cu mama de braț iar Tanța, la brațul fratelui ei, între cei doi preoți ai

lăcașului, la loc de cinste ne-a întâmpinat părintele Vasile care aflate din timp, de la prieteni, detaliile, iar de la colegii săi de breaslă obținuse fără ezitare acceptul să conducă slujba cununiei. A fost apoi oaspetele de seamă pe care l-am avut în mijlocul nostru acasă iar câteva fotografii făcute cu acel prilej sunt tot atâtea amintiri trainice despre acest om deosebit.

Minunată și adâncă de înțelesuri a fost această surpriză care ne-a binecuvântat prima pagină a unei fericite căsnicii.

Am continuat a-l vizita și după nașterea Ilincăi, la 13 august 1974.

Când ne era lumea mai dragă, în plină atmosferă destinsă, furați de harul povestirilor sale și cu un pahar de vin popesc în față, iată-l, căzut brusc pe gânduri, că se uită, pe rând, la noi doi și, cu ton schimbat, ne spune:

„Dar Ilinca plânge acum!”

„Cum, Părinte?”, sare Tanța, „sigur doarme la ora asta, e la mama, care o ține la dânsa peste săptămână și o răsfăț cum nu se mai poate. De unde știți?”

„Iaca-așa, eu vă spun că fetița plânge ... dar știu și de ce.”

Deja ridicați de la masă să alergăm spre mașină, Părintele o apucă pe Tanța de mână și, cu un gest blând, face semn a ne reșeza.

„Ea plânge și sughiță că-i e dor de un frățior!”

Dorul i-a fost împlinit, Matei a sosit la 21 aprilie 1978, ștergând astfel lacrimile imagine ale sorei sale, bucurându-ne pe toți și reamintindu-ne, a câta oară!, cu același drag, de preotul Vasile Țepordei.

A avut bucuria, după 1989, să-și revadă locurile natale și să reînnoade legăturile cu atâtea neamuri rămase o jumătate de secol izolate, de partea cealaltă a Prutului. Dar a avut și satisfacția de bun român, de a putea vorbi din nou nestingherit și a scrie despre realitățile trăite și despre crezul său de o viață.

A părăsit această lume în 2002, fiind înhumat în cimitirul Bisericii unde a slujit cu neabătută credință, cu onorurile cuvenite și

înconjurat de bruma românilor basarabeni rămași mereu uniți în jurul acelorași idealuri.

După nașterea Ilincăi, ne-am mutat într-un apartament de 3 camere din cartierul Pajura în urma unui schimb direct cu soții Hagiac, cei care au conlocuit cu mama și cu Tanti Lili, retrase acum amândouă în camera cea mare a mătușii mele.

Odată cu plecarea noastră, ele au rămas ultimele membre din familia atât de numeroasă care, exact cu 20 ani înainte, se înghesuiau, care cum putea, în etajul din Bulevardul Dacia.

Aici, în seara de 4 martie 1977, ne-am reunit la masă, împreună cu familia Catinchii, pentru a-mi serba cei 40 ani de viață și am trăit cu toții neuitata oră 21,20, a cutremurului cel mare, din care numai Cel de Sus a vrut să scăpăm teferi, așa cum tot El mă îndeamnă acum să depăn mai departe aceste aduceri aminte.

Secvențe din „Epoca de aur”

De-a lungul celor 38 ani de activitate neîntreruptă, ca salariat, din care primii 30 petrecuți în regimul comunist, n-am avut prilejul, decât cu foarte rare excepții, să cunosc direct vreo personalitate politică mai răsărită sau mai umilă, a timpului. Profesiunea și, mai ales, nivelul funcțiilor mele nu aveau cum să mă pună în contact cu astfel de ilustre figuri. În schimb, de indicațiile superioare prețioase și de supravegherea ocultă sau fățișă a sistemului, n-am avut scăpare decât odată cu sfârșitul acestuia.

Două au fost totuși situațiile în care am dialogat cu astfel de oameni. Deși preț de doar câteva minute, a fost destul să mă lămuresc, și pe această cale, de întreaga mizerie morală, fățarnicie și incompetență ale făpturilor ajunse la anumite nivele ierarhice pe orice criterii, dar, desigur, cu totul altele decât cele de merit.

Prima din acestea a fost întâlnirea cu vestitul Vasile Bărbulescu, unul din cumnații lui Ceaușescu. „Erou al Muncii Socialiste”, membru al Marii Adunări Naționale, deținător al tuturor medaliilor posibile în

agricultură, era temutul președinte al CAP-Scornicești, unitate care câștiga, din oficiu, în fiecare an, locul I pe țară la orice tip de cultură.

Aflat de atâția ani „pe caii cei mari”, nea Lică și-a pus în cap, împreună cu fărtații săi, să înceapă investiții majore în zonă. Ca urmare, trimite ministrului Agriculturii, Angelo Miculescu, o scrisoare dactilografiată, fără en-tête și fără ștampilă, prin care, adresându-se cu „Stimate tov. ministru”, îl anunță că „s-a gândit să facă un baraj pe Valea Plapcea, să aibă apă tot timpul, pentru irigații și apă de băut la săteni.”

Rezoluția cominatorie a ministrului către șeful Departamentului Îmbunătățiri Funciare, Enache Sârbu, „*Rog acționați de urgență*”, este întărită de încercuirea vizibilă a semnatarului scrisorii; acesta o trimite de îndată directorului institutului unde lucram, Mircea Chivulescu, cu dispoziția subliniată apăsător, „*Deplasare imediată cu echipa necesară. Rog raportați.*” Așa se face că, din programul liniștit al unei activități de birou, m-am văzut chemat, la ora 10 dimineața, la inginerul șef, Florin Mihăilescu, pentru a mă anunța că la ora 13 plec, împreună cu alți ingineri din Institut, cu o mașină, la Scornicești.

Era cu câteva zile înaintea Crăciunului din 1970. Nu știu dacă am avut timp să trec pe acasă, pentru a lua măcar o haină mai groasă.

Cinci persoane, înghesuite într-un IMS cu prelată de pânză cam destrămată la capete, luăm bărbătește drumul Piteștiului, pe vechea șosea DN7, pe un început de viscol, deocamdată doar cu fuioare de ninsoare care măturau șoseaua.

După aproape 170 km, ajungem, odată cu înserarea, la primăria comunei unde, într-un birou somptuos cu pereții îmbrăcați în lemn furniruit, ne primește un tip mărunț și îndesat, ager în priviri, cu părul *en brosse* și urechile lăbărțate. Lângă el, o altă figură de același gen, care s-a prezentat ca fiind contabilul șef. Strângeri de mână, declinarea reciprocă a identității fiecăruia, ca, de obicei, neimportantă. Noi știam cine ne-a chemat, pe el nu-l interesa cum ne cheamă!

„Să mergem la amplasament, se face noapte repede pe aici” hotărî nea Lică, plecând grăbit, înaintea noastră, spre mașina de serviciu care-l aștepta, cu șoferul, în fața clădirii.

Alergăm toți cinci spre hârbul nostru, pentru a nu-i pierde urma, și, peste câteva coturi ale șoselei comunale perfect asfaltate, ne oprim pe capul dealului, de unde aveam imaginea Văii Plapcea și a reliefului înconjurător.

Cu mâna îndreptată spre locul ales de el a fi destinat viitorului obiectiv, tovarășul Bărbulescu ne urmărește din priviri și apoi întreabă sentențios:

„Așa-i că-i foarte bine să facem barajul aicea? Când putem începe, că parcă trebuie și proiectare?” Ștefan cel Mare nici măcar de asta n-a mai avut nevoie când aruncase buzduganul la locul orânduit mănăstirii Putna.

Pentru fiecare dintre noi, cu specialități diferite dar complementare, nu a durat mult să ne facem, chiar nemărturisită, o aceeași părere despre ce vedeam la fața locului și ce se dorea.

Afluent al râului Vedea, Plapcea traversa depozitele de pietrișuri groase și permeabile ale platformei Cotmeana, motiv pentru care avea un debit cu totul neuniform: torențial la ploi sau la topirea zăpezilor, devenea un firicel în restul anului, dacă nu chiar seca.

Este drept că, în acel loc, versanții de 10-15 m înălțime se apropiiau unul de altul, creând aspectul unei mici gâtuirii, dar de aici până la a gândi că se putea realiza în spatele ei vreo acumulare de apă, în condiții tehnice raționale, era cale tare lungă.

De la ministrul tutelar, până la șoferul care a condus eroic IMS-ul în prag de casare, ne-am aruncat, ca nebunii, cu capul înainte, doar pentru o fițuică semnată de un sfertodot cu pretenții atotștiutoare. Dar nu tocmai așa ceva intrase în firea lucrurilor, pentru mintea grandomană a președintelui CAP-Scornicești?

Ne-am întors la sediul primăriei, unde consilierul nostru a găsit, cu diplomatie, cuvintele potrivite pentru a-l lămuri că va trebui studiată mai cu atenție, în Institut, această idee foarte interesantă. Părea

să accepte o anume amânare dar, cu uitătură neîncrezătoare de la unul la altul, nu se putea împăca cu gândul că mai și trebuia studiat ceva.

„Să treceți cât mai repede la proiectare”, au fost ultimele sale îndrumări, la plecare, în pragul ușii.

Dacă ar crede cineva că am primit un pahar cu apă sau că ne-a întrebat de ne este cumva foame, după ceasurile de drum, se înșeală amarnic. Nu avea timp de așa ceva, mai ales că nici componența formației noastre nu justifica vreo atenție protocolară de acest fel! („ia acolo, niște ingineri!”)

Până atunci însă, am fost martori tăcuți, în biroul său, la convorbirea telefonică a contabilului șef cu directorul principalului restaurant din Curtea de Argeș, care revenise la capătul firului pentru a nu știu câta oară, să solicite onorarea comenzii de zarzavaturi proaspete, de la solarile CAP. Omul era disperat, căci nu putea finaliza meniul pentru masa de Anul Nou, care bătea la ușă.

„E tovarășul Cristea, de la Argeș, care tot roagă să-i livrăm comanda. Ce să-i spun?”, întreabă contabilul șef, cu palma peste difuzorul receptorului.

„Ia întreabă-l dacă a achitat factura de fructe, din noiembrie.”

„Tovarășul președinte te întreabă dacă ai achitat ultima factură.”

„Nu încă, n-am avut de unde, dar e prima la plată pe biroul meu, de cum ne intră banii”, vine răspunsul spășit al directorului.

„Spune-i atunci că-i trimitem un castravete și două roșii, pentru garnitură.”

„Auzi, tovule, ce spune tovarășul președinte, îți livrăm un castravete cu două roșii, ha! ha!” după care trăneste telefonul, odată cu râsul satisfăcut al amândurora, care s-a prelungit preț de câteva minute.

Înșirați pe canapeaua luxoasă din fața biroului, rebegiți de oboseală, frig și foame, asistam tăcuți și umiliți cum se distrau doi derbedei ai nomenclaturii locale pe seama celui confruntat cu urgente

obligații de serviciu, pe care tot ei i le vor rezolva dacă omul va ști să le satisfacă cine știe ce alte interese!

Era miezul nopții când am revenit în București. Noroc că ninsoarea încetase, așa că, în afară de chiorăiala stomacului și de ochii care ni se tot închideau, din fericire, nu și ai șoferului!, totul a fost în regulă.

Regret și acum că n-am păstrat hârtia; nu știu cum rămăsese la mine și, după ce „s-a răcit problema”, cum era și normal să se întâmple, n-a mai întrebat nimeni de ea, ca și de ideea năstrușnică la care se referea. Ar fi fost și asta o mostră demnă de acele vremuri...

A doua ocazie va veni câțiva ani mai târziu; o voi povesti la timpul cuvenit.

Revenind la simbolul sinusoidei, el s-a menținut și în anii de serviciu.

Mă aflu încă pe o ramură ascendentă și, pe parcursul celor cinci ani la Romconsult, timp în care am apucat să văd Iranul, în ultimii săi ani de Imperiu al dinastiei Pahlavi, dar și Germania Federală, inclusiv cele două Berlinuri, după traversarea cu S-Bahn, în ambele sensuri, a Cortinei de Fier, materializată aici prin podul peste râul Spree, îmbrăcat în sârmă pentru ca nu cumva un desperado să se arunce, din mers, în apele salvatoare.

Pe neașteptate, în vara anului 1977, pentru neîndeplinirea încasărilor din exporturi, capetele luminate de la conducerea Ministerului, chemate de cei doi „corifei și titani” la muștruluiala urmată de demitere, au găsit justificarea în „Acarul Păun” care, de data asta, era „originea nesănătoasă” încă prezentă în personalul care lucra în acest sector.

„Marele cârmaci” ajunsese să constate că performanțele grozave ale industriei grele românești nu găseau ecou și amatori decât în unele state afro-asiatice pe care nu pregeta să le tot viziteze, cu alaiul faraonic nelipsit; îi devenise și lui clar că principala sursă de valută, cheia fermecată a succesului său mediatic, rămăsese tot grâul, vinul și

carnea. Dacă mai adăuga lemnul și ceara de albine, erau chiar produsele despre care învățasem, la Istorie, că stârniseră pofta Romei imperiale pentru cucerirea Daciei.

Nu avansasem prea mult în 2000 de ani...

Așadar, răul îl constituiau nemembrii de Partid, cei cu rude în străinătate sau cei care au cerut pașaport definitiv; din cauza lor, nu puteam vinde destule locomotive, mașini Dacia sau strunguri.

Ce simplu a fost! Pe liniile ierarhice consacrate, s-au elaborat planuri de măsuri, directive, instructaje.

Doar să fie puse repede în aplicare și raportate ca îndeplinite.

Atinsesem așadar și eu punctul superior al curbei, maximul la care puteam nădăjdui, de unde panta coborâtoare a fost accentuată: ieșirea imediată din comerțul exterior, pierderea treptei de inginer, gradul I, urmată de reducerea drastică a salariului, obligația acceptării oricărui alt loc de muncă, chiar și în afara meseriei, mai ales că aveam acum și grija tinerei mele familii de care Dumnezeu m-a binecuvântat să am parte.

Printr-un lanț al bunăvoinței, la care s-au legat prietenul socrilor mei, inginerul Iani Comino și directorul Institutului de Proiectări pentru Comerț-IPROCOM, inginerul Traian Popescu, primul cu abilitatea diplomatică a grecului, al doilea cu încrederea acordată acestuia, am fost angajat într-o instituție despre profilul și activitatea căreia nu aveam habar. Nu însă înainte de a completa, pentru a câta oară?, celebrul formular de fișă personală, suplimentat, la nevoie, cu o autobiografie amănunțită. Tata decedat, mama pensionară, cu unica avere, apartament la bloc - toate deveniseră simple, tocmai prin lipsa de elemente ce puteau stârni interesul „organelor” setoase a scormoni oricând și oricât intimitatea fiecăruia.

La capitolul „rude în străinătate”, aveam de menționat pe fratele Tanței, plecat în Grecia prin căsătoria aprobată oficial de autoritățile române. Acesta fusese motivul pentru care eram repudiat chiar și dacă aș fi fost posesor de carnet roșu.

Am făcut precizarea în rubrică dar, interesată de detalii și găsind aici „o pâine de mâncat”, șefa de Cadre, Anica Hodoroabă (nume cu iz de prăpastie, întregindu-i fața întunecată și uitătura de femeie rea), mi-a întins imediat o foaie albă:

„Scrie aici, tovarășe inginer, detaliat despre acest caz: cine e persoana de acolo, rudele fetei, cum a cunoscut-o și tot ce mai știi! N-ai teamă, tovarășul director Popescu e tare inimos, avem aici și un băiat de preot, un altul a făcut închisoare pentru valută; mai e unul bătrân care a avut firmă și afaceri înainte, dar pe toți i-a primit și-și văd de treabă, fiecare.”

N-am prea avut cu ce să-i astâmpăr curiozitatea profesională, așa că foaia, rămasă mai mult albă, s-a anexat la fișă, întregind dosarul care urma pe fiecare salariat de la un loc de muncă la altul, până ce ieșea la pensie... dacă o apuca.

La atâtea pete de culoare închisă, ale unor salariați, iată că se adăuga și a mea.

Această tovarășă Anica era soție de milițian, trimis în anii crânceni ai colectivizării forțate într-un sat din zona Bacăului, unde, după spusele ei, la ceasul destăinuirilor târzii, a avut parte de toată dușmănia țăranilor care noaptea aruncau cu pietre pe acoperișul casei de țară unde locuiau, împreună cu fetița nou născută.

„Credeam că vin să ne omoare când rămâneam singură, numai eu cu copilul, atâta ne era de frică! Și, până la urmă, soțului nu i-au dat nici măcar o medalie la terminarea misiunii în timp ce alții acum, uite, numai decorații, mașini și vile”, spunea, cu năduful nedreptății care-și dăruise tinerețea pentru victoria socialismului.

Totuși, Partidul nu i-a uitat: soțul lucra acum într-o secție de raion iar ea, știind să bată la mașină, devenise cadristă - șef de institut bucureștean.

Era original acest tandem director-șefă de Cadre.

De câte ori intra buzna în cabinet, pentru a reclama pe vreunul care plecase fără bilet de voie sau pe alții care întârziaseră la program (astea îi erau preocupările de bază), indiferent dacă era în ședință sau

vorbea la telefon, directorul, întrerupând orice altceva, sărea în picioare, ca un arc, și se îndrepta spre dânsa, cu cele două mâini întinse, grăbind să-i sărute dreapta, cu exclamația: „Săru’ mâna, tovarășa Anica!” Din îndelungata lor colaborare, îi cunoștea perfect slăbiciunile și avea darul să-i menajeze vanitățile, dar ... atât!

Măgulită de un asemenea gest, mai ales dacă erau prezente alte persoane, Anica își dovedea sieși autoritatea funcției dar furia cu care venea se desumfla rapid într-un mormăit cu amenințări, „așa nu se mai poate”, încurajată fiind de totala aprobare verbală a partenerului ei, că va lua măsuri. De asta se va ocupa el.

Multe vorbe, niciun efect!

Sărind, pentru moment, peste ani, am rămas cu un mare semn de întrebare în legătură cu aceste două personaje.

Vineri, 22 decembrie 1989, odată cu spargerea mitingului din fața CC, toți salariații au plecat care încotro iar, a doua zi, deși sâmbătă lucrătoare, ca întotdeauna, nici vorbă să funcționeze vreo instituție.

Când au revenit, luni, la birou, după ce românii „trecuseră Rubiconul”, prima grijă a celor mai întreprinzători a fost să spargă ușa biroului Anicăi Hodoroabă, să pună mâna pe toate dosarele din fișetele ținute sub cheie și sigilate zilnic, la terminarea programului. Cine nu era însetat să cunoască ce se adunase scris, de-a lungul anilor, în hârtiile care hotărau asupra destinului noastre?

În cameră, totul părea neatins, în perfectă ordine; numai că n-a fost nevoie de levier pentru a forța fișetele căci mânerul s-a rotit la prima acționare iar cele două canaturi de tablă s-au deschis cuminiți. Mai e nevoie să spun că toate rafturile erau, de sus până jos, ... goale?

Același lucru am aflat apoi că s-a întâmplat mai peste tot. Ce bine a fost planificată așa-zisa spontană revoltă populară ca, la adăpostul celor două zile de totală inactivitate, alți revoluționari, cei cu adevărat „de profesie”, să lucreze pe rupe pentru ca toate aceste documente, cu care se putea scrie istorie, să dispară pentru vecie.

Ca „detaliu mărunț”, să adaug că, exact din acea zi, cei doi s-au pensionat prin corespondență, nemaiapărând în Institut.

Enigme? Concidențe? Nici vorbă, poate doar pentru copii, așa cum am fost cu toții, indiferent de vârstă, în acele zile de mari emoții; în schimb, treabă îndelung pregătită și dusă cu bine până la capăt, de meseriași iscusiți!

Directorul a devenit un om de încredere al unui binecunoscut politician țărănist, pentru care făcea numeroase deplasări în străinătate. Se afla acum pe o cu totul altă treptă a relațiilor sociale, departe de fosta plevușcă din comerțul socialist care, de altfel, s-a destrămat cu repeziciune. Despre abilitățile sale de iscusit navigator între Scylla și Caribda, va veni vorba ceva mai încolo.

Din păcate, după ce a trăit tragedia sinuciderii fiicei sale (nu știu motivul), pe biata Anica a uitat-o poate până și Dumnezeu, căci nimeni din cunoscuți n-a mai auzit de ea.

Revin la firul povestirii despre noul meu loc de muncă.

Având o cu totul altă pregătire decât aceea a salariișilor existenți: ingineri de instalații sau de structură, arhitecți, economiști, tehnologi, am fost numit, paradoxal!, șef de proiect cu responsabilitatea de a coordona dar și de a răspunde de munca unor noi colegi abia cunoscuți și cu atât de diverse profesii.

Erau în curs numeroase proiecte de depozite, magazine universale, piețe sau cantine - obiective de permanentă actualitate în convingerile utopice ale Partidului cum că, prin rafturi lustruite și cu vitrine luminate, populația va găsi satisfacții estetice cu care să-și astâmpăre foamea și frigul!

Dacă nu exagerez, cred că, după ce a stat de mai multe ori de vorbă cu mine, înainte de a se hotărî, directorul a intuit în persoana mea rolul celui venit „din afară” și necalificat în vreuna din meseriile din Institut dar cu o minte limpede și ordonată, care să coaguleze valorile unei echipe dar să și rezolve păreri contrarii, rezultate, mai ales, din mărunte vanități profesionale.

Într-un moment tare dificil în viața mea, Tanța fiind în primele luni de sarcină cu Matei, faptul că mi-a acordat mie posibilitatea

ocupării singurului loc de inginer, gradul II, atunci când se mai aflau alți șapte salariați ai Institutului care puteau, oricare, beneficia de acest drept, a fost un gest care nu se poate uita.

Eram, de altfel, singurul cu funcția de șef de proiect care, prin definiție, era atribuită unui arhitect. De aceea, nu rare sau simple au fost situațiile cărora, cu tact și înțelepciune, a trebuit să le fac față. Despre zbuciumul și durerile mele înecate în tăcere, în acea perioadă, nu am pomenit vreodată acasă și nu o voi face nici aici.

A mai fost un detaliu apărut pe parcurs, care a întregit relația director-salariat. Aflând că părinții mei fuseseră prieteni apropiați ai soților Spiru și Virgina Haret, mi-a spus că fiul lor, Radu, fusese colegul lui de facultate. Pretindea că, în ultimii săi ani de viață, măcinat de boli și de singurătate, doar el îl îngrijise cu devotament. Nu știu cât este de adevărat dar, lucrul cert, toate bunurile familiei Haret: casa, via, tablourile de Andreescu, etc. i-au rămas dânsului, prin testament.

S-a dovedit, și în acest caz, a fi fost omul potrivit la locul potrivit...

Inițial neîncrezător în cele spuse de mine, i-am adus câteva planuri ale casei din Porumbaru, semnate de dânsa (le păstram în virtutea inerției, conștient că nu voi avea vreodată nevoie de ele dar totuși neputincios să le arunc!), precum și fotografiile făcute împreună, la noi la țară sau la Valea Călugărească. Privind cu interes imaginile, mi-a spus, într-un sfârșit: „Da, ei sunt!”, ca și cum aveam nevoie de confirmarea sa. Dar oricum, de atunci începând, a avut un plus de considerație, dacă nu față de persoana mea, măcar pentru numele familiei mele.

Tot ce pot spune, fără modestie, este că, după 13 ani (între octombrie 1977 și iunie 1990) petrecuți în institutul din Calea Victoriei 126, cred că am împlinit, în bună parte, speranțele celor două persoane care m-au susținut.

În funcția mea, am avut și responsabilitatea vestitelor „proiecte tip”, de depozite din rețeaua comerțului interior.

În anii '80, aceste proiecte deveniseră una din condițiile obligatorii pentru realizarea oricărei construcții industriale sau civile, de la o hală de producție, magazin universal sau bloc de locuințe, până la cel mai umil chioșc de ziare sau de vândut fructe, la colțul străzii. Privitor la acestea, merită reamintit - deși e greu de acceptat azi - până la ce nivel coborâse ștacheta preocupărilor unei întregi ierarhii de specialiști slugarnici, constituiți în tot soiul de comisii de îndrumare și control a proiectelor care, doar prin oblăduirea lor, puteau ajunge la „vizionare”, la sala plenarelor din incinta CC. Fiind obligatorie încadrarea într-un același format de planșă a unor construcții cu dimensiuni atât de variate, se impunea folosirea unor scări diferite iar destinația fiecărui spațiu, cu număr de ordine, trebuia să se regăsească într-o legendă explicativă alăturată.

Ei bine, am primit instrucțiuni scrise tocmai de la aceste comisii, ca cele două cuvinte, „scară” și „legendă”, să nu apară menționate, sub nicio formă.

Justificarea, de data asta comunicată doar verbal în ședințele de consultare, era că „scara” era, în acest caz, un „termen nepotrivit” (probabil că Tovarășu’ știa doar de cea pe care se suiau, seara, găinile în pătulul din băătăura lui Nea Andruța, din Scornicești) iar „legenda” putea „crea confuzii” (adică, nu cumva să-i încurce mintea cu ce poate mai știa din copilărie, despre Baba Dochia sau Daniil sihastrul!)

Nu este acesta cel mai elocvent exemplu, dar el se adaugă altor mii, pentru a dovedi cu mâna și cu mintea cui a fost condusă această țară timp de aproape o jumătate de veac, guvernare ale căror urmări le vor resimți din plin și generațiile viitoare.

La fiecare sfârșit de an, erau termene de reactualizare ale acestor documentații, proiectanții având sarcina de a găsi noi soluții pentru reducerea de materiale și costuri. Ele se tot „descopereau” de fiecare dată, respectând „prețioasele indicații superioare”, dar, de fapt, ceea ce se scotea din documentație se regăsea la așa-zisa „adaptare” a proiectului-tip, odată cu realizarea efectivă a investiției. Nu era nicio economie, era doar o altă latură a imensei și permanente minciuni în

care nimeni nu mai credea dar, de pe urma căreia, toți trăiau; depindea doar cum ... Toată ierarhia slugilor din ministere și inspectorate accepta tacit situația, important era ce se raporta, iar cifra „să dea bine la vizionare”.

Printre alte soluții „de avarie” - neputându-se reduce sub anumite limite raționale consumurile de ciment, oțel-beton sau conductori - s-a introdus, pe lângă indicatorul de consum specific, raportat la un parametru concret, anume „metrul pătrat construit” și cel raportat la „unitatea de referință.” Acesta era un termen inventat ad-hoc, pe cât de nesemnificativ pe atât de elastic, putând fi majorat până la absurd, după cum se dorea: număr de paleți în depozit, număr de mese în restaurant, număr de locuri în sala de spectacol.

Cine stătea să le numere, să vadă dacă și încăpeau? Puteai băga și cu furca; tot crescând numitorul, indicele devenea tot mai mic și astfel toată nomenclatura era mulțumită iar stabilitatea funcțiilor fiecăruia, asigurată.

A fost și asta una din numeroasele fațete slugarnice de supralicitare a intelectualității tehnice, pe lângă josniciile și lașitățile la care s-a pretat, cu consecvență, cea umanistă.

Nu pot părăsi acest subiect fără a vorbi despre proiectele tip pentru „fabricile de mâncare”, odată cu introducerea și aplicarea măsurilor de alimentație rațională a populației.

Își împlinea astfel pseudo-calfa de cizmar și visul din tinerețe: cel de distrugere definitivă a gospodăriei țărănești, pentru chibzuiala și avutul căreia a suferit, dintotdeauna, o ură existențială.

Se prevedea ca toată lumea să se hrănească dintr-o gamă de produse și în cantități strict controlate; nu era suficientă lipsa lor din magazine, devenită endemică, trebuia stârpită, până la anulare, orice posibilitate de a mai găsi ceva de mâncare în afara rețelei comerciale de stat.

Aceste unități erau gândite asemenea marilor cantine de pe platformele industriale sau din cazărmi (unitatea lor de măsură era numărul de porții fabricate zilnic) și urmau să fie amplasate în

centrele urbane, fiind dimensionate în funcție de populația arondată fiecăreia.

Preparată în uriașe cazane, cele 2-3 tipuri de ciorbă, iahnie de fasole, chiftele sau ghiveci de legume, plecau apoi în marmite izoterme spre așa-zisele „bucătării de bloc”, de unde, pe baza bonului de evidență, omul Epocii de aur își alegea felul dorit și primea porția la care avea dreptul el și familia sa, în sufertașe sau casolete.

Acasă, cele cuvenite subzistenței erau, eventual, încălzite la un reșou (dacă nu era oprit curentul), astfel încât înseși noțiunile și spațiul bucătăriei și al cămării, într-o locuință, își pierdeau sensul. Dispărea conducta de gaz, ca și mașina de gătit cu care mai puteai ameți frigul din locuință, nu mai cheltuiai pe oale, crățiți, tigăi sau capace, iar spațiul liber creat de acele destinații și preocupări anacronice permitea introducerea a cel puțin unui apartament suplimentar pe același nivel de bloc socialist. Numai avantaje!

Socrul meu, Nea Mitică, optimist înrăit, căruia îi expuneam la ce se lucrează în Institut și la ce ne așteptăm în viitorul apropiat, îmi răspundea calm:

„Pe mine nu mă interesează, mie îmi gătește Milica.”

„Omule, nu va avea ce să-ți gătească, la piață vei găsi flori și fructe iar în cele câteva magazine de lux îți vor zâmbi, din galantarele frumos pavozate, câte un salam cu soia, pachetele de brânză topită sau sardele în sos tomat.”

Nu l-am putut convinge și uite, peste ani, îi mulțumesc aici pentru convingerea fermă pe care încerca să ne-o transmită, de fiecare dată, că toate astea „se vor duce dracului.”

Datorită acestor permanente refaceri de proiecte, nu-mi puteam lua cele câteva zile de concediu restant, păstrate cu bună știință, decât imediat după Anul Nou, și nu așa cum aș fi dorit, în zilele de Crăciun, pentru a fi împreună cu copiii la Sinaia, pe durata vacanței lor de iarnă.

O singură dată s-a întâmplat să pot preda toate lucrările mai devreme, și anume în 1989, astfel încât am plecat la munte cu Tanța,

Ilinca și Matei, în mașina LADA COMBI, tipul alb 12, nr. 9-B-6695, chiar în după-amiaza de 16 decembrie! Noaptea târziu, și în serile următoare, după ce se culcau copiii în căldura binefăcătoare a sobelor de teracotă bine încinse (presiunea gazelor era, pe neașteptate, foarte bună!), ascultam totuși, înfrigurați, Tanța și cu mine, relatările Europei Libere despre tragedia de la Timișoara.

În dimineața de 22 decembrie în jurul orei 10, pe o minunată vreme de iarnă blândă și fără zăpadă, am coborât cu Matei în centru. Simțeam o liniște suspectă în pulsul orașului.

Vitrina librăriei de la colțul cu ulița ce coboară spre piață, încărcată, ca întotdeauna, doar cu volumele de „opere nemuritoare”, era, pentru prima dată, străjuită de doi milițieni înarmați.

Crăpătura, pe toată diagonală sticlei, dovedea că se aruncase, peste noapte, cu o piatră, fără însă a o face țandări, așa cum, desigur, și-ar fi dorit autorul faptei. Autoritățile ajunseseră deci să păzească până și un geam cu maculatura din spatele lui, ceea ce l-a făcut pe băiatul meu, la nici 12 ani, să mă întrebe la ureche, cu teama că vorbea într-o limbă străină: „ist es das Ende, Vati?”

După nici trei ore de plimbare, aflu împreună răspunsul, când am năvălit în casa unui localnic binevoitor, prin ușa lăsată larg deschisă, înghesuindu-ne mulțime de trecători ocazionali, pentru a-i auzi pe Caramitru și Dinescu urlând în fața ecranului cuvintele mult dorite de un popor întreg: „Tiranul a fugit.”

Pentru noi toți de acolo și de peste tot, minunea s-a produs atunci; abia mai târziu, am aflat că înșelătoria începuse de fapt cu mult înainte!

Mulțumesc totuși și azi lui Dumnezeu că am fost, în acele zile, împreună și că vârtoarea evenimentelor imediat ulterioare nu ne-a găsit, pe niciunul, în București.

Despre alte forme de schizofrenie colectivă la care se ajunsese și pragurile minciunilor îmbrăcate, de fiecare dată, în tot mai sofisticate justificări, pentru a face față măsurilor aberante ale megalomaniei

ceaușiste, voi vorbi cu alt prilej. Privite cu ochii și mintea de azi, ne stârnesc râsul; dar, pentru cei care au trebuit, în acele condiții, să-și asigure postul și leafa, merită măcar aducerea lor aminte! Unii dintre noi au dispărut tragic, datorită tensiunii în care lucrau, mulți alții și-au consumat serios rezerva de sănătate.

Pe de altă parte, una din porțițele de salvare oferite de acest serviciu (și nu se găseau multe cu asemenea oportunități) era că puteam aproviziona familia cu cele mai importante alimente. Carne de bună calitate sau pește, unt, cașcaval, dar și ciocolată sau cacao, erau mai tot timpul prezente pe masa copiilor nostri.

Fiecare deplasare pe șantier, și nu erau puține, adesea stabilindu-mi-le singur, după necesitățile de acasă!, îmi permitea să cumpăr, pe plan local, oricare din aceste bunătăți.

Aș fi ipocrit și incorect să spun că ele se găseau în magazinele din provincie sau, și mai grav, că le primeam ca atenții din partea beneficiarilor de proiectele cărora răspundeam.

Nu făceam parte dintre cei pentru care se trimiteau „la centru” pachete cu delegat special, în speranța unei aprobări mai rapide de portocale din import, în prag de Crăciun sau, cel puțin, pentru repartizarea unui electrostivuator sau a câtorva tone de combustibil la centrala termică a întreprinderii, în prag de iarnă. Asta se producea în mod frecvent, dar în beneficiul șefilor mai mari din ierarhia Ministerului!

Ca șef de proiect, odată ajuns în localitate, mă bucuram în schimb de privilegiul de a fi întrebat ce doresc să cumpăr din stocul minimal de produse alimentare, mereu asigurat în depozite și aflat la dispoziția exclusivă a directorului întreprinderii. Achitarea valorii era urmată, cel mai adesea, de aducerea pachetului direct la gară sau la aeroport, la ora plecării mele spre București, de către unul din salariații desemnați în acest scop de director, de unde, cu discreție, uneori cu jenă, îl strecuram în bagajul personal. Și aceasta, în condițiile în care muritorii localnici se înghesuiau la cozile binecunoscute din fața vitrinelor goale cu speranța, mereu cu aceeași

speranță!, că, fiind cât mai în față la ora deschiderii magazinului, vor găsi, de data asta, ceva de-ale gurii.

Întorcându-mă acasă de la gară după câte o noapte albă petrecută în compartimente, cel mai adesea, neîncălzite, mă bucuram să deșert pe masa bucătăriei bunătățile achiziționate în deplasare. La vederea lor, Matei, pe atunci de 5-6 ani, mă întreabă nemulțumit:

„Dar mie ce mi-ai adus?”

„Cum ce ți-am adus! Dar carnea asta fără zgârciuri, roțițele de cașcaval, astea ce sunt”?, răspund, revoltat de nerecunoștința copilului.

„Lasă astea; mie, mie ce mi-ai adus?”, repetă băiatul, cu egală insistență.

A trebuit să înțeleg, într-un târziu, că, pentru el, conta pe atunci doar pachetul de ciocolată „Albinuța” sau punga cu vestitele bomboane cubaneze pe care, de data asta, nu le cumpărasem; restul știa că venea de la sine. Frumoasă naivitate a vârstei!

Mi-e rușine și azi că nu-mi chemam prietenii să ne bucurăm cu toții de o friptură pe cînste sau să golim împreună un borcănaș cu icre de știucă. Nici alții, dacă aveau o asemenea oportunitate, n-o făceau; la aceste forme de dezumanizare se ajunsese, dar asta nu e, în ultimă instanță, decât o scuză târzie și perversă!

În afară de calitățile de bun organizator al - inițial - centrului de proiectare, devenit ulterior institut de profil, cu sediul în Calea Victoriei, directorul Traian Popescu știa perfect, ca nimeni altul, să întrețină relațiile cele mai cordiale, îmbrăcate totdeauna cu maximă atenție în hainele protocolului convenit rangului fiecăruia, începând cu demnitarii din conducerea Ministerului și până la persoanele cu anume funcții de răspundere din rețeaua comerțului, chiar și cu cele mărunte și oricând nesigure: șefi de magazine universale sau doar de raioane de vânzări, directori de depozite, inspecți de teren etc.

Aplicând, în zilele noastre, practica multiseculară a indulgențelor, perfect adaptată la condițiile create de regim („să-mi fii

credincios iar eu voi avea grijă de tine”), nimerea, dintr-un foc, mai multe ținte.

Răspundea cu supra-măsură la orice idee a beneficiarilor de unități comerciale, prin „biciuirea” propriilor salariați, pe principiul „clientul nostru, stăpânul nostru”, manifestând exces de solitudine acordată și celor mai absurde pretenții, ca și de deferență în limbajul folosit în dialogul cu câte un merceolog nepriceput dar, tocmai de aceea, cu ifose, chiar dacă acesta susținea tâmpenii.

Dar prin aceasta, fiind oricând util și eficient, se făcea apreciat la toate nivelele ierarhice ale Ministerului, inclusiv la comitetul de partid al sectorului și ... poate și mai sus! Să nu omit faptul că, după cutremurul din 4 martie 1977, toate institutele de proiectare din centru fuseseră mutate la periferie („proiectanții cât mai aproape de platformele industriale”, clama Marele Strateg), cu excepția doar a acestuia, amplasat, culmea!, chiar pe zilnicul traseu prezidențial.

Clădirea fusese serios avariata, scara principală era impracticabilă și mormane de moloz din tavanele parțial prăbușite zăceau peste birourile de la toate etajele.

Și totuși, prima sa grijă, a doua zi, a fost să demonteze placa cu numele instituției de la intrare, cu doar două ceasuri înaintea trecerii întregului alai, abia aterizat după întreruperea imediată a vizitei oficiale în Nigeria.

Intuiție? Experiență? Teamă? Din toate câte ceva, acestea erau reunite în persoana lui Traian Popescu.

Cunoștea însă la perfecțiune și căile nevăzute ale Domnului.

Spre a-ți menține și consolida poziția, nu poți mereu obliga subordonații la ore peste program sau să-i alergi pe șantiere, la orice apel telefonic din provincie, dacă nu-i și „cumperi” cu câte ceva. Salariul era fix, se majora cu anume procent doar din Congres în Congres al PCR, acordul nu putea depăși limite bine stabilite.

Atunci, ce avea de oferit? Nu știu dacă-și crease abilitățile din frecuşurile cu aparatul birocrăției de Partid sau dacă erau și valențe native.

Dar, cert este că, pe un real fond sufletesc bun, i-a venit ușor să-și potențeze acțiunile, când urmărea un țel precis, știind că nu-ți poate fi bine dacă nu faci și tu, la rândul-ți, bine.

Aici era marea artă a lui „Ostap Bender” deoarece, într-un regim de permanente samavolnicii și ilegalități, stăpânea și mijloacele de a face bine. Cine nu se gândea cu jind la un televizor color care, atunci, abia apăruseră, la un congelator performant sau măcar la o pereche de cizme îmblănite, în pragul iernii? Ce să mai vorbim de posibilitatea schimbării Daciei autohtone cu o mașină Skoda sau Fiat 124 sau, și mai grozav, să prinzi un loc avansat pe lista de repartiții la apartamentele din fondul de stat?

Mai toate necesitau aprobarea unui ministru adjunct, după care intrau pe lista de așteptare, în funcție de ritmul livrărilor care, și ele, se onorau preferențial.

În cazul celor pe care-i călărea mai tare, printre care mă număram și eu, ca șef de proiect, directorul ne dibuia cu abilitate dorințele omenești, până atunci nemărturisite, la care puteam aspira, după care le rezolva pe rând, cu discreție și eficiență, știind că avea uși deschise acolo unde era nevoie.

Cum să nu-l servească, la rândul lor, acei șefi sau responsabili, care aveau astfel prilejul de a-i mulțumi pentru proiecte sau pentru asistența tehnică acordată „prin apropiații mei colaboratori”, cum îi plăcea să se laude. Terminarea cu succes a unei investiții, modernizarea rafturilor dintr-un magazin sau schimbarea mobilierului în sala de mese a restaurantului din centru le asigura acestor trepăduși locali stabilitatea sau chiar promovarea în funcție.

Odată aprobarea obținută, ne chema în cabinet, pe fiecare separat, comunicând-ne la cine să ne adresăm, bineînțeles, în numele lui, pentru achiziționarea produsului mult visat. Nu aștepta în schimb absolut nimic de la noi decât perfectă loialitate, spre a avea siguranța că va putea răspunde prompt la orice altă nouă solicitare.

Și circuitul o lua de la capăt.

Oricare dintre personajele sistemului, odată ajuns la o anume poziție, știa că poate obține ceva în plus față de posibilitățile uzuale. Era însă perfect conștient că, prin funcția deținută, trebuia să ofere și o compensație anume, de care cel „omenit” să-și aducă neapărat aminte, la nevoie.

Peste tot domina, în mod ocult, un permanent și generalizat trafic de servicii și contra-servicii în care, încet-încet, ne-am simțit, fiecare la un moment dat, angrenați și care devenise astfel o componentă a normalității.

Mă chemase într-una din zile, pe mine și pe inginerul Comino, pentru o problemă urgentă. Iani, cum era numit în familie, se născuse la Constantinopol, din părinți greci refugiați și stabiliți în blânda și mereu primitoarea Românie interbelică. Om cu vastă experiență de constructor, încă de pe vremea marilor antreprize Emil Prager sau Tiberiu Eremia, înarmat cu o memorie de invidiat și care, prin seriozitate și exigență, ajunsese secretar general de Minister.

Deși avea indiscutabil multe calități, era extrem de calculat, să nu spun parcimonios chiar și cu fleacurile („e moștenire de la mama, rămasă văduvă cu trei copii după moartea timpurie a tatei”), adesea ironic, uneori cinic în relațiile cu cei din jur, cu accente nefericite de superioritate care-l făceau greu suportabil.

În fond, era un tip profund omenos dar doritor, parcă, a se acoperi cu coaja unei aparente insensibilități.

Împreună cu câțiva alți ingineri pensionari valoroși, directorul îl angajase cu normă parțială, asigurând, prin aceștia, o bună parte a responsabilității lucrărilor în cadrul ședințelor de avizare.

În timpul discuțiilor noastre „în trei”, secretara îl anunță că este căutat „pe firul 1” de tovarășul Petrache, șeful magazinului „Victoria” (fost „Galeries Lafayette”). Odată cu ridicarea receptorului, directorul s-a și ridicat în picioare, exclamând:

„Cu deosebit respect, vă salut, dragă tovarășe Petrache!”

Afla că, în acea după-amiază, în jurul orei 15, va ajunge, de la Cislădie, camionul cu așa-numitele „covoare persane” (era, de fapt,

din stocul refuzat la export, pentru niscaiva noduri lipsă!), aşadar persoanele stabilite dinainte trebuiau să fie în curtea din spate, la descărcare, iar, de acolo, cu balotul în spinare, fiecare trebuia să meargă direct la taxiul de la stradă. Plata o vor face separat, la raionul din magazin, unde, bineînţeles, niciun covor nu va apare în galantar iar casiera era informată din timp despre aceasta.

Din acel moment, toate celelalte probleme de serviciu au fost lăsate baltă.

I-a chemat urgent pe cei câţiva care făcuseră cerere. Cabinetul s-a umplut cu o mulţime de oameni, toţi în picioare, ascultând cu atenţie indicaţiile necesare.

Aşezaţi pe scaunele din faţa biroului, pe noi doi ne uitase complet; eu am vrut să mă retrag dar Iani mi-a făcut semn discret să stau pe loc.

Tot repetându-le ce au de făcut, îi cad deodată ochii peste figura lui Comino care, de minute bune, cu privirea pe hârtii, bătea tactul cu creionul, peste dosarul din faţă, ce aştepta rezolvarea.

„Tovarăşe inginer, iertaţi-mă, cum de nu v-am remarcat! N-am reţinut, poate doreaţi şi dvs. un covor, îl sun chiar acum pe tovarăşul Petrache să mai prevadă unul.”

Comino care, oricum, nu fusese niciodată atras de asemenea achiziţii, tot continuând, metronomic, bătaia cu creionul, devenită enervantă, fără să ridice capul, a răspuns apăsător:

„Eu nu doresc niciun fel de covor, eu doresc 2 kg de brânză telemea de oi!”

Scenă mută generală: colegii săi consilieri s-au simţit jenaţi, eu m-am făcut mai mic decât eram; directorul, însă, şi-a revenit primul:

„Dar de ce nu mi-aţi spus? Vorbesc imediat cu responsabilul de la piaţa Amzei, vă pune el de o parte când îi soseşte şi vă duceţi oricând aveţi nevoie. Îi spuneţi doar că veniţi din partea mea.” (Ținea întotdeauna la această precizare.)

Nu știu ce a făcut Comino mai departe, dar îmi venea să-l îmbrățișez; reacția lui, cu acea ocazie, mi-a plăcut la nebunie și-l caracteriza mai bine decât am încercat s-o fac în rândurile de mai sus.

Scena mi-a reamintit povestirea unui martor participant la o ședință cu scânteii, la Matei Ghigiu, ministrul Construcțiilor Industriale, în anii '60, pe vremea când Iani era director general al Trustului de Montaj, la rafinăria Brazi.

Erau mari întârzieri față de grafic și toți cei adunați acolo își vărsau focul asupra sa. El nota cu grijă, pe hârtie, toate incriminările, fără a scoate o vorbă. Se pare că multe reproșuri aveau temei. La terminarea rechizitoriului, înainte de a-i da cuvântul pentru justificări sau autocritică, ministrul i se adresează sentențios:

„Comino, ai dat de dracu', cred că te belesc!”

Grecul și-a adunat tacticos foile înnegrite, a lăsat încet ochelarii pe masă și, dând roată asistenței, și-a fixat privirea, în final, asupra demnitarului, răspunzând, la început rar, și cu oarece voce stinsă:

„Tovarășe ministru, nu cred că mă puteți beli, deoarece” - și aici a schimbat brusc intensitatea în glas, ca și cum atunci i-ar fi sclipit în minte soluția salvatoare - „deoarece... sunt im-be-li-bil!!!”

Se pare că a stârnit râsul general, atmosfera s-a destins și discuția s-a purtat apoi cu calm și la obiect, încheindu-se, cum altfel?, cu un plan de măsuri.

Avea ceea ce francezul numește *ne pas avoir froid aux yeux*; sigur că astfel de ieșiri presupuneau o anumită doză de risc dar, pe lângă valoarea sa profesională unanim recunoscută, era prea hârșit cu ale vieții pentru a nu ști unde și când putea folosi această calitate.

Dacă tot vorbim de preocuparea obsedantă pentru mâncare, îmi revine în minte imaginea punctelor de alimentare de la mesele instalate pe traseul defilărilor de 1 mai și 23 august (inițial, fusese și 7 noiembrie).

Prin grija restaurantelor apropiate, bine aprovizionate din ajun, imense oale în care, la flacăra buteliilor de aragaz, fierbeau vestiții

„Krenwürstchen” fragezi, care se vindeau pe cartoane, împreună cu chifle calde și muștar din belșug, chiar și lipsiți de hreanul care le-a adus celebritatea; era atracția strict conjuncturală, nu doar pentru cei scoși cu de-a sila, ci și pentru locuitorii din jur, care năvăleau cu duiumul de prin case, să se bucure de oportunitatea unor asemenea rare delicatese.

Nu lipseau sticlutele cu Cico (Pepsi-Cola, simbolul capitalismului atâțător la război nu-și făcuse încă apariția în România!), cu dop metalic, adesea oxidat pe partea interioară, și cu reziduuri dubioase la fund; dar, ce conta, îngrămădite în ligheanele pline de gheață, de sub mese, erau reci și, deci, binevenite.

Haltele astea ofereau și prilejul unor dispariții discrete. Ultimul loc de unde se mai putea scăpa din coloană, pe artere lăturalnice, era la Piața Victoriei, căci, de acolo până la capăt, stăteau carauale, dublate umăr la umăr de civili, pentru ca nimeni să nu se mai poată strecura. Pe ultimul tronson, din dreptul statuii Aviatorilor, se aflau activiștii de Partid care, de o parte și de alta a bulevardului, încercau să insufle, măcar acum, prin porta-voce, gloatei informe care înainta mecanic, o fărâma de entuziasm, prin zâmbet sau în răgetele lozincilor ce trebuiau strigate din rărunchi. „Mai cu suflet, tovarăși”, „Ridicați materialele”, „Rândul trei, țineți alinierea”, „Privirea spre tribuna oficială” - erau îndemnurile cu care aceste nulități patente se sileau să-și asigure mai departe funcția și pâinea.

Tribuna oficială, pregătită și dichisită cu zile înainte, era amplasată în piața numită, înainte de război, „Mihai Eminescu”, apoi „Adolf Hitler”, rebotezată, cum altfel!, „I.V. Stalin” (străjuită de sinistru statuie, până la dărâmarea ei, într-o noapte din 1954), devenită apoi „Aviatorilor” pentru ca azi, într-un prelungit acces de francofilie, să se numească „Charles de Gaulle”.

Schimbarea, pentru prima dată după 44 ani, a acestui loc consacrat a purtat ghinion perechii prezidențiale căci uriașa terasă a viitoarei Case Radio, de pe Strada Știrbei Vodă, prevăzută cu o copertină impresionantă, ferindu-i să le intre soarele în priviri la 23

august 1989, a fost „cântecul lebedei”, atât pentru clădirea monumentală care zace de atunci neterminată, dar, mai ales, pentru inițiatorii întregului ansamblu faraonic din zona Casei Poporului care, peste câteva luni doar, judecați sumar de slugile lor, își încheiau toate socotelile cu viața, lipiți cu spinările de zidul sordid al cazărmii din Târgoviște.

Și, ca un ultim (dar niciodată cel din urmă!) episod alimentar, așteptam cu nerăbdare, în fiecare an, deschiderea cu fast, la început de decembrie, a atât de stupidei perioade denumită „Luna preparatelor culinare”.

Fie că aveam în buzunar doar bursa de student sau, mai târziu, leafa de inginer, cu atât mai vârtos dacă se lăsa și cu o primă, mergeam, în gașcă sau într-o companie mai discretă, la câte un restaurant, în galantarul căruia trona un purcel de lapte, cu nelipsita roșie sau morcov în rât, sau tăvi cu pateuri de ficat îmbrăcate în aspic, cu garnituri din cele mai apetisante. Dacă se menționa acolo și „participăm la concursul de vitrine”, nu mai ezitai să intri și să te grăbești a comanda unele din multele bunătăți expuse.

Erau momente în care, după satisfacția ambianței în care te aflai, odată revenit la realitatea zilnică, simțai cât de mărunț ajunge omul și cât de ieftine pot fi uneori argumentele pentru a fi mulțumit.

În acest context, îmi revin în amintire „cele 7 minuni ale comunismului”, simbol al minciunii, hoției și demagogiei și cu care, în mai mare sau în mai mică măsură, ajunseseam să ne obișnuim, ca normalitatea unui cotidian absurd.

1. „Toți aveau de lucru.
 2. Deși toți aveau de lucru, nimeni nu muncea.
 3. Deși nimeni nu muncea, planul se făcea.
 4. Deși planul se făcea, nimic nu se găsea.
 5. Deși nimic nu se găsea, toți aveau.
 6. Deși aveau, toți furau.
 7. Deși toți furau, nimic nu lipsea.
- De ce nu le-o fi plăcut?...”

Da, chiar așa! De ce să nu ne fi plăcut?

De la acte notariale pentru donații de case sau obiecte de valoare către anume soacre sau mătuși ale unor generali de securitate, presupuse rude îndepărtate sau nici măcar atât, contra pașapoarte de plecare definitivă a unei întregi familii, sau afaceri cu vinuri măsluite, precum cele ale celebrului Ștefănescu, până la sordide găinării de-a dreptul hilare, asemenea celei de care am aflat în cofetăria din spatele gării Craiova - tocmai cei care se loveau mai zdravăn în piept, clamându-și înaltele virtuți, își foloseau treapta social-politică atinsă, dar și istețimea obligatoriu necesară, *numai și numai pentru satisfacerea intereselor proprii.*

Într-o după-amiază toridă, la revenirea dintr-o deplasare la Rovinari, în așteptarea acceleratului de București, am intrat în cofetărie, cu intenția de a-mi răcori gâtulejul cu un pahar de apă rece sau măcar cu nesuferita, dar mereu prezenta, sticlă de Cico.

Găsind înghețată „la pahar” (de fapt, o cupă metalică), am optat fără ezitare, cerând chiar porție dublă. Fiind, de la început destul de cremoasă, după primele înghițituri, am constatat că, până a duce lingurița la gură, pe măsura topirii, conținutul se scurgea prin gaura din mijlocul tacâmului, ca printr-o pâlnie. Surprins și iritat, am cerut vânzătoarei să aducă o linguriță normală și să arunce astfel de rebuturi, în loc de a le oferi clienților.

Redau răspunsul acesteia, necomentat, cu destulă exactitate, în ciuda anilor care au trecut de la acest dialog:

„Să știți că toate sunt așa! Se luară pe capete, plecă lumea cu ele și noi furăm bune de plată. Atunci șefa le dădu atelierului mecanic de alături care le găuri în fund, așa că scăparăm de necaz. La prăjituri nu-i problemă, dar înghețata trebuie s-o dați de dușcă, cu paharul la gură. Pesemne nu sunteți de p-aici, căci clienții noștri se obișnuiră de-acum.”

Și iată cum, de-a lungul a aproape două generații, preocupările majore ale milioane de români cam la astea se reduceau: pentru

orășeni, loc de muncă asigurat de la terminarea studiilor până la pensie, apartament la bloc și mașină cumpărate în rate, concedii cu familia la munte sau la mare sau chiar și în câte o țară prietenă; cât privește pe țărani, să tot fii membru CAP!

Practic, nimeni n-a murit de foame, indiferent de modul în care se obținea hrana zilnică; ba și bucuria era mai mare, atunci când apucau ceva furat sau ieșit din comun.

Ajunsa, pe căi strâmbe, la putere, noua conducere post-revoluționară, de care va veni vorba mai târziu, nu avea de ce ezita între principiile democratice, clamate cu prefăcută convingere în scena balconului, și nevoia, ca de aer, a voturilor acestei populații schițate mai sus, văduvită de o minimă cultură civică. De pe o zi pe alta, au fost uitați Odiosul și Sinistra, ca și toate relele ideologiei comuniste; noul dușman, apărut peste noapte, erau supraviețuitorii de la Aiud, Sighet sau Canal, cei care, cu naivitatea vârstei, au reînființat partidele antebelice, precum și acea minoritate tăcută timp de decenii, din cele mai diferite pături sociale, care acum pretindea de la viață nu numai rația lunară de zahăr și ulei sau ciolanele cu urme de carne, smulse în încheștarea cozilor.

Ăștia gândeau și chiar vroiau altceva!

Pe ei s-a pus șeaua, mai ales după primele luni de libertate (doar de exprimare a cuvântului), când „Emanatul” clama, de dragul votului, în piața publică: „proprietatea e un moft”. Cum și de ce să-ți pretinzi casele sau pământurile furate și exploatare de alții timp de o jumătate de secol?! Ai apartament, chiar și cu confort sporit, ai primit în folosință un lot de grădină la marginea orașului, unde poți planta castraveți sau gura-leului. Ce mai vrei?

În acest timp, pe linia ocultă a relațiilor mafioate, departe de ochii presei indiscrete, au intrat în zestrea imobiliară a celor „puțini și buni” sute și sute de hectare, lucii de apă, vile-monumente de arhitectură. Aceștia or fi actualii „mofturoși”?

Iată însă o amintire, cred, cu adevărat unică, despre ce se putea întâmpla doar în anii socialismului, ai cărui conducători se aflau

mereu în slujba întregului popor și erau preocupați, până în cele mai mărunte detalii, de chivernisirea, cu maximă grijă, a avutului obștesc și a banului public.

În criza funciară de benzină, care se tot amplificase la sfârșitul anilor '80, stăteam zile și nopți la rând pentru alimentarea rezervorului. Cozile se întindeau, precum șerpii, de-a lungul arterelor din zona stațiilor de carburanți, bineînțeles, ocolind cu grijă traseele prezidențiale.

Vecini sau prieteni plecau în grup, unul dintre ei preluând cheile de contact ale celorlalți și îngrijindu-se de manevrarea mașinilor, timp în care aceștia își mai vedeau de treburile lor sau măcar trăgeau un pui de somn; reveneau, după câteva ceasuri, pentru schimbarea ștafetei.

Adesea, dacă locuiau în apropiere, soția sau copiii aduceau cafea în termos sau mâncare în toată regula, astfel că, uneori, pe capotele mașinilor se întindeau ștergare și farfurii, luându-se masa în toată regula, „în familie”, ca și cum se aflau la pădure, într-o binecuvântată zi de sărbătoare. Ba adesea, și în sunetele muzicii de toate felurile, emise de aparatele cu baterii, bine orientate, pentru o cât mai largă audiție, indiferent dacă făcea sau nu plăcere celor din jur.

Ce plăcut când astea se desfășurau pe timp frumos; în schimb, iarna totul devenea, cu adevărat, cumplit.

Foarte des, aflându-se de la stație că nu mai erau șanse de a sosi vreo cisternă cu carburant, oamenii rebegiți de frig și oboseală încuiau mașinile, șirul acestora, de multe sute de metri, încolăcindu-se în lungul a nu știu câtor străzi, de nu se mai știa capătul cozii.

Ce probleme erau a doua zi, să mai faci să pornească motorul! Fie bateria se descărcase din cauza frigului, fie nu mai era strop de benzină în rezervor. Mortul clinic era împins de tovarășii de suferință, până în dreptul furtunului stației, pentru a primi stropul de resuscitare. Intrase și asta în obișnuit și, ca buni români ce eram, o acceptam fără crâcnire!

Odată ajunși acasă, cei mai zeloși deșertau rezervorul în canistre pregătite din vreme, pentru a avea minimul necesar în concediu sau pentru a ajuta o rudă sau prieten de la țară.

Adevărul era că, față de noi, bucureștenii, care puteam alimenta de câte ori găseam timp de pierdut (dar și dacă ne permitea punga), cei din provincie nu aveau dreptul decât la 20 sau 30 litri/lună, aceasta blocându-le, practic, orice formă de independență de mișcare.

De fapt, asta se și dorea!

Ei bine, cu un prieten care lucra într-o direcție comercială din nordul țării, am convenit că-i voi asigura o canistră plină de 20 l, în valoare perfect echivalentă cu 4 kg de carne macră, produs care ajunsese și el o „rara avis”.

Cum se va face însă trocul? Iată soluția: un camion de trei tone al Direcției respective este trimis, cu ordin de serviciu, la București, pentru a transporta o vitrină frigorifică de 150 kg, căreia trebuia să i se schimbe compresorul, lucru care se putea rezolva fără probleme, într-un ceas, la un atelier local. Carburantul pentru cca. 1000 km dus-întors, uzura camionului și cele două zile de deplasare a șoferului, cu diurna și cazarea necesară, au avut, de fapt, ca unic scop, întâlnirea mea cu acesta, la umbra unei parcări de la marginea orașului, unde, în câteva minute, s-a produs schimbul de „bunuri”.

Nici nu l-am întrebat dacă vitrina frigorifică, prinsă în chingi pe platforma, în rest complet goală, a camionului, o mai repara la București sau se întorcea cu ea la fel cum plecase?! Poate totul era butaforie, poate că nici nu era defectă! Nu mă privea!

M-am întors acasă mândru, cu cele patru pachete, iar un scurt mesaj telefonic, a doua zi, confirma mulțumirea reciprocă pentru rezolvarea problemei. Pe raportul și decontul de cheltuieli ale șoferului, șeful lui avea motive întemeiate să vizeze, cu convingere, la rubrica scopul deplasării: rezolvat!

Cred că Ilf și Petrov ar fi fost invidioși aflând de astfel de cazuri, dar poate că, la ei, astea erau banalități, față de altele și mai și. Bravo lor!

Într-una din vacanțele de vară ale copiilor, ne-am hotărât să vedem mănăstirile din nordul Moldovei. Tot mai des se zvonea că, pe măsura eforturilor de creare a „omului nou”, se prevedea ca vizitele la aceste nestemate ale istoriei și culturii noastre să fie interzise românilor, la ele având accesul doar străini, bineînțeles, pe bază de valută.

Pentru excursia noastră, calculasem de acasă kilometrajul traseului, fiind astfel sigur că nu ne trezim cu „pana prostului”, undeva, pe șoselele țării. Mai toate stațiile de alimentare cu carburanți aveau atașat panoul „Nu avem benzină/motorină” iar, în caz afirmativ, era oricum de vânzare doar celor arondați în zona respectivă, pentru rația la care aveau dreptul lunar.

Situația de excepție a Bucureștiului mi-a permis să fac provizia de benzină, plecând cu rezervorul plin ochi și cu o canistră metalică în port-bagaj, pe care, la sugestia amabilă a recepționarilor Hotelului „Pietricica”, din Piatra Neamț, unde ne-am oprit pentru prima noapte, am depus-o pe balconul camerei de la etajul 10.

„Știți cum e pe aici, dacă văd în parcare un număr de București, sparg peste noapte mașina, că turiștii sigur n-au venit până aici fără carburant.”

Deși plecasem cu conserve, ouă tari și biscuiți, o haltă obligatorie era prevăzută la Botoșani, unde amicul meu mă aștepta cu cașcaval, un salam uscat de export și mai ales cu ... un pui proaspăt curățat, trebuind doar, la următoarea oprire, să găsesc locul potrivit pentru a-l frige. Aceasta s-a întâmplat la Vatra Dornei unde, la bucătăria unui restaurant, contra a câțiva lei și a unei jumătăți de litru de ulei adus de acasă, mi s-a pus în brațe, după jumătate de ceas, un vas cu frumusețe de friptură care, deși ferită cu un ștergar, a lăsat o dără plăcut mirositoare pentru bieții trecători ce se nimeriseră pe traseul meu, până la hotelul din apropiere. Privirile lor insistente, pe care încercam rușinat să le evit, trădau nedumerirea: de unde o fi făcut așa rost de așa ceva? Nu cumva mai apucau și ei, dacă ajungeau la timp?

Ce regal a fost apoi, pentru copii, această cină bogată, întinsă pe masa camerei în care, din fericire, nu ne aflam decât noi patru!

Dar, cu o desfătare gastronomică mai puțin obișnuită, am fost răsfățat (eram în 1987 sau 1988?) cu prilejul unuia din numeroasele drumuri la Botoșani, unde coordonam, în calitate de șef de proiect, toate investițiile comerciale din județ, prevăzute a se executa în cincinalul 1986-1990.

Având o dotare mai slabă decât a altor județe, aici urma să se construiască trei mari depozite, o piață agroalimentară și un magazin universal, pe lângă spațiile comerciale existente la parterele de blocuri, în permanentă reamenajare. Preocuparea principală a specialiștilor tehnologi era din ce placaj furniruit mai ieftin putea fi confecționat mobilierul sau cum se văd seara vitrinele, în raza anemicelor becuri stradale; se punea problema de a economisi astfel iluminatul interior și totuși trecătorul să poată ghici cât de cât conturul câte unui aspirator, a vreunei perechi de cizme din plastic sau a câtorva tricouri din melană, ȕipător colorate.

În timpul iernii, între tejghea și rafturile mai mult goale din spate, vânzătoare cu paltoanele încheiate până la gât, căciuli rusești îndesate pe urechi și cu mâinile vârate adânc în mâneci, urmăreau, tăcute și indifferente, privirea câte unui eventual client, naiv în speranța de a găsi ceva, sau tropăiau pe grătare de lemn aruncate peste pardoseaua de mozaic, spre a-și dezmoȕti tălpile, în așteptarea închiderii magazinului.

Așadar, abia sosit în localitate, aflu că are loc o ședință la Direcția Comercială Județeană, unde se discută stadiul investițiilor, de către toți „factorii responsabili din teritoriu”, cu analizarea exactă a „cauzelor rămănerilor în urmă față de plan” și stabilirea unui „scadențar de termene concrete și cine răspunde”.

(Am reprodus, din memorie, dar cu exactitate, nelipsita terminologie de lemn care începea cu textul convocatorului și care urma să se regăsească pe tot parcursul ședinței, în luările de cuvânt ale fiecărui participant.)

În funcția pe care o aveam, participarea mea ar fi fost necesară, dar, întrucât întreaga documentație de proiectare era la zi iar asistența tehnică la execuție permanent asigurată, nu fusesem convocat în mod special. Mi-am văzut deci de programul pentru care venisem.

Spre seară, întors la hotel, fericit că voi găsi o ciorbă caldă sau că mă voi mulțumi cu pateurile și checul de acasă, pregătite, ca întotdeauna, de soacra mea, mama Milica, mă întâmpină recepționarul, anunțându-mă că sunt așteptat de tovarășul director al DCJ la sala de protocol a restaurantului, de la mezanin, rugându-mă să-l urmez.

Habar n-aveam de această încăpere. Treceam de fiecare dată prin fața unei uși duble, permanent închise, și nu m-am întrebat niciodată ce se află în spatele ei. După un ciocănit anume, cunoscut doar de inițiați, ușa se deschide dinăuntru și, printr-un coridor cu pereții tapetați de cuiere, în care atârna o droaie de cojoace „Alain Delon”, sunt poftit de un chelner cu ținută impecabilă în sufrageria scăldată de lumina lampadarelor cu becuri - ce minune! - toate aprinse.

Pe mijlocul mesei, lungă cât camera, un minunat aranjament floral părea a sfida sezonul rece de afară.

În fața tacâmurilor strălucind de curățenie, a farfuriilor suprapuse și a șirului de pahare din cristal în ordinea crescătoare a mărimii, se aflau deja așezate 10-15 persoane, dintre care unele îmi erau cunoscute iar pe altele le vedeam pentru prima dată.

Câteva scaune fiind încă libere, directorul mă invită, foarte amabil, să ocup unul din ele, prezentându-mă ca fiind „binevenit și tovarășul proiectant, dacă tot era în zonă.” Numele nu avea importanță!

Se discuta mai reținut, pe un ton sobru, în așteptarea unor oaspeți întârziați și a unui semnal din partea gazdei, timp în care am putut afla, de la vecinul de masă, care era motivul unei reuniuni de asemenea nivel.

Directorul DCJ împlinea frumoasa vârstă de 50 ani iar ședința de dimineață fusese organizată cu bună știință, chiar în acea zi, pentru ca,

în continuare, toți participanții să se poată bucura din plin de un asemenea moment festiv: conducători ai Trustului de Construcții și de întreprinderi locale, reprezentanți ai Ministerului Comerțului, de la București, directori ai Băncii de Investiții, reprezentanții beneficiarilor; la aceștia s-au adăugat, din oficiu!, anumiți tovarăși de la Comandamentul Județean de Miliție, de la Consiliul Județean și Municipal de Partid.

De aceea, chiar dacă unii, la ședința de dimineață, or fi luat cuvântul de pe poziții diferite, discuțiile au fost cât se poate de amicale, ordinea de zi a fost epuizată cu rapiditate, planul de măsuri se afla deja în mașinile dactilografelor, fiecare semnatar urma să-și ia câte un exemplar, pe care secretarele îl vor clasa într-unul din nenumăratele bibliorafturi și pe care nimeni nu-l va mai citi vreodată. Important era că se putea raporta „sus”, adică la „Județeană”, că toate problemele au fost, dacă nu rezolvate, cel puțin „atinse.”

Ce-i preocupa era masa care urma să aibă loc peste câteva ceasuri, unde fiecare știa că avea locul rezervat și unde eventualele dispute urmau să se stingă, odată cu primele ciocniri de păhărele cu tărie. Toți suportau cu greu timpul rămas iar nerăbdarea plutea în aer.

Mi-am adus aminte de suferințele prelatului din *Les trois messes basses*, a lui Alphonse Daudet. Chinuit de imaginea fripturii de curcan și a celorlalte bunătăți care-l așteptau acasă, n-a mai fost în stare a duce la bun sfârșit predica, ieșind în goană din biserică, cu anteriorul fluturând, spre stupefacția credincioșilor adunați pentru slujba de Crăciun.

Privindu-i pe comeseni, fredonam în gând și șansoneta lui Bécaud, în care, chiar dacă pe un alt palier al satisfacțiilor, sopra și distanta ghidă sovietică Nathalie, abia ajunsă seara în așternutul turistului francez, se leapadă brusc, odată cu lenjeria intimă, de toate frazele cu Lenin și cu Kremlin, în favoarea unor cu totul alte preocupări, mult mai lumești.

Toți cei prezenți aici fuseseră înștiințați, discret, din timp, de eveniment și participarea la această masă dovedea aprecierea de care se bucurau în ochii sărbătoritului.

Dar, așa cum se întâmpla în fiecare județ, ei nu întrețineau defel o prietenie, ci cultivau o relație.

Datorită funcțiilor deținute și doar în virtutea acestui argument, se căutau unii pe alții, pentru a-și duce la bun sfârșit sarcinile postului, dar, mai ales, pentru ca, la adăpostul lui, să-și poată împlini interesele proprii. De la înălțimea scaunului, fiecare știa ce avea de oferit, dar n-o făcea decât celor de la care putea fi sigur că-i puteau răspunde cu o monedă cel puțin echivalentă.

Era destul ca unul din ei să fie schimbat din post pentru ca toate manifestările de sinceră și trainică prietenie să se îndrepte, de îndată, asupra noului ocupant. Iar, dacă în conformitate cu principiul „rotirii cadrelor”, fostul titular era rotit pe o cracă prea coborâtă, acesta devenea, peste noapte, un necunoscut, dacă nu chiar un personaj de evitat.

Deocamdată, în atmosfera atât de îmbietoare de aici, totul era liniștit și stabil.

Sărbătoritul, al cărui tată îmbrăcase în tinerețe anume cămășuțe verzui, era priceput în a întreține bune relații exact cu cine era mai potrivit și o astfel de ocazie nu trebuia irosită.

Masa a fost bogată. Entrée-uri reci și calde, pește și fripturi, portocale (de unde?) și deserturi s-au succedat fără sfârșit iar licorile, de la țuica cea bătrână, din prună neîmblânzită, și whisky anglo-american, trecând prin grase de Cotnari sau slabe de Târnave, și terminând cu un *fine Napoléon* degustat pe îndelete - toate servite cu meșteșug și discreție de o întreagă echipă de chelneri stilați, au creat o atmosferă de bună dispoziție și intimitate, ca între vechi fărtați, care se cunosc și se stimează de o viață.

Dar unde se pregătiseră oare astfel de bucate, din ce pivnițe se aduseseră sticle cu asemenea conținut? Sigur că nu din oalele care livrau prostimii bulucite în autoservirea de la parter, în sala

neîncălzită și abia luminată, unicul tip de ciorbă, fasolea albă cu ciolan sau tava cu veșnicele macaroane gratinate.

Pe de altă parte, niciun fel de muzică nu și-a făcut simțită prezența, nimeni nu a depășit limitele decibelilor în chiuituri sau angajamente înflăcărare. Știau cu toții că treburi de acest fel sunt cu atât mai bine făcute cu cât sunt mai puține urechi să le audă.

Un salariat mai mărunț îmi spunea că, pe vremea regiunii Suceava, pentru un chef mai pe cinste, „aleșii” se retrăgeau la câte un local din, pe atunci, raionul Botoșani; acum, pentru chiolhanuri grele, mai marii noului județ își găsiseră adăpost la Dorohoi! Dacă o țineau tot așa, poate ajungeau în ograda vreunui președinte de CAP de pe malul Prutului.

Mai departe n-aveau unde căci ar fi dat de „zona arată”.

Aici însă n-a fost cazul de așa ceva. Doar s-au pupat între ei, mai ales odată cu imensul tort de ciocolată cu multă frișcă și la ciocnirile de pahare, însoțite de urările „Întru mulți ani”, pentru tovarășul director.

La sfârșit, când mai toți simțeau oboseala de la variatele eforturi la care fuseseră supuși peste zi, acesta s-a ridicat, cu un pahar de șampanie în mână, și, cu o privire caldă, care a întâlnit-o rând pe rând pe cea a tovarășilor de ospăț, a răspuns, cu glasul ușor tremurat de inerenta emoție, mulțumindu-le pentru toate cuvintele frumoase rostite.

Dorind să confere momentului un plus de sinceritate, a simțit nevoia să mărturisească, în final:

„Dragii mei, chiar dacă nu se va face mare lucru din ce-am stabilit azi, important este că ne-am întâlnit.”

Aplauzele asistenței au marcat acordul integral asupra acestei concluzii înțelepte.

La plecare, mulțumind directorului pentru onoarea acordată de a-i fi stat alături, am strâns mâinile celor prezenți și m-am retras la etaj, grăbindu-mă să prind, cu ajutorul centralistei, legătura telefonică cu cei de acasă.

Ei bine, pentru mine, ultimele cuvinte ale sărbătoritului, pe care mi le-am reamintit și peste ani, spun totul! Această nomenclatură locală în care intrasem și eu pentru câteva ceasuri, asemenea celei din toată țara, trăia cu seninătatea normalității viața dublă, între locul de muncă și oamenii cu care venea în contact, pe de o parte, și opulența fără rușine din spatele ușilor perfect ermetice vulgului, pe de alta.

Se apelau mai ales conform funcției cu care erau investiți, patronimul și, cu atât mai puțin, prenumele, nu erau de reținut, putând fi mereu altul; de aceea, se auzea doar „dragă tovarășe director, stimată inspector, tovarășe comandant.” Fiecare din gașcă, deși legat ombilical de altul, cu zâmbet pe buze dar cu suspiciune în priviri, se afla, zi de zi, într-o tăcută dar permanentă urmărire a ceea ce se întâmplă cu cel de lângă el, fiind pregătit, cu o versatilitate apropiată de starea lichidă, să-și modifice în orice clipă relația cu acesta.

Dar, până atunci, se regăseau cu toții solidari, ca într-o frățietate mafiotă, pentru raportări ticluite cu droaia de minciuni care se amplificau ierarhic la nivelele superioare, cu singurul scop de a-și asigura continuitatea funcției și, prin aceasta, a numeroselor avantaje pentru ei și pentru cei cu adevărat apropiați.

Ce pepinieră grozavă și ce bună școală a vieții duble au fost aceste adunături, gata închegate pentru eșaloanele 2 și 3, care au împânzit de la o zi la alta instituțiile post-decembriste ale țării...

E loc aici să vorbesc despre a doua întâmplare în care am avut ocazia să stau de vorbă cu un ștab politic și nu de orice nivel, ci cu un ditamai prim-secretar de județ.

Într-una din numeroasele deplasări pe care le făceam la Botoșani, în calitate de șef de proiect al tuturor investițiilor comerciale din județ, directorul mi-a cerut să mă prezint noului prim-secretar, tovarășa Elena Nae (ce nume de rezonanță!), pentru ca, în numele ministrului adjunct, Maria Flucsă (măcar asta era ingineră!), să-i expun noile

obiective ale Ministerului Comerțului Interior, prevăzute în planul cincinal în curs.

Ne aflam în ianuarie 1986, încercând să străbatem încă una dintre cele mai păcatoase ierni, cu tot alaiul de foame și frig care ne încărca tot mai dureros anii. Pregătisem pe hârtia ozalid, de cea mai bună calitate, planșe frumos colorate, însoțite de o legendă sugestivă, ușor de înțeles oricărui privitor. Colegii mei arhitecți erau de mult obișnuiți cu tipicul formelor de prezentare la Tovarășu', pentru expunerea la Sala de proiecte de la CC, și lucraseră și de data aceasta cu maximă atenție.

Ajuns seara, cu acceleratul de Suceava, cu schimbarea direcției către Botoșani la Verești, am tras, ca de obicei, la Hotelul „Rapsodia”, unde recepționerii mă cunoșteau, repartizându-mi una din camerele cu un pat, ca să am parte de o noapte liniștită. Aflasem că voi fi primit a doua zi dimineața, la ora 8, la sediul Comitetului Județean, de peste drum, și trebuia să am timp suficient să mă bărbieresc și să iau un frugal mic dejun, la restaurantul hotelului.

Ei bine, cred că o noapte a Valpurgiei nu putea fi mai greu de înfruntat decât aceasta: fiind oprită complet căldura, pentru economisirea gazelor, m-am culcat, de la început, îmbrăcat cu două perechi de ciorapi în picioare, ceva mai încolo, punându-mi și paltonul, fularul, mănușile și căciula peste părul ce începuse cam de pe atunci să se rărească. Am stat un timp nemișcat, ca în coșciug, încercând să fur somnul, dar, nemaiputând stăpâni tremuratul, am încălțat bocancii și am ieșit în stradă de câteva ori, patrulând în marș alert, de-a lungul clădirii. Constatam cu disperare că noaptea nu se mai sfârșește, deși limbile ceasului de mână înaintau cumiți, prevestind zorile. Dar unde, Doamne, erau acestea?...

La ora 7, mă priveam în oglinda camerei de baie, cu tăieturile proaspete de pe urma bărbieritului, fără strop de apă caldă. Restaurantul încă nu se deschisese dar aflasem de la recepție că, oricum, nu puteam cere nici ceai nici cafea, gazele fiind în continuare închise iar singurul reșou disponibil având rezistența arsă.

Deschid aici o tristă paranteză impusă de acest subiect.

Problema încălzitului, în ultimii ani ai „epocii de aur”, merită câteva cuvinte: nebunia economiei de combustibil de orice tip, pe altarul mult patrioticului țel al achitării datoriilor față de odioasele organisme financiare occidentale - dar oare cine și de ce le făcuse?! - atinsese culmi greu de depășit. Bruma de căldură din locuințe, spitale sau școli, livrată prin rețeaua de termoficare, ne făcea să dormim acasă toți patru într-o singură cameră, copiii cu căciulițe din lână pe cap și cu ciorapi groși, tricotați, în picioare; operațiile, în spitale, se făceau sub jetul anemic al unor reșouri dispuse în jurul pacientului de pe masă; instrumentele de coarde și suflătoare, la concerte, erau acționate de muzicieni în mănuși fără degete iar prin spațiile garderobelor de la intrare bătea vântul, toți spectatorii păstrând în sală paltoanele pe ei, ca și cum se aflau afară.

Cât despre iluminatul stradal, el conta doar pe farurile mașinilor, atâtea câte mai aveau carburant ca să poată circula.

De la un moment dat, câinoșenia satrapilor de la Conducere s-a extins și asupra ultimei posibilități de încălzire, chiar dacă era cea mai costisitoare: curentul electric se întrerupea între anumite ore, în mediul rural mai toată ziua, iar, în orașe, începând de la orele 11 noaptea. Radiatoare cu ulei, termoplonjoare pentru prepararea apei calde în oală, reșouri de toate felurile, de la cele mai sofisticate până la câteva sârme de nichelină prinse între două cărămizi refractare furate de pe un șantier - toate rămâneau piese de muzeu tocmai atunci când, prin firava lor acțiune, ar fi putut salva vieți de bătrâni internați în cămine și spitale sau copiii nou-născuți, din maternități.

Blocurile din cartierele socialiste în care stăteam și noi, racordate toate la termoficarea orașului, „beneficiau” (termen prețios!) de conducta de gaze pentru bucătării care, având secțiune mică, putea scăpa vigilenței mănuiitorilor de vane și permitea astfel aprinderea a unu-două focuri ale mașinii de gătit, în niciun caz și a cuptorului, decât cel mult în miez de noapte (orele de gătit ale gospodinelor) și asta, nu peste tot!

În această situație, se recurgea la cele mai ingenioase soluții pentru a mai înșela frigul, prin așezarea pe plită a unor ghivece pentru flori, cu fundul în sus, sau a unor cutii metalice cu suprafață mare, care, prin radieră, să creeze iluzia unui ambient mai suportabil. Dar, cu ce preț! Bătrâni adăpostiți cu ceasurile în bucătărie cu geamul închis sau copii adormiți în camera de alături, care n-au mai apucat zorile, intervențiile disperate ale vecinilor, a doua zi, înecându-se în lacrimile neputinței.

Oamenii au încercat și soluția închiderii balcoanelor prin cadre metalice sudate, între care se montau geamuri fixe, păstrând două cercevele mobile, pentru contactul zilnic cu aerul proaspăt de afară. De fapt, mai mult se crea iluzia că acest „windfang” ad-hoc putea susține, întrucâtva, păstrarea căldurii din apartament.

Duminica, în singura zi liberă, prin toate cartierele de blocuri socialiste, era un adevărat foc de artificii: echipe de sudori lucrau de zor iar atelierele de geamuri nu mai pridideau cu onorarea comenzilor.

Și asta a stârnit furia autorităților: de ce să încercăm a supraviețui; doar spusese Tovarășu', la o recentă Plenară a CC, că și dacilor le-o fi fost mai greu câteodată, dar, pentru asta, nu s-au plâns, au pus câte o cojoacă pe ei și au apărut, cu paloșul și piatra în mână, glia strămoșească. Aplauzele lichelelor din sală au fost prelungite; imediat au urmat măsurile de identificare, de către primăriile de sector, a celor care îndrăzniseră „să facă modificări ilegale, care amenință stabilitatea construcțiilor” și de amendare dacă, în termen de câteva zile, nu se demontau aceste amenajări improvizate.

Am crezut, în naivitatea mea, că voi plăti o anumită sumă de bani și vom fi lăsați în pace.

Dar mișelia nu se putea opri aici, s-au trimis adrese la locurile de muncă, cu somația opririi salariului, sau, după caz, la oficiile de pensii.

La distanță de numai câteva săptămâni, au apărut din nou focuri de artificii în balcoane, sudorii fiind fericiți că au câștigat de două ori

pentru aceeași treabă, iar gunoierii înjurând pentru cioburile de sticlă îngrămadite în tomberoane, după ce au fost sparte, cu furie, miile de metri pătrați de geamuri abia chituite. Câtă umilință apoi, pentru a alerga după delegatul primăriei care, venit la fața locului, elibera hârtia salvatoare, pentru a putea primi leafa, între timp blocată!

În institutele de proiectări, desenatoarele lucrau cu mănuși tricotate, acoperind doar palma; uneori, directorul admitea chiar finalizarea acasă a planșelor, atunci când nu mai era nevoie de indicațiile arhitectului.

Din cauza presiunii scăzute a gazului, mai ales în plin centrul orașului, noaptea, atunci când consumul era, oricum, mai redus, făceam cu rândul de serviciu, dublând pe mecanicul de întreținere, pentru ca flăcăruia, și așa slabă, din centrala termică de la subsol să nu se stingă complet și să putem astfel dezmoști cât de cât apa din registrele caloriferelor, pe înălțimea celor 5 etaje ale clădirii.

Într-una din nopțile petrecute acolo, am avut „plăcerea” să se întrerupă complet alimentarea cu energie electrică, în toată zona Căii Victoriei, care s-a scufundat brusc în beznă cea mai deplină. Rămăsesem singur, mecanicul plecase acasă să-și ia de mâncare și trebuia coborât heblul de la tabloul central, pentru ca, la repornirea curentului, să nu fie afectată funcționarea pompelor de alimentare cu apă.

Era aproape de miezul nopții. La lumina unei lanterne, am telefonat inginerului care cunoștea toate instalațiile clădirii (din fericire, rețeaua telefonică funcționa), întrebându-l cum să accesez ușa metalică de pe coridor, unde se afla tabloul electric general. Nu umblasem niciodată acolo și, pe drept cuvânt, momentul nu era din cele mai plăcute.

Trezit din primul somn, îmi explică unde se află cheia tubulară, cu profil triunghiular. Cu lanterna pâlpâind, în pragul sucombării bateriilor, deschid ușa care scârțâia din balamalele îmbâcsite de rugină.

Atunci am trăit un așa-numit moment unic: în nișa adâncă, rezemat peste placa de marmură, cu zeci de siguranțe, un sicriu în picioare, cu o cruce nescrisă alături, mi-au întâmpinat brutal privirea. Mă aflu în plin scenariu de Agatha Christie dar eu nu mă simțeam prea confortabil în rolul neașteptat al lui Hercule Poirot!

Mâna mi-a tremurat, pipăind capacul, de groaza că se va deschide ori temându-mă că, la cea mai mică mișcare, se va prăvăli la picioarele mele.

Am retelefonat colegului, care chiar era gata să mă înjure pentru al doilea deranj, dar, atunci când i-am spus aproape șoptit ce am în fața ochilor, a schimbat brusc tonul:

„Dă la o parte sicriul, fără teamă, e gol, și trage heblul; am uitat de asta, îți explic mâine dimineață totul. Acum, lasă-mă să dorm.”

Am pus receptorul în furcă și abia atunci m-a dominat frica: colegul meu era părtaș la o crimă în pregătire? Devenisem și eu, automat, complice? Trebuia să anunț Miliția?

Lucrurile s-au lămurit mult mai repede, odată cu sosirea mecanicului.

Soția unuia dintre colegii noștri era de mult timp grav bolnavă și sfârșitul inevitabil devenea iminent. Penuria generală, cu care ne confruntam de ani buni în toate domeniile existenței, se manifesta și în cel al pompelor funebre, astfel încât procurarea unui coșciug din lemn de stejar, de mai bună calitate, devenise și asta o problemă. În comerț, se găseau doar sicrie din „aglomerate”, acoperite cu un furnir din cele mai precare. Directorul îl comandase din vreme și fusese depozitat discret, la tabloul electric, unde oricum n-aveau acces decât cele câteva persoane care erau „în cărți.” Cum să-mi închipui că ajunsese și eu, pe neașteptate și în asemenea împrejurări, una dintre ele?

Bineînțeles că soțul îndurerat, care era tocmai secretarul organizației de bază a Institutului - deh, unu e Partidul, bun și atent pentru toți membrii săi! -, nu știa nimic despre acest secret pe care l-am păstrat și eu, cu decența cuvenită!

Peste două ceasuri, la mijirea zorilor, s-a repus în funcțiune curentul electric și lucrurile au reintrat în sumbrul cotidian.

Odată cu începerea programului, am fost întrebat de ce sunt caloriferele încă și mai reci ca de obicei. Eram gata să răspund că, pentru mine, fusese, dimpotrivă, o noapte fierbinte, chiar și cu „scânteii”, dar am preferat să dau din umeri a neputință și să cer colegei de birou să-mi facă repede o porție dublă de „nechezol” (amestec de puțin năut, cicoare, cu ovăz prăjit) cât mai fierbinte, la reșoul pe care-l păstra într-un fund de sertar, bine ascuns de teama controalelor periodice.

Nimeni nu mai vorbește azi despre această latură, doar aparent mărunță, a mizeriei noastre zilnice! Și totuși ... tocmai în astfel de condiții inumane, în care ne duceam traiul și în care singura licărire de optimism o aducea încălzirea vremii și apropierea primăverii, găseam resurse sufletești pentru a gândi lucruri frumoase, care-mi încărcau inima și-mi mențineau acea energie necesară să fac față permanentelor griji domestice, tot mai apăsătoare. Cadrul „favorabil” unei asemenea inspirații mi-a fost oferit, într-o seară de iarnă aspră, în trenul personal Bârlad-Vaslui, aproape gol la acele ore târzii, complet neîncălzit, neiluminat și cu geamurile încărcate de gheață.

Știam că, ajungând noaptea, nu voi avea parte de lumină nici pe drumul de la gară la hotel și nici în camera, desigur, tot atât de rece ca cea de la Botoșani, deoarece, în nebunia economiei de curent electric, în multe județe, iluminatul casnic era admis doar între orele 20-22, adică exact atât cât dura programul Televiziunii.

În cinematografe, rula un singur film, trunchiat indiferent cum, la restaurante și în prăvălii, ultimii clienți trebuiau să facă plata până la ora 21.30, copiii pregăteau lecțiile acasă la lumina feștilor, căci gazul lampant era restricționat - totul pentru ca o întreagă comunitate, și cu ea întreaga țară, să se încadreze în orarul criminal impus pentru a asigura consumul de energie electrică repartizată.

Cei 40 km dintre cele două orașe, cu opriri în toate haltele, parcă nu se mai terminau. De teamă să nu înțepenesc pe bancheta de

mușama a compartimentului, mă plimbam ca un dement, cu pas zorit, pe coridorul vagonului, de la un cap la altul. Lumina, atâta cât era, mi-o oferea albul zăpezii depusă din belșug pe câmp, cu câteva zile în urmă. Terminasem o parte din biscuiții rămași în sac și mă sileam să păstrez restul pentru pseudo-micul dejun de a doua zi, căci îmi imaginam ce putea oferi restaurantul vasluian, în asemenea condiții de civilizație.

Îmi fugea gândul la mama, în micul ei apartament din Bulevardul Tineretului, la ceasurile de singurătate în care făcea față durerilor de spondiloză, tot mai accentuate, și la bucuria când o anunțam să mă aștepte cu masa atunci când, la București fiind, mă repezeam, pentru măcar două ceasuri la dânsa, după terminarea orelor de serviciu.

Mă gândeam la Tanța, cu grija zilnică a dusului copiilor la școală, treziți și îmbrăcați în frigul locuinței, orbecăind pe întuneric, printre blocurile din Pajura, așteptând în stația neprotejată de ninsoare sau vânt, urmată de înghesuiala animalică în autobuzul 331.

Mă gândeam la unchi și mătuși bătrâne și bolnave, dintre care unele fără a avea pe nimeni să le susțină neputința vârstei.

Dar, mai mult decât orice, copiii îmi reveneau mereu în minte, întâmplări fericite din primii lor ani, le trăiam aievea, cu intensitate, tocmai în acele condiții și, din noianul lor, m-am trezit pe nesimțite, tot bătând coridorul, de la un capăt la altul, ca un robot, însăilând cu voce tare frânturi de versuri și căutând rime potrivite întocmirii unui acrostih, pentru fiecare. M-a prins jocul, brusc mă simțeam bine și numai în acest fel, trupul n-a mai știut de frig, foame și oboseală și am constatat, cu fericire, că trenul chiar ajunsese la destinație.

Dintre puținii călători nocturni, eram chiar ultimul care a părăsit garnitura, odată cu primele lovituri de ciocan ale mecanicilor de întreținere, asupra saboților înghețați.

Când am ajuns la hotel, nu mai știu dacă pâlăia vreun bec în cameră sau dacă, la lumina lanternei, mereu la purtător, m-am grăbit a-mi trece inspirația poetică în caietul ce-l aveam la îndemână. Mă și

vedeam, odată ajuns acasă, lângă ei, citindu-le și imaginându-mi reacția fiecăruia și, în această bună dispoziție, m-am culcat, uitând de toate relele.

După un timp, am dat de aceste acrostihuri și, fiindcă e loc de amintiri, le aștern aici, pentru a nu se rătăci a doua oară:

Iubirea mea?

Li-i greu

Intrușilor s-o dibuiască.

Nu au decât

Citind litera mare,

Aflarea ei pe loc să o cunoască.

Micută și slab însă legat e bine;

Atent sau ager, după cum îi vine;

Trist și posac când este singurel

E numai zâmbet când ai timp de el.

Iar de-l răsfеți, e vai și-amar ... de tine!

Să ne întoarcem, însă, la Botoșani.

Gerul de afară chiar mi s-a părut suportabil. Cu mapa plină de planșe, am plecat la Comitetul Județean unde, după prezentarea buletinului la ofițerul de securitate de la intrarea demnitarilor și primirea confirmării telefonice de la cabinet, am fost însoțit, pe coridoarele primului etaj, acoperite de preșuri groase, roșu-rubinii, până la camera secretarei, fiind dat în primire acesteia.

După câteva minute de adaptare la o temperatură mai clementă (oare, de unde?!), sunt anunțat că pot intra în „sfânta sfintelor”.

Încă din prag, o căldură umedă, aproape insuportabilă, mă întâmpină, în contrast cu temperaturile de care avusesem parte pe parcursul ultimelor 12 ceasuri. Mi-era teamă că mă va fura somnul pe loc, chiar dacă aș fi stat în picioare.

Așezată la biroul din lemn masiv, sculptat grosier și încărcat cu elemente artizanale decorative obositoare, mă întâmpină din spatele

ochelarilor privirea inexpresivă a unei femei între două vârste. Ne aflam de mai multă vreme în plin matriarhat, în care Prima Doamnă era slujită de pseudo-vestale, la auzul căror patronime, unul și unul: Nae, Găinușă, Spornic, Bobu - nu mai aveai ce preocupări existențiale să-ți faci!

Mă invită să mă așez la unul din cele două fotolii de pe partea cealaltă a mesei, timp suficient să zăresc, pitit la picioarele distinsei prim-secretare de județ, portocaliul sârmelor bine încinse și zumzetul discret al unui radiator în plină activitate.

„Cam frigut la noi în județ, tovarășe inginer”, și, ca o dovadă suplimentară a greutăților cărora trebuie să le facă față, își potrivește, cu îndemânare, șalul cel gros care-i învelea mijlocul, pentru a se reacheza mai comod în jilt.

Am răspuns afirmativ din cap; la atâta fățarnicie, rămăsesem mut și eram mult mai atent la ce aveam de vorbit în minutele ce știam că le am la dispoziție.

Am întins, cu fața la privitor, planul general al municipiului și al zonelor adiacente, cu mențiuni asupra fiecăreia din unitățile prevăzute a intra în funcțiune, în viitorul apropiat.

Din documentațiile elaborate și de la ședințele de avizare anterioare din Minister stăpâneam la perfecție limbajul de lemn, fiind pregătit a răspunde cu aplomb, în lumina prevederilor ultimului Congres al PCR, la orice întrebare a unui astfel de auditoriu.

După ce m-a ascultat până la capăt, - am crezut, cu atenție! - i-am văzut privirea rămasă fixă în zona industrială de la estul orașului, unde se aflau amplasate numeroase alte unități economice, care apăreau pe planșele mele în culori și cu contururi bine diferențiate.

Pe un ton aproape conspirativ, potrivit unei discuții intime între persoane având maximă încredere reciprocă, m-a întrebat:

„Știți la ce mă gândesc eu acum, când mă tot uit la desenele astea, tovarășe inginer? În condițiile politice actuale, știți și dumneavoastră la ce mă refer, nu sunt toate cam prea înghesuite?

Dacă pică o bombă, nu știi niciodată de unde, n-ar fi bine să nu stea ele așa, grămăjoară, una lângă alta?”

Chiar la asta nu mă așteptam, dar am intuit pe loc, cu satisfacție, teama neputincioasă ce începuse a se răspândi prin toată șleahta, începând cu primii doi corifei de la București și terminând cu o biată rătăcită la conducerea politică a unui județ ce s-a nimerit megieș cu „Marele Rău”! Gorbaciov se afla, de un an, instalat la Kremlin și asta nu era sursă de liniște, ba dimpotrivă!

Altă întrebare nu avea, de fapt, n-a înțeles nimic din toată planșa, ca și din toate problemele prezentate, de care era responsabilă măcar să aibe habar, dacă nu să le și rezolve.

Eram convins acum că toți cei cu funcții asemănătoare, din celelalte 40 de județe, erau de același nivel pseudo-intelectual. Asta trebuia să fie și una din condițiile atingerii unui asemenea nivel ierarhic.

Foarte sobru, deferent dar ușor colocvial, am răspuns:

„Tovarășa prim-secretar, toate amplasamentele pe care le vedeți pe plan au fost aprobate prin Decret prezidențial, de către tovarășul Secretar General, așa că fiți încredințată că s-au luat toate măsurile de siguranță, din toate punctele de vedere. Pe de altă parte, legislația fondului funciar obligă ocuparea intensivă a terenului, astfel încât nicio palmă de pământ să nu fie irosită.”

Cât rumeguș se adunase în cuvintele mele!

Explicația mea a liniștit-o, mai cu seamă când aflase că de toate acestea știe Tovarășu’.

Mi-a oferit să mă servesc cu bomboane cu glazură, dintr-o cutie deschisă, aflată la îndemână, în timp ce secretara a adus un pahar cu apă. Îi produseseam o bună impresie, îi câștigasem încrederea. Sigur că îi va comunica și tovarășei ministru adjunct Flucsă, iar aceasta, mai departe, directorului meu. Eram și eu mulțumit.

Numai că, spre regretul ei, nu în acel moment s-a încheiat discuția noastră.

Conducându-mă, amical, până aproape de ușă, și atentă să nu-i cadă, din jurul taliei, binefăcătorul șal termo-izolant, înainte de a-mi întinde mâna, m-a întrebat, pe un ton de-a dreptul prietenesc:

„La care circumscripție candidați, tovarășe inginer?”

Aflându-ne în preajma așa-ziselor alegeri pentru Marea Adunare Națională, din martie, începuseră a se afișa candidații, câte unul pentru fiecare circumscripție (dacă, în câteva mai mărunte, au fost puși eventual doi, ca să zici că ai ce alege, atunci neapărat aparțineau aceleiași bresle: actori, profesori sau muncitori fruntași!).

Pentru a doua oară în câteva minute, „tovarășa prim” m-a surprins, dar acum eram chiar nepregătit. După o clipă de ezitare, căutându-mi inspirația, cu vocea ușor stinsă a părere de rău, i-am mărturisit că, de data asta, nu candidez la nicio circumscripție.

Dacă ar mai fi aflat că nu sunt nici membru de partid și cam ce-mi umbla prin minte uitându-mă la ea, ar fi putut crede că sunt chiar omul dușmanului de care se teme cel mai mult și care, vai!, a reușit să se infiltreze până în bârlogul ei călduț.

Fața i s-a lungit vizibil a dezamăgire, impresia bună ce i-o făcusem s-a spulberat într-o clipă. A avut totuși bărbăția să facă față acestui șoc cu demnitate, să-mi strângă mâna cu mulțumiri pentru prezentare și cu reținute urări de succes în activitatea mea viitoare, de proiectare.

Acum, după atâta timp, nu voi spune mai multe despre acest episod. Și, tot așa, nu voi comenta mai detaliat acțiunile nesăbuite ale acestei găști de netrebnici, stăpâni peste trupurile și sufletele noastre, care ne-a nenorocit anii cei mai buni din viață.

Nu era tragi-comic ca, în cea mai fericită societate multilateral dezvoltată, lozincile mobilizatoare pentru viitorul de aur al omenirii, înșirate pe arterele principale ale Capitalei, în zilele ultimului Congres al PCR, din noiembrie 1989, să fie păzite, zi și noapte, de câte un milițian și un securist, înțepeniți de-o parte și de alta a panourilor?

De-a lungul luptei sale îndelungate cu cenzura, Ana Blandiana consemnează: „*Puține lucruri mi se par mai dezgustătoare decât frica celor ce și-au ales ca scop al carierei să producă frica.*”¹

Ei bine, mie, în schimb, acele cartoane acoperite cu plastic, necesitând gardă armată, mi-au transmis atunci sentimentul unei nestăvilite bucurii, pe care, cu greu, în condițiile date am reușit să-l stăpânesc.

Cu adevărat, permanentele și diversele forme de îndoctrinare ideologică nu și-ar fi găsit eficiența atât de dorită, dacă nu erau dublate de inocularea, mai mult sau mai puțin discretă, a sentimentului de teamă, care, odată instalat în mentalul individului, trebuia urmărit întru menținerea și diversificarea sa, spre a-și atinge scopul asupra unui cerc cât mai mare de oameni.

Nu se mai practica arestarea în miezul nopții sau de pe stradă, la lumina zilei, nu se mai practicau torturile anilor '50; de fapt, nici nu mai era nevoie. În viața privată, la locul de muncă, în contactele cu vecinii sau de-a lungul clipelor de destindere prin lecturi, conversații sau de ascultare a radioului - reflexul bine condiționat al fricii, în cel mai bun caz al precauției, ajunsese să-și poarte pecetea în mai toate împrejurările cotidianului.

O preocupare mai originală a „organelor”, în acest scop, acțiune ocultă, de cursă lungă și cu sortii de succes greu previzibile, mi-a fost povestită chiar de către unul din cei însărcinați cu aducerea ei la îndeplinire.

Absolvent de școală de Securitate, fusese repartizat la o secție de Miliție din Capitală și, datorită poziției socrului său, cu ceva grade pe umeri, avea premize îmbucurătoare pentru avansări rapide. Necazul i s-a tras de la ceva patimă mai veche a băuturii care, într-o bună zi, a culminat cu bătaia zdravănă pe care i-a aplicat-o lui tata socru. Motivele n-au fost relevante, nu le-am reținut; în schimb, efectele au fost imediate: degradat, dat afară din sistem și, din fericire, ... doar

¹ Ana Blandiana, *Fals tratat de manipulare*, Ed. Humanitas, 2013, p.307.

atât. Căsnicia a rămas în picioare iar, prin ceva relații căpătate anterior, a găsit loc de muncă într-un birou administrativ de instituție, acolo unde l-am cunoscut.

Iată despre ce era vorba.

Începând cu anii '70, în ciuda măsurilor restrictive, tot mai multă lume, inclusiv la sate, asculta posturile de radio, mai cu seamă „Europa liberă”, unde, în cele peste 10 ceasuri de emisie zilnică, se puteau auzi cele mai diverse și acute noutăți despre ce se întâmpla, de fapt, în propria țară. Rubrica „Realitatea românească” conținea, printre altele, și numeroase relatări primite în scris de la ascultătorii care-și expediau corespondența la München prin vreo relație de încredere, ajunsă ocazional în Occident - sau, de către cei mai fără teamă - chiar de acasă.

În acest din urmă caz, scrisoarea plină de năduf sau disperare, oglindă a necazurilor fiecăruia, era cu grijă deschisă, conținutul fotocopiât, arhivat și apoi, cu plicul atent relipit, expediată la destinație.

Fără a neglija un mic detaliu important: era înregistrată ștampila de pe plic, a oficiului poștal unde fusese depusă.

Cu ajutorul anumitor „colaboratori” totdeauna la datorie, se contura, din aproape în aproape, profilul celor suspecti din cartier, care ar putea fi autorii: fie că erau, pur și simplu, fișați ca „foști”, fie că înjurau, fără rușine, la coada de la magazin, că nu găseau nimic pe teighele decât mazăre boabe și pastă de tomate, că erau caloriferele gheață în locuințe, sau că soția și copiii au stat în ploaie să aștepte pe „Tovarășul”, când venea de la aeroport. Cam tot ei erau cei care, la rând la benzină, mai spuneau „una bună”, proaspăt auzită, despre Cizmar și Academiciană, încălzind cu vorbe pe cei din jur, în multele ceasuri de așteptare înfrigurată.

Acum începea munca de pionierat a milițianului.

Aflarea, de la Sfatul Popular, a adreselor celor vizați era floare la ureche. Îmbrăcat în haine civile, se prezenta la ușă, cu zâmbet cald pe buze, ca fiind din partea Comitetului de stradă (erau cu duiumul din

acestea!), cu inițiativa laudabilă de a instala o bancă în stația de autobuz, pentru oamenii în vârstă, sau de a deschide mult dorita cofetărie pentru copii, ca să nu mai alerge micuții până în centru.

Cum să nu fii de acord cu asemenea idei generoase? Să scrii câteva rânduri, susținând propunerea? Dar desigur, nimic mai normal, oferind binevoitorului și o cafea pentru străduință, probabil nechezol, „căci nu mai găsim de aia bună.” („Aha, un indiciu suplimentar că ăsta-i unul dintre ei.”)

Binețe la plecare și promisiuni de revedere, fiecare cu speranțe opuse.

La Secție, rapidă confruntarea infantilei hârtii cu cea infamantă. Treabă ușoară de grafolog și ... succes urmat de îndeplinirea planului de măsuri dinainte stabilit, de care se ocupau însă alți colegi, sau, dimpotrivă ... eșec, cu totul alt scris; va încerca și cu soția, data viitoare.

Las cititorului să completeze cu propriile-i experiențe, care, desigur, au fost și ele destule și dure, dacă nu și tragice.

Deși mi-e silă să-l pomenesc, trebuie totuși să-i scriu numele, legat de două episoade grotești prin stupiditate și înjositoare prin umilință.

Primul. La rubrica „Decese”, din cotidianul *România liberă*, numele decedatului apărea cu majuscule și caractere bolduite, pentru a ieși în evidență în text.

Într-o bună zi, a vrut Dumnezeu să cheme la Dânsul și pe unul care purta exact numele și prenumele Tovarășului. Fusese și ăla un om și familia avea dreptul să publice anunțul mortuar. Nu i-a putut fi refuzat dar redacția a avut grijă ca ele să fie inserate cu litere mici, adică identice cu restul textului, pentru ca nu cumva vreun cititor mai naiv și funciarmente optimist să creadă că ... s-a terminat!

Al doilea. La încheierea unuia din congresele UTC, s-a publicat în presă lista membrilor noii conduceri, în ordinea alfabetică a numelui de familie. Printre cei aleși, a fost și actorul Cantacuzino Șerban, tânăr talent afirmat pe scenă și în filmulețe ușor

propagandistice, a cărui bunică a fost marea interpretă Maria Filotti. Imediat după el urma, cine altul?, chiar Ceaușescu Nicu.

Tragedie! Cum să fie „delfinul” dinastiei fără de moarte, prevăzut ca atare încă de mic, rânduit după numele unei familii de domnitor și de boieri? Să-l șteargă de pe listă chiar dacă fusese ales? Să-i zică altfel? Nici una, nici alta, pe loc, trepădușii de serviciu au inversat ordinea celor două nume ale intrusului nedorit, așezându-l la litera Ș, spre coada alfabetului, astfel încât, pentru prima dată în istoria țării și doar în ziarele care au consemnat evenimentul, aflai că cineva fusese botezat cu prenumele ... Cantacuzino!

Cât despre viitorul jupân al destinelor țării, nu puțini erau aceia care îl așteptau cu anume speranță, asemenea unui coleg de serviciu care îmi spunea:

„Ăsta măcar e curvar și chefliu, n-o să mai închidă cârciumile devreme, ca nebunu’ de taică-su.” Cam la atâta se limitase orizontul de speranțe al românilor...

La sfârșitul acestor secvențe, depre care atât aș fi dorit să nu fi avut cunoștința și să nu le fi trăit, adaug aici câteva rime găsite într-un vechi caiet de poezii din tinerețe, cu exaltări romantice sau iz patriotic, și pe care, iată, îl completasem, după foarte mulți ani, chiar în vara anului 1989, într-o cu totul altă tonalitate, inspirat de trista realitate a cotidianului fără sfârșit.

(Furat de ce simțeam că am de spus, am realizat abia după aceea sacrilegiul de a fi folosit, pentru un subiect atât de sordid, primele două rânduri și versificația *Luceafărului*.)

O epocă ciudată

A fost odată ca-n povești, a fost ca niciodată
pe-ntinse plaiuri românești, o epocă ciudată.
Atât de bine și frumos era, cum doar în vise,
încât poporul drăgăstos, de aur o numise.

Conducător așa-nțelept n-avuse niciodată,
Citit și drept, cu-n grai plăcut, comoară-adevărată.
Soția lui, măiastră stea, model de iscusință;
un sigur titlu-i mai lipsea, Nobelul pentru știință.

Mereu mai bun și tot mai sus era nivelul vieții
încât la alții, sincer spus, dădeam acum și lecții.
Se adunau, an după an, izbânzi nepieritoare
și care pe un mic ecran păreau ne-ncăpătoare.

De ani bogați și împliniți citind mereu în ziare
străinii toți se minunau de-atâta îmbelșugare.
Cartiere noi, canale largi, uriașele uzine,
desigur numai bunătăți sunt și în magazine!

.....
Doar că aicea, vai și-amar, totul era nălucă,
muștar sau gem pe galantar puteau să mai seducă.
Din prag de noapte sau din zori, în cete rânduite
stăteau femei, bătrâni, copii, cu ceasuri nesfârșite.

De carne nu se mai știa de mult ce gust mai are
căci cozi și ghiare-i tot ce-avea poporul de mâncare.
Iar untul, nici să-l pomenești, «el strică sănătatea»
dar cu lactate românești se-nfruptă străinătatea.

Pâinea, săraca, chiar și ea e peste tot vânată
iar griș, făină de-ai avea, e-o rară nestemată.
Căci tragic este, drept zicând, în astă societate
având și bani, să mori flămând fiindcă nu ai bucate.

Făcând din Țară pofta lor, vânzându-ne mâncarea,
cu banii luați ei fac ce vor, și luxul și plimbarea.

Un neam întreg îngenunchiat sub slăvi, în imn și-n lauri:
Acesta-i cel mai greu păcat, ce nu va fi nicicând iertat
Tiranilor de aur.

Lenta și dificila întoarcere la normalitate

Revenind la sinusoidală activității mele profesionale, ultima ei ramură a fost din nou ascendentă, odată cu întoarcerea la Romconsult, în iunie 1990, chiar în zilele fierbinți ale celei de-a doua mineriade.

Câțiva dintre colegii de acum 13 ani, care mai erau prezenți, m-au primit cu simpatie, începând cu fostul director tehnic Florin Burada, actualmente director general, care fusese, de fapt, promotorul reangajării mele. Făcusem o simplă cerere, pe baza căreia s-a făcut imediat transferul de la IPROCOM. Nu autobiografie, nu anchete ale serviciului Cadre sau referințe de la vecinii de bloc; toate dispăruseră, de pe o zi pe alta.

Dar, înainte de a părăsi domeniul proiectelor comerciale, în primele zile din ianuarie, adunarea salariatiilor a ales noua conducere a Institutului, printre care, pe mine ca director adjunct. A fost o ședință memorabilă, în care fiecare dintre cei propuși a vorbit ce a avut cu adevărat pe suflet și, la sfârșitul căreia, am spus că abia acum am avut posibilitatea să ne cunoaștem unul pe altul, cu totul altfel și mult mai temeinic decât au făcut-o toate autobiografiile și informările care ne-au umplut zeci de ani dosarele.

Am renunțat totuși, fără ezitare, la această activitate de proiectare și la funcția aparent tentantă, intuind că, pe măsura extinderii privatizării, tot mai mulți colegi vor înjgheba firme proprii, odată cu care însăși existența tuturor instituțiilor de profil, cu valoroasă tradiție inginerescă, însemnând imobile, logistică, arhive, personal, experiență etc., a României socialiste se va dezintegra, fără urmă.

Ca și în atâtea alte domenii, dreapta măsură a înțelepciunii a lipsit sau n-a vrut a fi acceptată în născânda noastră democrație.

Tot în acele prime săptămâni de „aer curat”, am făcut cunoștință cu mișcarea, pe plan mondial, a Lionismului, în a cărei activitate, atât Tanța cu mine, cât și copiii noștri ne-am implicat de la început, cu maximă dăruire, odată cu înființarea primelor cluburi în România.

Dar, pentru asta, voi arăta cum s-a adevărit vechea zicală că adesea mici întâmplări ale banalității zilnice pot produce efecte neașteptate și însemnate, pe termen lung.

În entuziamul primelor zile din ianuarie 1990, în timp ce regizorii-păpușari calificați mânuiau, din culise, sforile, noi, neștiuitorii îmbătați de libertate, ne bucuram de apariția, în viață, a unor situații încă niciodată trăite, care ne permiteau, deodată, să vorbim orice, să călătorim unde dorim, să ne putem îmbrățișa fără teamă cu toți cei dragi, sosiți de peste mări și țări, după atâția ani de silnică despărțire.

Odată cu simplificarea eliberării pașapoartelor și a vizelor de intrare în majoritatea statelor apusene, familii întregi de români s-au înghesuit să-și părăsească situații, bunuri sau neamuri, în speranța de a lua viața de la capăt, tocmai atunci când, poate, era loc de mai multă judecată pentru astfel de hotărâri fără întoarcere.

Așa a plecat în Statele Unite și Catinka, împreună cu cei doi copii, regăsindu-l pe soțul ei, Ștefan Stoenescu, conferențiar la catedra de literatură engleză a Universității din București, rămas acolo cu doi ani înainte, în singura ocazie ce i se ivise, de a pleca în Occident. Părinții s-au stabilit în localitatea Ithaca, unde se află binecunoscuta Universitate „Cornell”, iar copiii, Alexandra-Iulia, născută în 1965, artist plastic, și Sebastian-Dumitru, născut în 1969, profesor de matematică, locuiesc chiar în New-York. Demersurile prelungite ale cumnatului meu, pentru reîntregirea familiei, tocmai se finalizaseră în mod fericit, astfel încât „22 Decembrie”, ca moment istoric, îi găsise cu viza americană pe pașapoarte, cu apartamentul din cartierul Berceni predat autorităților, cu studiile copiilor neîncheiate, cu biletele de avion în buzunare!

Moment de *non-retour* pentru sora mea, ca soție, mamă și fiică dar, de aceea, cu atât mai dureros!

Deși știa că acesta va fi deznodământul, mai curând sau mai târziu, plecarea fiicei și a nepoților a fost un șoc pentru mama care, la vârsta ei, a simțit din plin că era despărțirea definitivă de ei, pe acest pământ. Suferința sufletească și-au îngropat-o fiecare cu demnitate, în inimile lor.

De atunci, călătoriile ce le-au întreprins în România au fost, de fiecare dată, prilej de a simți - îndeosebi de Catinca - regretul ruperii de țară, mai ales că făcuseră acest pas după o anumită vârstă, când sufletul lor rămăsese prea ancorat de oamenii și locurile de acasă.

În primele săptămâni din ianuarie 1990, la toate punctele de frontieră, mulțime de români plecați de cine știe câtă vreme sau în cine știe ce condiții, reveneau să-și vadă părinții sau rudele, care în mașinile proprii, care cu trenul sau coborâți din avioane, încărcăți cu alimente, haine, medicamente - lucruri atât de profund omenești și, de care, cei de aici fuseseră lipsiți cu silnicie. La vămile din vestul țării, se înșirau, pe zeci de km, camioane trimise de societăți de binefacere, congregații bisericești sau firme comerciale; aduceau bunuri de tot felul, care, de la o zi la alta, au inundat magazinele. Lumea plângea de fericire la cozile create ad-hoc, putând cumpăra direct din stradă, după pofta inimii sau după baierile pungii, citrice de tot felul, carne congelată, de vită și de curcan, din rezervele armatei americane din Germania, ciocolată elvețiană, lapte condensat sau unt din Austria și chiar din Ungaria, încă socialistă!

Văr de gradul al II-lea al mamei, Guy, „ginerele cu număr impresionant de unchi și mătuși”, era fiul lui Tante Margot Lipatti, una din verișoarele primare ale bunicii mele, căsătorită cu inginerul francez Alexandre Buisson, pe care îl cunoscuse imediat după primul război mondial, atunci când acesta a sosit în România pentru lucrări de construcții.

Plecat încă din 1948, proaspătul inginer chimist Guy Buisson a primit imediat cetățenia franceză, lucrând în diverse societăți

petrolifere din Europa și din Africa. A rămas mereu legat de cei de acasă și, de câte ori a fost posibil, făcea câte un salt în România, împreună cu soția sa, Colette, și ea româncă (născută Constantinescu), pentru a-și revedea rudele și numeroșii prieteni, de care niciunul din ei nu s-au îndepărtat vreodată.

La început de februarie, l-am revăzut, cu aceeași plăcere, cu prilejul vizitei făcute mamei, în micul apartament din Bulevardul Tineretului (fost Pionierilor). Nu știam ce să povestim mai întâi, din sacul atât de încărcat cu evenimentele petrecute în ultimele săptămâni. Înaintea plecării, știind că sunt geolog, m-a întrebat dacă mai merg pe șantierul de baraje, așa cum știa de pe vremea ultimei noastre întâlniri, cu ceva ani în urmă.

„Aa, nu, dragă Guy, mi-am schimbat profilul activității, lucrez în proiecte pentru construcții în comerț, adică magazine, cantine, depozite, piețe...”

„Stai, stai, ai spus depozite?”

„Da, depozite de diferite dimensiuni, pentru produse alimentare sau de orice altă natură, dar de ce întrebi?”

„Uite, eu am venit împreună cu doi prieteni francezi, să vedem ce posibilități sunt pentru a aduce diverse lucruri de folos și a ajuta, într-o formă organizată, la distribuirea lor celor mai în nevoie. Acesta e scopul principal al sosirii mele acum în țară. Ne-ai putea da, eventual, un sfat, cum să acționăm? Vino mâine după-amiază la prietena mea, Țușca Suchianu (fiica cunoscutului critic de artă și film - n.a.), locuiește în blocul „Brezoianu”, unde i-ai cunoaște, cu acest prilej, pe amicii mei și am vorbi acolo, mai pe îndelete, ce este de făcut.”

Aveam, de câteva zile, funcția de director adjunct al Institutului, cunoșteam rețeaua comercială din mai toate județele și o parte din conducerile unor depozite; fără a întreba mai multe, am simțit că pot fi de folos într-o inițiativă generoasă.

Să întâlnești câțiva străini într-o locuință privată din București, fără a cere aprobarea prealabilă și fără a trebui să întocmești apoi

raport scris asupra conținutului discuției, raport de genul: „am vorbit despre arta populară românească iar ei erau foarte doritori să vină, la vară, la Mamaia, perla Mării Negre” - ce minune!

A doua zi, în vastul apartament cu ferestrele spre Cișmigiu, se afla o mulțime de lume adunată și nu am fost chiar ultimul dintre cei sosiți. Sub auspiciile lui Guy, pe postul unui improvizat dar desăvârșit amfitrion, s-au făcut prezentările, s-au legat imediat discuții libere, fiecare cu câte un pahar de „ceva” în mână, oferit, cu amabilitate, de gazdă. De fapt, o bună parte dintre cei prezenți erau foștii săi colegi de facultate sau prieteni comuni, astfel încât atmosfera a fost, încă de la început, dintre cele mai destinsse.

Odată încheiate momentele de minim protocol, am aflat că aveam în fața noastră pe reprezentanții autorizați ai mișcării LIONS din Franța, guvernatorii Robert Douat și Jean Pierre Richard care, alături de atâtea alte organizații din Occident, a răspuns cu spontan și cu impresionant spirit de solidaritate îndemnului general, „aider la Roumanie.”

Guy Buisson, francez în acte dar rămas român în inimă, el însuși, de mulți ani, membru al acestei organizații umanitare internaționale cu o vechime de peste 100 de ani și răspândită pe tot globul, era persoana cea mai potrivită pentru a stabili primele contacte și a pune bazele extinderii acesteia și în țara noastră.

Posibilitatea înființării de cluburi, dreptul de a putea desfășura activități din cele mai diverse adunând la un loc oameni cu biografii, vârste și preocupări diverse, dar care să se regăsească în jurul anumitor năzuințe comune - toate astea fuseseră de mult interzise și ne erau cu totul necunoscute. Cred că „Jockey-Club”, de pe vremea copilăriei mele, desființat în 1948 și dintre ai cărui membri, unii au cunoscut ani buni pușcăriile, a fost ultimul vestigiu.

Pe fondul acestui entuziasm, care a dominat în fel și chip preocupările mai tuturor românilor în acel minunat început al anilor '90, s-au constituit primele două cluburi LIONS, la București și la Craiova, de câte 20 de membri fiecare, urmate, în viitorii ani, de altele,

prin toată țara. Ființam prin hotărâre judecătorească, aveam statut și regulament de funcționare, ne alegeam, pe câte un an, conducerea, cu repartizarea sarcinilor, și stabileam agenda problemelor de rezolvat, cu prilejul întrunirilor săptămânale, la sediul provizoriu din Calea Griviței, obținut prin amabilitatea rectoratului Politehnicii bucureștene.

Părinții noștri fondatori, așa numiții „nași”, au fost cluburile franceze care au finanțat începuturile și ne-au susținut logistic să putem acționa, mai departe, autonom.

Ar fi atâtea de spus despre frumusețea acțiunilor întreprinse în cei 10 ani în care familia noastră am fost prezențe active în mișcarea lionistică din România, dar, mai puțin, despre necazurile pricinuite, pe parcurs, de către unii și alții care preluaseră doar declarativ acele idealuri, interpretându-le în măsura în care își găseau câte un mărunț și mai ... dâmbovițean interes meschin.

Să-mi amintesc, cu plăcere, doar pe cele din prima categorie:

- depozitarea sutelor de saci cu haine și încălțăminte primite din Franța, în mansarda clădirii Institutului, în care numeroși colegi de serviciu mă susțineau, după terminarea programului, la trierea și pregătirea pachetelor și, în final, la distribuirea lor către cămine de bătrâni, grădinițe sau direct familiilor nevoiașe pe care fiecare, cunoscându-le, mi le aducea la cunoștință, pentru a asigura transportul cu mașinile noastre;

- transportul de alimente și haine la Leprozeria de la Tichilești;

- repartizarea manualelor de limbă franceză, a cărților de literatură și istorie, primite pentru îmbogățirea bibliotecilor școlare;

- susținerea programului pentru identificarea nevoilor și ajutorarea diabeticilor cu handicap loco-motor, ca și colectarea ramelor de ochelari și asigurarea de consultații oftalmologice gratuite, la cabinete de specialitate, persoanelor cu posibilități modeste;

- organizarea transportului de cărți românești către școli și cămine de copii din Basarabia (denumită azi, oficial, Republica Moldova);

-managementul programului „Youth Exchange”, în taberele internaționale organizate de cluburile LIONS.

Câți copii români au văzut astfel, pentru prima dată, străinătatea și au putut cunoaște câte ceva din ce se află dincolo de granița orizontului la care credeau, ei și familiile lor, că puteau accede, fie că era vorba de limita comunei, a orașului sau chiar a țării. Dar și câți copii străini am găzduit, membrii clubului, la noi acasă, în cadrul acestui program, și cu care copiii noștri au legat prietenii, reînnoite atunci când au plecat și ei peste hotare.

Odată cu anii și cu problemele de sănătate, ne-am retras, treptat, din forma activă a vieții de club. Pe măsura schimbului inerent de generații, nu știu ce mai dăinuie azi din fervoarea acelor acțiuni, desfășurate cu egală energie și dorință de a face bine, de către membrii fondatori cu care pornisem, inițial, la drum.

Cu Tanța și Ilinca, pregătind servirea tortului pentru o masă cu prieteni francezi.

Nu închei aceste rânduri fără a pomeni măcar numele unor „lei” străini, cum ne denumeam față de terți, și care ne-au rămas apropiați, onorându-ne, pe noi și pe copiii noștri, cu repetate dovezi ale unei fidele prietenii: Guy Buisson, Jean Pierre Lamure, Louis Poisbelaud, Robert Gautier, Pierre Jean Andrieu, Bernard Schneeberg, Francis Bigard - toți din Franța, austriacul Ernst Musil, germanul Detlef Steding.

Mulți dintre ei sau soțiile lor nu se mai află printre noi; vom urma, pe rând, și ceilalți toți, dar numele lor doresc să rămână scris aici, ca modest semn al recunoștinței ce le-o port.

Revenind la ultimii 10 ani de activitate la Romconsult, din care majoritatea legați de lucrările de construcții din Germania, ei s-au desfășurat între oameni plăcuți dar, mai ales, în condiții de reală libertate, marcate, printre altele, când eram în București, de prezențele, aproape zilnice, la manifestațiile din Piața Universității, de prima sosire a Regelui Mihai, în 1992, sau de explozia de bucurie la câștigarea alegerilor de către CDR, în 1996.

Momentul pensionării, din decembrie 1999, nu l-am simțit ca pe o retragere în anonimatul senectuții, mai ales că, între timp, reluasem contactul cu meseria, alături de primul meu șef de la colectivul Argeș, inginerul Dan Rădulescu, împreună cu care am înjghebat o mică firmă pentru studii de geotehnică și hidrogeologie, prilej de a mai bate țara cu trusa de foraj manual în portbagajul mașinii și de a realiza proiecte prin care mi-am amintit frumusețile unei meserii, niciodată suficient stăpânite.

Câteva cuvinte despre subiectul limbilor străine.

Amândoi copiii au avut o mare ușurință în a vorbi franceza și germana, apoi, tot atât de bine, și engleza. (Să mă fi moștenit?! După cum am povestit, la 4 ani, eu o „rupeam” bine și în portugheză. Păcat că n-am avut posibilitatea continuității!)

Pe de altă parte, lipsa de perseverență - nu găsesc alt motiv - a constituit un handicap în ce privește limba engleză, deși au fost repetate ocazii s-o învăț serios. Culmea este că un asemenea prilej l-a constituit și cursul seral, la „Universitatea populară”, unde am cunoscut-o pe Tanța, dar ... ne-am lăsat păgubași pe parcurs. Poate doar atunci am avut, amândoi, o scuză!

Odată cu copiii, deși nu mai vorbisem de mulți ani, m-am bucurat să reiau germana și, încă din primii ani, să-i învăț pe amândoi cântecele copilăriei mele, ale căror cuvinte îmi rămăseseră perfect în amintire. Treptat însă, mi-am recunoscut limitele, greșelile gramaticale mi-eră cenzurate operativ, pe măsura în care cunoștințele lor s-au perfecționat, în anii de școală.

Dar, pentru a ajunge aici, începutul a fost în 1980, odată cu înscrierea la grădinița germană a Ilincăi, când formalitățile erau încă destul de simple. O cerere prin care declaram, „pe proprie răspundere”, că eram părinte de naționalitate germană, și copilul intra automat în grija uneia din „Tante”, majoritatea săsoaice tinere, absolvente de liceu german din Ardeal, cu o anumită pregătire pedagogică.

Atmosfera era plăcută, și așa am făcut cunoștință cu câteva familii foarte drăguțe, români, ca și noi, dar care, pentru „trecerea Rubiconului”, deveniseră și ei, „peste noapte”, de naționalitate germană. Cu acești parteneri de joacă, copiii s-au regăsit în continuare la școala germană, unii dintre ei devenindu-le și buni prieteni, chiar dacă viața i-a împrăștiat, ulterior, peste tot în lume.

Intrarea la Școala nr. 34, „Hermann Oberth”, a fost însă mult mai anevoioasă.

Minoritatea germană plecase masiv, încă din anii '70, și, de aceea, asigurarea numărului minim de elevi, care să justifice menținerea în activitate a Instituției ca și a cadrelor didactice, constituia o problemă chiar și la nivelul Ministerului. Constituția RSR garanta învățământ gratuit minorităților. Cum să explici oficial că nu

mai ai pe cine pune în bănci și că, de bine ce e pe aici, copiii nemți au plecat cu familiile și învață acum în țara de origine a străbunilor lor?

S-a găsit, ca întotdeauna în socialism, varianta „B”: o declarație dată în fața notarului, cu semnături, parafe și taxe, la care anexai o schiță de arbore genealogic din care să se vadă de la care Otto sau Hans din fundul Saxoniei te trăgeai și pe care, bineînțeles, nu-l putea verifica nimeni. Dosarul trebuia doar încărcat cu hârtii care să „dea bine” și să asigure justificarea școlii că înscrierea a fost perfect legală, fiind bazată pe integrala răspundere scrisă a părintelui, atestată formal.

Plecam de la o frântură de adevăr: Bunicuța, bunica mea paternă, urmase un colegiu catolic la Viena, stăpânind perfect germana. Totuși, avea ca nume de fată Boțan, deci patronim autentic românesc.

Urma minciuna: mi-a venit ideea să declar că, de fapt, tatăl ei, străbunicul meu, Manole Boțan, era un anume Bozen, din Tirolul de Vest, și că, sosit în Moldova pe la mijlocul sec. al XIX-lea ca meșter pietrar, cu alte rude, s-a pripășit prin părțile Galațiului iar patronul la care lucra îi zicea „măi Boțane”, că-i venea mai ușor! Desigur, actele lui de naștere dispăruseră odată cu răscoala din 1907!!

Totodată, ca pledoarie suplimentară, bunica ne învățase, pe cei doi nepoți, adică pe sora mea și pe mine, germana și n-ar fi păcat ca tradiția cunoașterii acestei frumoase limbi să nu fie continuată și de generația actuală? Cerere aprobată!

După 3 ani, pentru Matei, n-a mai fost nicio piedică, doar se trăgea din același „austriac”!

Important e că, la adăpostul unor asemenea subterfugii (câte idei trebuie să fi găsit alte familii), amândoi copiii au terminat foarte bine Liceul german și că acesta, cu toate handicapurile restrângerii personalului didactic și cu nesiguranța supraviețuirii, prin seriozitate și respectul tradiției, a scos absolvenți care, marea majoritate, s-au afirmat, mai departe, în facultăți și în meseriile îmbrățișate.

Nu pot uita cum, prin anii '80, colegi de serviciu bine intenționați tot nu înțelegeau ce pretenții absurde aveam să-i bat la

cap pe amândoi copiii, hai, unul ajunge, să învețe o limbă moartă, pe care nimeni n-o mai vorbește pe aici și cu care le obosesc mintea degeaba. Pe de altă parte, însuși Liceul fiind de limbă germană, făcea obiectul clevetirii elevilor de la Școala generală din imediata apropiere care, de câte ori se intersectau cu ei pe Str. General Cihoschi, auzindu-i vorbind nemțește, îi apostrofau cu epitetul de „hitleriști”.

Ce să mai spun de asemenea mentalități, deja prezente în mintea unor copii...

Prima călătorie a Ilincai și a lui Matei în străinătate a fost chiar în cadrul Școlii germane care, cu finanțarea generoasă a Companiei austriace de asigurări „Donau”, a organizat, în 1990, pe rând, pentru toate clasele, o excursie de câte două săptămâni în țara Dunării albastre. Fiecare român era găzduit acolo, într-o familie având un copil de vârstă apropiată.

Premiată la concursul obligatoriu „Cântarea României”, Ilinca ar fi avut prilejul să viziteze Polonia, în 1988, dar, din cauza dosarului părinților, a fost respinsă. „Solidaritatea” era deja bine organizată iar Walesa era pe toate buzele. Ce să caute una „cu pete” acolo?

Atunci am simțit o reală furie a nedreptății, pe care, doar prin înțelepciune, mi-am stăpânit-o. Dacă în anii '50, trebuia să port ponoasele imputate tatei, cum era posibil ca aceleași argumente să rămână în picioare și după peste 30 de ani, la următoarea generație?!

„Nu-i nimic, fata mea”, a încurajat-o tovarășa Vancea, directoare adjunctă și mai-mare peste problemele politice ale Liceului, „la anul, am eu grijă să te bag într-un grup de elevi la Nisipurile de Aur, din Bulgaria, să știi că e foarte frumos și acolo!”

N-a mai fost nevoie, grijă au avut cei mai mari decât ea, care s-au priceput cum și când să schimbe macazul.

Două secvențe, numai aparent diferite, se justifică a fi povestite aici.

În timp ce grupul lui Matei a fost repartizat la Zedderhaus, tocmai în inima Alpilor tirolezi, Ilinca locuia la o familie cu locuința în

Sulz am Wienerwald, una din minunatele mici așezări din jurul Vienei.

Într-una din zile, au plecat, mai mulți colegi cazați în apropiere, la plimbare, să viziteze centrul Capitalei. Ieșind din pasajul subteran, au rămas nemișcați pe ultimile trepte, speriați de baia de lumini care, odată cu lăsarea serii, i-a învăluit din toate părțile.

Obişnuiți cu permanentul camuflaj bucureștean, străpuns când și când de farurile firave ale mașinilor, nu puteau crede că nu e un spectacol special la care aveau ocazia fericită să asiste, ci doar normalitatea cotidiană a unei lumi civilizate.

Al doilea episod se referă la familia unde locuia una din colegele Ilincăi.

Prezentându-i camera unde va sta ca, și celelalte spații ale casei, gazda a ținut, binevoitoare, să-i arate cum se acționează întrerupătoarele de lumină, știind din numeroasele emisiuni radio-tv și din presă că „bieții români au stat tot timpul în întuneric.” Dacă reacția surprinsă a copiilor în fața insolitului mai poate fi înțeleasă, manipularea opiniei publice, de ambele părți ale Cortinei de Fier, atinsese culmi grotești și iraționale.

Tot atunci, a început năvala excursiilor în străinătate, dincolo de limitele geografice ale „Cortinei”, prin societăți de turism proaspăt înființate, multe dintre ele de către cei din comerțul exterior, care s-au orientat rapid spre domeniul privat, folosind cu succes relațiile acumulate pe timpul agențiilor economice ale României.

Se pleca în grupuri de 40-50 persoane, pe itinerariu și program fix, toate formalitățile pentru vize intrând în sarcina firmei. Cei încă puțini care aveau „chemare” de la rude sau prieteni, se înșirau, de cu noapte, la ambasade. Numerele de ordine erau distribuite după cum îi venea polițaiului de la intrare. A doua zi, se ajungea la funcționarul care, suspicios, din spatele ghișeului, te supunea la tot soiul de întrebări suplimentare, neprevăzute în cerere.

Cu copiii noștri, la încheierea unui periplu european, Budapesta, 2000.

Dar coada și interogatoriile făceau parte de mult din gena noastră, așa că măcar acum ne supuneam de bună voie și cu zâmbetul pe buze. De unde, de ne-unde, în apropiere, au apărut dughene improvizate, unde găseai, la orice oră, cafea fierbinte, la pahare din plastic, o chiflă cu salam sau ȱigări, ca și încă omniprezenta sticlă de Cico. Tot binevenite au fost cabinele de WC, pentru atâta mulțime de popor stând înțepenită, cu ceasurile, în lungul trotuarului, spre

groaza și indignarea locatarilor din jur, ca și a funcționarilor de ambasade, cărora li se spulberase, de la o zi la alta, dulcele trai de farniente.

Pentru destinațiile mai apropiate, se circula adesea cu autobuze vechi, ca vai de lume, care bătuseră ani buni drumurile pline de hârtoape ale țării și fuseseră cumpărate de la întreprinderile de stat, devenite falimentare.

Dorința mult visată și, în sfârșit, redevenită posibilă, ne-am putut-o împlini, chiar și în astfel de condiții, când am petrecut, toți patru, Sfintele Paști al anului 1990 în Grecia, la invitația aceluiași Ianache Caracostas, și apoi, în aceeași formație, în Turcia, de-a lungul coastei sudice a Mediteranei. Tanța cu copiii s-au bucurat de o excursie la alt nivel de confort, cu avionul, în Egipt și apoi, cu vaporul, de-a lungul Nilului.

Pe măsura studiilor și a programului diferit al copiilor, următoarele călătorii le-am făcut numai cu Tanța sau cu prietenii: în Tunisia, a doua oară în Grecia (inclusiv Creta), Franța, Austria, nordul Italiei și - de neuitat! - în țările scandinave.

Copiii au făcut studii excelente. Noile condiții i-a prins tocmai la vârsta potrivită pentru, ca prin tenacitate și putere de muncă, conștienți fiind de posibilitățile lor, să-și poată împlini dorința fermă de a se realiza, depășind mediocritatea unor studii facile și fără acoperire în timp.

A fost meritul lor exclusiv, o spun cu justificat temei, că și-au văzut eforturile anilor de tinerețe răsplătite, iar nouă, ca părinți, că ne-au umplut inimile de îndreptățită mândrie.

Cu câtă bucurie dar și cu emoția necunoscutului, l-am condus pe Matei la aeroport, după câștigarea unei burse Soros, de un an, pentru a studia clasa a XI-a la „Saint Columba's College”, din Dublin și pe care, la cererea sa și cu acceptul plăcut surprins al Direcțiunii, l-a folosit din plin, urmând în paralel și ultima clasă, astfel că, la

întoarcerea în țară, am îmbrățișat pe primul român absolvent de liceu irlandez, cu ultimele două clase făcute în același an școlar.

Acesta a fost doar începutul, căci bacalaureatul prestigiosului colegiu i-a deschis apoi alte oportunități, pe care a știut să le folosească cu egal succes.

În domeniul umanist, cu doctorat în literatură comparată la „University of Pennsylvania” din Philadelphia, Ilinca este, în prezent, cadru universitar la „University of British Columbia”, din Vancouver-Canada, iar Matei, ca inginer electronist, absolvent al „Institut National des Sciences Appliquées” din Franța (INSA - Lyon), și cu diplomă de MBA la INSEAD, îmbină actualmente cunoștințele tehnice cu cele de economie, ca specialist consultant, în celălalt colț de lume, în Singapore, cu proiecte spectaculoase în Extremul Orient, ținta sa mult visată încă din copilărie (când se și vedea ca un al doilea Phileas Fogg, străbătând oceanele lumii!).

De câte ori ne auzim la telefon, ținem cont de fusurile orare pe care se află fiecare dintre ei și constatăm astfel că noi, bătrânii sedentari, suntem cam la jumătatea distanței ce-i separă.

Sunt fericit și pentru că obligațiile lor profesionale, într-o lume permanent concurențială, nu le absorb setea pentru cultură și nici dragostea pentru cei rămași acasă!

Amândoi s-au căsătorit: Ilinca cu Ben-Zion Huberman, ai cărui străbunici, evrei din Polonia, Bielorusia dar și Franța, au emigrat în vechea Palestină încă de la jumătatea sec. al XIX-lea, iar buncii materni au fost prezențe notabile în cadrul evenimentelor care au condus la înființarea statului Israel, în 1948.

Se bucură împreună de băieții lor, Theo-David, de 7 ani, și Luca, de 4 ani, pe care bunicul i-a putut îmbrățișa în cele două călătorii ale sale, în Canada.

Ilina și Ben, cu copiii Theo și Luca, Vancouver, 2016.

După o primă căsătorie de câțiva ani cu o arhitectă dintr-o familie de ardeleni „de toată nădejdea”, așa cum îmi place mie să îi caracterizez pe mulți dintre românii de peste Carpați, și cu care, atât ei doi cât și la nivelul părinților, am rămas în cei mai buni termeni de amicie, Matei a cunoscut-o, la cursurile de masterat de la Singapore, pe Sejin Park, care a devenit a doua sa soție.

Părinții ei sunt a treia generație de sud-coreeni trecuți la catolicism, încă de la începutul anilor 1900, mulți compatrioți urmând aceeași chemare, mai ales după tragedia războiului civil din anii '50, de la jumătatea secolului trecut, aceștia depășind azi 10% din populația, majoritar de credință budistă, a țării.

Matei și Sejin, cu copiii Gabriel și Nicolas, Singapore, 2019.

Noii soți au celebrat cununia religioasă la biserica greco-ortodoxă din Seul, Ilinca traversând Pacificul spre a fi nașa lor de cununie, singura, din păcate, reprezentantă a familiei noastre. Tot acolo, în aprilie 2016, a avut loc și botezul primului lor băiat, Gabriel, al cărui singur naș am fost, cu care prilej am întreprins ceea ce se poate numi varianta aeriană a „drumului mătăsii”.

Am repetat-o după câteva luni, de data asta la Singapore, pentru a fi împreună și cu părinții lui Sejin, sosiți din Coreea, la aniversarea primului an de viață al copilului.

Dar, precum copiii noștri și-au împărțit, dintotdeauna, frățește, bucuriile, și Dumnezeu i-a binecuvântat să aibă parte de câte doi copii, și iată cum, după 3 ani, în martie 2019, a apărut Nicolas, pe care Gabriel, emoționat, la prima întâlnire, a doua zi după naștere, l-a mângâiat dragăstos pe scutece exclamând: „Nico is my friend!”

Aceștia doi vor purta patronimul nostru, mai departe!

Sunt, iată, bunicul împlinit a patru feciori! „Quelle dynastie...”, așa cum a exclamat ginerele meu, pe un ton glumeț-admirativ.

Mă voi ruga pentru sănătatea acestor perechi de veri primari, pentru aleasa educație de care sper să aibă parte, mă voi bucura de orice veste bună care-mi va veni de la ei. Dar mă voi ruga totodată ca distanțele actuale dintre ei și specificul diferit al locului, ce-și va pune, inevitabil, pecetea pe formarea lor, să nu-i țină departe unii de alții. Ba, dimpotrivă, să folosească orice prilej de întâlnire pentru a se cunoaște mai bine, să fie prieteni și apropiați, oricâte fusuri orare îi vor desparte, iar acele nevăzute valențe comune care îi leagă să fie cheazășia, peste decenii, a continuității familiei noastre.

Și poate, cine știe?, ... locul lor periodic de revedere va fi chiar în strada Emanoil Porumbaru 24!

Și totuși ... Ajungând la capătul însemnărilor (ele ar putea continua mereu, cu alte și alte crâmpie de amintiri), îmi dau seama acum că cele scrise privind dorința mea de a-mi vedea copiii regăsindu-se, într-o bună zi, cu familiile lor, în casa bunicilor, rămâne

- ca mai totdeauna - un ideal greu de împlinit. Și-au desăvârșit educația și s-au maturizat în alte condiții de viață, cu totul alte oportunități le oferă lumea în care se află, însăși filosofia existenței, natura eforturilor și calitatea satisfacțiilor sunt profund diferite.

Ceea ce știu însă că le va rămâne ca fond sufletesc sunt anii copilăriei, cu bucuriile și necazurile lor, de-a lungul cărora am fost mereu împreună, în gând și faptă; acești ani constituie trăinicia înțelepciunii cu care vor aborda hotărârile lor viitoare.

Dumnezeu să-i ajute întru sfatul cel bun!

Cu tema copiilor - Ala, Sebastian, Ilinca și Matei -, găsesc nimerit să închei aici sumarele rânduri despre familia noastră, însoțit de același gând cu care le-am și început, anume acela că cei patru strănepoți ai lui Dumitru Noica și Dimitrie Iurașcu vor continua, cu zestrea lor de viață, - pe care le-o doresc cât mai frumoasă și mai bogată, spre mulțumirea lor și a celor ce îi vor urma - , să ducă mai departe aceste însemnări.

Cu voia Domnului, toți am fost, suntem și vom fi membrii unei aceleiași ștafete.

Plecarea dintre noi a Tanței, la 26 septembrie 2014, a însemnat, pentru fiecare, o încercare a vieții atât de grea și cu urme atât de adânci încât ele se vor șterge abia odată cu existențele noastre.

Pentru mine, data aceasta rămâne o piatră de hotar. Iar tot ce mă leagă de ființa care s-a dus din această lume, mi-a rămas în minte și în inimă, ca un bun neprețuit ce nu-și găsește loc aici sau pe vreo altă formă de consemnare a memoriei.

... ..

Hotărât să închei aceste însemnări, mă simt silit a-mi călca abia rostitul legământ, pentru a adăuga hârtiei o secvență, poate tocmai deoarece ea materializează simbolul ștafetei, pe care l-am ales ca memento al acestor pagini.

Școala, mediile frecventate sau lecturile, dar, nu în ultimul rând, asprimea anilor de maturizare mi-au format o fire pragmatică, fiind un slab cunoscător și, de aceea, mai degrabă ușor sceptic în mai toate aspectele științelor oculte, a fenomenelor tainice sau a predestinărilor.

De aceea, nici nu doresc a da vreun sens abscons celor întâmplare dar nu-mi pot înfrânge emoția pe care o re trăiesc de fiecare dată atunci când gândurile se îndreaptă, dincolo de voia mea, spre acest subiect, desfășurat în două etape de viață fundamental diferite.

În preajma căsătoriei mele, mama mi-a dat cele două verighete din aur, pe care părinții mei le schimbaseră la căsătoria lor. La împlinirea a 25 de ani de căsnicie, în noiembrie 1957 (eveniment pe care îl serbasem într-un cadru strict familial, în Bulevardul Dacia, cu sobrietatea corespunzătoare perioadei în care ne aflam), le înlocuiseră cu inele din argint.

Țin minte că, în dimineața acelei zile, fuseseră doar ei doi la biserică, pentru a se închina și a primi binecuvântarea, de la preot.

Mama nu avea obiceiul să spună vorbe mari sau să fie prea explicită dar, în cuvintele ei, spuse cu acel prilej: „Să fiți fericiți cum am fost eu cu Titel și să vă înțelegeți tot atât de bine”, am simțit prezența tatei, deși era plecat dintre noi de aproape 10 ani.

Le-am dat unui amic cu relații în lumea bijutierilor; aceștia ne-au luat măsurile și au notat datele ce urmau a fi gravate. Apropierea datei căsătoriei și întârzierea primirii lor ne-au dat emoții, stinse abia în ajunul prezentării la Sfatul Popular al sectorului 2. „Tout est bien qui finit bien”.

Măsurile se potriveau perfect, încercam să ne deprindem până a doua zi cu acea neobișnuită dar cât de mult dorită mică podoabă de pe degetele noastre.

Pentru mine, odată cu bucățica aceea de metal, simțeam că s-a transmis (în modul cel mai direct) și ceva din bogăția de sentimente, respect și dăruire reciprocă cu care s-a clădit și a dăinuit căsnicia părinților mei. Mă simțeam mândru pentru această moștenire

spirituală și eram sigur în fața lui Dumnezeu, că o voi împărți cu Tanța.

După câteva luni, spre toamnă, venea, ca de obicei, rândul preocupărilor gospodărești: făceam provizii pentru iarnă. Mă îngrijeam, printre altele, de procurarea cartofilor care-și găseau locul de depozitare alături de celelalte zarzavaturi sau sticle de bulion în pivnița uscată și bine aerisită de la tanti Lili.

Aduși de la piață în saci de hârtie groasă, goleam, pe rând, cele câteva zeci de kilograme în lădițele pregătite dinainte, făcând, cu acest prilej, și o primă triere. De ani buni, repetam același procedeu: luam, cu ambele mâini, cartofii uscați și colbuiți din sac și-i răspândeam în lădițe.

Așa a fost și de data asta. Odată treaba terminată, m-am grăbit să-mi scot hainele pline de praf și să fac un duș zdravăn. N-am realizat decât mai târziu lipsa inelului despre care am bănuir că alunecase cu ușurință de pe deget, de-a lungul manevrelor succesive de scoatere a cartofilor din ambalaje. Scutur afară, pe rând, sacii, cu maximă atenție, îi rup apoi fâșii-fâșii, răvășesc cartofii în lădițe - niciun inel! Singura posibilitate era să-l fi pierdut încă de la piață, atunci când am făcut manevrele la cântarul-bască.

Tanței i-a fost greu să accepte argumentul; „pesemne că, la serviciu, câteodată, nu vrei să se știe că te-ai însurat”, era comentariul ei, mai în glumă, mai în serios.

Oricum, „casa de piatră” nu s-a clinit, din cauza asta, din loc.

Trebuia totuși să rezolv problema și să-mi comand o altă verighetă.

Dar un nu știu ce mă făcea s-o tot amân. Nu costul mă necăjea ci faptul că pierdusem un bun al cărui preț însemna pentru mine cu totul altceva decât valoarea sa materială.

Eram spre sfârșitul iernii, când banalitățile zilnice au fost din plin acoperite de vestea mult dorită, că vom avea un copil. Toate alte preocupări, mărunte sau mai importante, au lăsat loc apropierii acestui eveniment, căruia amândoi îi acordam principala preocupare.

Dar o bucurie nu vine niciodată singură!

Pe măsură ce cartofii se consumau, aduceam mamei, la bucătărie, o nouă tranșă, pentru zilele următoare. De fiecare dată, eram atent dacă mai apărea câte unul moale sau chiar stricat, pe care, cu grijă, îl înlăturam din stoc. Odată cu încălzirea vremii, unii începuseră să încolțească, așa că mă grăbeam să le rup mlădițele ca să nu le afecteze calitatea.

Într-una din vizitele în pivniță, curățind mugurii de pe cartofii rămași, ce zăresc la baza unuia pe care tocmai mă pregăteam să-l rup? Nu mi-a venit să cred: era inelul!

Galben-auriu, așa cum scliffea în lumina slabă a becului din tavan, mi-au trebuit câteva clipe să realizez că totul era adevărat. După ce l-am curățat de praful așternut peste el, am citit cu glas tare „Tanța 27. VII. 1973” și l-am pus, poate, cu și mai mare bucurie decât prima dată, la deget.

Despre reacția fericită a tuturor, atunci când am venit sus, nu mai e cazul să spun. (Atunci când a alunecat din inelar eram cu mâinile încărcate cu cartofi, deasupra uneia din lădițe, și nu în sacul din care îi scoteam, pe rând! Acesta fusese norocul.)

Simbolul moștenit se întorsese la locul său, de unde nu avea motive să mai plece vreodată...

Le-am purtat amândoi și după august 1998 la încheierea slujbei pentru nunta de argint, tot la biserica Icoanei, avându-i alături de data asta pe copii și pe Gigi. Se adăugau celor pe care le confecționasem acum dintr-o medalie comemorativă „Ștefan cel Mare”, serie emisă de BNR în anii '40 și din care mama păstrase câteva.

Al doilea moment se desfășoară la câteva luni după moartea Tanței.

Mă aflu în curtea casei din Porumbaru, la început de primăvară, curățind-o de buruienile și ciulinii crescuți aiurea după atâta timp de neîngrijire. Îmi face bine munca asta pe care, în puținii ani de când ne mutasem aici, o împărțeam, cel mai adesea, împreună, fiecare cu alt spațiu de lucru, după care urma udatul cu furtunul de la cișmea sau

cu stropitoarea, în jurul celor câțiva trandafiri plantați prin bunăvoința unor prieteni.

Mă ajut de o săpăligă de mână și de greblă. Strâng și înghesui buruienile în saci de rafie. Mă grăbesc să-i duc în stradă, căci aud deja mașina salubrității apropiindu-se și înghițind, pe nerăsuflăte, conținutul tomberoanelor pline ale vecinilor.

Gata! Vidanja a plecat, curtea arată bine. Îmi masez spatele înțepenit de pe urma poziției neplăcute a ultimelor ceasuri și mă îndrept spre baie. La rădăcina degetului, bine înțepenit ... un singur inel, cel din argint!

Pe loc mă năpădește amintirea din pivnița lui tanti Lili, cu 42 de ani în urmă; cobor treptele în fugă, iau săpăliga și încep a răvăși cu acribie chinezească fiecare bulgăraș de pământ. Poate norocul îmi va surâde și de data asta. Poate că verigheta n-a alunecat din deget în sac, odată cu buruienile îndesate acolo, și a căzut pe pământ, rămânând credincioasă și așteptându-mă, asemenea cartofilor care au găzduit-o atâtea luni. Se lăsase întunericul dar becul stâlpului din față mă ajuta să-mi continui căutarea.

Cu cât trecea timpul, teama că zicala cu ulciorul se adevărește a înlocuit, încetul cu încetul, speranța. A trebuit să accept, până la urmă, că plecase odată cu sacii și se afla, între timp, deja risipită undeva, pe halda de gunoaie de la marginea orașului, dacă nu i-o fi dibuit sclipirea vreunul dintre țigani, în momentul deșertării.

Irațională a fost graba cu care am dus sacii afară. Puteam să-i fi lăsat în curte și, a doua zi, i-aș fi răsturnat cu grijă, cu încrederea într-un același fericit deznodământ. De ce n-am judecat astfel?!

Poate, dacă ar fi să mă las pradă interpretărilor esoterice sau spiritiste, aș spune că, de data asta, Tanța știa că, de acum încolo, nu mai aveam nevoie de obiectul pe care să-i fie scris și citit numele, chiar dacă, sufletește, el prețuia atât de mult pentru mine.

Era convinsă că persoana ei va trăi în mine atâtea timp cât eu însumi voi trăi. Am acceptat deznodământul, cu firescul dragostei care ne-a ținut legați unul de altul. Nu aveam ce alte motive să caut.

Moștenirea lăsată de părinți nu s-a pierdut odată cu aceasta. Inelul ei gravat cu numele meu mi-a fost dat în momentul închiderii coșciugului. Ea știe asta și, de aceea, „casa de piatră” pe care am clădit-o împreună rămâne și acum neclintită.

Cu tatăl meu, pe terasa casei din Bd. Dacia, 1963.

Cu mama mea, în apartamentul din Bd. Tineretului, 1992.

Paginile care urmează nu-mi aparțin.

Așa cum am spus, însemnările mele au ajuns la zi și nu mai am ce adăuga.

Și totuși ... cotrobăind, de curând, într-un dulap din debara, cu rafturi mai puțin frecventate, printre cărțile de școală ale copiilor am dat de un caiet dictando format mare, cu coperți cartonate, roșii. Nu are dimensiunea obișnuită a caietelor de elev. L-am deschis la întâmplare, crezându-l nefolosit și am dat peste ... scrisul caligrafic și ordonat (așa cum este și în prezent) al Ilincăi.

Mă întorc la prima filă și citesc cu uimire titlul mare, cu literele îngroșate, aproape desenate, datorită, desigur, importanței acordate de autor: *Jurnalul meu*.

Purtând titlul care m-a atras, mărturisesc că am fost indiscret. Am parcurs primele fraze, marcate, cum e firesc, de naivitățile vârstei și, pe măsură ce citeam, am re trăit cu plăcere amintirea unora dintre cei mai frumoși ani ai Tanței și ai mei, legați în primul rând de copiii noștri, dar și momente dureroase, de cumpănă și greutate ale vremurilor, pe care le-am depășit cu bine, mereu unul lângă altul.

N-am pregetat să le culeg pe calculator și, deși reprezentând pentru ea doar un prolog, - va avea atâtea de povestit mai târziu! - am decis să le adaug în continuarea paginilor mele dinainte.

Nu i-am pomenit încă de descoperirea mea din dulap, ea însăși n-a întrebat niciodată de acest caiet. O fi uitat de el? Îl ține minte dar e convinsă că e de mult pierdut?

Nu-i nimic, și ea, ca și Matei, căci vine des vorba și de el, vor avea surpriza să-l regăsească, citindu-l împreună cu însemnările mele.

Adus la lumină, acest caiet reprezintă tocmai începutul fericit al celui de-al treilea schimb al ştafetei, ceea ce îmi întăreşte convingerea că ea este pe mâini bune, că va fi păstrată vie în continuare şi că va fi, aşa cum mi-am dorit,...fără sfârşit.

Notă: singura operaţie asupra textului, pe care am făcut-o cu discreţia cuvenită, a fost de a scrie numele bunicii ei materne acolo unde apărea, Mama-mare, spre a o deosebi de Mamamare din paginile mele anterioare, propria mea bunică maternă.

Jurnalul Ilincăi

Pentru mama și tata, aceste pagini cu puțin despre ei și cu foarte multe despre mine.

M-am născut la 13 august 1974, curând după ora 8 seara. De fapt, am apărut mai devreme decât făcuseră calculele părinții mei, împreună cu profesorul Nae Gheorghiu și cu medicul de circumscripție. Ei ziceau că n-am „să fac ochi” înainte de 23 august, ba mai mult, erau discuții aprinse dacă sunt fată sau băiat, cum o să arăt și dacă mă voi comporta cuminte față de asistența ce mă va întâmpina, dar mai ales față de mama.

În sfârșit, i-am lăsat pe toți să comenteze, dar, ca să nu le pun răbdarea prea mult la încercare, m-am hotărât să-mi fac drum ceva mai repede.

Și uite așa, într-o dimineață frumoasă de vară, când tata, plecând spre serviciu, tocmai discuta cu mama pe unde se va plimba ea în ziua aceea, am dat primele semne ce prevesteau intențiile mele de eliberare.

Mama, care se ținea cu sfințenie de un program zilnic de mișcare, nici n-a vrut să audă de ele. Noroc că Mama-mare, așa cum o numeam pe bunica din partea tatei (desosebind-o astfel de mama Milica, mama mamei), a convins-o să mă ia în serios de data asta, că eu, dacă mă mișc așa, este că, într-adevăr, sunt hotărâtă să merg până la capăt!

Ce să mai lungesc vorba, la prânz, mă aflam deja internată cu mama la maternitatea spitalului Cantacuzino și, după câteva ceasuri, în care m-am îngrijit să mă aranjez cât mai comod, a început ultima etapă, cea mai scurtă dar cea mai însemnată, a drumului meu spre

lumină. M-am silit atât cât am putut să nu creez probleme suplimentare, dar, bineînțeles că eram deja cineva, și mama a avut vreo jumătate de ceas de furcă până ce totul s-a terminat cu bine, eu aterizând în brațele moașei, sub ochiul neiertător al unui reflector cam prea brutal de luminos.

Surpriza mare a fost pentru profesorul Gheorghiu, care, convins în aprecierile sale după atâția ani de meșteșug, plecase liniștit la o conferință la Craiova; misiunea sa a fost însă preluată, cu egal succes și îndemânare, de către un tânăr doctor arab care făcea un stagiu în acel spital.

Am fost curioasă să văd cum arată mama, că deh ... , cu ea aveam să-mi petrec cea mai mare parte din viitorul imediat. Arăta foarte obosită după cât îi dădusem de muncit în ultimele luni, dar privirea de o clipă mi-a fost suficientă să-i disting finețea trăsăturilor și căldura din ochii umezi și adânci care îi căutau pe ai mei. Cred că ne-am făcut reciproc o impresie bună, încât după asta ne-am lăsat amândouă în voia celor în halatele albe.

În acest timp, se pare că tata, care aflate, la întoarcerea de la serviciu, de hotărârea mea ireversibilă , se postase, precum toți tații în asemenea situații, la poarta spitalului, cu două lămâi și un pumn de zahăr, doar-doar o găsi pe cineva care să-i transmită vestea cea mare. De fapt înțeleg că el, ca și mama, mă doriseră din toată puterea ființei și de abia așteptau să poată spune, gâtuiți de emoție, „am un copil.”

Da, dar aici e frumusețea, fiindcă el - cred că mai mult din spirit de contradicție cu restul familiei decât din convingere - susținea peste tot că eu sunt băiat, că mă va chema Vlad ș.a.m.d. Nu știu ce-o fi zis atunci când a aflat de la infirmiera țigănoasă, coborând în papuci treptele de la etaj (parcă nu mai ajungea niciodată), că are o fetiță „de toată frumusețea.” Sunt sigură că i s-au înmuiat picioarele de bucurie, uitând că pierduse un rămășag imaginar.

Adevărul este că eu sunt Ilinca, că eram de la bun început o fetiță tare drăguță, brunetă, cu mult păr și surprinzător de cuminte față de condițiile în care fusesem ținută.

Sunt convinsă că, de-ndată, tata m-a iubit grozav, în ciudaacialmalei pe care i-o făcusem. Cât despre Vlad, asta trebuie să discute numai cu mama, eu, în orice caz, n-aș avea nimic împotriva să vină și el alături de mine, să ne jucăm împreună.

Mi-a povestit după un timp, și, uite că n-am uitat, cum târziu, seara, plecând spre casă, portarul spitalului, văzându-i fața răvășită și, pricepându-se, după ani buni de slujbă, la expresiile oamenilor, a ghicit că-i vorba de un nou născut și i-a întins o sticlă cu vin scoasă de sub masa din cabina de la intrare, fără altă vorbă decât „să-ți trăiască!”

„De unde știi”?, a întrebat tata naiv.

„Dar ce, degeaba am îmbătrânit în post aici? La ora asta îmi calcă pragul sau cei chemați la morgă, sau cei cărora le-a născut nevasta, cum sigur că e cazul dumitale”, veni răspunsul exprimat cu superioritatea specialistului.

În schimb, mama, în loc de odihnă binemeritată, a trebuit să îngrijească pe celelalte proaspete mame, umblând prin salon, noaptea, după ce, de la telefonul public agățat pe peretele scării, a putut schimba cu tata - care ajunsese acasă - câteva cuvinte.

Era prima dată când, în loc de soț și soție, vorbeau între ei și ca părinți.

Ar fi ca într-un basm să-mi aduc aminte detaliile primelor fapte de viață. Într-un fel, ele nici nu se deosebeau prea mult de cele ale tuturor copiilor de vârsta mea și cred că erau anticipate și cât de cât învățate de părinți încă dinaintea nașterii mele, adunate de prin cărțile scrise de oameni mari, numai despre noi: cum să fim spălați, în ce fel de cârpe ne place să fim înfășați, cu ce să ne liniștească țipetele și durerile de burtă, și câte altele.

Un lucru care mi-a făcut mare plăcere (cu toate că nu aveam cum să mi-l exprim) este că, după ce tata a dus în brațe până acasă (prima

mea locuință era la Tanti Lili, în Bulevardul Dacia) cele 3,250 kg. înșirate de-a lungul a 51 cm., camera ce mi-a fost pregătită m-a întâmpinat cu flori și cu un coșuleț cu baldachin, de toată frumusețea.

Urma să fie culcușul meu pentru primele luni.

Cred că am adormit imediat, fiindcă numai prin somn am simțit privirea părinților asupra mea, după ce tata a îmbrățișat-o pe mama într-un sărut adânc și prelungit, pe lângă care orice altă vorbă ar fi fost de prisos.

Și mai cred că atunci am adormit zâmbind pentru prima dată; aveam și de cel!

Începutul n-a fost prea ușor pentru niciuna din părți.

Pe mama, care nu avea prea mult lapte, o chinuiam încercând să-i smulg și ultima picătură; nefind mulțumită, mă exprimam gălăgios. Am fost trecută suficient de repede pe laptele praf din biberon, pe care l-am acceptat destul de ușor, cu toate că era o diferență de gust evidentă. Tata s-a băgat și el în treabă și reușise să învețe rețeta cu toate dichisurile necesare, astfel încât primul lucru de care se apuca dimineața era pregătirea sticlutei, pentru micul meu dejun.

Să nu creadă însă nimeni că eram o mândăcioasă, în permanență nesătulă, chiar dacă, în primele săptămâni, urlam peste noapte de-i trezeam pe amândoi dintr-un somn și așa destul de întrerupt și agitat. La început, tata se mutase cu patul de campanie în hol, același pat pe care, am aflat mult mai târziu, îl folosise și înaintea apariției mele, dând astfel posibilitatea mamei și mie să ne simțim mai în voie în patul cel mare. Nu știu cât putea prelua din țipetele mele grosimea ușii dar n-aveam ce face, era un lucru dinainte cunoscut, singura surpriză pe care le-o puteam oferi era durata pe care se vor întinde nopțile „cenușii”, ca să nu zic albe!

Și, sinceră să fiu, n-am ținut-o prea mult cu repertoriul nocturn. Mai ales după ce mama a aflat șmecheria cu scosul aerului după supt, lucrurile au început să meargă mai bine.

Eu nu-i puteam explica ce și cum să facă, astfel încât atunci când a început aplicarea metodei, râgâiam în toată regula și mă bucuram văzând bucuria ei pentru sonoritățile pe care le produceam. Îmi dădusem seama, încă de atunci, că, în oboseala și grijile de fiecare clipă, mama avea nevoie, mai mult decât de orice altceva, de zâmbetul ochilor mei; de aceea, nici mai târziu nu m-am reținut niciodată spre a-i dărui această bucurie, ori de câte ori puteam.

Mama era destul de sperioasă la începutul existenței mele. Efectul direct îl simțeam, bineînțeles, eu, căci primele băi din cada de plastic roz le-am făcut în brațele doamnei Teodorescu, om cu reputată experiență în domeniu, chemată în chip de instructor și care, cu deosebită îndemânare, se pricepea cum să-mi pună sângele în mișcare. Ea sufla de efort, mama își băga câte 2-3 degete deodată în gură, spre a nu-și exterioriza emoția, tata părăsea odaia pentru a nu asista la maltratarea odraslei, numai eu, odrasla, mă lăsam în voia degetelor meșteșugite, fiindcă, într-adevăr, îmi plăcea și mă simțeam astfel dezmořită după cele 9 luni de relativă imobilitate.

Am uitat să spun că baia o luam în cameră, pe baza unui ceremonial dintre cele mai alese, la care erau prezente tot felul de oale și găleți cu apă caldă și apă rece, până se ajungea, prin încercări succesive, la temperatura convenabilă mie. Apoi, pe masa de „lucru” (cum să-i spun altfel?), avea loc masajul cu o întreagă succesiune de pomade, urmat de picurări în nas și în ochi, tamponări, pudrări, cercetări ale porțiunilor mai discrete, până când, într-un sfârșit, eram învelită în rufăria proaspătă, pregătită anume pentru somnul de noapte. Ce-i drept, câteodată îmi mai dădeam în petic și, până să mă culce în coșuleț, totul era din nou ud flească. Ei, ce vreți, aș vrea să știu dacă voi ați făcut altfel la vârsta mea?!

După împlinirea primelor 3 luni, procedura a fost transferată în odaia de baie, cu aceeași succesiune de operațiuni și aceeași recuzită, numai că mama devenise între timp perfect stăpână pe problemă, mânuindu-mă cu ușurință, de parcă aș fi fost cocă de aluat.

Tata, în schimb, nu s-a perfecționat deoarece, până după 6 luni, el rămăsese în continuare cu misiunea exclusivă a manevrării găleților și a curățirii, în final, a căzii.

Într-o bună zi, tata n-a mai apărut în raza mea vizuală; am aflat că se afla în străinătate, lucru care nu-mi spunea nimic, atâta timp cât era dincolo de limita camerei mele.

Știu însă că, la întoarcere, după două săptămâni, odată cu bucuria revederii, de ambele părți, mi-a adus o pereche de chiloți grozavi, în care puteam face pipi în voie, fără să mai aud comentariile severe ale mamei cu privire la această delicată problemă.

La rândul meu, i-am făcut surpriza primelor gungureli, la auzul cărora i-am văzut ochii umeziți de-a binelea. Nu știam că glasul meu îi va impresiona atât de mult și, de aceea, ca să fie efectul complet, le-am căutat privirea, pe a lui și pe a mamei, cu o căldură pe măsura dragostei pe care începeam s-o simt pentru amândoi.

Cam odată cu întoarcerea tatei, s-a terminat și scurta perioadă de supt la sânul mamei.

Nici atunci și nici acum, când știu ceva mai multe despre viață, nu am înțeles de unde avea mama lapte, de ce tocmai acolo și mai ales cum. Așa mică cum eram, îmi lipeam buzele în jurul sfârcului și trăgeam de el cu toată puterea, spre a-mi astâmpăra foamea!

La școală am învățat despre reflexe, dar, oricum i-ar zice, eu tot ca pe o adevărată minune a naturii o privesc. Mama povestea mai târziu că, după ce trecusem deja la faza evoluată a biberonului, mă apropiam câteodată, adormită fiind, de sân și, cu toate că izvorul fermecat secase de mult, făceam toate mișcările de învăluire ale sugarului, ca într-un desăvârșit joc de mimă.

Mai amuzant a fost că tata vroia și el să guste din laptele mamei, parcă n-ar fi avut parte la vremea lui de așa ceva. Dar, deh ... , oamenii mari nu prea au memorie, mai ales gustativă, și, când au mai trecut aproape 38 ani de atunci, parcă ai și scuze.

Într-o seară și-a primit porția de mostră, stoarsă într-o linguriță, și, după figura pe care i-am surprins-o, părea mai puțin impresionat de gustul în sine, cât de faptul că se refugiase, măcar pentru o clipă, în unica clipă a primei sale copilării. Atunci mi-am ascuns privirea, de obicei iscoditoare, la pieptul mamei, respectându-i secunda de ireal, dar, totodată (de ce să nu fiu sinceră!), pentru a nu se vedea că eram puțin surprinsă că tocmai el îmi lua de la gură un bun care știam că este exclusiv al meu.

Primul meu An Nou; mama și tata au fost mai leneși ca de obicei, astfel încât am fost luată în considerație de abia după ora 9. De unde știi asta? De la ceasornicul de pe etajera patului, la care m-am uitat, dar numai cu coada ochiului, pentru a nu strica bucuria părinților când, peste câțiva ani, se vor sili să mă învețe rostul celor 12 cifre și a celor 2 limbi, care se tot fugăresc una pe alta și, chiar după ce s-au ajuns, o iau razna în continuare. Mă rog, și în educația copiilor, fiecare lucru trebuie învățat la timpul cuvenit.

I-am înțeles, de altfel, pentru această întârziere: aseară s-au înțepenit în fața televizorului, doar, doar or vedea ceva mai grozav ca de obicei, și nu știu până la ce oră au tot stat așa răbdători, fiindcă mie mi s-a făcut somn și, într-un sfârșit, am adormit. Am aflat astfel că e o tradiție să ciocnești cu cei dragi un pahar de șampanie chiar în pragul dintre ani și să mănânci câte ceva, chiar dacă nu ți-e foame și pici de oboseală. Și mai știu câtă plăcere le face oamenilor mari să stea de vorbă între ei târziu, seara, mai ales pe argumentul că „aia mică a adormit.”

Așadar, toate mi se păreau normale în această dimineață, începând cu dezbrăcatul și cu surpriza încercată a mamei, atunci când constata ce făcusem eu peste noapte, și, continuând cu mania ei de a mă gâdila cu vată în nări (nu înțeleg ce plăcere grozavă resimte ea, căci eu îi dau totdeauna a înțelege că nu-mi convine), și, desigur, venind la rând curățatul cu mușețel pe popsi (asta-i mai simpatic, mai

ales că pot ridica picioarele în voie și mai trag și eu câte un...(nu scriu cuvântul, fiindcă atunci când părinții vor citi rândurile de față își vor face o impresie curioasă asupra precocității mele.) Mă rog, tot tacâmul, până ce, în final, apare biberonul mult așteptat, cu tetina care veșnic nu e cea nimerită, ba că are gaura prea mică și grișulețul nu trece, ba că e prea mare și atunci mi se prăvălește tot „Similacul” pe gâtlee, de râgâi și sughiț apoi câte o jumătate de ceas.

De data asta a apărut altceva și, parcă pentru a cinsti prima zi a anului, odată cu a 141-a zi a existenței mele, după ce am fost așezată comod, ca de obicei, în brațele mamei, m-am trezit cu babețica înflorată în jurul gâtului și legată parcă cu mai multă grijă (ăsta e deja un semn!) și cu o sticlută al cărei conținut, după vedere, părea net diferit de ceea ce primeam până acum. Totodată, tata, care-și mai făcea de lucru prin casă, se înființase și el în jurul fotoliului, așteptând momentul primelor mele înghițituri.

N-am avut timp pentru diverse presupuneri despre ce mâncare mă aștepta (de unde să știu că mai există și altceva decât lapte și calciu-griș?), că, deodată, am simțit un gust necunoscut: nu-mi dădeam seama dacă e bun sau rău, îl lipăiam între buze, fără a ști ce să fac mai departe. Insistența și curiozitatea din privirile părinților m-au decis să fiu rezonabilă și, încet-încet, am golit conținutul flaconului.

Bucuria lor era mare, le-am și zâmbit, ca să le fie satisfacția deplină, însă habar n-aveam care era explicația, probabil vreun aliment valoros, cumpărat cu mari eforturi sau adus de pe meleaguri îndepărtate, care să-i ajute să le iasă mai frumos graficul cu creșterea greutateii, pe care îl completează și-l urmăresc zilnic, cu mare grijă, amândoi.

„Uite, fetița mănâncă ficat”, exclamă tata cu adâncă admirație. Ei, da, bine că am aflat: era, de fapt, conținutul unei singure lingurițe de ficat al unui pui proaspăt, de Crevedia (procurat cu multă caznă de Nora Lupan, o doamnă drăguță, care locuia cu noi în casă) și care fusese fiert, pasat și amestecat cu laptele cel de toate zilele. Se

deciseseră așadar să-mi diversifice regimul alimentar, iar acesta era doar începutul.

Dar surpriza zilei nu s-a terminat aici. După prânz, îmi făceam bine meritata siestă, când m-am simțit, deodată, „luată pe sus”, adică cu coșuleț cu tot, și transportată la Mama-mare în odaie.

„Iar fac curat, ceea ce nu-i rău deloc, păcat doar că nu se odihnesc și ei”, mi-am zis, înainte de a mă cufunda în somn. Când s-au întors să mă ia, mama m-a luat în brațe, în timp ce tata strângea coșulețul pentru o destinație încă necunoscută mie. Nu era nici oră de baie, nici nu arătaseră până atunci vreo intenție de a mă răsfăța puțin în patul conjugal (se pare că nu e bine să faci compromisuri cu copiii, că d-aia se răsfăță) încât, zău, eram derutată.

Odată trecută pragul camerei mele (în care deocamdată locuiesc cu părinții), mai să nu-mi cred ochilor: în locul coșulețului, un ditamai pătuț din lemn alb, lucios, cu zăbrele galbene și atât de mare, atât de mare!, încât sigur nu putea fi pentru mine!

Dar pentru cine atunci și apoi ... unde a dispărut coșulețul?! Și ce așternut mare, cearceaf cu volănașe, plăpumioară galbenă și, jur împrejur, toți prietenii mei: Flinston și Barney, Mausii și atâția alții. Evident, patul e pentru mine dar eu sunt încă mult prea mică și nici nu știu cum să mă așez în el.

Noroc că mama m-a culcat repede, învelindu-mă cu o grijă cu totul neobișnuită și asta pe bună dreptate, date fiind noile dimensiuni, cu totul altele. Apoi s-a dat de o parte, să-mi urmărească reacția. Dar, ca să fiu sinceră, nici nu știam cum să-mi manifest încântarea.

Unde erau pereții vătuiți, de care-mi loveam mereu brațele și care-mi limitau orizontul doar în sus, spre lampa din tavan? Unde era baldachinul pe care oamenii mari și-l puneau în trecut deasupra paturilor, probabil ca să poată visa că încă sunt copii?...

Cred că acesta a fost primul meu pas (dar pe care nu l-am făcut, din motive lesne de înțeles) pe drumul maturizării, de vreme ce aveam deja ceva despre care să-mi pot aminti și care-mi va fixa de acum înainte noțiunea de timp.

„Parcă e o vedere din avion”, l-am auzit pe tata, care stătea în picioare, la marginea patului, pesemne fiindcă distanța până la mine, acum culcată, părea neobișnuit de mare.

„Uite cât poate fi de mică”, completă mama.

Eu eram s-o completez:

„Dar nu te uiți cât e de mare patul în care m-ați băgat?”

Nefiind încă în situația să-i răspund, m-am rezumat la un mini-spectacol de zâmbete și gungureli, spre deliciul lor, cărora cred că le făceam astfel cel mai frumos dar, în această primă zi a anului 1975.

Și anul a început să se depene, ceas după ceas, zi după zi, cu o seninătate căreia numai lipsa de griji a acelei vârste îi conferea deplina semnificație.

Iarna a fost blândă și cu puțină zăpadă, dar, chiar și așa, primii fulgi de nea care mi-au trecut prin fața ochilor, când mă ținea tata în brațe la fereastră, mi-au făcut o grozavă impresie. Încercam cu privirea să prind pe câte unul care apărea din negura cerului și-i urmăream căderea, până ce dispărea după rama geamului. Capul mi-era într-o continuă mișcare sus-jos și iar sus-jos, dar, de fiecare dată, atenția mi-era furată de alt fulg și uite așa îi tot pierdeam pe rând.

Pentru plimbarea zilnică, către ora prânzului, purtam un costum roșu de toată frumusețea, cu fermoar lung și glugă de aceeași culoare, iar pe dinăuntru, ceva alb vătuit și tare plăcut; ce mai, eram de pe atunci nițel cochetă și, dacă nu-mi puteam manifesta altfel aprecierea pentru îmbrăcăminte, măcar îmi deschideam fața într-un zâmbet larg, îmbietor ca o floarea-soarelui și încărcat de satisfacție.

Vestita Tanti Nuți Mateescu, doctoriță minunată a nu știu câtor generații de copii, de a cărei îngrijire a avut parte și tata când era ca mine, mă vizita o dată pe lună. („Ce plină și frumoasă e viața unor oameni deosebiți, care aduc sănătate și liniște celor din jurul lor”, îl auzeam pe tata vorbind cu admirație despre dânsa. Eu aș adăuga

acum: „Ce scurtă e copilăria, dacă atâtea generații de copii au avut parte de dăruirea acestei femei alese.”)

În ziua în care urma să vină la noi, mama se îngrijea ca totul să fie în ordine în cameră (cam greu, cu tot trusoul meu mereu înnoit) iar în momentul în care trecea pragul ușii, pentru mine cel puțin, nu era o doamnă bătrână, bine adusă din spate, cu ochii mici și o voce adâncă, de care să mă tem când se apropia pentru a mă pipăi pe la toate încheieturile; nu, departe de așa ceva, era doar două cuvinte: Tanti Nuți.

Îmi câștigase încrederea încă din prima clipă iar felul ei de a vorbi cu mine, din care, de fapt, nu înțelegeam nimica, îmi dădea siguranța că mă las în voia unui om bun și care mă iubește. Mă uitam cât de atent urmăreau părinții mei toate exercițiile și reflexele prin care mă controla și cum ascultau sfaturile înscrise apoi de dânsa pe un caiet cu coperti tari, care se tot completa la următoarea vizită, caiet drag, pe care nădăjduiesc că mama mi-l va arăta la vremea convenită. Tata se îngrijea să-i aducă un ceai fierbinte, pe care-l sorbea pe îndelete, timp în care veștile despre mine erau mai întotdeauna bune: puteam trece la chifteluțe, să mănânc câte o jumătate de grappe-fruit pe zi, puteam... din ce în ce mai multe!

Dar nici chiar așa; mai trebuia să îndeplinesc și eu anumite obligații, care mă cam oboseau: statul pe burtă, pe o scândură, pentru întărirea mușchilor gâtului; după câteva minute, în care poziția mă amuza, începeam să suflu tot mai greu, până ce-mi cădea bărbia în cearceaf de neputință. Mama, ca toate mamele, profund impresionată de mutra mea extenuată, mă lua în brațe, încercând să-mi maseze ușor spatele contractat de efort și mângâindu-mă pentru a-mi trece durerea, așa cum numai mamele știu să o facă.

O altă noutate, apărută tot după Anul Nou și despre care am pomenit ceva înainte, a fost trecerea mea în odaia de baie, pentru operațiunea spălatului de seară.

Era o adevărată încântare să savurez din plin condițiile grozave de care aveam parte: într-o baie de lumină, cada mea frumoasă, din

plastic, era așezată pe cuveta triplă de sub imensa oglindă ovală, montată pe peretele din faianță roz (poate cea mai reușită încăpere din toată casa lui Tanti Lili!) și, într-un vacarm de nedescris, eu, dând din mâini și din picioare, bălăcindu-mă și scoțând strigăte entuziaste, iar ei, bieții părinți, uzi din cap până în picioare, încercând să-și îndeplinească misiunea: mama să mă spele, tata să mă țină, apoi amândoi să mă șteargă, să mă pudreze și să mă îmbrace până ce, în sfârșit, lăsând odaia plină de aburi, rufe și băltoace împrăștiate peste tot, mă lasam în voia brațelor unuia dintre ei, retrăgându-mă pentru cină, după ce zâmbeam mulțumită restului familiei, adunată în hol, în fața televizorului, la telejurnalul de seară.

Tot în această perioadă, era la mare modă cântăritul: la fiecare două zile, seara, înainte de baie, eram dezbrăcată fără rușine și așezată pe un cântar cu plasă din sfoară după ce, în prealabil, tata făcuse tot soiul de operații meșteșugite, împingând la dreapta sau spre stânga o bucățică de metal, timp în care mama tot întreba: „cât e taraua?” M-a obsedat acest cuvânt pe care tot îl auzeam, căci, de fiecare dată, avea altă valoare, după dimensiunea și natura prosopului care se așternea peste plasă.

În sfârșit, eram lungită pe spate pe acest obiect, foarte antipatic de altfel, și recunosc că-mi manifestam repede nerăbdarea, cu toate că mama tot căuta să-mi fure atenția cu nu știu ce jucărie, doar, doar voi sta cuminte. Tata manevra cu înfrigurare bucățica de metal, încercând s-o tragă mai la dreapta, fiindcă știa cifra anterioară, cea nouă trebuind totdeauna să fie cu ceva mai mare, semn al bunăstării mele.

Dar ce să le fac, adesea nu puteam fi pe placul lor, fie că băteam pasul pe loc, fie chiar deveneam mai ușoară, pentru câteva zile.

Vai, atunci să fi auzit concluzii: „ori copilul ăsta are ceva, ori cântarul mai bine îl aruncăm” sau: „a făcut caca acum o oră și d-aia!” Eu nu puteam spune nimic, dar știu că tata se grăbea să adauge cu creionul, de fiecare dată, câte un nou punct pe aceeași foaie de hârtie,

cu multe pătrățele, și îl auzeam adesea încercând s-o liniștească pe mama, cu o expresie care-mi revenea, și aceasta, obsedant în ureche:

„Nu te speria, dragă, înfășurătoarea curbei este totuși crescătoare.”

„Taraua”, „înfășurătoarea” - erau cuvinte prea savante pentru mine, dar mama, care le înțelegea sensul, nu le prea dădea crezare! Noroc că arătam bine și eram mai tot timpul veselă iar asta o liniștea, dar numai până la ... cântăritul următor.

M-am luat cu povestirea acestor evenimente și n-am spus nimic despre capitolul „vorbit”, unde eram cam leneșă. Nu că nu mi-ar fi făcut plăcere un dialog cu cei din jurul meu, care să poată fi reciproc înțeles. Dar, parcă un ceva mic și numai de mine știut mă îndemna să mă mai răsfaț cu sunetele mele, într-o limbă proprie, cu care aveam grijă totuși să-mi fac cunoscute dispoziția și dorințele, atât cât aveam nevoie; alte exclamații erau comentariile și aprecierile proprii asupra oamenilor mari, cei care, auzindu-le, fără a înțelege nimic, îmi confereau totuși, în ochii lor, un plus de personalitate.

Părinții ajunseseră să ghicească și altceva dincolo de simpla exclamație, dar, chiar dacă le dădeam iluzia unui vocabular mai larg, cel mai adesea rămâneam tot între cele câteva silabe care, pe la 6-7 luni, se rezumau la: *me-me*, *bei-bi*, *api-api* (de asta aveam nevoie și nu puteam întârzia, creând confuzii). Apoi, treptat, am introdus pe *te-te* (ca să satisfac ambele părți, căci știu cum apar, pe nepusă masă, gelozii între oamenii mari!), iar, în jurul celor 12 luni, imitam cu destulă dibăcie calul, cățelul, pisica, mă rog, cam ce mi-era cunoscut la această vârstă.

Sentimentul de bucurie continuam să-l manifest printr-un țipăt scurt și ascuțit, care o făcea pe mama să mă asemene unei stăncuțe din pădure; în schimb, atunci când mă supărau gâdilăturile picăturilor în nas, sau dacă eram neglijată, chiar și câteva minute, într-o stare de „umiditate accentuată”, izbucneam într-un *ma-ma-ei* foarte apropiat de ceea ce oamenii mari numesc „a vorbi urât”, dar care la mine nu era

decât chemarea insistentă a persoanei celei mai apropiate, pentru a mă scoate urgent din impas.

În primele 10 luni, dimineața mai ales, aveam un debit verbal de toată frumusețea; bineînțeles că nimeni nu mă înțelegea, dar, în timp ce mama se pregătea să plece la serviciu, eu mă instalam în picioare, cu mâinile sprijinite de marginile patului, sporovăind într-una ca să-mi exprim interesul și curiozitatea pentru orice mâncare nouă sau pentru vreun obiect necunoscut, care-mi apărea în față.

„Parcă ar fi o mică vânzătoare la tejghea”, spunea mama, când mă vedea cum alerg dintr-un capăt în altul al patului, așezându-mă de fiecare dată în cea mai avantajoasă poziție, pentru a nu scăpa nimic din ce se întâmpla în jurul meu. Mă obișnuisem să rămân singură în cameră; cu câteva jucării lângă mine, și mă distram cu ele până ce mă fura din nou somnul cel bun și dulce al dimineții; era însă destul să aud clanta ușii că, glonț, eram în picioare să urez, cu ochii plini de voioșie, bun venit oricui ar fi intrat.

Aveam încă de atunci o figură extrem de expresivă: ochii mari, rotunzi, care semănau cu ai tatei („mari cât un pogon”, spunea unchiul Dan Noica, îndrăgostitul de pământ și de vânatoare, când m-a văzut prima dată), în timp ce nasul bine conturat, gura cu buze frumos arcuite și gropița din bărbie erau de la mama. Deocamdată, luasem ceva bun de la fiecare, rămâne să văd cum le voi păstra mai târziu!

Dimineața se petrecea adesea o scenă mută, care, pe cât eram eu de mică, tot m-a impresionat și de aceea o țin minte: înainte de a pleca de acasă, tata mai deschidea odată ușa și se oprea în prag, uitându-se la mine. În aceeași clipă, parcă știind că trebuie să fie el, eram deja în picioare, cu fața spre ușă, căutându-i și eu privirea. Nu-mi spunea nimic dar căldura din ochii lui îmi ajungea până la inimă și, fără a ști cum, parcă pleca și de la mine ceva cald și bun către el, care să-i șoptească: „întoace-te de grabă, te aștept și te iubesc!”

Ușa se închidea și eu îmi reluam jucăriile, dar rămăsese pe-acolo și ceva din ochii tatei, care-mi da liniște și somn bun și căruia doar Dumnezeu știe cum să-i spun, fiindcă de-aia este Dumnezeu!

Destul de târziu față de alți copii, fiindcă împlinisem deja 8 luni, am fost botezată. A fost lume puțină la Biserică, acolo unde, cu un an înainte, se pare că nu mai avea loc nici măcar un ac de câte rude și prieteni se adunaseră la nunta părinților mei.

Eram drăguț îmbrăcată, într-un „complet” satinat roz, și am fost și tare cuminte, în ciuda țipetelor scurte și puternice cu care am protestat la scufundarea brutală în cristelniță; era cu totul altceva decât în cădița mea de acasă. Mama, care, conform tradiției, nu era prezentă, îl rugase insistent pe tata, înaintea plecării spre Biserica Icoanei, să-l convingă pe preot pentru o „înmuieră” sumară și, cel mult, până la nivelul gâtului; ceva în genul în care trebuie să fi făcut Sfântul Ioan cu Isus, în apa Iordanului. Nu fiindcă Mântuitorul și cu mine depășisem o anumită vârstă (oricum, eu tot eram mai în regulă!), ci fiindcă, de curând, tocmai ieșisem dintr-o răceală care mă ținuse blocată în casă.

Tata s-a achitat conștiincios de mandatul primit, dar urmarea a fost cu totul alta: fără vorbă multă, preotul Nicola mi-a cuprins cu palma toată fața și, până a mă dezmetici, luasem deja de două ori contact până peste cap cu apa sfințită. Reacția mea a fost vehementă, dar ce folos?; de aceea, m-am resemnat repede odată cu uscatul binevenit și cu îmbrăcatul pe care se sileau să-l facă cât mai bine mama Milica și Tanti Irina, nașa mea. (Împreună cu soțul ei, Nenea Tuțu Arhire, prieteni apropiați ai familiei Cionga, locuind în același bloc din cartierul Berceni, fuseseră amândoi nașii de cununie ai părinților mei.)

Îmi pare tare rău că n-am fost fotografiată cu acea ocazie; tata a fost neglijent, astfel încât n-au rămas immortalizate imaginile în care preotul m-a miruit cu untdelemn sfințit pe tot corpul, pe frunte, în

podul palmelor, pe piept, pe picioare și la toate încheieturile, rugându-se cu voce tare pentru mine.

Cred că eram puțin emoționată de tot ceea ce se petrecea în jurul meu, sigur fiindcă Dumnezeu voia ca, dincolo de înțelegerea pe care mi-o putea pretinde, să-mi transmită harul care să mă însoțească și să mă apere de acum înainte toată viața.

Și cred că a reușit!

Pe nesimțite, a venit vara lui 1975. Căldura care a urmat ploilor cumplite și inundațiilor din acea primăvară îmi era greu de suportat: noaptea, eram mai tot timpul agitată și mama se ostenea să-mi schimbe așternutul și să-mi răcorească ceafa asudată.

Ziua, în schimb, îmi găseam o mare bucurie, instalându-mă în țarcul de lemn din mijlocul camerei, cu toată recuzita de jucărele care mă însoțeau, credincioase. Era tare plăcut să simți ceva ferm sub tălpile picioarelor doritoare de mișcare, în locul moliciunii saltelei, care te tot îmbia la somn și de care încercam încet-încet să mă despart. Pe lângă asta, orizontul vizual era acum cu totul altul și curiozitatea privirii era, în sfârșit, satisfăcută.

Adesea, zbenguiala mă obosea într-atâta încât cădeam lată, strivind sub mine câte o pisicuță din pluș sau vreu măgar din plastic. Cine intra primul în cameră și mă găsea astfel, dormind pe burtă sau cu fundul ridicat (adesea ud!), mă ridica ușor dintre zăbrele, mă schimba și mă culca în pat, fără ca eu să ies din mirajul viselor, pe care grozav aș dori astăzi să mi le aduc aminte ...

Într-o dimineață, pe 6 iulie, după pregătiri și împachetări de haine încă din ajun, care păreau ceva mai deosebite decât cele pentru plimbarea zilnică, am fost trezită mai devreme și, după toaleta de rigoare, am coborât cu mama în brațe în stradă, unde ne aștepta mașinuța lui Nea Mitică.

Am pornit la drum, puțin surprinsă de rapiditatea acțiunii și de lucrurile noi, cu totul neobișnuite pentru mine. Am ajuns după două

ore la Sinaia, de acum încolo, pentru ani de zile, locul binecuvântat al vacanțelor mele de vară și de iarnă, întâi singură, numai cu bunicii mamei, îngeri păzitori ai copilăriei mele, apoi și împreună cu Matei, atunci când a apărut și el alături de mine.

N-aveam de unde ști atunci că, în acea zi, păraseam pentru totdeauna casa din Bulevardul Dacia, 25. Sigur că nu mi-am adus nimic aminte de ea, decât odată cu vizitele pe care le-am făcut apoi lui Mama-mare și lui Tanti Lili, care rămăseseră acolo, împreună cu Borișca și Andrei, atât de buni și apropiați de mine.

A fost casa în care tata locuise peste 20 de ani, alături de mulți alții, dintre care unii dragi și apropiați plecaseră pe drumul veșniciei; altora, le pierise urma înspre cele patru zări ale lumii largi, tot așa cum le fusese apariția din necunoscut între zidurile ei, iar alții, în sfârșit, erau parte din familia mea de azi.

A fost și casa în care tata a simțit bucuriile tinereții dar în care trăise din plin și dureri înăbușite și chiar momente de deznădejde, pe care arareori a avut cui le împărtăși.

(Pe unele, puține, le-am aflat doar de la el și numai după ce am ajuns mai mare, așa cum sunt acum.)

A fost însă aceeași casă în care a avut loc, în august 1974, nunta părinților mei, o nuntă care, după cum spun alții, de mult n-a mai fost alta și în care, pentru o dată după mulți, mulți ani, camerele înalte, de obicei întunecoase și înghesuite cu mobile pripășite de peste tot, s-au îmbrăcat într-o lumină de flori și de dragoste de viață a tuturor acelor care s-au bucurat împreună, la această sărbătoare.

La Sinaia, am găsit o cu totul altă lume.

Părinții, împreună cu bunicii, cumpăraseră, cu un an înainte, pe dealul Furnica, o parte a unei vile, care atunci deja avea o vârstă respectabilă. De-a lungul casei, o curte puțin îngrijită dar înecată de flori și verdeată. În pragul porții, o femeie în vârstă, cu dinți mari și depărtați, ai cărei ochi albaștri, zâmbitori, mi-au atras imediat atenția, fiindcă nu reușeau să se uite amândoi în același timp la mine. Cu

timpul, m-am obișnuit cu doamna Vătămanu, „Tanti Nuți”, cum o cunoșteau toți cei din apropiere.

Era chiriașa fostei proprietare, care o rugase pe mama Milica s-o găzduiască în continuare într-una din camerele spațiului care devenise acum al nostru. Nu era om rău, numai că era înconjurată de o droaie de pisici, unele ale ei, altele adunate de prin vecini, motiv pentru care tata, atunci când ajungea la munte, suferind de alergii, ședea mai tot timpul de o parte. Am aflat că mama Milica avea discuții nesfârșite asupra acestui subiect cu ea, dar pasiunea pentru feline de pripas nu i-a putut fi domolită. Eu eram oricum ținută departe de ele.

Vecinii de pe Furnica s-au arătat cu anume curiozitate la noii locatari, dar i-am câștigat cu zburdălnicia și veșnicul zâmbet cu care-i întâmpinam pe fiecare când trecea pragul porții, eu devenind, fără să vreau, personajul cel mai însemnat din jur. Căpătam ouă proaspete din cuibarele curților de alături, laptele de peste munte, de la Secăria din valea Doftanei, era cumpărat săptămânal special, pentru mine, fiecare se grăbea să-mi întindă o fructă proaspătă sau chiar și un fir de iarbă - toate îmi făceau o aceeași bucurie.

În vara următoare, aveam deja anume preocupări de târgoveață căci, ducându-mă la găinile din coteț, cu câte un smoc de iarbă proaspăt culeasă, le interpelam ultimativ: „acum, dă-mi oul!” Mă supăram foc dacă primeam drept răspuns un cotcodocit nepăsător.

Ce era mai frumos în casa de pe Strada Furnica 9A, erau cele trei camere înalte, răcoroase, cu ferestre mari, îndreptate toate spre minunata priveliște a Bucegilor, de care mă bucuram, ca și de pe balconul unde stăteam mai toată ziua atunci când nu mergeam cu mama la plimbare, în căruț, pe aleea umbroasă a Palatului sau în curtea Mănăstirii.

În primul an, ea avut mai mult timp să stea cu mine, tata rămânând la București, pentru a duce la bun sfârșit mutatul în apartamentul de la et. IV al blocului din cartierul Pajura, unde, începând cu 18 iulie 1975, aveam să locuim mulți ani de acum încolo noi trei și peste...? ani (surpriză!), noi patru.

Fără să-mi dau seama, e sigur că din primul an petrecut la Sinaia am căpătat pasiunea pentru natură și fascinația pentru crestele impunătoare care mă înconjurau, în măreția lor. Cu fiecare an, voi descoperi câte ceva nou, care, împreună cu îndemnurile tatei la drumeție și cu dăruirea mamei pentru a-mi transmite tainele skiului, aveau să-mi imprime o trainică dragoste pentru înălțimi.

Tot cam atunci, am fost pentru prima dată la Cota 1400, cu mașina marilor mei prieteni, Marta și Rică, despre care voi vorbi mai departe; a fost o zi cu vânt neprietenos și am rămas doar câteva clipe afară, fiind mai preocupată să mă întorc acasă, unde știam că mă aștepta mama Milica cu „ghișulețul” cu lapte cald, așa cum îmi plăcea mie.

Când mă plimbam cu părinții - ce bucurie să am parte de ei la sfârșit de săptămână - la rugămințile mele, tata mă lua în cârcă și-mi arăta, în luminișul din spatele Mănăstirii, spre Vârful cu Dor și spre brânele înierbate de deasupra Stâniei Regale; cu brațele larg deschise, simțind chemarea lor ca dintr-o altă lume minunată, exclamam: „acolo sus pe creastă, la ciobanii de la oi, la brânză și smântână!”

În acele clipe de visare cu ochii larg deschiși, parcă întregul orizont care se pierdea în negura asfințitului era bunul meu drag, către care tânjeam să mă îndrept cu orice chip. Tocmai în vremea aceea, apăruse la televizor serialul japonez „Heidi” și, de cum mă întorsesem la București, urmăream cu nesaț povestea minunată a fetei de la munte cu care, din asemănarea chipului, ajunseseam treptat să mă identific.

Am cam sărit peste ordinea firească a însemnărilor și trebuie să mă întorc la ceea ce cred că a fost cea mai de seamă clipă a primului an de viață.

După 2-3 luni de mers în patru labe și apoi, cu teamă, „ca rața”, ținându-mă de orice obiect sau de mâna binevoitoare a celui din apropiere, iată marea zi de neuitat, ziua de 27 iulie 1975: în holul casei

din Sinaia, mama, îndrumându-mi, ca de obicei, pașii în lungul camerei, iar eu cu brațele ridicate și cu degetele agățate de mâinile ei.

Deodată, fără să știu cum și de ce, m-am desprins de sprijin și mi-am continuat mersul, dar minune! de una singură! După doar câțiva pași, am căzut pe covorul moale dar, după ce m-am rotit, m-am ridicat singură și mi-am continuat aventura în sens invers, sub privirile admirative și rămase fără grai ale mamei, singura martoră a fericitului debut.

Ce-i drept, eram și eu emoționată; i-am zâmbit și am încercat să-mi văd de treabă mai departe. Căderile au fost dese la început dar și covorul era gros și primitiv iar dorința de a merge era de-acum prea puternică pentru a mă mai opri.

Tata povestea că un prieten al bunicului, Emil Geles, pe care tare rău îmi pare că nu l-am cunoscut, spunea despre părinți că au de tras trei lozuri pentru copilul lor: când se naște, când începe să vorbească și când începe a merge singur.

Dacă toate acestea sunt câștigătoare, atunci înseamnă că Dumnezeu a fost bun, iar, pentru restul, e nevoie de ... puțin noroc. Ei bine, la mine se trăsese al treilea loz și, de aceea, bucuria în casă a fost pe măsură.

Scena s-a repetat peste câteva zile, când tata, sosind de la București pentru o scurtă și binemeritată odihnă, văzându-mă singură în mijlocul camerei îndreptându-mă încetișor spre el, a strigat: „Tanța, cade copilul!” Mama i-a răspuns zâmbitoare, cu siguranța și curajul pe care i le dădusem în urma exercițiilor recente:

„Nu-ți face griji, Ilinca merge singură, e surpriza pe care ți-a pregătit-o.”

Era, într-adevăr, mare bucuria pe care o făcusem tuturor, în apropierea zilei mele de naștere.

E greu să reții imagini sau fapte de la vârsta de un an. De aceea, trăgând cu urechea la ceea ce își povesteau mai târziu părinții, mi-am amintit câteva momente care, pe cât mi-au plăcut, pe atât mi-e de drag

să le înscriu aici, spre a rămâne ca niște boabe de porumb adânc înfipite în știulețul vieții și care, cu cât trec anii, se strâng unele în altele, îmbrăcându-se treptat în aurul amintirilor.

Prima aniversare s-a petrecut într-un cadru „intim.”

Tata ajunsese chiar de 13 august la Sinaia iar seara, exact la ora apariției mele pe lume, cei mari au ciocnit un pahar de vin și s-au înfruptat din tortul pregătit de mama Milica. (Sigur că a fost tare bun și probabil că, încă de atunci, am prins drag să prepar, nu numai să mănânc, dulciuri.) Fusesem poftită să aleg din tava cu tentații: cărți, mosorele de ață, inel, bani și nu mai știu ce altceva; până la urmă, și după puțină ezitare, le-am cam adunat pe toate, lăsându-i nedumeriți pe cei din jur asupra chemărilor mele viitoare.

Aveam, de altfel, tot timpul să mă hotărăsc mai târziu.

Până atunci, cu câteva ceasuri înainte, dădusem emoții mamei, făcând echilibristică în odaia alăturată, peste balustrada patului cu zăbrele metalice frumos ornamentate, în urma căreia am aterizat direct pe dușumea. Un sunet surd și îndesat, o clipă de liniște suspectă, urmată imediat de vacarmul de rigoare întrucât, la durerea căzăturii, se adăugase, mai ales, frica neprevăzutului.

Mama năvălise din sufragerie, pradă celor mai înfricoșătoare presupuneri asupra halului în care mă va găsi, dar totul s-a terminat repede, după puțin plâns în brațele calde și dezmierdătoare care, ca întotdeauna, aduc liniște și alinare.

Din primul an petrecut la munte, amintirile sunt pe măsura vârstei: puține, fugare, pe cât a fost clipa cu care m-au învăluit, dar pline de farmecul unor flori frumoase, animale blânde și oameni surâzând, așa cum era tot ceea ce mă înconjura.

Atunci am văzut pentru prima dată caii falnici de la regimentul vânătorilor de munte, care treceau zilnic prin fața casei, înhămați la șareta care transporta pâinea ostașilor. Pasul lor apăsător și zgomotos, pe caldarâmul Străzii Furnica, mă atrăgea de fiecare dată la geam, încercând a le imita cadența, lovind cu limba cerul gurii.

Tot atunci am făcut cunoștința cu Bufti, cățelul doamnei Niculescu. (Tanti Gabi, care mă îndrăgise de cum m-a văzut, vânduse alor mei cota ei din moștenirea acestei case, veche pe atunci de peste 60 ani. Își păstrase o cameră la etaj și venea, ca și noi, pe timpul verii, la răcoarea munților.) Deși un „Seidel” foarte blând, Bufti îmi impunea respect și distanță, eu fiind mai mult atrasă de cățeei din curtea de vis-à-vis, de dimensiuni mai apropiate de ale mele, pe care-i urmăream cu interes, stând cuminte în brațele lui Tanti Nuți.

Tot de atunci durează prietenia mea cu Valerică, nepotul vecinei, cu vreo 5-6 ani mai mare și care venea aproape zilnic să se joace cu cuburile, cu pisicile din curte sau cu păpușile mele, deci ... și cu mine. Spre sfârșitul verii, înaintea plecării noastre, Nea Mitică l-a îndemnat să se hotărască dacă mă ia de nevastă.

„Bine, bine”, ar fi răspuns băiatul „dar ce să fac cu ea, că mai are nevoie de oliță!”

„Mă, aici se pune vorba dacă o iei, lasă olița acum.”

Sub insistențele întrebării, băiatul a cedat:

„Bine, Nene, atunci o iau pe Ilinca, cu oliță cu tot!”

Așa s-a desfășurat prima discuție matrimonială în jurul persoanei mele dar la care, după cum se vede, eu n-am fost chemată să iau parte.

Câtă curățenie și neștirbită încredere în oameni au copiii acestei vârste ...

De la Sinaia, am plecat în acel an abia la începutul lunii octombrie.

După răsfățul mesei de dimineață, în zilele frumoase dar deja răcoroase ale toamnei, mama Milica mă înfofolea bine și, în ținută sport, mă instala, cu tot arsenalul de jucării, pe balcon. În lipsa unui țărc pentru copii, mă baricada cu scaune, spre a nu depăși spațiul strict controlabil.

Între timp, prinsesem curaj și, odată cu el, gustul pașilor. Deși mi-era greu să fac toate manevrele de „eliberare” de una singură,

aveam dorul de ducă spre scara de la capătul balconului, acolo unde aflam că erau strânse la un loc toate relele inimaginabile - doar, doar spre a mă convinge să stau cuminte.

Reîntoarsă la București, m-am mutat direct în apartamentul din cartierul Berceni, unde prezența mea a schimbat cu totul firea și ordinea lucrurilor: mama Milica n-a mai admis să se despartă de mine, simțind că, de fapt, îl crește a doua oară pe unchiul meu, Gigi, a cărui nestăvilită chemare pentru alte zări îl condusesese în acei ani pe meleaguri îndepărtate.

În schimb, Nea Mitică, care nu avusese copii, se trezea acum, în prag de pensie, cu jucării, oliță și zbenguiele și n-aș spune că din această cauză nu m-ar fi îndrăgit. Ba dimpotrivă, ne simțeam grozav împreună și, după ceasurile sale de muncă încordată, cu planuri întinse peste tot, pentru viitoarea lor locuință, și de care învățasem să nu mă ating, mă lua ca un vrednic bunic în brațe, timp în care îl gădila „la gușuliță”, ceea ce ne încânta pe amândoi, deopotrivă.

La rândul lor, mama și cu tata aveau încă destule de făcut în apartamentul din cartierul Pajura, unde s-au mutat în urma unui schimb de locuință: ba cumpăratul și montatul bucătăriei, ba pusul perdelelor, ba aducerea ultimelor mobile și mărunțișuri din Bulevardul Dacia.

Nici lor nu le era ușor, obișnuiți de-o viață să stea în centrul orașului, și acum mutați într-un bloc cu multe etaje, de la periferie, unde nu cunoșteau pe nimeni, cu uși de lift trântite la orice oră, cu certuri între locatari sau în familii, cu zgomote de tot soiul, de care nu avuseseră parte.

Mama-mare și Tanti Lili ocupau acum o singură cameră, împărțind spațiile comune cu noii locatari, soții Hagiac, oameni foarte de treabă, de altfel. Totuși, la vârsta lor, această nouă coabitare nu le-a venit prea ușor.

Sâmbăta după amiaza, părinții veneau să mă ia acasă; plecam toți trei cu autobuzul 31R, străbătând orașul de la un capăt la celălalt,

până a doua zi seara, când, în aceeași formație, eram adusă înapoi la bunici. De multe ori, adormeam în brațele tatei până ajungeam la destinație.

Mult timp am crezut că Pajura și Berceni sunt localități diferite de București (poate că dimensiunile celor 2 cartiere extreme ale Capitalei, situate la aproape 15 km unul de altul, mă făceau să nu greșesc prea tare.) Pentru mine, în afară de bucuria revederii părinților, era, desigur, o schimbare de decor care-mi făcea plăcere, dar, mai târziu, m-am întrebat dacă zbenguiala mea și neașteptatele reacții la orice devenea nou pentru mine nu-i oboseau, după zilele de muncă. Dar oare nu tocmai după asta jinduiau toată săptămâna, setoși să mă aibă între ei, să-și poată descătușa dragostea, pe care, în timpul scurt pe care-l petreceam împreună, începusem tot mai tare s-o simt și eu?

În blocul din Berceni, alături de bunici, locuiau și nașii Nenea Tuțu și Tanti Irina Arhire.

Erau oameni deosebiți, fără copii, și, tocmai de aceea, i-au îndrăgit pe toți cei ai neamurilor și ai prietenilor lor, pe care i-au nășit și i-au iubit cu egală dragoste și de care au rămas legați până la sfârșitul vieții. Tanti Irina era acasă diminețile; pentru mine, era o nespusă bucurie când mă lua la dansa, spre a o lăsa pe Milica „să facă treabă”, cum încerca să mă dumirească. Treceam atunci de la un etaj la altul, la fel de răsfățată și acolo, deși se sileau să nu mi-o arate prea pe față.

Mă făcusem „notimă”, așa cum spuneam, uitându-mă în oglindă, fiindcă prinsesem puțin gustul cochetăriei: orice batic găsit prin casă mi-l potriveam pe cap sau după gât, iar de la mama nu scăpam vreun tub consumat de ruj sau un flacon, chiar și uscat, de colonie, pe care să nu le manevrez cum mă pricepeam, adulmecând cu ochii închiși de plăcere.

Întâlnindu-mă, într-o zi, în casa scării m-a zărit prima dată colocatara noastră, doamna Marta Oprescu. Atunci trebuie să se fi produs ceea ce oamenii mari denumesc, în mod prețios, *coup de foudre*.

Mă rog, important e că, într-o dimineață, această femeie voinică, cu fața numai zâmbet, ca o lună plină, a sunat la ușă, adresându-se din prag mamei Milica:

„Doamnă, nu vă cunosc decât din vedere dar locuim în același bloc și știu că aveți aici o fetiță atât de drăguță încât trebuie neapărat să mă lăsați o clipă să intru pentru a o îmbrățișa.” Eu, din spate, ascultam cu tăcută mirare această voce puternică, dar a cărei modulație simțeam că mă cuprinde cald, binefăcător.

N-am avut timp să aud mai mult că m-am și trezit cuprinsă în brațe vâjnoase și săltată la pieptul impresionant și fremătând de bucurie al neașteptatului oaspete. Milica n-a mai avut cum reacționa și, iată că aceeași scenă, de data asta fără introducere, s-a produs și a doua zi, și a treia zi și mai departe, continuând de atunci încolo mult timp, spre nestăpânita bucurie a „Matei Opecu” și a mea.

Doamna Oprescu nu avusese copii și, de întreaga zestre de dragoste pe care nu a putut-o dăruii propriului copil, am avut eu parte. De aici până la răsfăț mai e un pas atât de mic, care se străbate atât de ușor (dar de la care te întorci atât de greu), că repede l-am sărit, încă de la început, amândouă!

Devenise o prezență zilnică în viața mea; la oră fixă, își abandona gospodăria de la etajul II și suia până la etajul IV, să stea cu „Ica”, s-o plimbe, să se joace cu ea - într-un cuvânt, să aibe parte de un copil. La rândul meu, nu-mi spuneam decât „Ica” și, fiindcă tot pe atunci încercam să-mi pronunț numele, pe acesta l-am adoptat imediat, fiindu-mi tare greu să mă obișnuiesc cu cel adevărat.

Avea un fel inimitabil de a spune „Ica”, alternându-l cu „bibirica mea”, „dovlecelul meu” și câte altele, de care nu-mi aduc aminte.

Mergea cu mine în prăvăliile din cartier și, făcând parte dintr-o organizație de control obștesc, toate vânzătoarele se grăbeau, care mai de care, să-i fie pe plac, iar de aici până la mine, nu era decât...

lungimea de braț a „Maatei” care primea, în numele meu, câte o felie frumoasă de șuncă proaspătă, un cogeamite castravete de seră, în plină iarnă, sau câte o bucată sănătoasă de cașcaval nesărat, „ca pentru copiii cei frumoși și cuminți.” Ajunsă acasă după o astfel de „gustare”, ce să se mai mire Milica că nu-mi mai păsa de supa caldă sau de piureul îmbietor pe care, cu atâta migală, le pregătise.

Câteodată, noua mea prietenă se lăsa furată de dragostea pentru mine, lăudându-se părinților, când veneau, sâmbăta, să mă ia acasă: „Să știți că am făcut-o deșteaptă și frumoasă, ce să vă mai spun ... e minunea cartierului!” Eu sorbeam cuvintele astea, mă simțeam buricul pământului și nu mă sinchiseam de privirile jenate ale mamei și tatei, la auzul unor asemenea „revendicări.”

Pentru mine era „Maata” cea bună, cea care mă iubea cel mai tare, la a cărei apariție în prag lăsam orice și pe oricine, alergând chiar și în picioarele goale sau cu chiloții la pământ, răsturnând olița (dacă era un astfel de moment), doar pentru a mă lăsa cu o clipă mai repede în brațele ei ocrotitoare. Atunci îi priveam de sus pe toți cei care erau acolo, cu ochii numai soare și, vai de cel care încerca să mă coboare de la nivelul atotputerniciei mele. Bucuriei de pe fața ei, care ascundea involuntar și mica doză, atât de omenească, de șantaj sentimental, nu i se putea răspunde cu nimic.

Cu timpul, soțul ei, domnul Rică Oprescu, pensionar și posesor de mașină Trabant, curios să afle cauza absenței aproape zilnice, pentru câte două-trei ceasuri, a soției sale, îl făcu să sune într-o zi la ușa apartamentului nr. 59.

Nu numai că-i dădu dreptate Martei, dar deveni și el un pasionat prieten al lui „Ica.”

La răsfățurile de până acum, s-au adăugat vizitele la grădina zoologică, la avioanele din parcul de distracții (ce-ar fi vrut Marta să se suie cu mine în cabină dar, cu gabaritul ei, nu mai decola niciun aparat!) sau la florile din Cișmigiu, atunci când primăvara a năvălit pe pajiști. În fiecare zi, „Liculeț al meu” (și eu aveam șmecheriile mele, cu

care câștigam inimi) și cu „Maata” erau la mine, care mai de care să-mi facă de plac, sau coboram eu în locuința lor.

Ce-i drept, în acest fel o mai ajutau pe mama Milica, îi dădeau răgazul necesar să mai răsuflă și să se ocupe de treburile casei, timp în care zbgungiala continua în alte locuri.

Printre toate aceste zile atât de vesele pentru mine, cu jucării noi și plimbări frumoase, iată se strecură, pe neașteptate, și una urâtă, de care, bine că nu-mi aduc aminte decât în treacăt.

L-am auzit însă pe tata povestind mamei cât l-a durut această zi și așa apuc să scriu și eu aici despre cum s-a petrecut vaccinarea mea, în toamna din 1975, curând după întoarcerea de la Sinaia.

Împlinisem așadar un an și urma să mi se facă un vaccin la policlinica din cartier, în cabinetul doamnei doctor Minculescu. Cu toate că fusese frumoasă în tinerețe, îmbătrânise înainte de vreme și parcă grija pentru fardul și cremele cu care-și acoperea fața mărea contrastul dintre dorință și adevăr. Venise la noi pentru așa numitele vizite periodice, cu care prilej nu putea decât să constate cât eram de bine îngrijită, înconjurată de dragostea și atenția mamei, dar având parte și de sfaturile de aur ale bătrânei doctorițe de copii, Tanti Nuți Mateescu.

După ce mi-a scos cămășuța în sala de așteptare, tata mă luase în brațe, aducându-mă într-o sală albă, neprietenos de tare luminată de două reflectoare.

Cu dezinvoltă mimică și bună dispoziție, neștiind ce urma, încercam să-i povestesc doamnei în halat tot ce făcusem frumos peste vară, cu zestrea de cuvinte pe care, încetul cu încetul, o adunasem și de care eram tare mândră.

În acest timp, alături, mâini rele și îndemânatece trebăluiau seringă, fiole și lampa de spirt. Îmi plăcea flacăra vioaie, care pâlpâia deasupra mesei, și nimic în glas sau în bătăile inimii nu-mi trăda cel mai slab presentiment că toate aceste pregătiri erau împotriva mea și se făceau ca să mă doară.

Într-o clipă, cuvântul mi-a înghețat pe buze iar ochii mi s-au înecat brusc într-o baie de lacrimi, ca un imens semn de întrebare și revoltă pentru o astfel de nelegiuire, la care nu găseam răspuns. Învățasem până atunci că pentru faptele rele venea plata după măsură și, cu mai multă sau mai puțină mândrie, acceptam urmările: luatul jucăriilor, nebăgatul în seamă de către cel pe care-l supărasem sau, supremă tragedie, chiar o „mângâiere” de palme peste coapse!

Dar acum, când fusesem cuminte, când totul era cald și când tocmai brațele tatei îmi dădeau încrederea de totdeauna, cum de promisem o asemenea crudă pedeapsă?! A fost, oare, atunci prima dată în viață când am aflat ce este nedreptatea?

Nu țin minte, bineînțeles, că și tatei i s-au umezit ochii, că m-a îmbrățișat cu întreaga dragoste de părinte, încercând să-mi aline suferința, și nici că, într-un nestăvilat urlet de copil lovit fără vină, am părăsit policlinica, urmărită de zâmbetele înțeleghătoare dar neputincioase ale celor din jur.

Crăciunul anului 1975 l-am petrecut în Pajura.

Era prilejul obișnuitelor apariții (pentru mine, încă necunoscute) ale cerșetorilor, gunoierilor și altor multor categorii de nevoiași, fiecare cu aceleași frânturi de urări de Sărbători, strigate adesea printre buze umede de băutură, dar cu voce gătuită de povara sărăciei. Sunau, pe rând, la fiecare apartament, spre a căpăta ceva de ale gurii, o haină veche sau, cel mai bine, câțiva lei.

Un clinchet de sonerie diferit a anunțat grupul de copii din cartier care, cu o micuță stea din carton, având o iconiță de hârtie la mijloc și înconjurată cu panglici colorate, duceau, peste timp și spațiu, datina străbună a colindătorilor. Nu mai cântau vechile colinde, apucate de ai mei și cunoscute de atâtea alte generații dinainte, și nici nu mai erau îmbrăcați în straiile țărănești, ca în cărțile de povești din alte vremuri, dar gândul ce-i reunea era același și tocmai de aceea tata se grăbi să mă aducă în pragul ușii, rugându-i să cânte ce știau ei mai frumos. Copiii nu s-au lăsat rugați, mai ales că puteau să se laude și în

fața unuia mai mic decât ei. Încântată, le urmăream melodia, încercând să țin minte cuvinte încă necunoscute: Bethleem, Mesia, Fecioara prea nevinovată. Peste noapte, imaginea și sunetul biciului unuia din flăcăi mă urmărea în somn, căci, cu mâna dreaptă ridicată, se pare că murmuram: „bic, bic, hiii.”

Ce mult n-aș da să știu astăzi ce și cum visam în acești primi ani netulburați ai copilăriei mele: șoricelul cel isteț care l-a mușcat de coadă pe pisicotul ce vroia să se înfrupte din brânza lui Ica; goga și măgăoaia - sperietoarele veșnic neputincioase pe care le înghițeam pe rând - „haap”, și le băgam la „butică”; Mona, păpușa adorată, sau zâna cea „lea” și zâna cea „flumoasă”, ca și întreaga ceată de mol-mol și câte altele care-mi umpleau ziua, cât era de lungă, pentru a ne reîntâlni cu toții în mrejele minunate ale somnului de copil.

Cu prilejul celui Crăciun, am fost pentru prima dată gazdă în noua noastră locuință.

Mama-mare cu Tanti Lili, Catinca și Ștefan cu Ala și Sebastian, Borișca cu Andrei - cu toții ne-am adunat în jurul bradului pe care Moș Crăciun îl lăsase pe tăcute pe balcon și pe care mama cu tata îl împodobiseră cu globuri, clopoței, lumânări și artificii. De la toate aceste minunății, nu-mi puteam desprinde privirea. Erau multe pachete, cele mai numeroase cu jucării pentru mine, dar și altele aducătoare de mici bucurii pentru oamenii mari, fiecăruia după vârsta și nevoile sale.

Au cântat cu toții „O Tannenbaum”, unii în nemțește, alții în română, fiecare dintre ei ce-și mai amintea. Mai târziu, aveam să-l învăț și eu, odată cu atâtea alte cântece și poezii germane.

Tot în iarna aceasta, într-una din sâmbete, la baia obișnuită pe care o făceam în cădița roz, îmbelșugată dinainte cu rățuște sau căței din plastic, mama m-a spălat pe cap, lucru de care eu mă temeam mai rău decât de toate măgăoaiele încă neînghițite. Colac peste pupăză, când să mă clătească, mi-a turnat brusc apă multă, ceea ce m-a făcut să simt că mă înec, atât din frică cât și de apa cu săpun, înghițită pe

nerăsuflate. Am continuat să urlu ca în gură de șarpe și-mi bătea inima de groază încă mult timp după ce totul se terminase cu bine și eram învelită și uscată, într-un prosop galben, plăcut mirositor.

Teama de apă îmi va rămâne în continuare, cu atât mai mult cu cât și mama Milica, când vroia să mă pedepsească, apela la amenințarea: „fugi că te stropesc”, ceea ce, pentru mine, lua proporții de tragedie.

Iarna a trecut pe nesimțite, ca și primăvara, de altfel, cu plimbările la Muzeul Satului, ale cărui alei umbroase și căsuțe parcă scoase din basme și pe care imaginația tatei le popula, de dragul meu, pe loc, cu pitici, șoricei, ursuleți sau cu ... veșnic iubitele zâne.

De la capătul linei de autobuz din spatele Casei Scânteii, întoarcerea acasă se făcea peste șirul de linii ferate care mărginea cartierul Pajura, ai cărui locuitori nădăjduiau mereu să se găsească o rezolvare civilizată pentru traversare. Nu e, deci, de mirare că garniturile de tren mi-au fost de la început familiare, iar nimic nu mi se părea mai semeț decât *gavoanele* (cuvânt pe care tata se silea cu îndărătnicie, mai târziu, spre supărarea mamei, să-l pronunț tot așa, ca amintire a limbajului meu pestriț de atunci), ca și șueratul prelungit al locomotivelor.

Poate cu ochii minții visam deja la lungi călătorii, asemenea lui Gigi, care ajunsese departe înainte de a-l fi cunoscut și pentru care, seara, la culcare, când am învățat „Tatăl nostru” (împlinisem 2 ani), îl adăugam la urările de sănătate pentru cei din jur, după care urmau de-a valma șoricelul, cățelul, mol-mol sau cine mi-era mai drag în acea clipă.

Uneori, îi intercalam pe unii cu alții, căci toți făceau parte din lumea mea. Într-una din seri, după încheierea listei, lăsându-mă învelită cu aceeași grijă de mama, am exclamat:

„Dar ce mulți bolnavi sunt în familia noastră deoarece, pentru sănătatea fiecăruia, mă rog în fiecare seară.”

Textul meu purta și pecetea propriilor opinii religioase de la acea vârstă, căci spuneam: „Tatăl nostru, care ne ești în ceruri” și ... „ne isplăvește de cel rău” - ceea ce nu era prea departe de adevărata dorință.

A doua vară petrecută la Sinaia a însemnat, desigur, ochi mai larg deschiși asupra a tot ce mă înconjura. Privirea și setea de cunoaștere nu se mai opreau la marginea curții sau la tropotul cailor de la vânătorii de munte.

Învățasem mersul celor două cabine roșii ale telefericului, în drumul lor între centrul orașului și Hotelul „Cota 1400”. Urmăream cu emoție, din balconul casei, momentul în care ele se întâlneau la jumătatea traseului, părând pentru o clipă că se și ciocneau. Apoi, plecam cu căruțul pe aleea răcoroasă a Palatului, unde tata mă suia „în căcă”, spre fericirea mea, că vedeam lumea din jur cum se uita cu admirație în sus, către mine.

Seara, mergeam toți trei în curtea Mănăstirii, unde mă jucam cu pietricelele „alea mai albe decât cele albe” de pe aleile perfect întreținute, după care dădeam ocol zidurilor vechilor chilii, spre a admira lanțul Bucegilor, parcă mai măreți în crepuscul, după ce Soarele dispăruse dincolo de creste.

Tanti Silvia, sora mamei Milica, a stat un timp împreună cu Nea Fănel, la Sinaia. Alături de ea, mă simțeam cel mai fericit copil. Pe lângă hăinuțele tricotate pe care mi le făcea cu îndemânare și repeziciune, mă învățase o sumedenie de poezii, care de care mai nostime, cu care mă laudam peste tot, recitându-le. Îmi plăcea să adorm cu dânsa și mă cufundam ușor-ușor în somnul înmiresmat de basme și de impresiile de peste zi.

Câteodată, din emoția visului (cine știe cum o fi apărut balaurul sau pisicotul cel rău!), până să mă trezesc, nu mai apucam să cer olița. Mi-era deja rușine de aceste întâmplări și atunci îi șopteam, cerându-i sprijinul: „nu-i așa că e sechetul nostru?”, în timp ce dânsa, cu dragoste

și vorbă bună, mă schimba. Ce dulce mă cuprindea apoi din nou somnul ...

Din toamna anului 1976, am început să vizitez, în Berceni, pe doamna Romanescu, o femeie în vârstă dar cu încă multă energie și cu mare dragoste pentru copii, alături de care am făcut primii pași în tainele limbii germane.

Dânsa organizase acasă un fel de grădiniță cu 4-5 copii, în micul ei apartament de două camere, dintr-un bloc apropiat.

Știind de dorința părinților mei pentru limbi străine și, auzind în cartier vorbindu-se elogios despre dânsa, mama Milica m-a luat de mână s-o cunoaștem și astfel am devenit și eu unul dintre „elevii” ei. Cunoștințele ei de germană purtau însă din plin pecetea meleagurilor bănățene unde se născuse și care mi-au influențat direct vocabularul și modul de exprimare. Tata încerca în fel și chip să răspundă acasă cu o pronunție corectă, dar se lovea de îndărătnicia mea, căci „așa ne învață Tanti Beti!”

De altfel, la prima lor întâlnire, tata, care era curios s-o audă vorbind nemțește, o tot provoca la discuție dar dânsa a sesizat imediat intenția, răspunzând doar în românește.

Eu nu pricepeam rostul supărării tatei, când mă auzea spunând „Milich” sau „Tanneenbaum”, mai cu seamă că Tanti Beti știa să ne încânte cu poezii nemțești și cântecele frumoase, dintre care pe unele le transmitea pe bilețele - în scrierea fonetică! - bunicilor sau părinților, pentru a continua repetițiile acasă. Din fericire, ca pe mai toate de la vârsta aceea, am uitat repede acest fel de a vorbi, dar limba germană mi-a plăcut încă de atunci.

La sfârșitul acestui prim „an școlar” ne-a adunat pe toți elevii, împreună cu familiile, în atât de restrânsa ei locuință și, după ce am recitat fiecare câte o poezie, am primit o coroniță de flori și apoi ne-am înfruptat cu bunătățile de pe masă, pe care le pregătise cu mare grijă. De căldura sufletească cu care ne învăluia pe toți, nu mi-am dat seama

decât mai târziu, dar îmi face bine s-o pomenesc aici, ca pe o amintire frumoasă a acelor ani.

Odată cu mutarea noastră în Blocul B13, ap.19, din Strada Băiculești, nr. 15, din cartierul Pajura (complicată adresă, cum de o țin minte?!), întreaga familie ne-am risipit prin toate colțurile Bucureștiului: mama Milica cu Nea Mitică erau în Berceni ca, de altfel, și verișorii mei, Ala și Sebi, numai Mama-mare cu Tanti Lili rămăseseră în centru, în casa din Bulevardul Dacia, al cărei etaj îl împărțeau acum cu familia Hagiuc. Se aflau astfel oarecum la jumătatea drumului dintre cele două cartiere extreme ale Capitalei, dar prea rar foloseam această haltă pentru a ne întâlni cu toții.

Ei bine, un astfel de prilej, deși fără mine, a fost serbarea acolo a zilelor de naștere a Mamei-mari, a lui Tanti Lili, a tatei, a Catincăi și a celor doi verișori care, nu știu de ce, s-au înghesuit toți șase pentru venirea pe lume - în ani și decenii diferite, desigur! - pe spațiul a numai 10 zile. Or fi avut cu toții o anume chemare pentru zodia Peștilor?

S-au hotărât deci să se regăsească în seara de 4 martie 1977, în camera cea mare din casa ce aparținuse cândva lui Tanti Lili, una dintre cele mai frumoase clădiri din acea zonă, pentru a sufla împreună în tortul cu lumânări (câte or fi înfipt în cremă?), de data asta în cinstea tuturor celor sărbătoriți.

Tata îmi povestea că, pentru a ajunge cu toții mai repede, a trecut cu mașina s-o ia pe Ala de la Școala de artă din Calea Plevnei și, ca niciodată, n-a avut voie să parcheze Dacia albă 10-B-8875, prima sa mașină, la intrarea în grădina Ioanid, din fața casei, ci pe strada din spate, Olga Bancic, în dreptul unor case înalte, cu acoperișuri din țiglă.

Chiar în dimineața acelei zile, oprit la stopul unei intersecții și, uitându-se întâmplător la bordul mașinii cumpărată cu 2 ani înainte, tata constata cu surpriză că tocmai atinsese cifra de 13.000 km, număr mult comentat de oamenii mari, dacă aduce noroc sau ghinion.

Se aflau cu toții în jurul mesei și au ciocnit un pahar de vin și în cinstea mea, despre care însă, datorită orei înaintate, gândiseră că e mai potrivit să rămân în așternutul cald și îmbietor din Strada Sargent Nițu Vasile. Mâncaseră un minunat sufleu de andive, cu bucățele de șuncă, urmat de friptură cu salată și de tortul mult așteptat, preparat din mere crețеști (alese special, fiind din cele zemoase), cu marmeladă de portocale și acoperit cu frișcă, pe care Mama-mare, cu asistarea competentă a lui Borișca, fosta bucătăreasă a lui Tanti Lili, îl făcuse ca niciodată mai bine, însiropat și mai pufos, într-un cuvânt, „ca acasă.”

Pe la ora 9 și 10 minute, Catinca cu Ștefan au plecat cu copiii spre casă; trebuiau să apuce autobuzul de la Piața Romană, care-i ducea până în fața blocului din cartierul Berceni.

Ceilați mai rămăseseră la un pahar de ... vorbă. Primăvara timpurie începuse să-și facă simțită prezența și, prin geamul camerei, larg deschis, pe lângă uruitul permanent al mașinilor, se auzea ciripitul intens al vrăbiilor din parcul de peste drum și din curtea Ambasadei chineze. Oare bucuria pentru revenirea vremii bune? Sau ... fapt e că mama, care se afla chiar în fața geamului, a remarcat cu voce tare acest fond sonor cu totul neobișnuit la acea oră târzie.

Deodată (cam așa încep toate întâmplările, bune sau rele), o ușoară tresărire a fotoliului l-a făcut pe tata să remarce cu calm (doar aparent!):

„E cutremur.”

„Da”, a răspuns mama, „am simțit și eu”, fără însă ca vreunul să se ridice.

Starea aceasta de puțină teamă, încă stăpânită, a durat doar câteva secunde, fiind urmată de zguduituri tot mai puternice și de mișcări ale casei în toate direcțiile.

Au fugit cu toții în hol, unde s-au ciocnit, în întuneric (lumina se stinsese între timp), cu familia Hagiac.

Din acel moment, n-au mai știut unul de celălalt. Tata s-a repezit, inconștient, în jos pe scară, spre ieșire, după care s-a reîntors. Întreaga casă se clătina, într-un zgomot surd, ca din adâncuri, totul părându-i

că durează o veșnicie. (Am aflat apoi că partea cea mai teribilă a durat 40 secunde). Stătea agățat de rampa scării și îngâna „Doamne ajută, Doamne ajută-ne”.

Fiecare se afla singur, în fața naturii dezlănțuite și a lui Dumnezeu Atotputernic.

Tata îmi povestea că avea impresia că întregul etaj s-a desprins de restul casei, plutind, ca pe niște valuri uriașe, într-un balans care nu se mai încheia. I s-a părut atunci că așa trebuie să arate sfârșitul lumii, deși rămăsese conștient că vor scăpa cu toții. Este drept că, după ce a trecut prin asemenea încercare, chiar dacă ar putea reda exact cum s-a desfășurat urgia, tot nu găsea cuvintele care să exprime starea sufletească a acelor momente.

După ce totul s-a liniștit, au început să se caute unul pe altul, să bâjbâie după chibrituri, în bucătărie. Mâna-i tremura atât de tare că nu nimerea cu măciulia bețișorului fosforul cutiei, iar apoi, în sfârșit aprins, nu reușea să nimerască și fitilul lumânării din sfeșnicul de pe comodă.

La geana palidei licăriri, s-au privit tăcuți unul pe altul. Nu puteau vorbi. Mulțumită lui Dumnezeu, trăiau, erau nevătămați, dar cu inima spărgând-le pieptul și fără chip să se liniștească.

Când au ieșit cu toții în curte, imaginea străzii înecată într-un praf dens, ce abia acum începea să se ridice și brăzdat de lumina farurilor de mașini, toate cu claxoanele apăsată, începea să dezvăluie adevărata amploare a tragediei abătute peste oameni și locuri, în urma căreia atât de mulți și, printre ei, unii atât de dragi, plecaseră pentru totdeauna.¹

Mama încercase, neputincioasă, să audă prin telefon vocea liniștitoare de la Berceni, de care avea nevoie ca de aer, dar orice legătură între oamenii care căutau cu disperare să afle unul despre

¹ Din paginile Ilincăi revăd cu ochii minții neuitata seară. Mă impresionează cât de fidel a notat imediat povestirea mea și a altora de peste câțiva ani; de multe detalii mi-aduc aminte abia acum, cu acest prilej. Am corectat tacit doar câteva nume din furnicarul de străzi pe unde am umblat și pe care le mai încurcase în text.

celălalt era imposibilă. Legăturile erau întrerupte. Cu inima strânsă de griji, au plecat imediat cu mașina, într-acolo.

Ieșind din casă, au văzut că bunul Dumnezeu îi apăraseră a doua oară: pe Strada Olga Bancic, numeroase țigle căzute loviseră mașinile parcate de-a lungul trotuarelor, îndoinind tabla sau spărgând geamuri. A lor era printre puținele rămase nevătămate.

Au ieșit pe Bulevardul Dacia, apoi la stânga, pe Calea Dorobanți, Strada Cosmonauților până la intersecția cu Bulevardul Magheru.

Coloane interminabile de mașini, în ambele sensuri, cu faza mare aprinsă; părea că toate autovehiculele s-au revărsat, simultan, pe arterele orașului. Un nor de praf greu, alb-cenușiu, așternut neiertător peste parbrize, îngreuna și mai mult vederea, acoperind totul și luminând ireal întunericul acestei nopți de groază și de durere nestăvilită.

Înaintau cu viteza cea mai redusă până când ... oprire generală și înghesuială la intersecția cu Strada C. A. Rosetti: blocul de 10 etaje, cu cofetăria „Scala” la parter, zăcea până dincolo de axul Bulevardului: un imens morman de beton, cărămidă și vieți omenеști!

În razele încrucișate ale farurilor primelor Salvări sosite la fața locului, un furnicar de oameni încercau haotic, atât cât îi lăsau puterile, să ridice cărămidzile prinse în mortar sau să tragă de firele armăturii vreunui fragment din beton, eforturi care s-au dovedit în cea mai mare parte neputincioase și inutile. Acolo au luat contact părinții mei cu amploarea dezastrului, care, pe ceas ce va trece, își va dezvălui înfricoșătoarea mărime. (Emoțiile zguduiturilor și cele câteva borcane și pahare sparte în dulapurile de acasă fuseseră de mult uitate. Acestea fuseseră acolo singura pagubă.)

O femeie a năvălit în mașina lor, urlând de spaimă pentru viața copiilor ei, rămași singuri într-un apartament de bloc de lângă Piața Unirii. Prin glasul înecat de lacrimi, au aflat că erau și alte clădiri prăbușite, dar șirul de mașini nemaiputând înainta, a coborât, încercând să ajungă mai repede pe jos, alergând spre ființele iubite.

Ce-o fi rămas din cartierele noi de locuințe, dacă aici, în centru, clădiri vechi, considerate zdravene, după care toată lumea tânjea, deveniseră, în câteva clipe, lespede sinistră a sute și sute de oameni? Cu acest gând, nemărturisit mamei așezată lângă el, conducea tata mașina căutând ieșirea din fluxul principal de circulație, în care nu se mai ținea cont de nicio regulă, pentru a ajunge cât mai repede la mine.

S-au strecurat astfel pe lângă Biserica Boteanu, au intrat prin Piața Palatului în Calea Victoriei, dar s-au înțepenit din nou la intersecția cu Bulevardul 6 Martie. Tata, care avea numai 8 luni vechime în conducerea auto, a trecut atunci cu brio examenul de iscusință: în disperare de cauză, s-a suit pe trotuarul din fața magazinului „Romarta copiilor”, vis-à-vis de Cercul Militar, și, ajungând în spatele unei mașini a Miliției, a putut ajunge cu bine la cheiul Dâmboviței.

De aici, circulația a devenit brusc mai lesnicioasă, dar, trecând podul din capul Căii Victoriei, au avut iar în față scena de coșmar a altei clădiri înalte căzute. Au intrat pe Strada Apolodor, blocată și ea de mulțimea cărămizilor coșurilor dărâmate. În inspirația fericită a momentului, au ocolit zona prin străduțe lăturalnice, au ajuns în spatele Patriarhiei, la Parcul Libertății, și, de aici, pe Șoseaua Viilor.

Apăreau primele construcții ridicate în ultimii ani și ... minune!, totul era în picioare, nemișcat în întunericul general. Nici nu se vedeau prea mulți oameni pe străzi, parcă era o urbe părăsită de viață, față de infernul din centrul orașului.

Ba, mai mult, cartierul Berceni era luminat. Când au ajuns în fața blocului de 4 etaje, cu 3 intrări, din Strada Nițu Vasile, nr. 56, de abia au putut parca mașina; toți locatarii coborâseră, care în paltoanele aruncate peste pijamale, care cu doar o pătură pe ei, unii stând pe scaunele luate din casă, alții în picioare, în așteptarea următoarelor zguduituri ale pământului de care erau convinși că vor urma. (Multe zile după aceea, familii întregi dormeau încă în mașini, la marginea parcurilor, departe de construcții.) Mulțimea îi înconjură imediat pe

cei nou veniți, pentru aflarea veștilor „din oraș”, încercând a le completa cu cele aflate până atunci.

„Blocurile «Scala», «Dunărea» și cel din Poenaru Bordea sunt la pământ, am trecut pe lângă ele”, spuse mama.

„Dar de blocul «Nestor», cel de la cofetăria «Casata», de pe Brezoianu, din Piața Rosetti, n-ați auzit?”, au fost întrebați de cei din jur. Așa era, cu cât creștea timpul, cu atât răbojul victimelor devenea mai mare.

N-au mai avut însă răbdare de vorbe și de comentarii.

Au alergat într-un suflet, pe scări, până la noi. Prin ușa deschisă a locuinței, s-au sărutat din priviri cu mama Milica, cu Nea Mitică și cu nașii sosiți și ei de la etajul II, au trecut dintr-o cameră în alta, pentru a se opri în dormitor, unde și-au găsit binemeritata răsplată pentru ceasul de viață atât de greu străbătut.

În mijlocul patului cel mare al bunicilor, cu așternut roz, și în pijama cu buline, înconjurată de jucării și zâmbind așa cum numai eu știam să zâmbesc, mă aflam eu, Ilinca, fetița lor, darul neprețuit pe care Cel de Sus li-l dăduse.

Emoțiile lor fuseseră mari, nu mai puteau fi încătușate. Îmbrăcat în costum bleu-marin, cu cămașă albă și cravată asortată, toate așa de nepotrivite în acele împrejurări, tata, în genunchi, la marginea patului, mă cuprinse la piept, murmurând: „fetița mea, fetița mea...”

Un plâns lung, nestăpânit, în fața căruia îi ridicai capul surprinsă, căutându-i privirea și întrebând curioasă și puțin emoționată: „Ce ai, tata, ce ai?” Nu-mi putea răspunde, mă săruta într-una, dezmiardându-mi părul și udându-mi obrazul cu lacrimile lui sărate, încât am folosit, cu discreție, colțul cearceafului să mă șterg.

Dar eu ce făcusem, de fapt, în acel minut de groază?

La primele zguduituri mai puternice, Nea Mitică i-a strigat mamei Milica „ia copilul” și el, înfășurându-mă în pătura la îndemână, m-a luat în brațe și a ieșit în capul scării. Ne-am fi oprit acolo dar, atunci când zgâlțâielile s-au întetit (între timp, se stinsese

lumina), mama Milica a coborât în beznă cele 4 etaje, ținându-mă strâns la piept și rugând pe Dumnezeu să ne apere. În anumite momente, se rezema de pereți ca să nu-și piardă echilibrul, atât de tari erau mișcările blocului. Când am ajuns jos, totul se terminase, încât nici n-am avut cum să-mi fie frică, așa fusesem de bine apărută. (De altfel, n-am cunoscut decât mai târziu acest sentiment.)

Dar amintirea rămăsese puternic întipărită și, săptămâni bune după aceea, tot îmi plăcea să povestesc cum „ne-am cutlemulat cu toții, dar n-a mulit niciunul.” Tata și mama mă îndemneau să vorbesc despre altceva, ceea ce pe atunci nu mi-era greu, și uite așa, s-a risipit din mintea de copil unul dintre cele mai aspre momente ale primilor ani de viață.

Îl rog pe Dumnezeu ca, la vârsta cunoașterii, să nu avem parte, vreunul dintre noi, de ele.

Mai știu că, după ce au plecat de la mine, au trecut cu mașina prin fața Blocului R12, de 10 etaje, din celălalt capăt al cartierului Berceni, acolo unde locuia Catinca, care, desigur, ajunsese de mult acasă, cu ai ei; era bine trecut de miezul nopții.

Întreaga zonă părea liniștită, doar câteva pete de lumină la ferestre, așa că au plecat și de acolo cu inima ușoară, mai departe.

Într-un târziu, au ajuns în Pajura, ocolind focarul tragediei din centru, fiind acum siguri că toate cartierele noi nu avuseseră de suferit. În apartament, totul era în ordine.

Doar placa mare de marmoră de pe comodă căzuse pe podea, spărgându-se chiar la jumătatea ei, iar geamul cel greu din cristal, care acoperea biroul tatei, cu toate cărțile de pe el și cu frumoasa călimară „cu vulturul auriu”, se mișcase cu 8 cm., atât de puternică a fost forța (pe care oamenii mari o numesc „orizontală”).

Cum de s-ar mai fi putut pune la socoteală o astfel de „pagubă”, față de tot ce se petrecuse în jur?

Dar, din memoria părinților ca și a celor pe care i-am cunoscut cu trecerea anilor, acele clipe nu se mai pot șterge; de aceea, am reluat

aici doar o parte din ceea ce i-am auzit pe unii și pe alții vorbind încă mult timp după aceea, împărtășindu-și reciproc amintirile.

De atunci, am învățat să ascult în tăcere pe oamenii mari, căci începusem să înțeleg că nu e totul de glumă în această lume.

După cutremur, a venit în apartamentul nostru bunul și mereu veselul Mircea Răducanu, „Bosulică”, prietenul drag al tuturor, care, rămas fără acoperiș și cu un perete al dormitorului prăbușit în stradă, a fost găzduit săptămâni bune la noi.

Cu discreție, pleca totuși sâmbăta la un alt prieten, pentru a-mi face loc în camera mea. Uneori rămânea totuși cu noi și atunci întindea patul de campanie în hol.

Știa, ca nimeni altul, să fie drăguț, să găsească vorba nimerită pentru a înlătura tristețea din ochii aproapelui. Deși singur pe lume și cu o afecțiune a inimii, avea o tinerețe și degaja o dragoste de viață cuceritoare. Adesea se juca cu mine și mă ațâța cu tot soiul de întrebări, provocându-mă la un dialog pe care eu îl consideram foarte serios; atunci mă simțeam chiar mândră că un om în toată firea era convins că o conversație cu mine era un prilej ce nu trebuia irosit.

După toate cele scrise aici, ceva a rămas totuși fără răspuns pentru mine: s-o mai fi gândit vreodată tata la cei 13.000 km, citiți de el, la bordul Daciei albe, în acea dimineață de neuitat?...

Primăvara din 1977, ca și întregul an, au purtat din plin, în faptele și sufletele noastre, pecetea nopții din 4 martie.

Dar, pentru mine, la 2 ani și jumătate, preocuparea principală erau jucăriile, poveștile cu animale pe care tata mi le spunea seară de seară (de unde tot făcea rost de ele?) și, în special, orele de sâmbătă după-amiază, când ne regăseam toți trei în mașină, străbătând orașul de la un cap la altul, pentru ca a doua zi, pe seară, să facem cale întoarsă la locuința bunicilor.

Fiecare colț al apartamentului îmi devenise familiar, îmi alegeam singură cărțile cu poze sau diverse albume, care erau așezate cu grijă în bibliotecă, adică nu mai sus decât propria-mi înălțime. Pe fiecare

dintre animalele și păpușile „pajurene”, le botezasem după pofta inimii, diferit de cele „bercene”, dar, pe ursulețul galben din stofă, primit în dar de la Lia Comino, parcă îl îndrăgeam mai presus de toate celelalte; nu era călătorie pe care s-o fac, în care bunul „mol-mol” să nu-mi fie frate de drumetie.

Baia de seară era prilejul celor mai neașteptate năzdrăvănii, în care-i puneam pe amândoi la grea încercare: începând cu manevra dezbrăcatului, cu alegerea jucăriilor din plastic pe care le aruncam dinainte în valurile căldute ale căzii, spre a avea și acolo tovarăși de joacă, cu gimnastica acvatică pe care uneori eram s-o transform în sub-acvatică (vai, ce mă mai speriam atunci!), și până la zbenguiala din brațele tatei când, adusă în dormitor învelită în prosop, mă preocupa să stropesc tot ce-i în jur - de fiecare dată, ofeream un spectacol inedit dar nu totdeauna gustat de cei din jur.

După ce mama reușea să mă liniștească, aplicându-mi și binefăcătoarea vaselină, și după câteva giumbușlucuri în pielea goală în fața oglinzii, acceptam să fiu îmbrăcată în pijama și deveneam brusc de-o cumințenie exemplară.

Instalată apoi în fotoliul din fața televizorului, cu păturica pe picioare, primeam cănuța de „ghișuleț” calduț (uneori, și cu stafide), care însemna ultima masă a zilei.

Ce grozav mă simțeam atunci ...

Urma contactul atât de dulce cu patul cel mare, în care tata se lungea alături de mine, încercând să-și mai golească tolba cu încă o poveste, nu însă înainte de a-mi da satisfacția ascunsului sub plapumă, simulând dispariția. Intrând în jocul meu, mă tot căuta, pipăind așternutul, bineînțeles cu grija de a nu mă atinge.

„Dar unde o fi copilul nostru, că doar acum o clipă era pe-aici?”

Cât mă bucurau atunci căutările lui zadarnice.

Nu știu, de fapt, care pe care ne păcăleam dar regăsirea era prilej de bucurie reciprocă.

În timp ce mama urmărea Tele-enciclopedia sau vreun serial la televizor, tata alerga cu imaginația, de la Feți Frumoși la balauri, sau

de la șoriceii cei șmecheri la pisicoii cu coada îmbârligată. De la un moment dat, luptându-se el însuși cu somnul, încurca de-a binelea personajele, încât nu mai înțelegeam nimic.

„Cum, lupul l-a mâncat pe vânător?” exclamam indignată și ceream neiertătoare să vină mama „tu du-te, du-te, nu te mai vreau pe tine.” Sigur că mă răsfățam, dar riscam să adorm numai în mângâierile unuia dintre ei și asta, bineînțeles, nu doream.

Ce m-a distrat apoi a fost să aflu că micul meu șantaj sentimental făcea ca mama să nu apuce finalul filmului, tocmai atunci când suspansul părea mai grozav, în timp ce tata, care-i lua locul pe fotoliu, nu înțelegea nimic deoarece nu văzuse începutul!

Într-un târziu, adormită fiind, tata mă ducea în brațe, în pătuțul cu gratii din lemn, cu așternut bine întins și frumos mirositor; mama îmi aranja părul pe după ureche, „așa ca să nu transpire la ceafă”, îmi potrivea mâinile pe lângă pernuță și, după un ultim pupic pe frunte (pe care îl simțeam în visul dulce al primului somn), se oprea, cu tata alături, la marginea patului, spre a se convinge încă o dată că totul este în ordine. Dacă nici asta nu se cheamă răsfăț ...

Duminica dimineața era momentul maximei trândăveli, al satisfacerii tuturor micilor mele capricii pe care, în dragostea lor, încercau să mi le satisfacă. Dar, atunci când nu eram „ascultată”, vai ce tragedie urma.

În legătură cu asta, iată o mică întâmplare petrecută însă abia peste un an, adică în aprilie 1978.

O duminică după-amiază, înainte de a pleca înapoi spre bunici, în Berceni. După ce împrăștiase prin casă toate jucăriile, cărțile și creioanele, sunt poftită de mama să le strâng. Eu mă așez pe vine și, deși dormisem zdravăn două ceasuri, răspund cu o voce brusc stinsă: „sunt obosită, nu pot să strâng nimic.”

Tata care, de obicei, urmărea în tăcere astfel de mici dialoguri, se coalizează de data asta cu supărarea mamei și, fără comentarii, mă ridică cu o mână și cu cealaltă îmi aplică două palme (nu prea tari, ce-i drept!) acolo unde nu le place copiilor să fie atinși. Atunci am realizat

că amândoi sunt împotriva mea și, fără a mă mai preocupa fapta în sine și nici durerea „răsplatei”, am izbucnit în lacrimi strigând:

„Acuma cine mă mai iartă?”

Devenisem tot mai curioasă față de tot ce mă înconjură și setosă să aflu cât mai multe, bombardând pe cei din jur cu „de ce?” și silindu-mă să rețin, cu precizie, toate informațiile pe care le căpătam. În ceasurile libere ale tatei, răsfoiam împreună câte unul din cele 6 volume mari *Larousse*, din care mă atrăgeau paginile lucioase, colorate cu animale, costume, flori și tot felul de alte frumuseți ce-mi încântau privirea. Erau dintre puținele lucruri rămase din biblioteca bunicului meu, pe care nu l-am cunoscut, dar despre ale cărui călătorii în țări pe care începeam să le cunosc după drapele îmi povestea, câteodată, tata.

Rămânea atunci, pentru o clipă, cu privirea în gol, după care depănam mai departe dicționarul, în căutarea unei alte planșe, și mai frumoase.

Cu aceste gânduri, am ajuns în ajunul plecării noastre la mare, în vara anului 1977.

Va fi primul meu contact cu valurile cele mari și adevărate (nu ca cele cu care mă jucam în cădița roz, de acasă). La clasică întrebare:

„Cum crezi că e marea?”, se pare că am răspuns tatei:

„E ceva care plutește.”

Până acolo însă, iată-ne pe toți trei, în dimineața de 20 iunie, în Dacia umplută ochi, printre altele, cu un întreg arsenal de jucării, perne și cearceafuri de plaje, reșou, crăticioare, veselă și tacâmuri, precum și o gamă largă de medicamente și de ceaiuri anti-diaree sau anti-constipație, antinevralgice, anti-insolante (așa le-o fi zicând?), dar și de pungi cu lămâi, zahăr, biscuiți. Nu mai pomenesc de cutiile cu pui fript, pateuri, roșii, brânză și alte bunătăți pregătite de mama Milica căci „sigur o să vă fie foame până acolo.”

Asta, pentru a nu mai vorbi de garderoba pentru ținuta de zi și de seară, pe care urma s-o port de-a lungul următoarelor 12 zile.

Dragul Bosulică, urmărind această înfrigurată pregătire, care tot nu se încheia, m-a luat deoparte și mi-a șoptit serios:

„Spune-le, dragă, să ia și unu sau două fotolii, ca să fie!”

Așa se pare că se întâmplă de fiecare dată când pleacă la drum lung părinți buni și grijulii, ca ai mei, cu un copil drăguț ca mine ...

Era totodată și primul drum spre mare al tatei, la volan. Totul s-a terminat cu bine după 5 ore de călătorie și câteva reprize de somn (desigur, doar pentru mine!)

După descărcarea, în mai multe etape, a încărcăturii și înghesuirea bagajelor în minuscula cameră a Hotelului „Pelican”, din Mamaia, ne-am dus la restaurant, prima mea apariție într-un local public, alături de părinți. Oare cine era mai mândru dintre noi, uitându-ne unul la altul în așteptarea chelnerului, pentru a ne lua în evidență pentru sejur?

La sfârșitul acelor minunate zile de soare, apă și joacă, pot spune, fără ezitare, că o bună parte a pachetelor aduse a luat calea întoarsă, fără a fi fost folosite.

De mâncat, am mâncat mult și bine la restaurant, despre indigestii și arsuri n-am avut cunoștință iar din toate fustele și bluzele frumos colorate, le-am purtat doar pe cele îndrăgite încă de acasă, nefăcând nicio concesie mamei, la zilnicele parlamentări privind vestimentația.

Găsisem un colț de plajă puțin umbrit de câteva firave sălcii, unde montam zilnic cortul de cearceafuri și bețe aduse de acasă. M-am simțit grozav la mare și devenisem, fără să vreau, polul atracției de vilegiaturiști din jurul nostru. De fapt, stârnisem simpatia unei tinere și frumoase ospătărițe care zilnic își schimba peruca, ba brună, ba blondă, spre tăcuta mea admirație, fiindcă eram atrasă de cochetăria discretă a acestei persoane. Uitam până să și mestec ce aveam în gură, tot urmărind-o prin sala de mese.

Unde problema devenea mai dificilă era atunci când intram în mare.

Totul era plăcut, până când apa trecea de glezne. De aici încolo, începea marea spaimă, cu țipete și zbateri corespunzătoare. Mi-era frică de apă, asta e adevărul, deși această jucărie uriașă mă atrăgea în permanență, cu molcoma și înșelătoarea ei mișcare.

Mă supăram cu atât mai mult atunci când eram luată în brațe cu forța și băgată cu totul în apă, așa cum s-a întâmplat atunci când, în timpul unei scurte vizite la noi, Nea Mitică n-a pregetat să mă scufunde în toată regula, în ciuda urletelor prelungite care adunaseră toți curioșii din împrejurimi. Mai ales că atunci am și luat, pe neîntrebate, câteva zdravene înghițituri de apă sărată.

Mult mai dulce era în brațele Emiliei Constantinescu, vecină de bloc cu bunicii mei și care se afla zilnic cu noi pe plajă, împreună cu Paul și cu cei doi băieți mai mari, Radu și Bogdan, cu toții doritori să mă alinte și să mă răsfete.

Deh, ... așa-i când lipsește fetița și surioara dintr-o familie.

Bucuria mea era să mă bălăcesc în lebdă alb-albastră, din plastic, fiindcă îmi oferea siguranța malului și-mi reda imediat buna dispoziție. (Nu știam pe vremea aceea că nici mama, nici tata habar n-aveau să înoate și că, la anii mei, trecuseră prin aceleași grele clipe.)

Dar iată că tocmai în acea toamnă, la împlinirea a trei ani, am promis că „sunt fetiță mare” și că, de acum înainte, nu-mi va mai fi frică de apă. (Urma să confirm în sezonul următor, ca și în cele viitoare, ce era adevărat din aceste frumoase promisiuni.)

Seara, ne plimbam pe faleză și alergam ca un titirez, încolo și înapoi. Îmi plăcea să cuprind talia tatei și, printr-o galeșă ochiadă, îi dădeam a înțelege că aștept să continui plimbarea pe umerii săi : „în câcă”, șopteam, pentru a-mi întregi scopul dorit.

M-am bucurat grozav să văd delfinii scăldându-se în bazin, m-au entuziasmat peștii adunați din toate mările și oceanele lumii în spatelul geamurilor mari din Acvarium - într-un cuvânt, au fost zile

minunate, în care avusesem parte din plin de mama și de tata, lucru nemaiîntâlnit până atunci.

La scurt timp de la întoarcerea în București, luam drumul muntelui, de data asta cu alte bagaje dar cu aceeași bucurie de a revedea oameni și locuri dragi și cu aceeași nerăbdare pentru tot ce e nou.

N-aveam cum să știu că și bătrâna locuință din Sinaia resimțise puternic cutremurul și că Bufti, cățelul vecinilor, pe care-l îndrăgisem atât de mult, dispăruse între timp.

Odată cu primele semne ale toamnei, fiind încă la Sinaia, mama se simțea tot mai obosită, stătea mai mult culcată în casă sau așezată pe banca din grădină, timp în care mama Milica nu știa ce să-i dea de mâncare, măcar să-i treacă greața de care se plângea.

Cam tot în acea vreme, întrebările despre dorințele mele de a avea un frățior sau o surioară deveneau mai insistente. Nu făceam nicio legătură între cele două probleme, ba, mai mult, îmi făcea plăcere să cer berzei cât mai mulți, „două frățioare pentru mama (termenul de surioare nu-și găsise locul în micul meu vocabular), unul sau doi frățiori pentru mine și cam tot atâția pentru tata”- așa suna dorința mea. Tot atunci, vorbeam des la telefonul de jucărie și, cu receptorul la ureche dădeam ferm comanda: „Barzo, să vii cu frățiorul meu în cioc nu mâine, dar poimâine.”

Mama nu-și putea stăpâni râsul la auzul unei comenzi atât de bogate.

Pe măsură ce burta mamei creștea, deveneam tot mai atentă și totodată autoritară, reproșându-i că asta se întâmplă fiindcă nu ia destule medicamente și că, dacă o ține tot așa, „o să faci o burtă cât cerul!”

Toamna și iarna ne-a întâmpinat cu greutate pentru toți ai casei, deși eu am simțit doar o mică parte din aceste supărări: tata a trebuit să schimbe serviciul, urmând să facă de acum încolo o treabă pe care n-o cunoștea. Gigi s-a întors acasă, după o lungă drumeție, dar nu se

simțea bine cu sănătatea, iar eu ... eu făcusem o zdravănă intoxicație de la prăjituri de cofetărie, ocazie cu care am dat un prim examen de cuminenție în fața părinților. Îl trezeam ușor pe tata din somn, spunând: „ia-mă la baie, iar îmi vine să vâls”. Am urmat apoi, cu înțelepciune, regimul alimentar sever la care am fost supusă.

Pentru tratarea unei carii declanșate vara, la Sinaia, cam tot atunci am fost, pentru prima dată, la spitalul de copii Caraiman, acolo unde lucrase un timp Mama-mare, la laborator. Spre mândria mamei, am fost foarte cuminte. Știam că trebuie să mă spăl bine pe dinți, căci altfel „o să ajung iarăși la plombist” și asta nu-mi plăcea defel.

În sfârșit, a venit și mult dorita primăvară a anului 1978 și, odată cu ea, am avut marea bucurie să aflu că barza îmi ascultase dorința și că, începând cu 21 aprilie ora 23, eram posesoarea unui frățior de 3,400 kg., care se va numi Matei-Florin și pe care știam încă de atunci că îl voi iubi și îl voi îngriji „cu toată inima mea.” Uitasem de comanda mult mai mare făcută mamei, important era că aveam un frate, așa cum mama, Catinca și verișoara mea Ala avuseseră parte - fiecare la vremea lor - de câte unul mai mic, la fel ca al meu.

Curioasă cum eram, am aflat că nașterea fusese cu emoție, n-a scos niciun țipăt izbăvitor și mama s-a speriat de tăcerea din jurul ei. N-am prea înțeles cum se petrec lucrurile acolo dar am reținut că doctorii au intervenit imediat să-i înlăture cordonul ombilical din jurul gâtului, pentru a putea respira. Au fost doar câteva clipe dar suficiente ca, pentru fața albastruie numită *cianozată* (am reținut termenul exact), să capete nota 9 pe actele spitalului. Și-a revenit imediat însă grija pentru asigurarea oxigenării creierului a dominat, în primii săi ani de viață, preocupările părinților.

De acum încolo, va trebui să vorbesc și de el, dându-mi seama că uneori nu sunt cea mai importantă persoană a casei.

Până va ajunge să-și facă însemnările primilor săi pași în viață, le voi prelua eu, ca o soră atentă, cu toate bunele și relele lui, care, alături

de ale mele, vor fi comoara cu amintiri pe care, peste ani și ani, o vom deschide noi doi și cei prezenți atunci în jurul nostru.

Primele luni de viață ale lui Matei au fost grele, mai cu seamă pentru mama, care a trebuit să fie operată la sân, atât de hulpav era mereu șmecherul ăsta de frățior.

A trecut repede la tetină și biberon, pe care le-a acceptat fără supărări, cu excepția momentului când i se lua sticluța de la gură, momentul declanșării de plânsete sfâșietoare.

„Lapte” a fost chiar unul dintre primele cuvinte pe care le-a pronunțat corect, încă de la început; îi plăcea și după cum sună, nu numai după gust! Ce departe era asta de plânsetele mamei, pricinuite de lipsa mea de poftă de mâncare, pe vremea când, la vârsta lui, adormeam cu biberonul pe jumătate plin, refuzând orice picătură suplimentară, în ciuda ciupelilor de nas sau a gâdilăturilor în bărbie, la care eram supusă.

Într-adevăr, mama se chinuia noapte de noapte cu el, în încercarea de a nu ne trezi pe tata sau pe mine și a nu scula blocul cu țipetele sale. Știa din sfaturile lui Tanti Nuți Mateescu că, peste noapte, „nu-i dai decât apă” dar foamea nu-i putea fi stinsă cu așa ceva! Câteva minute de liniște salvatoare după care, simțind că fusese păcălit, o lua de la capăt pe toate gamele vocale.

Poate și de aceea Matei nu-mi reținuse atenția decât prin plânsete; părea șters, slăbuț, cu un cap lunguiet, mai mult chel (ce păr negru-negru aveam eu, în schimb!) și, când nu plângea ... dormea! Mai era și problema dinților, care întârziiau să apară, creându-i permanente dureri iar părinților alte nopți albe, cu ore întregi de ținut în brațe, din care cauză ieșisem puțin din centrul atenției. Sigur că așa trebuia să fie, dar mă obișnuiam greu ca tata să nu se mai culce odată cu mine, mereu pregătit cu câte o altă poveste, sau ca mama să nu-mi mângâie mâna încet-încet, până mă cufundam în dulceața somnului.

Acum, în întunericul camerei din mijloc, stăteam singură în patul cel mare dar ceream să se lase ușa deschisă spre coridorul

luminat, „ca să vă văd măcar cum treceți de la bucătărie la Matei și înapoi.”

Într-o astfel de seară, intrând tata să caute ceva și văzând că stăteam tăcută, cu ochii mari deschiși, s-a așezat la marginea patului să mă întrebe ce-i cu mine, de ce nu dorm?

Lacrimile au năpădit fără voia mea și, strângându-l tare de mână, am izbucnit într-un plâns cu sughițuri: „Nu știu tata, nu știu.”

A venit repede și mama, din camera lui Matei și, cu amândoi lângă mine, mi-era și mai greu să mă opresc. (Am trăit, poate, atunci prima mică criză de gelozie, slăbiciune pe care parcă mă sileam să n-o dezvălui, nu pot ști.) Dar, curios, plânsul mi-a făcut bine, era ca o eliberare a inimii și a gândurilor, după o îndelungată încătușare. Cu mângâierile și cuvintele lor bune, am adormit ușor și repede.

A doua zi, după masa de prânz, eram cu toții așezați pe patul cel mare, în jurul lui Matei, care se tot răsucea, negăsind o poziție care să-i convină.

„Știi, mama”, am exclamat deodată „oamenii plâng și din iubire, eu aseară am plâns din iubire, fiindcă iubesc oamenii.”

Amândoi m-au îmbrățișat în tăcere, tata avea ochii umezi și dacă n-ar fi schimbat repede subiectul, cred că aș fi plâns din nou. Da, din iubire, fiindcă era așa de bine cu toții împreună, clipe după care tânjeam mereu atât de tare și pe care viața, pe nesimțite, începea să mi le împuțineze.

De ce oare îl răscolise pe tata atât de tare izbucnirea mea?

Poate și pentru faptul că aceasta se întâmplase chiar de 17 noiembrie și că, în acea seară, cu 14 ani în urmă, se stingea din viață tatăl său.

Treptat însă, după primele 6-7 luni, Matei s-a mai împlinit, a devenit mai calm, era grozav de receptiv, zâmbea tuturor dar totodată prinsese slăbiciunea mamei Milica și a tatei de a-l lua în brațe, folosind forme sonore variate și mâini întinse, rugătoare, pentru a fi strâns la piept. Cum să-l poți refuza?

Copiii noștri, în curtea casei din Sinaia, 1980.

... și, câțiva ani mai târziu, în curtea Castelului Peleş.

Iubeam grozav această budincuță de carne și dulceată și-mi plăcea să-i stârnesc conversația, care, pe atunci, se rezuma la cârâituri tip ciocănitoea Woody și izbucniri de râs, la care răspundeam pe aceeași limbă, spre desfătarea părinților, care ne urmăreau amuzamentul cu inima plină și ochii încărcăți cu bobite de lumină.

Luni, 25 septembrie 1978, a fost o zi mare în viața mea, deși atunci nu prea mi-am dat seama de pasul important pe care-l făcusem, de la totala libertate cu răsfățul și dragostea celor din jur, la primele reguli și obligații ale programului de grădiniță.

Într-adevăr, pășeam, alături de tata, în această frumoasă dimineată de toamnă, pragul grădiniței germane, cu ghiozdănelul pentru mâncare trecut pe după gât și, în mână, cu un minunat buchet de flori culese din ajun, din curtea casei din Sinaia, de unde plecasem la sfârșitul acestei ultime veri lipsite de griji.

Pe atunci, înscrierea la grădinița germană era posibilă doar copiilor de origine germană și tata aflase, nu știu cum, de niște vechi și îndepărtate rubedenii nemțești, de pe meleaguri brașovene, ale căror hârtii zăceau probabil rătăcite prin podul prăfuit ale vreunei case din Șchei. Directoarea grădiniței n-a mai insistat asupra acestui aspect delicat, mai cu seamă că tata îi tot spunea că „das Kind hat sich seelisch vorbereitet und ich spreche mit Ihr täglich deutsch.” (Numai să nu mă fi întrebat ce am băut de dimineată, că, zău, nu știam dacă era Milch sau Milich, așa cum mă învățase Tante Beti! Din puțină germană pe care o prinsesem, cea mai mare parte o uitasem iar cea reținută era încă bine marcată de provincialismele ei bănățene.)

Mai târziu, aveam să aflu adevărul despre aceste „rude”. Nu exista niciuna, dar pe ai mei „i-a învățat nevoia”, adică dorința de a mă vedea înscrisă acolo (ceea ce mi-a servit pentru a intra apoi și la școala germană, din apropiere, și i-a deschis pârție și lui Matei).

Acea declarație a tatei a fost cheia cu care am deschis ușa Grădiniței nr. 88, de pe Calea Dorobanți, unde toți copiii eram întâmpinați, în fiecare dimineată, de îngrijitoarea Tante Toma,

urăcioasă la înfățișare dar tare bună la suflet și care, printre alte treburi, mai ne ajuta și atunci când trebuia să ieșim „curați” din anumite situații neașteptate ...

Dar să revin.

Eram îmbrăcată într-un frumos costum roșu, peste care trecusem pardesiul alb, tricotat, împreună cu o șepcuță asortată, de care mă despărțeam cu greu.

Mama Milica îmi pregătise un sac de haine și de schimburi iar tata se îngrijise de creioanele colorate, plastilina, caietul de desen, hârtiile colorate pentru decupat și lipit - toate mărunțișurile tocmai bune să ne încânte orele de joacă dar și de învățătură, pe care aveam să le petrec acolo.

Nu știam că se desfășurase, cu o săptămână înaintea deschiderii, o ședință de prezentare, cu părinții instalați cuminte pe scăunele (dacă încăpeau) sau pe băncuțe, la care tata însemnase, ca un elev sânguincios, tot ceea ce trebuia adus pentru odrasla sa.

Nu știam cât fusese de emoționat în sinea sa, trăind pentru prima dată statutul de părinte, în contact direct cu școala copilului: l-a dominat mândria? l-o fi apăsât vârsta? i-a revenit în amintiri copilăria? Nu l-am întrebat vreodată dar cred că a avut câte puțin din fiecare.

Cel mai mult, mă mândream cu șorțulețul proaspăt călcat, pe care aveam brodat cu litere de foc: Ilinca I., ca semn de recunoaștere față de ceilalți copii, fiecare având pe piept numele de botez. Mă obișnuisem cu această apelare și, de aceea, chiar și în clasele primare, la lucrările scrise, mă identificam cu prenumele, căci numele de familie nu-l consideram necesar. Era prima uniformă de școlăriță, chiar dacă, oficial vorbind, nu mă puteam lăuda cu titlul de elevă.

Iată că ajunseseră să se împlinească clipele pe care le imaginasem acasă, cu peste un an în urmă, când tot încercam să povestesc cum o să fie atunci când voi merge la școală, totul îmbrăcat în fabulația și gestică cu care simțeam că-i pot convinge pe cei din jur.

În ultimele zile de vacanță la munte, Nea Mitică se silea să mă dădăcească cu câteva expresii de genul: „Wie heisst Du? Wie alt bist Du?” - pe care le înțelegeam, dar, în continuare, cam dădeam din umeri. Nu era și un pic de comoditate?

După ce am făcut cunoștință cu Tante Toma, care mi-a indicat locul convenit la cuier, pentru sac și ghiozdănel, dar, mai ales, după plecarea tatei, n-am simțit însingurarea și nici dorul de casă, ci m-am integrat repede printre ceilalți copii din clasa mijlocie, unde fusesem repartizată.

În fiecare dimineață, eram trezită la ora 6 (ce moment groaznic și cât de nedrept, pentru orice copil!). În drumul său spre serviciu, tata mă lăsa, cu mașina, la grădiniță, înainte de ora 8, de unde, la amiază, eram luată de Mama-mare (în Bulevardul Dacia) sau de Nea Mitică (în Strada Crișana), pentru ca, apoi, după masa și odihna de prânz, să fiu recuperată și adusă de tata acasă, în Pajura, unde mă aștepta mama și iubitul meu „Matiuț”, precum se va numi el însuși atunci când va fi început a prinde darul vorbirii, tot mai zurbagiu, dar parcă, în aceeași măsură, mai îndrăgit.

Crăciunul anului 1978 l-am petrecut acasă, la părinți, unde, ca de obicei, cu câteva zile înainte, Moș Crăciun avusese grijă să lase, pe balcon, un brad bogat, cu multe ramuri, pe care toți trei, fiecare cum ne pricepeam, îl încărcasem cu globuri colorate, cu păpuși și animale din stofă, peste care am așternut beteala aurie, am prins lumânările și am agătat bețele de artificii.

O parte din aceste mici podoabe amăgitoare, atât de fragile și atât de dragi, le avea tata încă de copil; fuseseră aduse tocmai din țara „trolilor”, atunci când bunicii au stat câtva timp în Norvegia, și i-au însoțit, tăcute și credincioase, strânse în câteva cutii de carton, păstrate ca prin minune deși necazurile, de care au avut parte cu toții după aceea, nu le-ar fi dat vreo șansă de salvare. Au fost ani în care bradul cel falnic nu mai era decât o crenguță într-un ghiveci de flori, dar chiar și atunci Moș Crăciun sosea cum putea, deșertând din

povara lui câte o mică bucurie pentru toate vârstele, pe când cei mari și cei mici cântau la flăcăruia lumânărilor pâlپاinde *Stille Nacht* sau colinde românești.

Cu două luni înainte de Crăciun, mă îmbolnăvisem de pojar, ca prim efect al contactului cu grădinița. A trecut repede, ce-i drept, fiind și obligată să stau cât mai departe de Matei, doar-doar să nu-i apară și lui erupția. I se făcuse și o injecție cu gamaglobulină (cum de am reținut acest cuvânt, atât de lung?) care, din fericire, a făcut ca boala să nu-l atingă.

În schimb, am rămas sensibilă la plămâni și, în primăvara următoare, m-am trezit cu două mici puncte de congestie. Radiografii, medicamente, doctori, am avut de toate (n-aș fi vrut pe niciunul!) dar m-am făcut bine și, la început de iunie, am putut pleca în formație completă la mare, la Mamaia, unde mama procurase bilete din timp.

Însă n-am avut parte nici măcar de o zi de plajă, deoarece, chiar în seara sosirii, am făcut o infecție acută la ochi, amplificată de o zdravănă răceală, cu temperatură.

Săraca mama a rămas singură cu noi, tata neavând concediu.

În ciuda diverselor tratamente și injecții zilnice (vai, ce mă mai dureau ...), febra nu-mi scădea iar ochii erau tot mai inflamați. Tata a revenit după câteva zile și m-a dus la București, nu înainte de a trece pe la un bătrân și vestit doctor de ochi din Constanța, turc de origine, care, după ce mi-a răsucit pleoapa și mi-a picurat iodură de argint (ce groaznice clipe am trăit atunci în brațele tatei!), mi-a diagnosticat o conjunctivită purulentă, față de care tratamentele de până atunci nu avuseseră niciun efect.

Culcată pe canapeaua din spatele mașinii, am ajuns la București după nici patru ceasuri (tata spunea că niciodată n-ar mai avea curajul să meargă atât de repede), fără să pot deschide ochii. Am respectat întocmai rețeta doctorului turc, deși medicul de copii de aici, priceput și dorindu-mi și el binele, avea păreri contrarii în ceea ce privește tratamentul.

O farmacistă din București a recunoscut imediat scrisul doctorului constănțean:

„Mergeți pe mâna lui, este un specialist admirabil, cunoscut peste tot în țară”, a fost reacția acelei doamne, care l-a convins pe tata.

Într-adevăr, mi-a trecut infecția, dar până atunci am suferit mult, mai ales când venea tata să-mi toarne picăturile care-mi ardeau pleoapele, încât strigam de la ușă, numai când îl auzeam că se apropie: „pleacă, răule, pleacă, nu te mai vreau!”.

Ce bucurie pe toți când mi-a revenit limpezimea privirii, când a scăzut temperatura și când, cu memoria scurtă, cum numai la vârsta aceea o ai, am uitat de toate relele și mi-am pregătit bagajele pentru sezonul de munte, care bătea la ușă.

Pentru a nu pierde soarele binefăcător și apa de mare, Matei rămăsese cu mama până la sfârșitul programului, astfel încât, după întoarcerea lor, am plecat cu toții la mult iubita noastră casă de pe Furnica, noi cu Dacia albă iar Nea Mitică cu mama Milica, în micuța dar încă zdravăna Renault-Gordini vișinie.

De-a lungul primilor ani, părinții (ca mai toți de altfel!) au notat câteva „perle”, cum ziceau ei, de pronunție deformat-copilăroasă, cuvintele stâlcite și caraghioase expresii de duh, cum numai copiii pot crea.

M-am bucurat să le descopăr, găsindu-le întâmplător printre însemnările tatei și rușinându-mă să-i spun că le-am citit. E bine că în acest fel n-au fost uitate și m-am simțit chiar tare mândră să aflu, cu acel prilej, că despre mine era vorba cel mai des.

Fiindcă apoi și-au făcut loc și povestiri cu Matei, le voi adăuga și pe ale lui, mai ales că, într-un fel, am contribuit și eu la închegarea lor. La început, admirativ, mă striga „ia-ia”, în timp ce eu îl tot provocam, nerăbdătoare să aflu cum va răspunde și ce cuvinte noi va pronunța. Și le va culege de la mine, fericit să le cunoască.

Încep cu ale mele, preluând exact modul telegrafic în care tata le-a înregistrat :

La 2 ani, 4 luni: Iarnă cu viscol, în drum spre autobuz: „Vântule, ce ai cu Ica?”

Seara, Luna e acoperită parțial de nori: „Să spălăm Luna cu perie și săpun, că e tare murdară.”

La prânz, afară s-a înourat: „Soarele s-a ascuns în cer.”

La 3 ani, 6 luni: „Ai aminte!” (ia aminte!)

„Când beau lapte, adorm foamea.”

„Petele negre de pe mere sunt vitamine?”

„De ce rugina de pe roțile mașinii e neagră dacă sarea e albă?” (era obiceiul ca, pentru a grăbi topirea zăpezii, să se aștearnă, pe străzi, sare.)

„Toți oamenii au carne, oase și vane.” (vene)

„Și tu și mama și Mitică, toți ați fost mici odată. Numai păpușile n-au fost niciodată mici deoarece ele sunt pentru joacă, nu sunt oameni.”

La 4 ani învățase unele din țările lumii, urmărind planșa colorată, cu drapele, din Larousse; am provocat-o la un dialog în legătură cu Matei, când avea câteva luni:

„Îl iubesc pe Matei, cât din Franța până în Anglia.”

„Țările astea sunt apropiate, numai atâta îl iubești?”

„Bine, atunci îl iubesc cât din Franța până în Germania.”

„Păi astea sunt chiar vecine; uite, dacă vrei să arăți că-l iubești tare, tare de tot, spune că-l iubești cât de la Pământ la Soare.”

„Bine, bine, dar dacă-l iubesc și mai mult și mai mult, o să-l iubesc cât din Anglia până în Germania.”

Iată acum o parte din cele del mio fratello, pe care mi le amintesc cu plăcere.

La 1 an era peste tot în casă, alergând, la limita echilibrului, în papucii tricotați de mama Milica, pe coridorul ce făcea legătura între camere. Cel mai fericit era să-i dai ceva de făcut: „Ajută Matiuț” sau, când obosea, începea să plângă: „Nu poate Matiuț.”

Devenind tot mai prezent în ceea ce se întâmpla în jurul său, a fost cucerit, treptat, de pasiuni gospodărești și, în special, de ce se întâmpla în bucătărie.

Alături de mama, care-și petrecea o bună parte din după-amiezi la pregătutul bucatelor, Matei se obișnuise să ia în administrare întregul set de cratițe și oale curate din dulapul la îndemână, pe care le scotea pe rând, înșirându-le pe covorul din living și apoi, așezându-se turcește și foarte încântat, în mijlocul lor.

Pe limba sa, „chichițu” era cuțitul, iar „chița” era cratița. Se încurca printre picioarele mamei, care tocmai atunci avea mai multă treabă și nici nu găsea obiectul de care avea nevoie, pentru gătit. Ba mai mult, cerea imperios lingura din sertar, botezată „coce”, sau capacul de pe rastelul la care nu putea ajunge, știind din ochi dimesiunea dorită.

Cu un simț parcă înăscut al imitației, mesteca imaginarul din oale, ridicând, pe rând, capacele, în clinchetul metalic amuzant doar pentru el, ducând lingura la vârful buzelor și suflând ușor, pentru a aprecia gustul. Scena era însoțită de închiderea ochilor și de un murmur prelungit de satisfacție.

Când mai și îmbrăca șorțul alb, pe măsura lui, și boneta de bucătar, confecționate de mama Milica, meșteră în toate, spectacolul de mimă gastronomică era garantat, spectacol în care, câteodată, intram și eu, ațâțându-l, cerându-i păreri „competente”.

Deși nu prea aveau timp, îi distra și pe părinți, care urmăreau scena din pragul ușii.

Îl botezaseră „monsieur Bocuse.” N-am știut cine este acest domn dar m-am lămurit mai târziu, găsind explicația în aceleași pagini ale tatei. Le redau aici:

„Ce pedeapsă cruntă atunci când i se interzicea accesul la vreuna din cratițe, tocmai atunci când cea dorită trebuia să-i folosească Tanței. Simțea că i se face cea mai cruntă nedreptate; brusc, șiroaie de lacrimi îi acopereau obrazul îmbujorat de emoție și durere.

Dar și ce bucurie imensă atunci când Tanța ceda insistențelor și cratița mult dorită intra în proprietatea sa, gospodina găsind alte soluții pentru a-și continua treaba.

Tanța îl denumise „monsieur Bocuse”, eminentul specialist în arta culinară al președinților Franței, devenit un personaj de seamă în ceea ce se numește „Le tout Paris”.

Nu știu spre ce meserie se va îndrepta sau cum îi va zâmbi zeița Fortuna dar pot afirma, fără modestie, că a dovedit, din fragedă copilărie, reale aptitudini pentru un veritabil nou Brillat-Savarin.¹

Pentru a nu-l lipsi de noua pasiune dar încercând totuși să protejez emailul, amenințat în urma nenumăratelor manevre, îi cumpărasem un set complet de oale și crățiți, jucărie clasică pentru fetițele cu chemare de viitoare gospodine. Din păcate, acestea n-au creat niciun fel de interes, dat fiind că era deja familiarizat cu obiectele în mărime naturală iar tehnica pe care o poseda depășise cu mult stadiul amatorismului.”

Bomboanele cu lapte și miere, de culoare maronie, le arunca cu dispreț: „ata caca”, după ce încerca să le zgârie pentru a le curăța presupusa murdărie.

Preocuparea pentru curățenie și-a manifestat-o vehement și atunci când, de voie, de nevoie, a fost înscris la creșa din cartier. Tata îl lăsa dimineața, după chinuiala îmbrăcatului, fiind încă adormit, iar mama îl lua la întoarcerea de la serviciu, pentru a-l readuce în căldura căminului.

Unul dintre copii era metis și, după cum îl descrie tata în notița din 20 septembrie 1979, arăta ca „o corcitură reușită între vreun student negrotei aciuit pe meleagurile noastre și o româncă, atrasă probabil de argumente mai exotice.”

Nu știu ce înseamnă aceste argumente, dar ce a mai scris tata este că, la vederea noului său coleg, Matei a reacționat imediat, strigând cât îl ținea gura, cu arătătorul întins spre el, pentru executare imediată: „baie!, baie!”, spre distracția asistentelor și a celorlalți părinți prezenți.

¹ Scriitor francez (1755-1826), creator al literaturii gastronomice, autor al voumului *Psihologia gustului*.

A venit apoi și perioada micilor gelozii, de care am pomenit deja, dar, atunci când au devenit reciproce, când, la primele accente ale personalității mele, au apărut și reacțiile sale, aspectele dragostei noastre cotidiene se puteau schimba de la o clipă la alta în scene explozive, în care fiecare „combatant” apela la cele mai năstrușnice soluții pentru a-și apăra cauza și, bineînțeles, pentru a câștiga în fața judecății celor mari.

Cred că avea puțin peste 2 ani când și-a manifestat momentul de gelozie greu stăpânită, atunci când eram toți patru așezați în fața televizorului, urmărind liniștiți „Compania Onedin”, care m-a încântat de fiecare dată când o puteam urmări. Nu-și găsea locul, simțind că niciunul nu era bun pentru el. I-a cășunat că tocmai fotoliul în care stăteam eu era cel care-i convenea. Ca soră mai mare, am fost mândră a-mi dovedi înțelepciunea și i l-am cedat, tata luându-mă pe genunchi.

Era prea de tot pentru el: trebuia neapărat să aibă și el parte de aceeași formă de afecțiune, deși poziția era mult mai incomodă. Pentru a-i face plăcere, tata l-a luat pe celălalt genunchi, încercând, printre capetele noastre, să mai ghicească și ce se petrece pe ecran.

Ei bine, nici cu asta nu a fost de acord: văzând că are de împărțit cu mine atenția acordată, s-a dat numaidecât jos și, cu glasul plin de indignare (în care ghiceam și amărăciunea insuccesului), a exclamat:

„Matei vrea toate locurile!”

Tata, care simțea că răsfățul se îngroașă, ne-a dat jos pe amândoi, așezându-ne împreună, pe același fotoliu larg, după care am primit fiecare câte un pupic mare, pentru pacea generală, odată cu sentința clar exprimată:

„Să nu mai aud nicio vorbă!”

Atenționarea mă privea și pe mine, căci oricând puteam reaprinde eu focul geloziei.

Mai cu mormăituri, mai cu mârâieli reciproce, ne-am suportat unul pe altul, pentru ca aceasta să devină, mai apoi, poziția cea mai plăcută în care stăteam, cu alte ocazii, în fața micului ecran.

La 1 an și 8 luni, a început să prindă ceva din limba germană, urmărindu-mă pe mine în dialog cu tata, eu crezând astfel că putem vorbi anume secrete, pe care mama să nu le înțeleagă. Mă și vedeam bună dar severă profesoară, atunci când, cu câte un obiect în mână sau arătând spre diverse lucruri din casă, îi ceream să repete.

Așa a fost cuvântul „das Tuch” = „cârpa” pe care, ca să-l rețină, l-a conectat cu ce știa deja din română: „Tuch” = „duh, amin”, preluând finalul rugăciunii pe care, seara, începuse, târâș-grăpiș, s-o memoreze.

Semnul crucii îl făcea de la început corect și se culca satisfăcut:
„Gata, m-am încheiat.”

Copiez iar din notițele tatei. (Ce-o să zică dacă mă surprinde?):

Într-o seară la Sinaia:

„Spune singur Tatăl Nostru, până mă întorc să fii gata.”

Revin peste câteva minute și-l găsesc în genunchi, pe pat, în fața icoanei ... fără glas.

„Hai, n-ai terminat?”

„Nu, tata, am uitat restul.”

„Dar unde ai rămas?”

„La pâinea noastră.”

Continuăm împreună dar cu greu îmi stăpânesc râsul. Surprins, mă întrebă:

„De ce râzi? Suntem la rugăciune.”

Castelul Peleş era închis de mai mulți ani; putea fi admirat doar de afară, de la distanța pe care o impuneau soldații cu șepci și galoane albastre și cu pușca mitralieră pe piept. În plimbările noastre zilnice pe alea Palatului, întâlneam des patrurile acestora, trecând în sus sau în jos, spre punctele de pază. La trecerea lor, Matei se oprea, îi saluta, ducând mâna la chipiul imaginar și spunând pe un ton milităresc:

„Salut domnu’ colonel, cu nevasta-n portofel”, după care urma imediat comanda:

„Marș la luptă, burta suptă!”

Nu înțelegeau nimica flăcăii în uniformă, unii îi zâmbeau șmecherește, alții, conștienți de importanța misiunii lor, nu-i acordau nici măcar o privire fugară.

„Ce bine ar fi dacă eram strămoșii Regelui Carol, să intrăm și noi în Palat; dacă nu, măcar să fiu eu strămoșul” (adică să intre doar el), a suspinat, cu năduf, în fața porților mereu ferecate.

Tot mânat de spirit monarhic, după ce a văzut filmul cu Jean Marais și Bourvil, despre povestea unui rege frumos și viteaz:

„Mama, aș vrea să fiu și eu rege.”

„Dar tu nu știi că nu mai sunt regi? Țsta a fost un film vechi.”

„Dar, draga mea,... regina Angliei?”

Cred că avea aproape 2 ani când m-a surprins în timpul micilor necesități fiziologice, ceea ce m-a supărat teribil. A constatat astfel că poziția mea era alta decât a lui, în raport cu olița. Ca urmare, i-a cerut imediat mamei:

„Vreau să fac și eu pipi cu popo-ul, ca Ilinca.”

Așezat pe oliță, foarte fericit, a avut totuși grijă să apese cu mâna pe „mișulică”, spre a nu crea pe covor jeturi cu traiectorie neașteptată. Se pare că o unică experimentare i-a fost de ajuns.

Tante Ziegler, prima lui educatoare de la grădiniță, i se părea prea severă: „Este o profesoară rea pentru copiii răi; eu nu sunt chiar așa rău, să mă dea la un profesor mai răușor!”

Alte însemnări ale tatei:

Dialog cu Milica, la masă:

„Dacă mănânci tot, îți cumpăr un pantalon.” (răsfăț de bunică!)

După ce a mâncat și a primit pantalonul care îl aștepta deja în camera alăturată:

„Bine, mă, dar tu mănânci pentru bani?”

„Dar tu nu știi că cine n-are bani, nu are ce mânca?”

Tanța i-a explicat că, rând pe rând, oamenii și animalele vor muri, că așa este în firea lucrurilor. Inițial, n-a acceptat ideea dar apoi s-a răzgândit:

„Îți dai seama că, dacă n-ar fi murit, ce ne-am fi făcut azi cu toți stegozaarii pe pământ, noi n-am mai fi avut loc.”

Seara, m-am lungit împreună cu el în pat, deși mai aveam ceva de lucru în birou și vroiam să ies din cameră: „Mai stai puțin, să facem nițel răsfățel.”

Pentru a nu mă lăsa să plec și să continue „tândălitul”, găsea tot soiul de alte subiecte:

„Tata, tu câți ani ai?”

„45 de ani.”

„45, bine, bine, dar...și câte luni?”

La 3 ani, a prins repede drag de creion și hârtie, fiind foarte atent când îmi făceam temele pentru școală dar cu tendința, la început, de-a folosi mâna stângă. Părinții apucaseră vechiul principiu, că nu este bine să scrie cu stânga, și-l sileau să deseneze literele doar cu dreapta. După câteva încercări, ca vai de lume, a dus mâna la frunte:

„Mă doare tare capul.”

Mama și tata s-au speriat, gândindu-se la anume legături în creier, care s-ar putea să nu funcționeze normal, și l-au lăsat imediat să folosească stânga, dacă așa îi va trece durerea. Durerea i-a trecut pe loc și, viori ca înainte, a continuat tainele alfabetului cu stânga, așa cum scrie și acum. Mi-a șoptit, mai târziu, că nu-l duruse capul, dar îi era mai comod cu stânga și a recurs la „minciunică” pentru a fi lăsat în voia lui.

Când eram însă în clasa I-a, din fotoliul de lângă birou, mă urmărea cum mă chinuiam cu cele 4 operații de aritmetică. Reținuse unele cuvinte, care se tot repetau, și se trezea întrebându-mă, pe-un ton de pedagog sever :

„Ilinca, 3 cu cât fac plus?”

„Lasă-mă, Matei, în pace și tu; habar n-ai nici măcar cum se întreabă”, încercam să scap de el, dovedindu-mi superioritatea cunoștințelor.

La 5 ani, după ce a stricat cuțitul, lovindu-l de chiuveta din bucătărie:

„Să pleci imediat de acasă!”, vine reacția promptă a mamei.

Plâns, negocieri, rugăminți. „Bine, pleci mâine dimineață.”

A doua zi, tata pleca devreme, în deplasare. Seara, îi urează pe un ton stins:

„Drum bun și la revedere.”

„De ce la revedere?”, întreabă tata.

„Păi când te întorci, nu mă mai găsești.”

Tot cam pe atunci, supărată foc pe o năzbâtie a sa și negăsind altceva la îndemână, mama scoate cordonul capotului cu care era îmbrăcată, îl răsuțește de mai multe ori, să pară gros, amenințând:

„Te bat cu cureaua.” Spășit de ceea ce făcuse, cu voce joasă și capul plecat, Matei răspunde, șoptit, pentru a nu crește tensiunea momentului, dar atent la folosirea corectă a cuvintelor:

„Dar ăsta-i cordon, mamă.”

La începutul clasei a I-a declarase directoarei că, la școală, îi place să se joace.

„Cum, școala e pentru joacă?”

„Nu, dar în pauză.”

Tocmai fiindcă prinsese drag de carte, în urma nu știu cărei alte prostii făcute, mama i-a comunicat hotărârea:

„De mâine, mergi la școala din cartier.”

„Te rog, lasă-mă la școala germană, măcar până termin literele.”

Bineînțeles că o asemenea replică a anulat, fără comentarii, aspra pedeapsă.

Dar nu închei şirul fără a mai adăuga câte ceva, spicuit tot din hârtiile tatei, din care unele mă privesc şi pe mine, căci tare greu i-ar fi fost să înscrie pe răboj numai poantele unuia dintre noi doi:

În decembrie 1981, după Sf. Nicolae, Ilinca (7 ani) povesteşte indignată că la şcoală copiii susţin că nu există Moşu', darurile le fac doar părinţii. Cum tocmai primise un fular tricotat în ascuns de Milica, pe modelul din cataloagele Neckermann, reacţionează logic:

„Cum să nu fie Moş Nicolae, ce, mama şi tata pot merge în RFG să-mi aducă de acolo un fular ca acesta?”

Sinaia, iulie 1982. Copiii şi-au întins prin tot balconul jucăriile; Milica îi cheamă la masă.

„Vă rog, înainte de a vă spăla pe mâini să le strângeţi pe toate la un loc.”

În timp ce fac ordine pe tăcute, Matei se apropie de Ilinca, murmurând supărat:

„După ce că le facem servicii, ne mai fac şi oberoştii.”

13 august 1981. Ilinca a primit o rochie frumoasă, de ziua ei; Tanţa a îmbrăcat-o, a coafat-o şi vine pe balcon, să ne-o arate. Toţi cei prezenţi exclamă spontan:

„Ce bine îţi vine, bravo Ilincuţa, s-o porţi cu plăcere” etc. etc.

Matei, care se joacă cu cuburile în capătul opus al balconului, a urmărit în tăcere scena, se uită chiorâş la sora lui şi se apropie de mine, şoptindu-mi la ureche, foarte serios:

„Dar şi eu sunt drăguţ!”, aşteptând imediata mea confirmare, pe care i-o întăresc cu un sărut pe vârful nasului, după care, satisfăcut, îşi reia liniştit preocuparea.

Decembrie 1987.

„Ştii că tatăl lui Nea Mitică a avut drojderie?”

„Ce înseamnă asta?”

„Adică acolo unde se vinde drojdie.”

Îi explic că se spune drogherie și ce se vinde acolo, dar rămâne totuși neconvins:

„Și nu are voie atunci să vândă și drojdie?...”

În 1987 a fost un Crăciun mai ... subțire. Pom n-am mai găsit, nici măcar molid, iar pentru daruri, punga era destul de golașă.

M-am bucurat însă că ramura bogată de brad pe care am adus-o a fost împodobită de copii după imaginația lor, prima dată când au preluat treaba de la părinți. Și au făcut-o cât se poate de bine!

Dar ceea ce ne-a umplut inimile la amândoi a fost că ne pregătiseră și ei ceva: la aprinsul lumânărilor și a artificilor, am găsit pe banchetă o bandă mare de hârtie, pe marginile căreia erau desenate câteva cutii, frumos ambalate, care ascundeau, desigur, daruri pentru cei dragi, numai de ei cunoscute, și care așteptau un alt prilej spre a fi deschise.

În mijlocul foi, era scris în culori și în limbi diferite „Pentru mama și tata, Sărbători fericite!”

A fost, de departe, cel mai drag cadou pe care-l primeam.

Cea mai mare parte din cele scrise aici au fost povestite cu diverse prilejuri de ai mei, știind plăcerea pe care o aveam să aflu cât mai multe despre mine, atunci când nu eram nici măcar cât e Matei acum, și să le reascult cât mai des.

Le-am strâns cu grijă în cutiuța amintirilor și, după ce terminam lecțiile, la sfârșitul unei plimbări sau când ne mai săturam de joacă, m-am apucat să le notez în fugă pe hârtii, pentru a nu se risipi în uitare.

Tot adunându-se, mi-am zis că e bine să le trec pe curat. La papetăria din Piața Romană, cu mărunțișul din buzunare, odată cu rezerve de pix și o cutie de „Carioca”, am luat și acest caiet care, așa cum era așezat pe raft, parcă-mi făcea cu ochiul: „Hai, ce mai aștepți, vreau să te ajut, nici nu știi ce bine știu să păstrez orice secret!”

E drept că am mai adăugat și de la mine câte ceva; era vârsta micilor cochetării și credeam atunci că sunt o foarte importantă persoană; se cam întâmplă și cu alți copii.

Să nu uit că, de la tradiționalul „Fasching” al grădiniței germane, când - cu toate pregătirile de mai multe săptămâni ale celor de acasă pentru costumație - deveneam pentru câteva ceasuri zâne, indieni cu pistoale sau generali romani, rămâneam în gând, fiecare, că poate ceva-ceva din această magie o fi și adevărat.

Oricum ar fi, iată-le acum pe toate, la un loc!

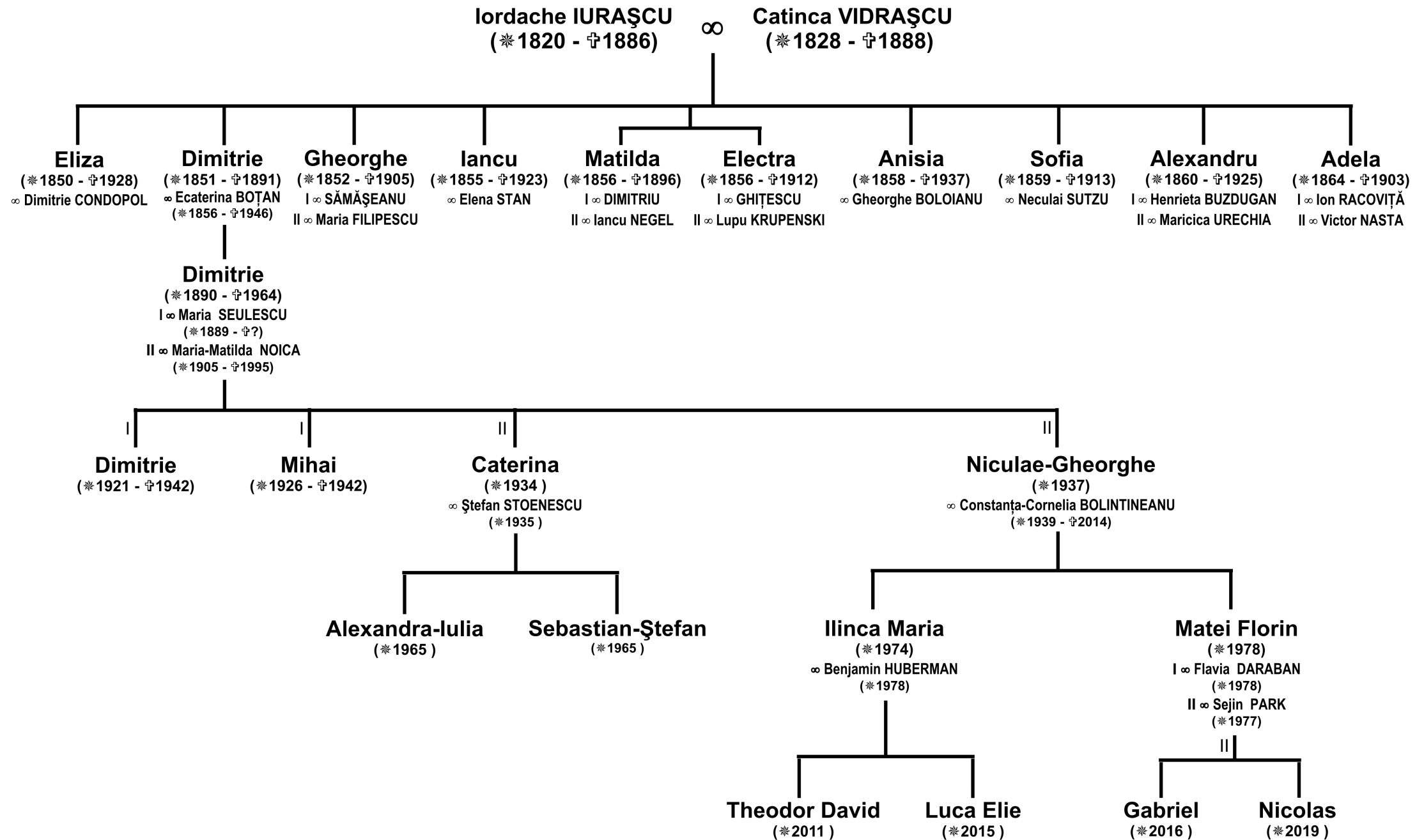
Poate au fost multe alte istorioare pe care nu mi le-au spus sau pe unele chiar le-au uitat; nici ei nu le-au putut însemna pe toate la vremea lor. Nu-i nimic, cele de aici se regăsesc acum în zestrea de dragoste, de iubire, în trăinicia acelor firișoare nevăzute care ne leagă de părinți și de rudele noastre, de prieteni și colegi, și care vor rămâne mereu așa, pentru a le putea înnodea și noi, mai departe, cu cele ale copiilor noștri.

Încep de acum să se adune fapte de viață, gânduri, mici dureri sau clipe fericite, de care-mi aduc singură aminte și despre care nu mai am ce afla de la cei din jur.

E avutul meu, cu bune și rele, care mă va însoți de aici încolo în viață și e rândul meu pentru a continua *Jurnalul*, cu resurse proprii.

Va trebui să găsesc timp pentru așa ceva; nădăjduiesc ca citirea lui, peste ani, să bucure deopotrivă inimile celor ce, cu voia Domnului, îl vor deschide.

ARBORELE GENEALOGIC AL FAMILIEI IURAȘCU - RAMURA IORDACHE IURAȘCU CU DESCENDENȚII PRIMULUI BĂIAT

ISBN: 978-606-8769-25-7

9 786068 769257